

כנס מיוחד של הכנסת

הישיבה המאה וארבעים ושש של הכנסת התשיעית

יום רביעי, כ"ה אלול תשל"ח (27 ספטמבר 1978)
ירושלים, הכנסת, שעה 10:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שית: א. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח-1978; ב. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה מס' 2), תשל"ח-1978; ג. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשל"ח-1978; ד. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה מס' 3), תשל"ח-1978.

היו"ר י. מ. אברמוביץ: הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

פגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון: מנכ"ל משרד המשפטים, הנני מתכבד להודיע כי הונח חו על שולחן הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ב. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח-1978 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

נסה המזכה לעניין סעיף 47 לפקודה והגדלת תקרות ההכנסה.

למען הסר ספק נקבע כי תחולתו של החוק המוצע היא לגבי התאמת הסכומים בחודש אוקטובר 1978 בלבד.

בעת הדיון בוועדה הכניסה הוועדה תיקון נוסף בקשר להוצאות רפואיות בסעיף 44 לפקודה. סכום מים אלה לא עודכנו מאז הרפורמה ב-1975. סעיף זה קובע כי יותרו כזיכוי 25% מהסכומים ששילם יחיד בעד טיפול רפואי שלו או של בני משפחתו העולים על 2,000 לירות. כמו-כן קובע הסעיף כי לא יותרו כזיכוי הסכומים כאמור העולים על 12.5% מהכנסתו החייבת או על 7,000 לירות לפי הנמוך שביניהם. כעת נקבע כי סכום זה יועלה בעקבות עליית המדד מאז 1975 לסכום של 15,000 לירות. כן נקבע כי סכומי הזיכוי בעד הוצאות רפואיות יוצאו מדרג מעטת ואילך באופן קבוע לעליית המדד, כפי שחל ביחס לתקרות ההכנסות יותר ההנחות הסוציאליות שבתפקודה. תוקף התיקון הוא מ' באפריל 1978.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רצוני עוד לציין שבוועדת הכספים היו חילוקי דעות מהותיים בשאלה אם עכשיו הזמן, עכשיו כשאנחנו עוסקים בקיצוץ בתקציב, כאשר כולנו מבינים שעלינו לעצור ולבלום את האינפלציה, האם זה הזמן להקלות ולויתורים על הכנסות בסעיף מס הכנסה בסכום השווה, לפי הערכה, 200 עד 210 מיליון לירות. מה שהכריע וגרם שרוב חברי הוועדה הצביעו בעד החוק היא ההבטחה של שר האוצר בהסכם עם ההסתדרות, שעניין זה היה חלק מעסקת החבילה. היינו בדעה שהסכם צריך

היו"ר י. מ. אברמוביץ: אנחנו מביאים את החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח-1978, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. את החוק יביא יושב-ראש ועדת הכספים.

שלמה לורינג (יו"ר ועדת הכספים): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח-1978. סעיף 120(ב) לפקודת מס הכנסה קובע כי יוצמדו סכומי תקרות ההכנסה, נקודות הזיכוי, נקודות הקיצבה וההנחות הסוציאליות למדד המחירים לצרכן לכל היום. תר פעמיים בשנה. הסעיף האמור הסמיך את שר האוצר לקבוע כי ההתאמה של תקרות ההכנסה וההנחות הסוציאליות תיעשה רק לחלק מעליית המדד. שר האוצר קבע בתקנות בשנת 1976 כי תקרות ההכנסה וההנחות הסוציאליות יותאמו ל-70% מעליית המדד החל משנת המס 1976 ואילך.

בחוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 29), תשל"ח-1978, שנתקבל בתחילת שנת המס 1978, קבעה הכנסת סכומים חדשים העולים על 70% מעליית המדד. לקראת התאמת הסכומים הנוספת באוקטובר 1978 קר בע החוק המוצע כי גם הפעם יוצמדו הסכומים למדד עליית המדד במקום עלייה חלקית של 70% בלבד.

הסכומים המתואמים מתייחסים לתקרת הפטור ממשל, לנכה, פטור למענק פרישה ומוות, פטור ממשל להנחות, לארוחות ולמתנות ממעביד, תקרת הפטור לקיצבה, תקרת הזיכוי המתותרת לחברת מעטים המשלמת מענק פרישה או מוות לבעל שליטה, הגדלת ההכנסה

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33) (לורינץ, אברמוביץ); חילופי גברי בוועדות הכנסת (ארבלי-אלמוזלינו, ברמן); חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה מס' 2) (אברמוביץ, הלל); הצעה לסדר (אברמוביץ, שחל) —

הח"ר י. מ. אברמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לחוק הזה לא הוגשו הסתייגויות. אני מעמיד להצבעה סעיפים 10—1.

הצבעה

סעיפים 10—1 נתקבלו.

הח"ר י. מ. אברמוביץ:

עכשיו אני מעמיד להצבעה את החוק כולו בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח—1978, נתקבל.

ג. חילופי גברי בוועדות הכנסת

הכנסת אהוד אולמרט ייכנס חבר-הכנסת משה שמיר; בוועדת הכנסת — במקום חבר-הכנסת מנחם סבידור ייכנס חבר-הכנסת משה ל. מרון.

הח"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

האם יש התנגדות לאישור ההודעה של יושב-ראש ועדת הכנסת? אין התנגדות. אם כן, חילופי הגברי אושרו.

לכבוד. לכן אני מבקש את הכנסת להצביע בעד התיקון המוצע.

לגופו של דבר, נצטרך לתת את הדעת לסידור קבוע. כל זמן שנצטרך לחיות עם אינפלציה כל-כך גדולה המגיעה ל-30% ו-40%, יש לדאוג שלא נצטרך בכל חצי שנה להביא לכנסת תיקון ושוב תיקון, מה שאנחנו קוראים טלאי על גבי טלאי. אבל זאת סוגיה הדורשת עיון כלכלי, משקי וחברתי. ולא היתה אפשרות לעשות זאת בפוזיות ובזמן כל-כך קצר. אבל עוד חזון למועד, נדון ונביא לפני הכנסת סידור קבוע.

לעת עתה אני מציע לכנסת לאשר את החוק המוצע בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מבקש ממך, אדוני היושב-ראש, להעמיד את החוק להצבעה.

הח"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

רשות להודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת. אחריו — רשות הדיבור לחבר-הכנסת נוף.

יצחק ברמן יו"ר ועדת הכנסת):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות מטעם סיעת הליכוד: בוועדת החוק והבטחון — במקום חבר-

ד. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה מס' 2), תשל"ח—1978 * (קריאה שנייה)

הח"ר י. מ. אברמוביץ:

חברי הכנסת, אני מקבל את בקשת יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שלא נדון על החוקים האלה.

היות שהממשלה טרם סיימה את ישיבתה, היא מבקשת לחכות ולהפסיק לעת עתה את הישיבה. עם גמר ישיבת הממשלה נזמין שוב את הכנסת. אני מכריז על הפסקת הישיבה.

(קריאות מחאה מספסלי האופוזיציה)

הישיבה הופסקה בשעה 10:15, וחודשה

בשעה 10:31.

ה. הצעה לסדר

משה שחל (המערך):

אני ביקשתי להציע הצעה לסדר. אני מבקש לאשר לי להציע הצעה זאת לפני שחבר-הכנסת ארנס יפתח בדבריו. (קריאה: צריך להודיע לחברי הכנסת שהישיבה

הח"ר י. מ. אברמוביץ:

אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארנס, ואחריו — לחבר-הכנסת משה שמיר.

— הצעה לסדר (אברמוביץ, שחל, גרופר) ; הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (אברמוביץ, ארנס, וילנר, שריר, יעקבי) —

נוסח זה אינו תואם את הנוסח האנגלי. הנוסח הנכון על־פי הנוסח האנגלי צריך להיות: "ערביי פלשתינאים" או "הערבים הפלשתינאים". זה הנוסח התואם את הנוסח האנגלי.

פסח גרופר (הליכוד):
אתה אינך מתרגם.

משה שחל (המערך):
בעמ' 3 של הנוסח האנגלי, בסעיף (C) כתוב: "The solution from the negotiations must also recognize the legitimate rights of the Palestinian people — — —"

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר־הכנסת שחל, אתה נואם.

משה שחל (המערך):
אני אינני נואם. אני מציע הצעה לסדר.

ואילו בנוסח העברי, בעמ' 3, סעיף (ג) כתוב: "הפתרון שינבע מן המשא־ומתן חייב להכיר גם בזכויות החוקיות של ערביי ארץ־ישראל — — —"

בנוסח האנגלי כתוב: "Palestinian people". משמעותו של הביטוי "Palestinian people" הוא "העם הפלשתינאי". שום תרגום אחר לא יכול להיות.

אבקש מהכנסת, לפני שתמשיך בדיון, לתקן את הנוסח העברי על־פי הנוסח הנכון. אחרת תהיה הטעיה, על כל המשתמע מכך.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
המסמכים הונחו על דעת הממשלה ומטעמה, והדבר ייבדק על־ידי הממשלה במשך היום.

1. הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד

1. דיון (המשך)

משה ארנס (הליכוד):
חברי הכנסת, לדעתי גם טועים אלה המציגים את הישובים האלה ואת המתיישבים בהם כמכשול לשלום. אני הצגה מעוותת מזאת. הרי רק לפני ימים אחדים הציגו את ראש הממשלה כמכשול לשלום, ואין הצגה מעוותת מזאת. כך גם אסור שאיש מא־חנו יציג ישובים אלה ומתיישבים אלה כמכשול לשלום. יש מכשולים לשלום. עוד יהיו רבים, לצערנו. המתיישבים אינם אחד מהם.

נר יעקבי (המערך):
המכשול לשלום, מתברר, היתה הפשרה הטריטוריאלית. קיבלנו את התיוה של הערבים שהפשרה הטריטוריאלית היא מכשול לשלום.

משה ארנס (הליכוד):
תניתן לך רשות הדיבור ותוכל להביע את דעתך. ההיבט העיקרי שבו יש לדון כאשר מדברים על הישובים ועל הדרישה להורידם הוא הערך הבטחוני שלהם. אני חושב שכל אחד מאתנו נשאל על כך בשנים האחרונות, ואני חושב שאם נהיה כנים עם עצמנו, נודה שפה ושם התקשינו להשיב.

נתחדשה. לא נאמר מתי תחודש הישיבה, וייתכן שיש חברי כנסת שאינם יודעים שהישיבה נתחדשה.)

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
הצעה לסדר לחבר־הכנסת שחל.

משה שחל (המערך):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ביום ב' ה־25 בספטמבר 1978 הונחו על שולחן הכנסת שני מסמכים המתייחסים להסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד. הנוסח המחייב הוא הנוסח האנגלי. הנוסח העברי שהוגש על־ידי הממשלה והונח על שולחן הכנסת הוא תרגום של הנוסח האנגלי. יש בתרגום שינויי נוסח שיש בהם הטעיה מכוונת של דעת הציבור בארץ־ישראל, ובמיוחד של חושבי הארץ הזאת יודעי עברית וקוראי עברית שהמסמך בנוסח האנגלי אינו מונח לפניהם.

פסח גרופר (הליכוד):
אין לך רשות להגיד זאת.

משה שחל (המערך):
אם לא תתקן הטעות — — —

פסח גרופר (הליכוד):
אתה אינך מוסמך להגיד זאת.

משה שחל (המערך):
אם לא תתקן הטעות תהיה בכך משום הטעיה. על כן אני מציע שלפני שהכנסת תמשיך בדיון, יתקן הנוסח העברי על־פי הנוסח האמיתי והנכון.

אבהיר למה אני מתכוון. בנוסח האנגלי, בעמ' 2, סעיף 1. A. כתוב: "Egypt, Israel, Jordan and the representatives of the Palestinian people should participate in negotiations — — —"

ואילו בנוסח העברי בעמ' 2, סעיף 1. א. כתוב: "מצרים, ישראל, ירדן ונציגי ערביי ארץ־ישראל צריכים להשתתף במשא־ומתן — — —"

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת ארנס, ואחריו — לחבר־הכנסת ורהפטיג.

משה ארנס (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בדיון חשוב וגורלי זה אני רוצה לפתוח בנושא הכאוב ביותר: הישובים בפיתחת־רפיח ובמפרץ אילת, והדרישה — אני חושב שמותר לכנותה אולימפאטיבית — של נשיא מצרים, שנחליט על הורדת הישובים לפני שהוא יהיה מוכן להתחיל במשא־ומתן.

אדוני היושב־ראש, הדרישה להוציא משפחות מב־תיהן, לעקור חקלאים מכפריהם, היא דרישה ללא תקדים בהיסטוריה המודרנית וביחסים בין מדינות מתורבתות ובין מנהיגים שוחרי שלום.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בין מדינות מתורבתות לא מתנחלים התנחלות קולוניאליסטית בשטחי כיבוש.

אברהם שריר (הליכוד):
אתה אימפריאליסט מס' 1.

מרשם בטוח לכשלוש. את זה למדנו על בשרנו ערב מלחמת יום-הכיפורים, כאשר ההחלטה לא לגייס את המילואים התקבלה תוך התעלמות מבעיית אי-הוודאות ותוך התעלמות מדברים שעלולים לקרות, גם אם נחשבו כלא-סבירים.

הדבר הוודאי בשלב זה הם הוויתורים הכלולים במסמכי קמפ-דייוויד. אתייחס לווייתורים שיש להם השלכה בטחונית ישירה; לא אתייחס לביטויים, לנוסחאות, חלקים חמורים, שללא כל ספק עוד יחזרו ויטי רידו אותנו בשנים הבאות. הוויתורים הבטחוניים הם מחיר ברור שנשלם בעתיד הקרוב אם נחתום על ההסכם. הראשון — חזרה לקו אילת-ניצנה-יד-מר-דכי, נטישת בסיסי חיל-האוויר, הורדת הישובים וחי וזה לאותו קו שבו ממדנו במאי 1967. השני — נסיגה של כוחות צה"ל מיהודה ושומרון ומיקומם מחדש של כוחות מוקטנים "באתרי בטחון מוגדרים", "Specified Security Locations". והשלישי — פגיעה ואולי ביטול של פעולות כוחות הבטחון של שמירה על הסדר הציבורי ביהודה ושומרון במלחמה נגד המחבלים והקמת משטרה "חזקה", כפי שכתוב בהסכם, המורכבת מתושבי יהודה ושומרון ואשר תימצא תחת המרות של המינהל העצמאי אשר יוקם ביהודה ושומרון. אלה הוויתורים הוודאיים.

אם כן, מה יקרה, מה עשוי לקרות ומה עלול לקרות? ראש הממשלה הציג לפנינו תמונה של העתיד, שבה מצרים חותמת אתנו על חוזה שלום ובי-עקבותיה גם מדינות ערביות אחרות — ירדן וסוריה — באות לשולחן המשא-ומתן, מבינות שגם להן אין ברירה אלא לחתום על שלום, ואנחנו מגיעים לשלום מקיף, אמיתי, עם העולם הערבי במזרח-התיכון, ויכיר לים לפרוק מעלנו את עול הבטחון הכבד אשר רובץ עלינו זה 30 שנה. ראש הממשלה קרא לזה תהליך בלתי נמנע. אינני חושב שהכינוי הזה מוצדק, אבל נדמה לי שאיש מאתנו לא יכול לומר שזה לא יכול לקרות. זה יכול לקרות. הסכם שלום מקיף עם כל העולם הערבי ופירוק עול הבטחון מכתפי אורחי מדינת ישראל — זה יכול לקרות.

יכול להיות עתיד פסימי קצת יותר, אולי מצוי אותי יותר: אנחנו אמנם נחתום על הסכם שלום עם מצרים, אבל ירדן וסוריה ויתר מדינות ערב לא תבואנה לשולחן הדיונים, או אם תבואנה — לא נגיע אתן להסכם. למעשה נגיע להסכם בפרד עם מצרים, לאותו סריו בין מצרים לבין יתר מדינות ערב, ונצא לוח להוציא את מצרים ממגל המלחמה. ואז אם יקום איום בטחוני נגד מדינת ישראל בחזית המזרחית, מסוריה או מעיראק, בחזית הדרומית נהיה בטוחים ולא נצטרך להקצות לשם כוחות מכיוון שישבררו בינינו ויבין מצרים יחסים כאלה שלא יהיה מקום לחשוש, ונוכל להקצות את כל כוחות צה"ל מול האיום שיבוא מהצפון. בלתי אפשרי? לא בלתי אפשרי. איש מאתנו לא יכול לומר שזה לא יכול לקרות.

אבל אפשר גם לתאר אפשרויות אחרות. אפשר גם לתאר את האפשרות שבה אנחנו חותמים על הסכם ויש יחסי שלום עם מצרים, לא עם יתר מדינות ערב, וכאשר קם איום מהצפון או מהמזרח, מצרים — תחת שלטונו של הנשיא הנוכחי או תחת שלי-

בתקופה הנוכחית, שבה יש בידי צבאות ערב אינונטאר של נשק — טאנקים, מטוסים, ארטילריה — השווה לכמויות של כל צבאות נאט"ו, מה הוא הערך הבטחוני של הישובים בפיתחה, ביהודה ושומרון, בגולן?

מנחם הכהן (המערך):

הוא כבר נותן את ההיתר לגולן.

משה ארנס (הליכוד):

שמעתי מראש הממשלה שנשאל גם על-ידי הנשיא קארטר באחת ההזדמנויות: תסביר לי, אם יתקדם טור של חמש-מאות טאנקים לעבר ישוב, האם יוכל הישוב לעצור אותו? מה הוא הערך הבטחוני של הישובים?

נדמה לי שדווקא בימים האחרונים, כאשר אנחנו מתמודדים עם הדרישה להוריד את הישובים, למדנו — ולא לה מאתנו אשר שכח, התגלה — מה הוא הערך הבטחוני שלהם. הערך הבטחוני של הישובים בפיתחה, ביהודה ושומרון ובגולן הוא שלא מורידים אותם. לא מורידים אותם, וזה מבטיח את נוכחות צה"ל. כלומר, זה מחסן אותנו מפני הלחצים להוציא את צה"ל מהשטחים. זוהי המסורת של ההתיישבות היהודית בארץ-ישראל מאז תל-חי. ונדמה לי שאיש מאתנו לא יכול להכחיש שאם נוציא את הנדבך הזה, את הישובים בסיני, מאותה חומה שבנינו במשך שנים, שהיא המבנה המדיני והבטחוני של העמדה הישראלית, חומה זו לעולם לא תהיה יציבה וחזקה כפי שהייתה.

ועכשיו להסכמים. אני חושב שזה היה צריך להפיל אותנו אם בנושא כה מורכב וכה קשה לא היינו נתקלים בחילוקי דעות, ואף חילוקי דעות חריפים בינינו. נדמה לי שחשוב לכל אחד מאתנו, אם אנחנו מוכנים ורוצים לעשות מאמץ להגיע למסקנות נכונות ככל האפשר, שבסיס השיקולים יהיה אובייקטיבי, אחיד ונכון. ראש האופוזיציה מר פרס אמר בנאומו בכנסת: זהו המחיר המכאבי והקשה שעלינו לשלם בעד השלום. האם באמת מדובר פה על בעיה דטרמיניסטית, כאילו אנחנו נכנסים לחנות, רואים מצרך, וכל מה שעלינו להחליט הוא האם אנחנו מוכנים לשלם את המחיר, כל מה שעלינו להחליט הוא האם אנחנו מוכנים להוציא את מחצית הפקדון שלנו בבנק כדי לקבל את המצרך? זה לא כך.

ד"ר שריד (המערך):

גם ראש הממשלה אמר זאת.

משה ארנס (הליכוד):

אתייחס גם לזה. נכון, גם ראש הממשלה אמר. ראש הממשלה אמר בנאומו ביום שני: זו הדרך המוליכה לשלום. ראש הממשלה אמר: זו הבטחת חיים לא רק לילדינו אבל לבני בנינו. האם איש מאתנו יכול בכנות, בבטחון רב כזה, לדבר על האירועים אשר יהיו בעתיד? הרי זו בדיוק הבעיה שבפנינו. חלק מהמחיר ברור וודאי, אפילו לא כולו; התוצאות אינן ידועות. יש סברות לכאן ולכאן. איש מאתנו אינו יכול לומר בבטחון מה הן. כלל ראשון בקבלת החלטות בתנאי אי-ודאות, חברי הכנסת, הוא המודעות לאי-הוודאות; וההתעלמות מאי-הוודאות היא

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (ארנס, קורפו, אברמוביץ, אלוני, פעיל, בגין) —

טוטנו של המנהיג הבא — נסחפת לתוך המערב-
לת, ואין לנו מנוס אלא שוב לחלק את הכוחות גם
לצפון וגם לדרום.

חיים קורפו (הליכוד):

מה היה משנה אם הישובים האלה היו נש-
ארים או בידגו?

משה ארנס (הליכוד):

אתה כנראה איחרת, כי אני התחלתי לדבר על
הישובים ואמרתי, שהערך הבטחוני של הישובים היא
שהם מבטיחים את נוכחות צה"ל. ובמצב שאני מתאר
כרגע, שבו מצרים עלולה שוב להיסחף למלחמה,
המלחמה בדרום, חברי הכנסת קורפו, תתחיל ליד אי-
לת, ניצנה ואשקלון. זוהי הבעיה.

אפשר גם לראות אפשרויות חמורות מאלה — —
(חילופי קריאות מספסלי הליכוד והמערך)

הד"ר י. מ. אברמוביץ:

אני מבקש לאפשר לחברי הכנסת ארנס להמשיך
בנאומו. חברי הכנסת קורפו, אבקש לא לנהל שיחות
בין חברי הכנסת.

משה ארנס (הליכוד):

חברי הכנסת קורפו, אני בטוח שאתה אינך רוצה
להפריע לי. אנא תן לי לדבר. חברי הכנסת הד"ר (הור-
ביץ), אני בטוח שגם אתה אינך רוצה להפריע לי.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:

אבקש את כל חברי הכנסת לאפשר לנואם לד-
בר.

משה ארנס (הליכוד):

אפשר גם לתאר עתיד יותר פסימי: אנו חות-
מים; אנו נסוגים לקו אילת-ניצנה-ידי-מרדכי; אנו
מתחילים את המשא-ומתן עם ירדן; המשא-ומתן אינו
עולה יפה; ישנן עליות לאיום במלחמה; מתחיל מתח
בינינו לבין מצרים; מתחילים להופיע בכלי התק-
שורת אותם ציירים שראינו אותם בעתונות, המתארים
את ראש ממשלתנו כשיילוק; אנו מנתקים יחסים;
אנו עומדים שוב כמו במאי 1967, עם מלחמה בשערי
אשקלון ואילת; עם 6,000 חיילים לכודים במעוזים
ביהודה ושימרון.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הדמיון שלך בכלל לא יודע לפעול לתחום הש-
לום?

משה ארנס (הליכוד):

חרשי לי. איש מאתנו אינו יכול לומר שזה לא
יכול להיות. לכן הבעיה העומדת לפנינו היא שאי-
ננו יודעים לחזות את העתיד. לפנינו לא בעיה של
קניית מצרך בחנות אלא לפנינו בעיה של סיכונים,
הייתי אומר אף של הימורים: רכישת כרטיס להי-
מור שאיננו יודעים מה תהייה תוצאותיו. איך צריך
לנהוג במקרה כזה? זה מקרה שהוא ידוע בהיס-
טוריה, ידוע במדעי המדינה: מדינה העומדת בפני
סכנה בטחונות, האם היא צריכה לנהוג על-פי הכ-
וונות המשוערות של היריב או על-פי היכולת הידי-
עה של היריב?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חברי הכנסת ארנס, מה דעתך על מדינה שעומדת
בפני סיכויי שלום?

משה ארנס (הליכוד):

חברי הכנסת פעיל, אני מבקש ממך, אומרים לי
שהזמן שלי מוגבל, הרשה לי לבטא את רעיונותי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
במילון שלך לא קיים המושג "שלום" כלל.

משה ארנס (הליכוד):

חברת הכנסת אלוני, הרשי לי לבטא את עצמי.

הלקח שהופק בעולם כולו הוא, שמי שנוהג על-
פי כוונות משוערות ולא מביא בחשבון את היכולת
המשוערת עלול לטעות טעות מרה מאוד, טעות שט-
עינו במלחמת יום-הכיפורים כאשר במקום על בסיס
יכולת קיבלנו החלטה על בסיס כוונות משוערות.

העצמה הבטחונית הישראלית מורכבת מצה"ל, מה-
אנשים, מהציוד, ומאותם קווים בטחוניים שאליהם ה-
גענו ושהעולם כולו הסכים כי הם דרושים לנו, בהת-
חשב באותה יכולת הקיימת ואשר תהיה קיימת במ-
תנה הערבי. אנו נמצאים היום בתהליך שבו, בהתאם
להסכמים, אנו חוזרים לגבולות 1967 בדרום, עם תנופה
מסויימת להחזרתנו לגבולות אלה גם בגזרות אחרות.

ראש-הממשלה מ. בגין:

איך אתה יכול להגיד שזו חזרה לגבולות 1967
כאשר המצרים לא נכנסים כלל לרצועת-עזה? איך
אפשר לומר כך?

משה ארנס (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה, אנו חוזרים לגבול של אי-
לת-ניצנה-רפית. גם לגבי רצועת-עזה הייתי אומר
שאנו נהיה קרובים מאוד למצב ששרר בעבר, לאור
הנסיגה המוסכמת.

ראש-הממשלה מ. בגין:

הטוען שאנו חוזרים לגבולות 1967, אומר את
ההיפך מהמציאות.

משה ארנס (הליכוד):

אני חושב שההבדל אינו גדול.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אם יש הבדל, זה כבר לא אותו דבר.

משה ארנס (הליכוד):

יפה.

אני הייתי רוצה להזכיר לבית וגם לאדוני ראש
הממשלה: אתה כינית את גבולות 1967, בצטטך את
מר אבן, כ"גבולות אושביץ". אני חושב שבצורה יותר
קולעת אמרת, שבגבולות 1967 הם גבולות המזמינים
מלחמה, וזו הסכנה.

לכן, ובזה אני מסיים, זוהי בתמצית השאלה העו-
דת היום לפני כל אחד מחברי הכנסת: לאחר הע-
רכת הסיכונים והסיכויים, לאילו גבולות אנו מת-
חייבים. בתכנית השלום המקורית ויתרנו רבות, אולי
יותר מדי. הסכמנו לסגת לעמדות שנראו לנו כקו

והחוחים רבים מאוד. החשש הגדול שמובא הוא שמא יהיה תקדים, שמא עזיבת הישובים, פינוי הישובים, יהיו תקדים למקומות אחרים. אבל אין לדמות מילתא למילתא. יש שוני, שוני עצום ומי שאינו מבחין בשוני הזה סימן שאין לו אוזן קשבת ועין רואה לעניין שבקדושה. אם ארץ־ישראל בשבילנו קדושה מכל העולם, הרי משמע שיש דרגות בקדושה, שיש להבדיל בין חול לקודש ויש להבחין בין קודש לקדש דש. לפי המשנה (כלים פרק א', משניות ו—ז) יש בקודש מעלות זו למעלה מזו: כל ארץ־ישראל היא קדושה, מקודשות ממנה ערים המוקפות חומה שבי"ת, מקודשת מהן ירושלים שהיא לדורות. יתר־עליכן: ההלכה אומרת שיש להיוהר בתוספת קדושה. כל קדושה יתירה יש בה משום זילזול בקדושה הקיימת. אומרת הגמרא "אין מוסיפים על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות" וכו' וכו'. יש דרגות במסירות־הנפש שעליה אנחנו מצווים. ההלכה או־מרת ש"יש ביישבתה של ירושלים יותר מצווה מבשאר מקומות שבארץ־ישראל". ואם אתם רוצים הרי תמיד צאו זאת בחתם סופר י"ד, רל"ד. כחוננו במתנינו. אנחנו חוזקים מבחינה צבאית לעמוד על זכות קיומם ושיגשוגם של ישובינו ביהודה ושומרון. איננו צרי־כים יתר על המידה להעלות את החשש הזה שיהיה תקדים. בעיה בעיה ושעתה.

החשש השני הוא חוסר האמון בכוונות השלום של הערבים. ואינני יודע למה לנו לפקפק, למה לנו תמיד להקשות, למה לחשוב שגם כשרוצים לתקן אתנו שלום כל כוונתם היא רק לרמותנו. האם לנצח תאכל חרב? יש ואנחנו עדים לשינויים תרבותיים, מחשבתיים, גם בין העמים השכנים, במיוחד במצרים. גם מצרים עיפפה נפשה ממלחמות, גם שם יש תסיסה ורוצים שלום. ואם הם רוצים שלום, בוא יבואו לידי מסקנה כי כשם שאין מלחמה ללא קרבת כף גם אין שלום ללא קרבת. אנחנו רואים שיש פילוג, הפילוג הולך ומעמיק במחנה הערבי ומכיח שיש תסיסה. יש אמנם כאלה שעל חרבים יחיו והי־חושבים שהכול צריך לתפור בחרב. אבל יש כאלה, הרוצים להשיב את החרב לנדבה ורוצים בהתפתחות, בפיתוח כלכלי ותרבותי מתוך יחסי שלום עם ישראל. למה לא לנסות דרך זו לאחר שעשרות בשנים הלכנו בדרך השנייה? אל נהיה מקטני אמונה, ננסה את הדרך ונקווה שבסופה תהיה הצלחה.

אני רוצה להוסיף הערה אחת: אף־על־פי שבמפת־לגה שאני מייצג יש חילוקי דעות בנידון, אני רוצה לומר שאני משבח את הממשלה שהביאה את העניין כמקשה אחת, אף־על־פי שאין אישור הסכמי קמפ־דייוויד וכל הבעיות הקשות ביותר הכרוכות בפינוי ישובים. אינני יודע איך אפשר להעלות על הדעת שאפשר יהיה להפריד את ההצבעה בנידון זה. בהסכם שכבר נחתם על־ידי ראש הממשלה שלנו, הרי כתוב שאנחנו מכירים בריבונות של מצרים על כל סיני, ושאנחנו מכירים שהצבא שם יהיה צבא מצרי או שתהיה משטרה מצרית ולא צבא ישראלי. איך אפשר לפרוש מהישובים היהודיים שיישאו, שם אם הם לא רוצים לעשות זאת מרצונם? איך אפשר לדרוש מהם ולא לעמוד לימנם אם לא ירצו להישאר

אחרון בסיני וביהודה ושומרון. ויתורים מעבר לעמדת־אלה, כפי שמוצעים בהסכם קמפ־דייוויד, מעמי־סים עלינו סיכונים מעבר לסביר ועלולים להזמין מלחמה בעתיד במקום לסלול את הדרך לשלום. אני מתנגד להם.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ורפהטיג, ואחריו — לחבר־הכנסת משה שמיר.

ורח ורפהטיג (חזית דתית לאומית):

אדוני הושב־ראש, מורי ורבותי, אפתח את פי בשלמי תודה לראש הממשלה, לשר החוץ, לשר הבטחון ולמשלחת ישראל למשאומות של שלום בקמפ־דייוויד, וכן לכל אלה שנתנו יד לכך על מאמציהם הכנים ועל עבודתם הרבה בדרך להשגת שלום. "אין מברכין אלא על המוגמר", ואת הברכה אומר כאשר השלום יובא לנו, כשחווה השלום יחתם, ואז נוכל לברך על המוגמר.

אני פותח את דברי בדחילו ורחימו או בלשון המקרא: "פחד ורחב לב". פחד על הזעזוע שבשורת השלום הביאה, זעזוע מן הקרבנות ששלום זה מחייב להעלות. הייתי מתפלל אילולא היה בא זעזוע בעקבות הצורך או ההכרח לפנות ישובים. יש בזה משום נזק חינוכי, יש בזה משום הרפיית הרוח ה־לוצית, יש בזה משום עוול שנעשה לבחורים תמימים אשר הפריחו חולות וייבשו ביצות בשליחות העם, וייתכן שיצטרכו עכשיו לעזוב את מקומם ולעבור למקום אחר.

לבי רחב על שלאחר כ־100 שנה לתחיית הציונות, לאחר 30 שנה לתחייתה של מדינת היהודים, יונת בסיס לשלום לפי שעה עם הגדולה שבמדינות ערב, אבל יש גם פחד לצעידה בדרך לשלום עם כל מדינות ערב. יש סיכוי לקץ של המלחמות העקובות מדם. הציונות ומדינת ישראל תרמו תרומה חשובה לשיחור אזור המזרח־התיכון מעול זרים, משעבוד, מעול מלכות תוגרמה, מעול האפוטרו־פסות של מדינות מערב־אירופה, אנגליה וצרפת. מדינות ערב שקמו לתחייה נהנו רבות מהתרומה הציונית הזאת. הגיע היום שהן תשלמנה לציונות את חובן המוסרי, ושגם מדינת ישראל תוכל לשבת פה מתוך הכרה, נחת ושלום עם שכניה.

עם כל ההיסוסים, עם כל הספקות, אני בעד זה שנצא לדרך הארוכה לשלום. ארוכה ומכאיבה היא הדרך לשלום, אבל יותר ארוכה ויותר מכאיבה היא דרך המלחמות. היו ארבע מלחמות וארבעה נצחונות, ארבעה נצחונות מזהירים. אולם פתגם לא־טובי אומר — ולא אביא אותו בלאטינית כי אם בתרגומי העברי — "אין מנצח ללא הכרת המנוצח בנצחונו". הכרת מצרים ותחילת הכרתן של ירדן וסוריה בזכות קיומה של ישראל ואפילו לפי גבולות 1967 היא נצחון גדול לרעיון הציוני, לדרכה הבונה, היוצרת והקונסטרוקטיבית של הציונות, לזכויותיה ה־תית־ההיסטוריות של עם ישראל על ארצו ולו בגבולות מצומצמים כפי שהם רוצים להכיר בהם. ארץ עולם לעם עולם.

אמנם בשורת השלום היא כשושנה בין החוחים,

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (ורחפטיג, אברמוביץ, מ. שמיר, ויידל, רובינשטיין, בגין) —

עניין ההתנחלות ביהודה ושומרון. ובכן, לא זה נכון ולא זה נכון. אין עדיין הסכמה אמריקנית לבוסס של ממשלת ישראל בעניין ההתנחלות ביהודה ושומרון.

הפשרה הטריטוריאלית היתה מכשול לשלום? ב-רור, מפני שהיה קשור בה ויתור של הערבים על משהו, וברור שבתכנית הזאת קל יותר לקנות את לבם של המצרים מפני שלפי תכנית זו הם אינם מוותרים על שום דבר ויעשו את אנשינו למנהיגים ערבים גדולים אם הם ילכו בדרך הזאת. אפשר לק-נות הכול בעד מחירים כה יקרים.

אדוני ראש הממשלה, אדוני יושב־ראש הכנסת, הבה נסלק מעלינו את כל הערפל והפקפוק שמ-סביב וניגש אל העובדות הפשוטות. סאדאת יהיה מוכן לתתם אתנו על מה שאנו קוראים שלום, לפי הדגם של סיני בלבד, והדגם הזה הוא נסיגה מוח-לטת מכל השטחים ועקירת כל הישובים היהודיים. רק אתמול זה היה בניגוד לקונסנסוס לאומי שבשמו דיברת, אדוני ראש הממשלה; רק אתמול התביעה הזאת לנסיגה מוחלטת ועקירת כל הישובים היתה דגם למחשבתם של מי שאתה קראת בשם "שוליים בלתי-קובעים בדעת-הקהל הישראלית". היום זהו הדגם המרכזי למדיניות הישראלית. זה הנוסח היחיד שית-קבל גם ביהודה ושומרון וגם בגולן, וחסי-וחלילה גם בירושלים.

כשאני אומר שאינני מאמין, זה משום — אדוני ראש הממשלה, אני אומר זאת בכל הכאב, אם לך מותר לדבר על כאב לגבי עקירת ישובים גם לי מו-תר לדבר על כאב ביחס אליך ולממשלתך וביחס לליכוד, ובכל הכאב — שאינני רואה מאין לשאוב את האמון שלא תופקר ירושלים באותה מידה. לפי דעתי נפרצו כל הסכרים. רק דיבורי פה נשארו, אבל לדיבורי פה יש כשרונים הרבה יותר גדולים ממני.

בשנתו האחרונה כתב אתרמן שיר גדול :

"אז אמר השטן :
הנצור הזה
איך אוכל לו ?
אתו האומץ וכשרון המעשה
וכלי מלחמה ותושיה עזה לו
ואמר : לא אטול כוחו
ולא רסן אשים ומתג,
ולא מורד אביא בתוכו
ולא ידיו ארפה כמקדם
רק זאת אעשה :
אקחה מוחו
ושכח שאתו הצדק
כך דיבר השטן, וכמו
חווירי שמיים מאימה,
בראותם אותו בקומו
לבצע המומיה".

אדוני ראש הממשלה, המדיניות שלך מבוססת על ההנחה שאין צדק למפעל הציני בארץ-ישראל.

(קריאה : יש גבול לדברי בלע.)

ראש-הממשלה מ. בגין :

— — — בצדקת עצמנו. הבל ורעות רות.

שם, ולא לתת להם אפשרות להעביר את הישובים למקום. אחר ? כל הפרדה מעין זו בהצבעה הרי היא רק הונאה עצמית. הרי זו רק הונאה עצמית לומר כך : אני את שלי עשיתי, הצבעתי בעד ההסכם, אבל לאחר שיבוא עניין הישובים אצביע נגד ומה שיהיה יהיה. אם לא יהיה שלום, לא יהיה שלום. אבל אם מראש אומרים המצרים שזה התנאי, למה לעשות את ההונאה העצמית הזאת ? הדבר הקשה ביותר הוא : "אל תונו איש את עמיתו". אל תונו קודם-כול את עצמכם. אנחנו הולכים בדרך לא קלה, אבל נתפלל שדרך זו תצליח, ושלום על ישראל.

היור"י. מ. אברמוביץ :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת משה שמיר, ואחריה — לחברת-הכנסת גרוסמן.

משה שמיר (הליכוד) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אדוני ראש הממ-שלה, אין לי אמון בדרכך, אין לי אמון במדי-ניותך, אין לי אמון בך. אינני יודע אם מישור רימה, אני רומיתי ולפי דעתי העם רומה. נאמר לי בהן צדק : לא יעקרו ישובים בסיני. נאמר לי בהן צדק. ואתמול ניסו לשדל את סיעת הליכוד בהפעלת מכשש הלחץ, והיום מאיימים על הכנסת שאם לא נקבל את התנאי המצרי הזה — —

(חברת-הכנסת א. כץ קורא קריאת-ביניים)

— — לא יהיה שלום.

הלל ויידל (הליכוד) :

ראש הממשלה אמר שאין הצבעה — — —

משה שמיר (הליכוד) :

אני זוכר את הדברים כפי שאתה זוכר אותם. הפעלת הכוח המוסרי והמנהיגותי שלו היא הקובעת, ולא איזו החלטה טכנית.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :

אתה רוצה שהוא יתכחש לתפקידו ?

משה שמיר (הליכוד) :

אינני רוצה שום דבר, אני קובע עובדות כפי שאני רואה אותן.

חדשות הבוקר מגלות לנו באיזו מידה ניתן לתת אמון בדברים שאנו שומעים ומבטיחים לנו. נאמר לנו שהוצאת הסובייטים מן המהלכים ומן העמדות שלהם במזרח-התיכון זו נקודת המוקד העיקרית המ-שכנעת גם לגבי האמריקנים. הבוקר שמענו על מא-מצים אמריקניים להחזיר את הסובייטים לתמונה. נאמר לנו שוועידת קמפ־דייוויד ותכנית השלום והפגישות עם סאדאת מחלצות אותנו מסכנות ועידת ג'נבה. הא-מריקנים כבר הבוקר מתחילים להכניס אותנו מחדש לוועידת ג'נבה.

דובר על שדות-תעופה בנגב שהובטח לנו ש-יוקמו בעזרת האמריקנים — אגב, בצורה משונה מאוד, האמריקנים צריכים להרשות לנו להקים שדות-תעופה בנגב — והבוקר שמענו שהאמריקנים מעכבים את אישור המימון לשדות-התעופה כל זמן שלא יתברר

חבורת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (מ. שמיר, שריר, עטשי, ורטהיימר) —

זכויות לגיטימיות, שעד היום נלחמנו נגד זה בכל תוקף, יבוא יום ונטען שיש גם זכויות לא לגיטימיות, ועל-ידי הפילופליטיקה הזאת, ולא הפוליטיקה, בלענו עוד צפרדע אחת.

אדוני ראש הממשלה, הוויכוח הוא אתך, זה ברור. בכל הכאב, אני רוצה לומר עוד סיבה מדוע אינני מאמין. היתה תקופה שהיה מאבק גדול של הליכוד נגד תנועת "שלום עכשיו". היתה מודעה של תעשיינים ומטעם הליכוד היתה מודעה או הודעה, שנתפרסמה ביולי 1978, ובה נאמר: "תכנית השלום המצרית ות' עשייני 'שלום עכשיו'". בסעיף 4 לתכנית המצרית נאמר: על ישראל לסגת מן הגדה המערבית, קרי יהודה ושומרון, ובכלל זה ירושלים, ומעזה. נסיגת ישראל כוללת את ההתנחלויות שהוקמו ב"שטחים הכבושים". אנו מבקשים לשאול את התעשיינים וה"מנכ"לים הנכבדים שחתמו על הכרוז של "שלום עכשיו": האם אתם מוכנים לעשות "שלום עכשיו" על יסוד תנאים אלה? אם כן, אימרו זאת וידע העם. אם לא, אימרו זאת ותדע מצרים. אל תטעו את הציבור". אני חושב שמי שמציע לנו לאשר את ההסכם הנוכחי מטעה את הציבור.

אין לי אמן בעקרונות אשר תובעים מאתנו להג"חית מכה כה קשה על מתנחלים, על מתיישבים, על כפרים, על אדמה מיושבת על-ידי יהודים, שהיתה זו אדמה יהודית. הציונות איננה עניין של ניסוחים והחלטות. הציונות היא אנשים. היא אנשים המוכנים לקבל על עצמם את הקרבת הקשים ביותר, שנתנו ומוכנים לקבל ומוכנים לתת. הציונות היא אנשים אשר עמדו במבחנים בעבר ויהיו מוכנים לעמוד במבחנים בעתיד. היא איננה דבר מושלם ומוגמר. המכה הזאת אשר הונחתה על הישובים בסניג היא מכה על שורש האנושיות שבתוכנו, על שורש היהודי ש"זקף את קומתו ומוכן להילחם ולהשיב מלחמה שעה, המוכן להקריב קרבן, המוכן לעמוד במבחנים.

יש לי הרשם שהממשלה הזאת בהחלטתה הנ"כחית קיבלה על עצמה את הדין וחזרה אל בקשת חסד, אל תלות; קיבלה על עצמה את הדין של שגור ררות, של הרכנת קומה בפני אלה שאנו תלויים בהם.

לבסוף, השלום הזה שבשמו כולם מדברים ושבשמו תובעים מאתנו להקריב את הקרבות הגדולים, הש"לום הזה הוא מזויף. שלום הבנוי על יסודות של כניעה ישראלית כה חד-משמעית איננו שלום. הוא לא יביא לנו הרגעה. בעקבותיו תבוא, חלילה, עליה של הטרור. בעקבותיו תבוא, חלילה, תוקפנות של חזית המזרח. בעקבותיו יהיה אישקט מתמיד וסדרה מת"מדת. זה איננו שלום. מוכרות לנו אשליות מזויף-פות.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
איך נראה השלום שלך?

משה שמיר (הליכוד):
השלום שלי הוא שלום של ישראל חזקה, ישראל העומדת על תביעותיה ועל צדקה יסודית — — —

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
מפרת עד נחל מצרים.

משה שמיר (הליכוד):

זו דעתי, אדוני ראש הממשלה, מכיוון שאנחנו מקבלים — — —

(קריאות באולם)

בקמפ-דייוויד נכנעת ללחץ הקנטרני וצר המוח של סאדאת המרושע המכוון להשפיל אותנו שאם "לא תפנו את הישובים אני אפילו לא אתחיל לדבר אתכם". מדוע צריך היה להיכנע ללחץ הזה? מדוע צריך היה להיכנע ללחץ הזה?

אברהם שריר (הליכוד):
זו דמאגוגיה.

ויראץ עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

אתה נכנע לרגש שלך.

(קריאות באולם)

משה שמיר (הליכוד):

הלחץ הזה היה דרוש לסאדאת מכיוון שהוא יסמל לו שבכל מקום שאנחנו יושבים זה לא בזכות, שא"אנחנו יושבים על אדמה ערבית, ושכיבושינו במל"חמת ששת הימים היו כיבושים תוקפניים. זה מה שהם טענו כל הזמן.

אני רוצה להזכיר לך, אדוני ראש הממשלה, שע"דיין באיסמעיליה — — —

(קריאות באולם)

אדוני ראש הממשלה, כאשר אתה עושה זאת לנואמים אחרים הדבר מעורר בי צער, ברגע זה — אפילו לא צער.

אני רוצה לומר שבאיסמעיליה עוד היתה כך ההכמה והגאוונה לומר שלמי שנלחם מלחמת מגן יש זכות לשטחים שהוא כבש. אמרת זאת באימ"עליה מעל במה בין-לאומית, ואמרת דבר נכון מכיוון שהערבים טוענים כל הזמן שזו לא היתה מלחמת מגן ושאלו לנו זכות. על-ידי עקירת הישובים נתננו יסוד לכל הטענות המפקיעות אותנו מזכותנו לחיים כארץ הזאת.

אין לי אמן במדיניות אשר מערבת בין מה שבטוח בעיניה לבין מה שהובטח והוסכם ונחתם. בעניין ירושלים מציגה הממשלה את עמדתה ואת החלטת הכנסת כאילו זה הדבר הבטוח. אבל יש התביעה של סאדאת ויש המכתב של קארטר המזכיר את העמדה האמריקנית האומרת, שסיפוחה של מזרח ירושלים אינו חוקי. אז באיזה אופן אפשר לערוב בין בטחון כזה ובטחון כזה, שיכנוע כזה ושיכנוע אחר? אני חושב שהגישה הזאת אשר מנ"סה בעצם לערוב את העניינים האמיתיים ולהציג אותם בצורה טעימה לחיך, כביכול, הייתי אומר שזו לא פוליטיקה אלא פילופליטיקה.

שמענו דוגמאות. שמענו דוגמה על כך כיצד איש"רה משלחת ישראל את העניין והזכויות הלגיטימיות של ערביי ארץ-ישראל, של הפלשתינאים. הרי עמדנו נגד זה. הרי בגלל זה הבאנו דברים עד סף משבר בעבר, ופתאום קיבלנו את זה. שמענו את הנוסחה: נכנס לי לראש, נכנס לי לראש שאם יש

כ"ה אלול תשל"ח (27 ספטמבר 1978)
— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד
— מילוא, יעקבי, שריד, נוף, ארבל-אלמולינו) —

המעטות של חברי "גוש אמונים", שלהם רוחש ראש הממשלה משום מה אהבת חנם. הם מקפצים על הגבעות ומתנחלים על מדרגות של שרים.

רוני מילוא (הליכוד):

הם מתנחלים גם ביהודה ובשומרון ולא רק על מדרגות של שרים.

חייקה גרוסמן (המערך):

גולם אשר יצרתם קם על ייצרו. הם משחקים במחבואים עם חיילי צה"ל. הם הורגלו לטיפול בכפ" פות משי אף-על-פי שהם שמים לצחוק את הממ" שלה, את הכנסת ואת החוק. הם מעסיקים באופן פור- שע את מסוקי צה"ל, את הציויד של צה"ל, את החי- ילים ואפילו את הרמטכ"ל. חברי הכנסת, בהיותי במטה הבריגאדה הפארטיזאנית לימדו אותי שתפקידי הוא להטריד את האויב מן העורף, מאחורי הגב, לבל יתפנה ללחימה.

רוני מילוא (הליכוד):

את יודעת כמה שוטרים העסיקה תנועת "שלום עכשיו"? את יודעת כמה כוחות בטחון הועסקו בגלל תנועת "שלום עכשיו"?

חייקה גרוסמן (המערך):

רק במסגרת החוק.

(קריאה: רק "גוש אמונים"?)

(קריאה: הרי "שלום עכשיו" הם עם הסי.אי.אי.)

מה שעושים אנשי "גוש אמונים", החלוצים המ- דומים, זוהי הטרדת צה"ל מאחורי הגב.

גד יעקבי (המערך):

אנשי "שלום עכשיו" הם התומכים העיקריים של מר בגין.

יופי שריד (המערך):

יכול להיות שיש מימון של הסי.אי.אי. לממשלה. חברי הכנסת מילוא, אולי יש מימון של הסי.אי.אי. לממשלה.

חייקה גרוסמן (המערך):

כוחות הבטחון שצריכים להילחם נגד מתבלים מוטרדים מאחורי הגב על-ידי אנשי "גוש אמונים". מנהיגיהם של אנשי "גוש אמונים" צריכים להישפט, ואין הם פארטנרים למשא-ומתן עם הרמטכ"ל.

חברי הכנסת, אנו, אנשי ההתיישבות העובדת, רגישים במיוחד לנטישת אדמה שחרשת ושורעת ואשר הניבה פירות.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

יש התיישבות לא עובדת?

חייקה גרוסמן (המערך):

אולי היתה זו אחת הסיבות שלא יכולנו בדרך- כלל להשלים עם גישולם של חקלאים אחרים מהעם השכן מאדמה שהם חרשו והם זרעו והם נטעו.

שרה ארבל-אלמולינו (המערך):

איזו השוואה?

משה שמיר (הליכוד):

ישראל של תל-חי, ומשמר העמק ונגבה. ישראל של הישובים שלא פונו מהנגב, ישראל היודעת לעמוד בדבריה.

אני רוצה לומר מלה אחת לחברי הכנסת. אמרו בשעתם "סנהדרין קטלנית" על סנהדרין שהוציאה להורג איש אחד במשך שבועים שנה. אל ייאמר דבר כזה על הכנסת. יישאר לשעה קלה כל אחד עם עצמו, ייסגר עם מצפוננו. חברים יקרים, אנחנו מסכנים את עצם קיומנו, אנחנו מתחילים להידרדר לדרך שאין בה מעצור, אנחנו מסכנים את עצם רצונם של צעיר- רים בישראל לחיות בתוכנו. נשעה עם לבנו ועם מצפוננו ולא ניתן לעולל הוזה ולאסון הוזה לקרות ולפולל עלינו עלידי החלטה של כנסת ישראל בכ- בודה ובעצמה המבטאת את רצונו של העם.

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת-ביניים)

לא ייתכן שכנסת ישראל, כחלק מאותו פסטיבאל "קייטשי", מוגזם, מיותר, הממוסס את כבודו העצמי של העם, תיסחף אחר ה"קייטשי" הזה, אחר זיוף, אחר הדיבורים הללו. הכנסת צריכה להופיע כחוט השדרה של העם, לפחות להראות שלא בקלות משקים אותנו את הדבר הזה. הגוף מפרפר, הגוף מסרב, איננו מוכנים לקבל. יהיה עוד משהו, יעבור עוד משהו, ידונו בזה מחדש, ימצאו נוסחה. אפשר למ- צוא נוסחה. יושבים גאונים, שמענו — אפילו עוזר עוזרו של ראש הממשלה הוא גאון — ימצאו נוסחה לדבר. עלינו לפרפר ולא לקבל, לא להסכים לבלוע את השיקוי המרעיל הזה שמשקים אותנו.

היר"י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, ואחריה — לחברת-הכנסת הלוי.

חייקה גרוסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אזרחי ישראל מתחלקים היום לשמחים, לאבלים ולחרדים. אינני שיי- כת לאבלים. אני שייכת לשמחים ולמברכים אבל גם לחרדים. ההסכם על שני חלקיו עדיין שביר מאוד. אפשר לקלל את אשר הושג בקמפ-דייוויד בקלות ומבלי להתאמץ.

אדוני ראש הממשלה — אני מצטערת שאיננו — יש לך הזדמנות להיווכח, ואני בטוחה שתיווכח, שהעם כולו, רובו ככולו, רוצה בשלום ויודע את מחירו. אולי אתה לא ידעת לפני כן, עכשיו אתה יודע. אין מה לחשוש מפני העם, ואין כל צורך שתמשיך בדרך הישנה להשלות, לדבר גבוהה-גבוהה על כבוד וזק"י פות קומה כאשר המציאות מכאיבה. אין כבוד נעלה יותר מאשר אמירת האמת לעם, אין אומץ לב גדול יותר מאשר להתייצב בפניו ולשכנעו כי השלום המכ- איב ביותר עדיף אף מונים על כאב השכול של המלחמה המוצלחת ביותר.

שמחתי מהולה בעצב משום שכורח הוא לפנות ישובים, ואני מודה בשניהם: זהו כורח בתנאים ש- נוצרו, וזה עצוב.

חברי הכנסת, אני אינני מתרשמת מן הקבוצות

חייקה גרסמן (המערך):

למען האמת, מה שמעניין אותנו הוא השלום, הפסקת הקטל, מניעת המלחמה הבאה שהיתה אולי ודאית בלי הסכמי קמפ-דייוויד. בזכות ההסכם יכולים אנו אולי להפסיק את הספירה לאחור, לשעה שה-תוחלים יתחילו לרעום.

אנא, אדוני ראש הממשלה, השתחרר מציחצוחי לשון ומטריקים לינגוויסטיים. "Palestinian people" הם העם הפלשתינאי ולא ערביי ארץ-ישראל. "Legitimate rights" הן זכויות לגיטימיות. אל תת-בייש. בשביל מי אתה מנסה לטשטש את החתייב-ייתיך? בוויכוח בינך לבין הנשיא קארטר, האם הת-חייבת להקפיא את ההתנחלויות לשלושה חודשים של המשא-ומתן עם מצרים או לחמש שנים בתוך תקופת המעבר של האוטונומיה, כפי שהודיע נשיא ארצות-הברית קבל עם ועולם ובנוכחותך? מכל הפירושים ששמעתי מתקבל על דעתי כי שום משא-ומתן עם תושבי הגדה, מצרים וירדן לא יוכל להתקיים בצלן של התנחלויות חדשות. יש קשר פוליטי בין שני חלקי ההסכם. אין צורך להסתחר. העם יבין גם זאת, אף שאתה, ראש הממשלה וכן שר החינוך והתרבות, הסתתם את "גוש אמונים" לפעול בניגוד להחלטות הכנסת וממשלת המערך. אף שאתה, ראש הממשלה, הבטחת כי בשלטונך יקומו הרבה "אלוני-מורה". אבל אנו ארץ דמוקרטית, הרוב יכריע ולא קומץ קיצונים פאנאטים.

כאשר הבאת את תכנית האוטונומיה ביהודה ושומרון כתכנית לפתרון הבעיה הפלשתינאית פלוס רי-בנות ישראלית, ביקרנו אותך קשות. טעננו בזכות הפשרה הטריטוריאלית. טעננו כי הבאת תכנית הת-חמקות בגדה, תכנית מסוכנת, עם אשליית שליטה במיליון ערבים לנצח, וכל אלה תמורת מכירה כללית בסיני. אני טענתי כי האוטונומיה בגדה, כשלב מע-בר לעת משא-ומתן מתקבלת על הדעת, אבל רק כשלב מעבר. הגעת עם הנשיא קארטר לנוסחת האו-טונומיה כשלב מעבר. בסופו של דבר הגעתם לקיר אטום. כל חייכם דגלתם בטוטם ובטאבו ואנחנו דגלנו בגבולות שיש בהם אפשרות להתגוננות. מול סיסמת הריבונות שלך העמדנו את הצורך בתיקוני גבול לצרכי בטחון. אנחנו חושבים שאיננו יכולים ואיננו רוצים לשלוט במיליון ערבים.

אני מציעה שלא נקלקל בפטפטת לצרכי פנים את מה שהושג. אולי בממשלה סומכים על חזית הסי-רוב הערבית, כי הרי למנהיגים הפלשתינאים ממיד היה כשרון מיוחד להכשיל את עצמם ולתקוע מקלות בגלגלים של עצלתם הם. הם הולכים עד היום בדיוק שאתה, ראש הממשלה, זה עתה אולי נפרדת ממנה, דרך של הכול או לא כלום.

להסכם קמפ-דייוויד הגענו בזכות השלבים הקוד-מים של תהליך גמר המלחמה. היתה הפרדת הכור-חות. היו הסכמי הביניים שהביאה ממשלת המערך, אותם ההסכמים שראש האופוזיציה דאז כינה אותם "הסכמי מינכן".

אני מציעה לא להיתפס להתרברבות ולמסע הי-שגים. מגיע לעם הפלשתינאי בגדה וברצועה ביטוי עצמי למאוייו הלאומיים. הטראגדיה הפלשתינאית נר-

חייקה גרסמן (המערך):

אנחנו רצינו לראות בישובים בפיתחה רצף בט-חוני מאל-ערש לשארם-א-שייך וחיץ בין עזה למצ-רים. מעולם לא ראינו בצירוף הפיתחה הישג טרי-טוריאלי בלבד. חשבנו על חגורת בטחון, דגלנו בתי-קוני גבול לצרכי בטחון גם בפיתחה וגם בגדה. אבל בסופו של דבר, חברי כנסת נכבדים, הציונות של "אף שעל" פשטה את הרגל, וצדקו אבות הציונות ששאפו ליישב מאקסימום יהודים על מינימום של שטח אפשרי. המצב שאליו הגענו 11 שנה לאחר מלחמת ששת הימים הוא: מינימום יהודים על מאק-סימום של שטח. אין זו ציונות אמיתית ואין בה בטחון למדינתנו.

אולי הגיע סוף סוף הזמן שעם ישראל יגלה את הגליל ואת הנגב ואת הערבה הריקים מישושים יהודים. עם בוא השלום, אני מקווה, יבואו יהודים רבים בעלייה גדולה, ואין חזון ציוני גדול יותר בשבילי מאשר החזון הזה.

אנא, רבותי ראש הממשלה ושר החוץ, רציתם להטיל על הכנסת את האחריות לפינוי הישובים ב-סיני. היחיד שאמר מייד כי הברירה היא או הסכם או ישובים בסיני היה שר הבטחון. האם רק תחת לחץ של הציבור צריכים הייתם להביץ שעליכם להת-ייצב לפני העם ולקבל על עצמכם את האחריות? אני למדתי בחיי שישנם רגעים, אולי לא רבים, שאם אתה מסתתר בהם, אתה באמת פחדן. הפחדן אינו מי שמפחד מסכנות. המנהיג הפחדן הוא זה המתחמק מלהתייצב ולקחת על עצמו את האחריות. הייתי או-מרת זאת גם לחברים שלי שאני יודעת כי הם מא-מינים, אולי בתום לב, שאפשר להצביע בעד ההסכם כולו ולא להצביע בעד העברתם של הישובים בסיני. בכל אופן אני לא ארחץ בנקיון כפיים ולא אטיל את הממור לפתחו של מישורו אחר. אחרי שהיניו אחראים לשליחתם של הבחורים למלחמה שנכפתה ע-לינו, מוטב שניקח על עצמנו גם את האחריות להפ-סקת ההרג בשלום לא כפוי. מצרים היא המדינה הערבית החשובה ביותר, בעלת הפוטנציאל הצבאי הג-דול ביותר. הוצאתה ממעגל המלחמה נגדנו — זהו ערך בטחוני חשוב יותר, מרשים יותר, אפקטיבי יו-תר מכל ערך בטחוני אחר, עם כל הכאב על היש-רים בסיני. אין בטחון חשוב יותר מהשלום עצמו.

עניי אינה צרה בכך שההסכם עם מצרים הושג בימי שלטון הליכוד בראשותו של מנחם בגין, ובלבד שיפסיק ראש הממשלה לעסוק בשיטוש עקבות, בטר-יים לשוניים ובהתגוררות טרוריות. אני מניחה שזהו השלום היחיד שאפשר היה להשיג בנסיבות הפולי-טיות שהיו קיימות בקמפ-דייוויד. לא נהיה קטנוניים על שהושג, אך נבקר את הדמאגוגיה שנמשכת.

אדוני ראש הממשלה, דברים רבים אמרת בעבר ומוטב אולי שלא נזכירם עכשיו. זכית להביא הסכם מקמפ-דייוויד ואין לך כבית מנחם בגין אחר, השומר על זקיפות קומתך, על כבודך היהודי, על נאמנותך הבלעדית לבטחון. הצלחת אולי עם קארטר, אולי עם סאדאת, אבל גם הצלחת עם שמעון פרס.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה נכון.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (גרוסמן, וילנר, בגין, אברמוביץ, הלוי) —

שותף אני לחרדתם של בני גוש־עציון וחבריו אשר חזרו לאדמת אבותיהם וחבריהם שנטבחו שם, של כל משקי בקעת הירדן הממשיכים בשרשרת המ־פוארת של מתיישבי דגניה וטירת־צבי, של מתיישבי הגולן עד כתף החרמון, גם זו אדמת ארץ־ישראל שנגאלה בדם. שותף אני לזעזועם וחששם מפני גזירת התקדים אבל אומר אני להם: אל תגידו בגת פן תשמחנה בנות פלישתים. אין גזירה שווה ואין כל גזירה, עקירת ישובים לא תהא תקדים. אדרבה, הבה ונחזק את כל ישובי הספר כתוצאה ממפלתנו היום.

אכן, כפיית פינוי ישובינו מעבר לקו רפיח—אילת היא, לפי דעתי, מפלה מדינית, מפלה ציונית. בשום אופן ופנים לא היינו צריכים להיכנע לתביעה אול־טימאטיבית זאת אלמלא השיקול העליון של הצלת ועידת קמפ־דייוויד מהתמוטטות, של הצלת הסיכוי הממשי לשלום עם מצרים בימינו.

אחרי שהקשבתי לדברי ההסבר המפורט של ראש הממשלה: בוועדת החוץ והבטחון של הכנסת, משוכנע אני למעלה מכל ספק כי ויתור אכזרי זה הוא צורך השעה, בחינת הכרח שלא יגונה.

אם אכן תסמך הכנסת את הממשלה, כהצעת ראש הממשלה, להוציא את המתנחלים מסיני — וזאת אם במשא־ומתן על חווה השלום עם מצרים יסוכמו כל הבעיות הנוגעות לחווה זו, וההסכמה תמצא את ב־טויה במסמך כתוב — יוכל המשא־ומתן על חווה שלום עם מצרים להתחיל הלכה למעשה. במשא־ומתן זה יהיה צורך לקבוע, בין השאר, את מועד הפינוי ואת כל תנאיו. אני מציע לממשלה לעשות כל מאמץ להביא במהלך המשא־ומתן הזה לביטול רוע הגזירה. אין להתייחס מן התקווה כי לכשיעבור זעם יעלה מאמץ זה יפה.

על ערך השלום עם מצרים לא ארבה דברים. מבחינה צבאית, ביטול אחת משתי החזיתות העיקריות של מדינת ישראל הוא יעד שכל מדינה המוקפת אויבים היתה שמה מטרה לעצמה. תמורת הישג אס־טראטגי חשוב זה אנו נוטלים על עצמנו סיכון בט־חוני רציני מאוד בהסגת צה"ל לקו רפיח—אילת, ויתור על מרחב האוויר של חצי האי סיני, פינוי שדות־התעופה של חיל־האוויר בסיני ויתור על בסיס חיל־הים בשארם־א־שייך המגן על מפרץ אילת. זהו סיכון בטחוני מחושב הבא להוציא את מצרים ממעגל מדינות העימות הערביות שאסרו עלינו את מלחמת 30 השנה.

בהסכם המסגרת כלולים ויתורים מפליגים לגבי יהודה, שומרון ועזה. לראשונה אנו מכירים ב"זכויות" תיו הלגטימיות של העם הפלשתינאי וצרכיו הצוד־קים, ומתחייבים לנהל משא־ומתן עם מצרים, ירדן, ו"נציגי העם הפלשתינאי על פתרון הבעיה הפלשתי־נאית על כל היבטיה". חוששני שהתרגום העברי ל־"ערביי ארץ־ישראל" לא יועיל לנו הרבה בעניין זה. אנו מתחייבים להעביר את "הסמכות השלטונית" ביהודה, שומרון ועזה ל"רשות שלטונית של ממשל עצמי" שתבחר על־ידי תושביה, וזאת אם יאותו התור־שבים לבחור ולהיבחר. לא יאותו מן השנה השלישית־מכינן רשות המינהל העצמי, אם יכונן, אנו מת־חייבים להתחיל במשא־ומתן על "מעמד הסופי" של

בעת בעיקרה ממנהיגות המתפרנסת משילהובה העצמי ללא כיסוי, מפאנאטיות וקיצוניות חשוכה. אבל טראגדיה זאת, שלהם, איננה משרתת את האינטרסים שלנו ואיננה מטיבה עם ישראל. רק קציר־ראות שבתור־כנו שמחו תמיד כאשר מנהיגי הפלשתינאים התגלו כאילו כאויבים ללא תקנה וכאשר נראה היה שאין לנו פארטנרים למשא־ומתן.

אנחנו הולכים על חבל דק בעניין ירדן והפלש־תינאים. יכולה אני לציין בחיוב כי אי אלה ניסוחים בקמפ־דייוויד, כמו שיתופם של הפלשתינאים בקביעת גורלם הם דברים חשובים. אין לנו עניין בהדגשת יתר שאנו הולכים להסכם נפרד עם מצרים. איננו רוצים ריבונות ישראלית על יהודה ושומרון, אך גם לא מדינה פלשתינאית נפרדת. אנו סבורים כי הפ־לשתינאים צריכים לממש את זכותם להגדרה עצמית תוך קשר עם ירדן. אך בסופו של דבר, הפלשתינאים עצמם יקבעו את עמדתם. אנו רוצים תיקוני גבול לצרכי בטחון — גבולות בטחון ולא גבולות ההבטחה. רוצים אנו זכויות לפלשתינאים, אך לא מדינה "אש־פית".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל אם הם ירצו בכל זאת מדינה עצמאית?

חייקה גרוסמן (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אני מבקשת ממך, שלמרות החלטת הממשלה הנסה לשנות שני ביטויים בהצעת ההחלטה שהגשת לכנסת: במקום "מתנחלים" תכתוב "ישובים".

ראשי־הממשלה מ. בגין:

לא "ישובים" אלא "מתיישבים". מסכים.

חייקה גרוסמן (המערך):

אבל לא זה העיקר. אני מבקשת שתחליף את הביטוי "ליישוב מחדש" בביטוי אחר. יש לביטוי זה קונטאציה מאוד לא נעימה מהלקסיקון הנאצי.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת הלוי, ואחריו — לח־בר־הכנסת אברהם כץ.

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לחתום או לא לחתום זו השאלה שהמוסד העליון של המדינה חייב להשיב עליה היום. קשה כשאלה ההכרעה אך אינן מנוס ממנה. דברי המחייבים כדברי השוללים דברים חשובים הם. שלוש שנים נחלקו בדעותיהם בית־שמאי ובית־הלל. הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת־קול ואמרה להם: אלו ואלו דברי אלוקים חיים הם, והלכה כדברי בית־הלל.

גם היום כך. רואה אני את דברי בית־שמאי אבל אני פוסק כבית־הלל. רואה אני את ישובי הפיתחה עד גבול נחל מצרים, גבול ארץ־ישראל המקראית, הרי הוא ואדי אל־ערש לדעת הממעטים, שומע אני את זעקתם של המתיישבים והמתנחלים במולדת ההיסטורית, חלוצים לפני המונה שאנו נקראים לע־קור אותם מאזדתם. אלה אינם מכשול לשלום, הם עקדת השלום.

אברהם כץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, שייך אני ולא מהיום לאסכולה שטענה כי בעד שלום אמת ובכל המישורים נצטרך לוותר ויתורים משמעותיים גם, ואולי בעיקר, בתחום הטריטוריאלי.

חברי הבית, הגיעה שעת המבחן. להערכתי, ממשלת ישראל וראשה עמדו בה בכבוד. איש אינו מאושר מהויתורים שאנחנו נתבעים לוותר. הכול כר-אבים את כאב המתיישים העלולים להיתבע מחר לפנות כפרים ובתים, מעשים וחממות, מפעלים ומוסדות חינוך, פינות אנדש חמות. ואם בכל זאת מחייב אני גם ויתור זה, הרי עושה אני זאת בלב כבד, מתוך זנחה שנוצרו התנאים בפעם הראשונה מאז הקמת המדינה לכינון יחסי שלום תקינים, מלאים, בכל המישורים עם הגדולה במדינות ערב, על כל המשתמע מכך לגבינו כמדינה ולגבינו כפרטים ואזרחים בה. וזאת על כל המשתמע מכך בתחום הבטיחותי, בתחום הכלכלי-החברתי, בתחום הפסיכולוגי, וכי מובן על רקע מעמדנו במערך הבינלאומי.

רבותי חברי הכנסת, מדיניות היא אמנות האפשרי במערכת נתונים קיימים. הצוות בקמפ-דייוויד פעל כמדינאים, וראוי הוא למלוא ההערכה גם מעל במה נכבדה זו.

אדוני היושב-ראש, מבקש אני להדגיש שני יסודות בהסכמים שלפנינו, אחד חיובי ואחד פחות חיובי. החיובי — שיבוץ משמעותי של יסוד הזמן בביצוע סעיפי ההסכם, זמן שיאפשר לכל הצדדים, גם לנו, לבחון מקרוב את הנכונות ואת המוכנות של הצד השני לקיים יחסי שלום אמיתיים על כל המתלווה לכך בינינו וביניהם. והפחות חיובי — האפשרות שההסכם עם מצרים ישמש מודל להסכמים עם מדינות ערב האחרות, אפשרות שמסיבות רבות וידועות לא נוכל להשלים עמה.

חברי הבית, ההסכם שלפנינו מעשה מקשה הוא, ואין להפריד בין ההסכם המסגרת לכינון השלום ובין ההכרח המר לפנות ישובים בפיתחת-רפיח. אני מבקש מחברי הבית מכל הסיעות לא להיתפס ולא להשיג תמש בכל מיני תכסיסים פארלאמנטאריים, לגיטימיים כשלעצמם, בניסוח הצעות, בהחלטות ובאופן ההצבעה. בשעות גדולות וקשות אלה נתמודד, כל אחד מאתנו, במהות האמיתית של השאלה הגדולה, מהות ושאלה שהוצגו לפנינו בעקבות ההסכם בקמפ-דייוויד: המהות של הסיכוי הרציני לשלום מול ויתורים מכאיבים.

אני, אדוני היושב-ראש, אצביע בעד הסיכוי לשלום.

הי"ד י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבן, ואחריו — לחברי-הכנסת עטשי.

אבא אבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני ראש הממשלה, מי שמנהל משא-ומתן חייב להתכונן לשני מצבים בלבד: שיואשם בחוסר גמישות או שיואשם בעדרף של גמישות. לא היה ולא נברא המדינאי ש-יאמרו עליו, אחרי משא-ומתן, שכיוון בדיוק לנקודת האיוון הרצויה. אמנם ידועה ומפורסמת בתיטוריה

יהודה, שומרון ועזה ועל חוזה שלום עם ירדן, משא-ומתן שיקבע גם את "מיקומם של גבולות ואופיים של הסדרי הבטחון".

משא-ומתן זה יתבסס על "כל הוראותיה ועקרונותיה של החלטת מועצת הבטחון 242". בזה לא קיבלנו על עצמנו את העקרון המפוקפק, הנזכר במבוא להחלטה זאת, בדבר "איי-קבילות של רכישת שטחים על-ידי מלחמה". לפי פסיקת בית-הדין הבינלאומי שבהאג אין האמור במבוא כלול ב"עקרונותיה ובהוראותיה" של החלטת מועצת הבטחון.

הוראה אחרת קובעת כי "ינקטו כל הצעדים הדרושים וייעשו כל ההסדרים כדי להבטיח את בטיחותן של ישראל ושכנותיה במשך תקופת המעבר ולה"אחריה". הוראה זו נועדה לאפשר הישארות כוחות צה"ל ביהודה, שומרון ועזה אחרי תקופת המעבר של חמש שנים ואחרי קביעת "מעמדם הסופי" של שטחים אלה.

חלק מהוראות הסכם המסגרת לגבי יהודה, שומרון ועזה טעון עדיין הבהרה, גיבוש והשלמה במשא-ומתן עם מצרים, ירדן ונציגי התושבים, משא-ומתן שספק אם ומתי יוכל להתקיים. לא במקרה אין הסכמי קמפ-דייוויד מוזכרים את ירושלים, ועמדותיהן המנוגדות של ישראל, מצרים וארצות-הברית בנושא זה פורטו בחליפת מכתבים. מכל-מקום, אין כל ויתור ישראלי בנושא מרכזי זה.

בסופו של דבר יש לשקול את שכר ההסכמים כנגד הפסדם, ואחרי שיקול אחראי ויסודי נראה לי כי המאזן הוא חיובי. עלינו לשקול לא רק את סיכוי השלום עם מצרים כנגד ויתורינו אלא גם את הצלחת ועידת קמפ-דייוויד כנגד סכנת כשלונה, סכנה שהיתה ממשית מאוד. עלינו לשקול מצד אחד את פריצת הדרך לשלום ולקביעת יחסים נורמאליים עם שכנתנו מצרים, הגדולה שבמדינות ערב, את פריצת ההסגר הצבאי והמדיני על מדינת ישראל, את ההתקרבות המשותפת של ישראל ומצרים לארצות-הברית, ומצד שני — את היפוכם של כל אלה. בעידן של מאבק גלובאלי, לחצי גפס ודעת-קהל עולמית עויינת אין הזמן פועל לטובתנו. גם מקהלת מדינות הסיריב הערביות, אש"פ וברית-המועצות ותגובותיהם על הסיכמי קמפ-דייוויד מלמדת כי מאזן ההסכמים הוא חיובי לישראל.

בכל האילוצים שבהם נמצאת מדינת ישראל מסתבר כי התנאים שהושגו על-ידי משלחתנו ב-13 ימי מאבקה הם הטובים שניתן להשיגם. ואם תמצא לומר: הרעים במיעוטם. במצב זה עלינו לנהוג לפי הכלל של מדינו חכמינו ז"ל: "תפסת מרובה — לא תפסת; תפסת מועט — תפסת". ואני חוזר ואומר: הכרח לא יגונה.

רבותי חברי הכנסת, הגיעה שעת ההכרעה. התנועה הדמוקרטית דוגלת בעקרון הפשרה עם מדינות ערב ועם שכנינו ערביי ארץ-ישראל. לכן יצביעו חברי רי סיעתנו בעד הצעת הממשלה.

הי"ד י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אברהם כץ, ואחריו — לחברי-הכנסת אבן.

אין כאן פתרון של בעיותינו, אך יש יצירת הקשר חדש ותנאים חדשים להתמודדות אתן.

מן הדין ומן הראוי שסיעות האופוזיציה הע"קריות תשתפנה את עצמן לא רק באחריות למחירי כי אם גם בזכות ההישג. כי אותו מעבר מדהים של מצרים מסירוב אפילו להיפגש אתנו לפני הפינוי ה"מחלט אל נכונות לחתום על חוזה שלום תוך שלושה חודשים, מעבר זה אינו פרי של התפתחויות ויזמות של השנה החולפת בלבד. לכל אירוע גדול יש סיבות שהיסטוריונים מתארים אותם כ-"proximate causes" — ויש סיבות יותר עמוקות ויסודיות, essential causes, שהזמן הוא אחד מתאי הבשלתן. כך שלא תמיד הקוצר הוא מי שזרע, ולפעמים הקוצר הוא מי שהתנגד לזריעה.

האמת היסודית, שגם אנואר סאדאת אינו מתנגד לה, היא שהגדולה במדינות ערב הגיעה להשלמה עם ישראל מאחר שהתייאשה ממלחמה ולא התייאשה משי"לום. למדיניות הלאומית של ישראל יש חלק בשני ההליכים האלה: היא היתה די תקיפה להרתיע או להדוף התקפה ודי מתונה ופראגמטית כדי ששערי שלום יהיו פתוחים. למניעתה של מצרים למעבר הזה יש להוסיף: מצוקה כלכלית וחברתית ששום מדינה אינה יכולה להתמודד אתה על רקע של מלחמות רצופות; רצון להשתחרר מלחות סובייטית מעיקה; תחושה גוברת שמרוב דאגה כלל-ערבית מתקפח ה"אינטרס הלאומי היסודי של מצרים עצמה; התרש"מות כבירה מהתעצמותה של ישראל, וחשוב ביותר: ההשפעה המרגיעה והמייצבת של הסכמי ההפרדה וה"ביניים מ"1974 ו"1975, שאלמלא נכונות רוב הכנסת לאשרם — למרות ההתנגדות הוועמת של הליכוד — היה הסיכוי של שלום עם מצרים היום פחות מאפס. על דרך של המעטה אפשר לומר, שלא כל המניעים שהביאו למפנה המצרי באו בזכות ישראל; ולא כל המניעים שמקורם בישראל צצו ועלו פתאום בשנה החולפת. לא רק התבונה כי אם גם האמת מחייבת אותנו לגישה כלל לאומית לסיכויים החדשים הנפ"תחים לפנינו עכשיו. אני בא איפוא להמליץ על קצת פחות גאווה במחנה הליכוד והרבה פחות תסביכי נחי"תות במחנה המערך. הדברים אמורים לגבי מצוקה הפוקדת את הציבור שלנו בסוגיית האמינות והאמון.

חברי הכנסת, מצד אחד אינני מציע שנפריו, הרי משא"ומתן מעצם טיבו הוא מהלך שאין אחריתו כראשיתו. אין משא"ומתן מוצלח בלי פשרה. ופשרה מה היא? פשרה פירושה שאתה מקבל היום מה שלא רצית לקבל אתמול. על כן אין קל לאופוזיציה מאשר להעמיד ממשלה על עמוד הקלון על-ידי השוואה בין עמדותיה בראשיתו של משא"ומתן לבין דעותיה בס"יומו של משא"ומתן. ואמנם כך נהגה האופוזיציה הראשית בישראל במשך עשרים ותשע שנה, בלי חן, בלי חסד ובלי רחמים כלפי אלה שניהלו משא"ומתן על הסכמים מ"1949 עד "1975. עכשיו הגיעה השעה לפרוש למושיג ביקורת אחראים יותר. אף-על-פי-כן — הכול לפי המידה — נדמה לי כי הפער בין רטוריקה ומציאות הוא כה קיצוני במעמד הזה, שמורגש היום של סתירה בכל מערכות חיינו. הרי לפי דעתכם אסור היה לומר "עם פלשתינאי", "פתרון בכל דביט", "גדה מערבית". אסור היה לומר "נסיגת

הבין-לאומית ההכרזה שבאה אחרי קונגרס ברלין לפני בדיוק 100 שנה: "הבאתי שלום עם כבוד". אך שימו לב, חברי הכנסת, אלה הם דברים שאמר דישראלי על עצמו, כיד הצניעות הטובה עליו. המעיין ב"האנסארד" מאאתם ימים נתקל בתגובות זעם וחרדה, שלעומתן תיחשב זעקת וויכוח של חברתנו גאולה כהן כדברי הסתייגות מאופקים.

חברי הכנסת, כלל הוא בתרבות החברה והציבור, שמי שהיה נושא בעול הביקורת במקרה של כשלון, אין לשלול ממנו דברי עידוד שעה שהוא יוצא בשלום ממבחן קשה. על כן מעבר לכל המחיצות של יריבות בעבר ובעתיד עלינו לברך את ראש-הממשלה מנחם בגין ואת השרים דיין וויצמן ואת יועציהם ועוזריהם על שהביאו את ועידת קמפ־דייוויד על-פני קשיים ותקלות לסימה הפורה והמרשים.

חלפו עשרה ימים מאז, ומצב רוחו של עם יש-ראל הוא דרמטמי: הוא מעריך את ההישג המר-שים, הוא נחרד ממחירו המכארי. אולם הכנסת נת-בעת לא רק להעריך, להגיב, להתרגש, עליה להכ-ריע: מהו הסך-הכולל? לאן נוטה המאזן הכולל? חברי הכנסת, אין ספק בלבי שגדול ההישג ממ-חירו, מרובה השכר מכל הפסד הכרוך בו, עד כדי כך שאילו היתה הכנסת, חלילה, מחמיצה את שעת הרצון, היא היתה מתחייבת על חשבון העם היהודי במשגה שאין לו כפרה ושאין אחריו נחמה ופיצוי. כל אחד חייב להצביע כאילו ההכרעה תלויה בו בלבד. דומני, אדוני היושב-ראש, כי היינו מגיעים למסקנה זו בצורה יותר מודגשת —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הזדמנויות רבות היו להסכמים יותר טובים לש-לום, והתמצתם אותם. במשך כל השנים היו ה"זדמנויות טובות מאוד להסכם שלום כולל, והתמצתם אותן.

אבא אבן (המערך):

ואתה מציע להחמיץ אפשרות לשלום בין מצרים לישראל?

— — היינו מגיעים למסקנה זו בצורה יותר מודגשת אילו פתחנו לאו דווקא בבדיקת המחיר כי אם בהערכת ההישג. יש לי רושם כי טרם התחלנו למצוא את עומק המשמעותיות המקופלות במושג "חוזה שלום עם מצרים". כאן מתחוללת תמורה יסודית לאר-כה ולרוחבה של מציאותנו הלאומית והבין-לאומית: שבירת מעגל המלחמות; קשירת יחסי הכרה וכבוד עם מדינה שתושביה מונים כמעט מחציתו של העולם הערבי כולו, המרכז המוכר היחיד של המדיניות וה"תרבות הערבית; ביטולה למעשה של כל אופציה צבאית סבירה של העולם הערבי; יציאת ישראל מב"דידות מוחלטת באזור וממדינה גוברת של בדידות בעולם; חיזוק קשרי הבנה עם ארצות-הברית ועם מדינות אירופה שבירכו גם הן על סיכומי קמפ־דיי-ווי; פתיחת סיכוי של חידוש הנוכחות הישראלית בעולם השלישי; הפיכת מדינתנו מתדמית בדויה של טריון תקוע במרחב ערבי, כביכול, לתדמית אמיתית של גשר אשר זרמי שיתוף ומגע עוברים על פניו. קיצורו של דבר, פירוק המצור שכה הורגלנו לחיות בו, שקשה לרבים לתפוס את דבר יציאתנו ממנו.

חברת מ"א, ישיבה קמ"ץ
אבן, נסים, בגין, טובי, פרס,
שילנסקי, הלוי, עטשי) —

את רוב האוכלוסיה הערבית תחת דגל של מדינה ערבית שכנה? לא self government ולא מינהל עצמי אלא אזורי מדינה ערבית ריבונית עם שינויי גבול מסויימים אך החיויגים לישראל, כי הדיון ההיסטורי על חלוקת הארץ — — —

ראשי-הממשלה מ. בגין:

האמן לי ידידי, היית צריך לשמוע את סאדאת. הוא אמר: never.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
never מה?

שמעון פרס (המערך):

מארץ אבותינו הוא מתלהב.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא אתה ולא סאדאת תכריעו לגבי העם הערבי הפלשתינאי אם תקום מדינה או לא. העם הערבי הפלשתינאי יחליט, והוא בעד הקמת מדינתו והיא תקום.

(קריאה: חברי-הכנסת טובי, אל תהיה מודאג, זה מה שיקרה.)

רב שילנסקי (הליכוד):

אבל העם הערבי הפלשתינאי הכריז על השמדת מדינת ישראל, וזה לא יעלה בידו.

אבא אבן (המערך):

אני עומד על דעתי, כי מי שמתנגד לווייתור על רובו של השטח בגדה וברצועה, על-כרחו מגיע לווייתור על כולו בשלבים שראשיתם אוטונומיה והמשל self government וסופם עצמאות וזאת ללא דאגה לגבול מוכר ובטוח לישראל. תפסת מרובה לא תפסת. עניין יהודה ושומרון לא הוכרע, לא בינינו לבין העם הפלשתינאי, לא בינינו לבין מצרים, לא בינינו לבין ארצות-הברית ולא בינינו לבין עצמנו. עוד המלאכה רבה והקשיים גדולים וההכרעות האכזריות ביותר הן עדיין לפנינו. אבל בסופו של כל חשבון גם פתרון אלו יהיה קל יותר עקב החווה עם מצרים. ובנתיים מודקדק רק הסיכוי הזה — לא אומר "רק" — גשר נטוי על פני מרחבים של זמן ומקום בין שני העמים שכתבו פרקי-זוהר בתולדות האזור הזה. לא הסכם נפרד עם מצרים כי אם חוזה עם מצרים כאבן תשתית ראשונה במבנה השלום הכריז. הסיכוי קיים. לא היו לנו כמותו. אל נחמיץ אותו.

היחיד ב. הלוי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת עטשי, ואחריו — לסגן השר יורם ארידור.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזומה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההיסטוריה של המלחמות מלמדת אותנו שהתוצאה של כל מלחמה בין שתי מדינות או יותר היא אחת משתיים: הבסת ו/או השמדת צד אחד את יריבו או הסכם או חוזה שלום.

ראשי-הממשלה מר מנחם בגין והנשיא סאדאת — ואני מקווה שבעתיד גם מנהיגים אחרים בעולם הערבי המערביים בסיכסוך — מאחר שגם במלחמות שבי-

כוחות צה"ל" בהקשר של הגדה המערבית, יהודה ושומרון, אסור היה לומר "הסכם ביניים" או תקופת מעבר. רבותי חברי הכנסת, אסור היה לרמוז על יו"ת מסמכויות של מינהל לערביי ארץ-ישראל, לערבים הפלשתינאים, או לרמוז על אפשרות של הכרעה לא ישראלית בריבונות של יהודה ושומרון. טוב שיש התפתחות. אני נעדיף את העמדות החדשות על פני הקודמות, אולם בעיית האמינות עומדת. למשל, אלה שחיוקו את ידיהם של מתנחלים בניגוד להוראת החוק, אלה שהרימו אותם על גס וטפחו להם על הכתף, כיצד יזכו ליחס רציני בבואם היום לתבוע את על-בונן של החוק? כלום לא תלחשו בסתר לבכם את דברי הנביא "בנים גידלתי ורוממתני"? ושארית הפסוק כוחה יפה.

אפשר היה לפסוח על חזיון זה אלמלא היו ממנו השלכות אל העתיד. אני שולל מעיקרה דוקטרינה של גזירה שווה בין הורדת הישובים, כמסכם, בפיתח-הרפיח ובין אזורים אחרים שהם שונים בתכלית מבחינת המבנה הטופוגרפי והמשמעות האסטרטגית. שעה שאנו שומעים מפי שרי הממשלה את הדיבור הרם: לעולם לא יוזא אף ישוב בחבל-עזה וכו', אין לי אלא להרהר ביתרונותיה של שתיקה מופקחת על פני סיכוי, ולו גם קל שבקלים, של יצירת פער אמינות חדש בעתיד. שהרי המאבק על גבולות בטוחים חייב להימשך, ואם יוכתר פעם בהצלחה הרי במידה רבה בזכות יומתם המתנדבת של מתיישבים מקיימי שליחות, ובכללם מתיישבי רפיח שאין מנוס מתביעה שיקבלו היום את דין ההכרעה הלאומית. הם אינם מכושלים; הם זכו להיות דווקא גשר לשלום. אבל הממשלה חייבת ביתר גילוי לב, אל לה להסתיר את העובדה שהיא בעצם הסתלקה מתביעת הריבונות על יהודה ושומרון, תביעה שהוכללה בפעם הראשונה במדיניות הרשמית של ישראל אחרי בואו של אנואר סאדאת. תגובת הממשלה עם בואו של סאדאת היתה להגיש תביעה לריבונות ביהודה ושומרון ולהשמיע תביעה פורמאלית זו שלא הוזכרה אי-פעם קודם.

גירסת קיום התביעה הזאת נכונה רק מבחינה לשונית, אך מה סיכוייה של תביעה ריבונית ישראלית אחרי חמש שנים; אחרי נסיגת הממשל הצבאי; אחרי נסיגת הממשל האזרחי הכפוף לממשל הצבאי; ואחרי נסיגה של כוחות צה"ל ופריסתם מחדש של אלה שיישארו לאזורי בטחון שיפורטו; אחרי מצב שמתואר כ self government ערבי בלועזית, כדי להרגיע את העולם, וכ"מינהל עצמי" בעברית, כדי להרגיע את סיעת הליכוד? self government הוא שלטון עצמי. אם יש מילון שמתרגם מלים אלה לא כשלטון עצמי, למה לא לרכוש אותו?

השר מ. נסים:

זה מופיע גם באנגלית: מועצה מינהלית.

אבא אבן (המערך):

אתם מתרגמים self government כמינהל עצמי וזהו ויזוף. זה לא תרגום. איני חולק על הוויתורים. אני טוען נגד הנטייה להעלים ולטשטש את משמעותם. אילו היתה משמעותם ברורה, כלום לא היינו כולנו מעדיפים הכרעה טריטוריאלית ברורה שתעמיד

למערכת היחסים שאנו רוצים לרקום עם נשיא מצרים ועם עמו, עם בעל תרבות של 6,000 שנה.

אסיים דברי בברכה לראש הממשלה ולצוות המ- שאומתן על המאמץ העילאי ועל האחריות הגדולה שגילו כלפי עמם, כלפי עמי האזור וכלפי העולם כולו.

אני מרשה לעצמי לומר כי לנשיא קארטר, על חלקו בהשגת ההסכמים ועל מאמציו הבלתי פוסקים להביא להשכנת שלום באזור, שלוחה ברכתנו, לו, לצוות המשאומתן שלו ולעם האמריקני הגדול והידידותי לנו.

הי"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לסגן השר ארידור, ואחריו — לחבר הכנסת יעקבי.

סגן השר י. ארידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, זהו יום שמחה ספוג צער, יום כאב רווי תקווה; שמחה שאין לה גבול על הסכם השלום הראשון שייחתם עם שכנינו הגדולה מדרום, ודאגה שאין לה שיעור באשר לעתידנו בחלקים מארץ-ישראל. עתידנו בסיני הוא בוודאי מאחורינו. המאבק על סיני כבר נסתיים. המאבק על ארץ-ישראל חייב להימשך. מאבק זה לא בא על פתורנו בהסכם המסגרת והוא עתיד להיות נידון בחודשים הקרובים כאשר ייקבע התוכן של מסגרת זו.

על שני יסודות קמה הציונות: על הזכות לארץ-ישראל ועל מימושה של זכות זו. לגבי הזכות, אוכל להביא היום ספריה שלמה של ציטאטות מדברי זאב ז'בוטינסקי. אבל אני אצטט אבל כצנלסון. ברל כצנלסון, שהתנגד לתכנית החלוקה, לא ויתר על הרי אפרים. הוא אמר: "אדמה בלתי נושבת על-ידינו אנו מפקירים בעומק נפשונו. הרי אפרים אינם כעמק יזרעאל, וילדים שלנו מתפתחים על פאטריטיסם לר-קאלי, פאטריטיסם תל-אביבי או ירושלמי או נהללי ועין-חרודי ומשמר-העמק". וגם ברל כצנלסון רצה בשלום.

אכן זכותנו לבטחון ולשלום משולבת בזכותנו על ארץ-ישראל. אך אין ערך לזכות בלי מימושה. מעולם לא איבדנו את זכותנו על ארץ-ישראל. אבל ארץ-ישראל חווה להיות שלנו רק כאשר חוזרנו אליה.

הסכם המסגרת אינו פותר את מימוש זכותנו על ארץ-ישראל, המתבטאת בהתנחלות בכל חלקיה. גם על אדמות ציבוריות וגם על אדמות פרטיות. אם לא יקומו לנו התנחלויות מרובות יהודים ביהודה, שומרון ועזה, לא לנו הן תהינה. המדיניות אינה סובלת חלל ריק. הרי אם לא יבואו, אם לא יוכלו לבוא יהודים, הרבה יהודים, לא כמתנחלים בלילה, ליהודה, לשומרון ולעזה, הן לעולם לא תהינה שלנו, לא יוכלו להיות. זו הסכנה הצפונה עדיין בחיק העתיד הרחוק, ואולי הקרוב: חלוקת ארץ-ישראל למ-עשה אם כי לא להלכה. זו לא תהיה חלוקה על-ידי צירוף לירדן, לא חלוקה על-ידי הקמת מדינה פלשתינאית, אבל חלוקה על-ידי חלוקת השלטון, חל-קת המשפט, חלוקת האוכלוסיה. זו הסכנה. ואחר-כך החלוקה הזאת עלולה להוביל, מי יודע, לחלוקת

נינו האפשרות הראשונה איננה קיימת ולא תהיה קיימת, בחרתם בעשיית שלום. ועל כך, אדוני ראש הממשלה, חייב אני מעל במה זו לברך; חייב אני לברך על הסיכונים שלקחת על עצמך בויתורים שעשית למען השלום, אפילו במחיר בלתי ישוער.

לך, אדוני ראש הממשלה, ולנשיא סאדאת ברצוני לומר בערבית: (אומר דבריו בשפה הערבית). אתרגם דברי לעברית: גם הנביאים שבאו עם בשורותיהם לעמיהם נתקלו בהתנגדות ובאי-הבנה, ודרכיהם היו מלאות אכזבים וקוצים. כך נראים גם שני המנהיגים, ראש-הממשלה מנחם בגין והנשיא סאדאת, המביאים היום בשורת השלום. לכן יש להתנגדות עזה גם לנשיא מצרים סאדאת וגם לראש הממשלה מנחם בגין. אני קורא להם להתאזר בסבלנות ובסובלנות כי העתיד יוכיח לכל אלה החוששים בשלום זה שהוא שלום אמתי.

הבחירה בין ויתור טריטוריאלי, לרבות הישגים, לבין השלום היתה בחירה קשה, שיש בה כדי לפגוע באמינות הממשלה ובהצטרפותה. לכן הזהרנו בעבר הלא רחוק מפני צעדים חפזים, מתוך אמונה שהשלום עשוי לבוא ועקירת הישגים תכאב לכולנו.

גם בעניין עתיד הגדה לאחר תקופת האוטונומיה המוצעת קיימים חששות וקיימת חרדה מפני שתי אלטרנאטיבות מסוכנות: האחת — הסכנה הדמוגרפית והשנייה — והשנייה — הכנסת הגורם הרוסי כשכן בלתי רצוי לנו ואף לממלכה הירדנית. לכן אני מקווה שכל ההסכמים יהיו ברורים ומובנים, לבל נטעה את עצמנו או אחרים. לכן חשוב השלום עם מצרים כפריצת דרך כי זהו התמריץ הטוב ביותר שירסן ירידה ממדינת ישראל למדינות העולם הדמוקראטי ויביא לעלייה מוגברת במיוחד ממדינות העולם הדמוקראטי, דבר שימלא את ציפיותינו וציפיות יהדות התפוצות.

לכן אני פונה, ובצורה האחרת ביותר, לחברי הבית ולשרים לתת יד להסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד. ובמיוחד פונה אני לשר-החניך והתרבות זבולון המר, כי דווקא בתקופה זו יש חשיבות לתפקיד לגבי מיליון תלמידי ישראל לקראת כניסתנו לעידן השלום החדש.

שוב רוצה אני לפנות בערבית, והפעם למנהיגי הגדה המערבית (אומר דבריו בשפה הערבית). אני פניתי למנהיגי הגדה המערבית שלא ילכו אחרי אלה המשתמשים באלומות וברצח ולא יפנו אליהם להיות נציגיהם אלא יגלו יומה ויתקשרו עם גורמי השלום מתוך אחריות כלפיהם כלפי העם היושב בגדה המערבית וברצועת-עזה.

אדוני היושב-ראש, ברצוני לומר שלפנינו נסיון היסטורי שכולנו צריכים להירתם לו ולתמוך בראש הממשלה ובבשורה שהביא מקמפ-דייוויד לעם ישראל ולעמי האזור. התמצת הזדמנות נדירה מעין זו להגיע לשלום תהיה משגה פוליטי ולאומי חמור, שאף אחד מאתנו אינו מעוניין בו.

התקפתו החריפה של חבר-הכנסת משה שמיר והיבריים הקשים שהטית כלפי הנשיא סאדאת מוזיקים

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הדעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (ארידור, הלל, צפורי, הלוי, יעקבי) —

ביהודה, שומרון ועזה. זו הסכנה הנשקפת לארץ-ישראל.

אדוני היושב-ראש, זו שעה קשה, שעה גדולה, שעת סיכוי גדול ושעת סכנה גדולה. זוהי שעה מסוג השעות שמתרחשות אולי אחת לדור. הרוב בוודאי יכריע היום בעד, ואני לא אוכל להיות היום ברוב הזה. על דילמה אישית דומה סיפר זאב ז'בוטינסקי בסיפור ימיו, בתארו את משבר אוגאנדה. וכך הוא כתב על הרצל: "רק פה הרגשתי כי באמת לפני בחירי הגורל הנני עומד, נביא ומנהיג בחדר עליון, שאף לטעות ולתעות כדאי אחריו. ועד היום נדמה לי כי עוד מצלצל קולו באוזני כשהוא נשבע לפני כולנו 'אם אשכח ירושלים...'". האמנתי לשבועתו; כולם האמינו. אבל הצבעתי נגדו, ואינני יודע למה; 'ככה'. אותו ה'ככה' שהינו תקיף מאלף נימוקים".

אכן צריך שידע העם וידע העולם, וחשוב שייוודע הדבר דווקא לקראת המשך ההסכמים והמשא-ומתן על עתידנו ביהודה, שומרון ועזה: יש גבול, עד כאן ולא יותר. ואמירה זו צריכה להתבטא גם בדברים וגם בהצבעות וגם במספרי קולות מעל במת הכנסת. לכן, אף שהייתי רוצה מאוד להיות מסוגל לכך, לתת את קולי בעד ההצעה שהוגשה, לא אוכל. לכן, מתוך דאגה לעתיד, אך גם בתקווה ואמונה בעתיד, אחזור עכשיו בשינוי מלה אחת על שורה מפורסמת אחת משר של זאב ז'בוטינסקי: אך תשכח ימיני הבר-גדת אם אשכח את ימין הירדן.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יעקבי, ואחריו — לחבר-הכנסת וילנר.

גד יעקבי (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההכרעה שלפני הכנסת היום היא בעלת חשיבות היסטורית לחיוב ולשלילה. היא בעלת חשיבות כזאת משום הסיכויים שהיא עשויה לפתוח מצד אחד ומשום הסיכונים אשר מעוררים ספקות בלב רבים מאתנו מצד שני. אין זו הכרעה שיכולה להיות מלווה בזחיחות-דעת, בקלות-ראש. אולם אל לנו לראותה אך ורק מצדה השלילי, כלומר בהיותה מחייבת ויתורים מכאיבים מצד ישראל. משום שיתכן שהיא פותחת אפשרות למערכת יחסים של שלום ושיתוף-פעולה בין ישראל ומצרים, ובעתיד אולי גם עם ירדן ותושבי יהודה, שומרון ועזה.

אולם יש עמה גם סיכונים והתפתחויות העלולות להיות חמורות לישראל. מבחינה זו, זו הכרעה אישית ולאומית טראגית בין סיכוי לשלום לבין נסיגה לקווי 1967, תוך נסיגת צה"ל אליהם, תוך סילוקם של ישובים ומתיישבים ויצירת עובר של מדינה פלשתינאית עצמאית בינינו לבין ירדן. והרי בשני תחומים אלה — אי נסיגה לקווי 1967 ואי הקמתה של מדינה פלשתינאית עצמאית ביהודה, שומרון ועזה — היה קונסנסוס לאומי שהתנגד לכך. עד שחזרה המשלחת מקמפ-דייוויד ועמה ההסכם שלפנינו.

אינני יכול להיות שותף, לדאבוני, לקביעותיו, להנחותיו ולאשלייתיו של ראש הממשלה. שכן לפי דעתי אשליה היא לחשוב כי לאחר שתימסר הסמכות

השטח ואולי גם לחלוקת השלום. זו הסכנה שבפתח. אולי כדברי שר החוץ לא נהיה זרים בארץ מולדתנו. הסכנה תהיה הפוכה, שארץ מולדתנו תהיה זרה כלפינו. גם שלטון מינהלי מוסכם על-ידינו, גם אם אינו ריבוני, גם אם אינו מדינה, יכול להיות שלטון זר.

שלמה הלל (המערך):

האם אינך יודע על ההתייבבות של ראש הממשלה, כי לא תהיה עוד התיישבות?

סגן השר י. ארידור:

מקור השלטון הוא זר, זו ההבחנה בין האוטו-נומיה המצעת היום ובין האוטונומיה שהוצעה בעבר, ואשר בה תמכתי ועודני תומך. אז מקור השלטון היה הממשל הישראלי. להבא המקור שוב לא יהיה סמכותה של מדינת ישראל. כאן טמונה סכנה. והבחנה שנייה: טרם הוגדרו סמכויות האוטו-נומיה. מי יהיה המחוקק בשטחי יהודה, שומרון ועזה? זו תהיה רשות מינהלית, אבל הרי מישוה צריך לחוקק שם חוקים.

שלמה הלל (המערך):

יש חוקים ירדניים.

סגן השר י. ארידור:

מישהו יצטרך לשנות שם חוקים. מי יחתום אמנות בין-לאומיות אורחיות, למשל אמנות על קווי תעופה בין-לאומיים? מי יהיה בעל קרקעות המדינה שם? מי יתן שירותים ציבוריים למתנחלים? מי יהיה אחראי להתבורה האזרחית אל מקומות התיישבותנו? מי יקבע שירותי בריאות למתנחלים? ומעל לכול, מי יחליט מי יחליט? במקרה של חילוקי דעות על הסמכות, מי יחליט מי צודק? או שקיימת סכנה שחילוקי דעות על סמכות האוטונומיה יכולים להפוך לסיכסוך בין-מדינתי, בין-לאומי?

סגן שר הבטחון מ. צפורי:

אבל עוד לא היה המשא-ומתן.

סגן השר י. ארידור:

לכן אני אומר שאלה הסכנות, לא אמרתי שהן כבר קיימות. אני אומר שצריך לקדם את פניהן במשא-ומתן. הסכנה היא זו: איך נוכל להתיישב ברב-בות תחת שלטון מינהלי זר ונגד רצונו? ומה נוכל לעשות כדי לשנות אותו אם לא נתיישב בהמונינו? והרי בלי התיישבות המונית הוא יישאר שלטון מינהלי זר. זהו מעגל שאנחנו עלולים להיכנס אליו. וכך עלולה ארץ-ישראל להתחלק, לא להלכה אבל למעשה, אם לא נבטיח במשא-ומתן, בשלושת החודשים הקרובים, לא רק את הזכות שאותה צריך להבטיח אלא גם את הדרך להתנהלות יהודים ביהודה, שומרון ועזה — דרך אשר טרם הובטחה בהסכם המסגרת.

הבעיה היום אינה ניתוח פורמאלי של סעיפים. אבל מדאגה היא הרוח הקריירה הנושבת מושיגטון אחרי קמפ-דייוויד. הרי דווח מפמלייתו של שר החוץ האמריקני במסעו במזרח התיכון כאילו ואנס אמר שמשמעות ההסכמים היא הבטחת ישראל לנסיגה כל-לית אי פעם בעתיד. ומי שרוצה להסיגנו בעתיד הרי לא יתן ידו במשא-ומתן המתקרב להתנהלות רבתי

ערב היו אלה אשר במשך כל השנים מקום המדינה לא היו נכונות לכונן יחסי שלום עם ישראל וכי השינוי העיקרי שהתחולל בשנה האחרונה — ועלינו להכיר בו ולברך עליו — הוא השינוי שחל בעמדות מצרים, המוכנה עתה לכונן יחסי שלום מלאים עם ישראל. זה שינוי משמעותי וחשוב, שינוי של מפתח, והוא אשר איפשר לנהל את המשא-ומתן לכינונו של שלום עם מצרים.

רוב סיעת המערך תצביע בעד ההסכמים, למרות הספקות, למרות המחיר. האם זו צרות-עין? האם זו קנאה? האם כך הוא, כפי שאתה, אדוני ראש הממשלה, מנסה להפיץ בציבור? גם אתה יודע ש-אילו אנו היינו מביאים הסכם כזה לאישור הכנסת: נסיגה מכל סיני לקווי 1967, הקמת ממשל עצמי לתור-שבי יהודה ושומרון שהוא עוברה של מדינה פלש-תינאית עצמאית, סילוק ישובים ומתיישבים שעלו כדי לקבוע גבולות בני הגנה לא עד השלום אלא כבסיס לשלום, היה נאומי של חבר-הכנסת משה שמיר מח-וויר לעומת נאומי של חבר-הכנסת מנחם בגין, שוודאי היה קורא לעם להפגין, למחות, לצאת לרחובות, לע-שות הכול כדי למנוע הסכם כזה. ואם יש מישהו המטיל ספק בכך, אני יכול להפנות אותו אל נאומי של חבר-הכנסת בגין לאחר שממשלת ישראל קיבלה בשנת 1970 את ההחלטה 242, ואת קריאתו לליכוד לפרוש מממשלת הליכוד שהתקיימה עד אז. ולמה? בגלל אימוצה של החלטה שהיום היא הבסיס למ-דיניות הממשלה שבראשותו. אני יכול להפנות את בעלי הספק גם לנאומי של חבר-הכנסת בגין לאחר הסכם-הביניים, אשר חייב ויתור על כמה עשרות קילומטרים בסיני תוך הבטחת הצדדים לא לפעול ולא לאיים זה נגד זה בכוח.

היום, לאחר שנוהל משא-ומתן, לא אלה השאלות העומדות על סדר-היום הלאומי. היום לא שאלות העבר עומדות על סדר-היום הלאומי. היום כל חבר כנסת, כל אדם בציבור, חייב להכריע, לאחר שנוהל משא-ומתן כפי שנוהל, אם הוא מקבל את ההסכם הזה או דוחה אותו. האם באורח ריאלי הוא מעדיף שלא ייחתם ההסכם באשמת ישראל ובאחריותה על כל ההשלכות הבינ-לאומיות ובעם היהודי ועל מש-מעו הדבר בישראל עצמה, או שהוא מוכן לעמוד במצב הזה וליטול את הסיכונים הללו.

זוהי האלטרנאטיבה האמיתית. לא זו שהיתה בעבר, לא מצבים היפותטיים, מדומים, לא התחמכויות, לא טיטשטוש, לא נוסחים מבריקים, לא מסכי-מילים. זו האלטרנאטיבה המפוכחת והריאלית העומדת בפני כל אדם בציבור לאחר מה שהתחולל, לאחר שהמשא-ומתן הסתיים כפי שהסתיים. ונרמה לי שבין שתי האלטרנאטיבות האלה — האחת גרועה פחות מחב-רתה, מוטב לכן היום לאפשר את המשך מהלך המ-שא-ומתן, את המשך מיצוי התהליך המדיני, למרות מחירו הכבד והמכאיב, למרות הסיכונים, למרות הספ-קו, שדומני כי איש לא יכול להקל בהם ראש.

אד"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו — לחבר-הכנסת שובל.

השלטונית למועצה נבחרת של תושבי יהודה, שומרון ועזה, יוכל הוא — בכוח איים צבאי או בדרך אחרת — למנוע את הקמתו של ממשל עצמי מלא, כלומר ממשלה נבחרת בשטחים אלה. האם אין הדבר מוביל בהכרח להקמת מדינה פלשתינאית עצמאית? רק אדם שאינו מסוגל לראות באורח מפוכח את הדינאמיקה של ההתפתחות האפשרית, הצפויה, הבלתי גמנעת, יכול להתעלם מהתוצאה הזאת של ההסכם, אופיו וה-הסדרים שישררו ביהודה, בשומרון ובעזה.

התוכן הוא העיקר ולא פילפולי הניסוח. הרי-בונות אינה אלא סמכות שלטונית-חוקית בשטח מסו-יים. אין היא מלה סתמית, היא מייצגת תוכן. זה התוכן אשר ניתן לממשל העצמי המוצע ביהודה, בשומ-רון ובעזה, איוו ריבונות תקבע, אדוני ראש הממשלה, בעוד חמש שנים, לאחר שנמסרת הסמכות השלטונית למסודות האוטונומיה? הרי זה מכבר תהיה אז הרי-בונות בידי הממשלה העצמי הנבחר, מבחינת סמכותו בשטח, מבחינת סמכותו כלפי התושבים. האם מישוה יעלה על הדעת בארצות-הברית, באירופה, באומות המאוחדות, ליטול את הסמכות הזאת מחדש ולהע-בירה לאחר חמש שנים אלה או לאיים בכוח הטאנ-קים על הציבור הבוחר ועל הנבחרים? שיסירו או שיוותרו על סמכויותיהם אשר הוקנו להם בתוקף בחי-רות פוליטיות, אמיתיות, ישירות?

ועוד אשליה: ראש הממשלה מנסה לשכנע כאילו אין קשר בין המשא-ומתן עם מצרים לבין המשא-ומתן עם תושבי השטחים ועם ירדן. אולם גורמים מוסמכים במצרים — והם אשר רשאים לקבוע ול-פרש בעניין זה — אינם מסכימים אתו. רק הבוקר קבע "אל-גומהוריה" כי יש קשר הכרחי בין תהליך המשא-ומתן בינינו ובין מצרים לבין תהליך המ-שא-ומתן הצפוי בינינו לבין ירדן ובינינו לבין תושבי השטחים. "אל-גומהוריה" משעין דבריו על מקורות מוסמכים בממשלת מצרים.

האם באמת לא תהיה כל השפעה לעמדת מצרים בשאלת עתיד ירושלים כפי שבאה לביטוי באיגרתו של הנשיא סאדאת אל הנשיא קארטר על תהליך המשא-ומתן? וכך כותב הנשיא סאדאת: "א. ירו-שלים הערבית היא חלק בלתי נפרד מן הגדה המ-ערבית. יש לכבד ולהחזיר את הזכויות ההיסטוריות והחוקיות בעיר; ב. יהושלים הערבית חייבת להיות תחת ריבונות ערבית; ... ד. ... יש לבטל את הצעדים שנקטו על-ידי ישראל כדי לשנות את מעמדה של העיר, וצעדים אלה יהיו בטלים ומבוטלים".

הכנסת כולה, כך אני מקווה, דוחה עמדה זו של הנשיא סאדאת. אולם, האומנם לא תהיה השפעה לקבי-עה ולעמדה זו על תהליך המשא-ומתן בינינו לבין מצרים בחודשים הקרובים ואם יתנהל משא-ומתן מק-ביל עם ירדן? האם מישוה מעלה על דעתו שעמדה זו פשוט תוסר מסדר-היום, תוקפא ותעלה מחדש רק בעוד חמש שנים?

אדוני ראש הממשלה, חמורה ומטעה ביותר היא אמירתך כי התביעה לפשרה טריטוריאלית היא אשר מנעה את השלום במשך כל השנים. כלומר, לפי דבריך, ישראל היא אשר מנעה את השלום. ואני סברתי, וחשבתי עד כה שגם אתה סברת, שמדינות

מה שמציעים לנו כתוצאה מהסכמי קמפ־דייוויד הוא שלום או אשליה מסוכנת? אנחנו אומרים שהסכמי קמפ־דייוויד לא הביאו לשום שינוי מהותי במדיניות של ממשלת הליכוד וראשה בגין. הסכמי קמפ־דייוויד לא הביאו את ממשלת בגין לווייתור על "ארץ־יש" ראל השלמה". הוא חתם תחת לחץ אמריקני על הסכמי קמפ־דייוויד. הוא מוכן להתחזיר את סיני למצרים וכנראה גם את הגולן לסוריה כדי לשמור על "ארץ־ישראל השלמה", בשם "ארץ־ישראל השלמה". וזה בעצם לא חדש: הלא כולנו יודעים שממשלת הליכוד הלאומי של המערך והליכוד ביחד החליטה עוד ביולי 1967 להתחזיר את סיני למצרים ואת הגולן לסוריה אם יסכימו להשאיר את הגדה והרצועה בידי ישראל ולהפקיר כליל את העם הערבי הפלשתינאי.

עכשיו חתם הנשיא סאדאת בקמפ־דייוויד על תכנית ה"אוטונומיה" של ממשלת הליכוד בראשותו של מנחם בגין. זה השינוי המהותי שחל בקמפ־דייוויד. סאדאת חתם על כך שצה"ל ימשיך לשלוט בעם הערבי הפלשתינאי בגדה המערבית וברצועת־עזה חמש שנים ויותר. וראש הממשלה בהביאו את הדיון הזה לכנסת אמר, שאנחנו נמשיך לתבוע את הריבונות הישראלית על הגדה ועל הרצועה. ואם לא יסכימו, מה יהיה אז? כי אז, הוא אמר, יישאר המצב הקיים של שליטה מעשית של צה"ל בגדה וברצועה. והוא הוסיף, ששום כוח ערבי לא יהיה אף פעם בגדה המערבית וברצועת־עזה. והוא הכריז עוד, שמייד יגיש לעיני ההתנחלויות בגדה המערבית וברצועת־עזה ואחרי שלושה חודשים תדון הממשלה בדבר הקמת התנחלויות חדשות. חברי הכנסת, האם מדיניות כזאת היא מרשם לשלום? האם מדיניות כזאת של "ארץ־ישראל השלמה" היא לא מרשם למלחמה כמ־קודם?

מה העיקר בקמפ־דייוויד? הנושא העיקרי מיטש־טש בדיון הזה. הוא מיטש־טש בוויכוח הציבורי בגלל ההמולה של "גוש אמונים" והקיצוניים ביותר בכנסת. הם מטש־טשים את הנושא העיקרי שאנו קם או נופל השלום, שאנו פורצת או לא פורצת מלחמה. הנושא הראשי אינו סיני, אינו הגולן. היו זמנים שסאדאת אמר את זה והוא אמר הרבה דברים נכונים. כאשר הוא בא לכנסת והציע מדינה עצמאית פלשתינאית ונסיגה לקווי ה־4 ביוני 1967, ועל בסיס זה הכריז בישראל ושלום עם ישראל, היינו אנחנו הסיעה ה־יחידה שכנסת שהציענו (לגופו של ענין, בלי קשר למת שאנחנו חושבים על המדיניות של סאדאת בתחומים אחרים) לכנסת לקבל את ההצעות של סאדאת. אבל סאדאת שכח את סאדאת. השאלה המרכזית היא השאלה הפלשתינאית, שאלת הגדה המערבית, ובכללה מורת ירושלים, שאלת רצועת־עזה ושאלת ההגדרה העצמית והעצמאות הלאומית של העם הערבי הפלשתינאי.

ואני רוצה להגיד: מתווכחים כאן בצורה תלושה מן החיים. על הקמת מדינה פלשתינאית כבר הוחלט לפני למעלה מ־30 שנה באומות המאוחדות. ב־1947 הוחלט להכיר בזכויות ההגדרה העצמית והעצמאות הלאומית של העם היהודי בארץ־ישראל או בפלשתינה-ארץ־יש־ראל ושל העם הערבי הפלשתינאי. לעם ישראל מדינה

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הדבר החיובי המסתמן עכשיו בציבוריות הישראלית הוא הרצון העז לשלום. זה היה מבחן. מתברר שחוגים רחבים ביותר בקרב העם מוכנים בלב שלם לשחות "פרות קדושות" של הליכוד ושל המערך גם יחד.

אנו, כל ימינו בכנסת, מאז הקמת מדינת ישראל, הטפנו לשלום, שלום עם העמים הערביים, שלום קו־דס־כול עם העם השני היושב יחד אתנו בארץ הזאת, עם העם הערבי הפלשתינאי. בזה ביטאנו כל השנים את האינטרסים ואת המאווים האמיתיים, כפי שמס־תבר עכשיו, של כולנו, של עם ישראל. הסיסמה "לא עוד מלחמה", "לא עוד הרגים ופצועים", "לא עוד אלמנות ויתומים", "לא עוד הורים שכולים", "לא עוד הרס וחורבן" — היא סיסמה מקודשת ואנו נעשה הכול כדי שהיא תתגשם.

השלום הוא האינטרס העליון של עם ישראל ושל העמים הערביים. השלום הוא המפתח לבטחון. בלי שלום אין בטחון. כאשר אנחנו באים להעריך את תוצאות ועידת קמפ־דייוויד, מהו הקריטריון שלנו? מה היא אמת המידה שלנו? אנחנו שואלים את עצמנו את השאלה: האם הסכמי קמפ־דייוויד מקדמים את השלום או מרחיקים אותו? האם הסכמי קמפ־דייוויד פותרים את שאלת היסוד של הסיכסוך הישראלי-ערבי או מרחיקים את הפתרון? האם הסכמי קמפ־דייוויד עשויים למנוע מלחמה או להיפך — יג־בירו את המתחים באזור ואת סכנת המלחמה? אלה הם הקריטריונים שלפיהם אנחנו שופטים את הסכמי ועידת קמפ־דייוויד.

ברצוני להדגיש. מראש שעמדתנו מנוגדת תכלית הניגוד לעמדת "גוש אמונים", חברת־הכנסת גאולה כהן, חברת־הכנסת משה שמיר והשר הורביץ. עמדתם היא נגד השלום. עמדתם היא תוקפנית, הייתי אומר — אפילו בלתי אנושית כלפי העם הערבי הפלשתינאי.

(קריאה: היום אתם חיים במחנה אחד.)

אנחנו הניגוד הקטבי להם. אני יכול להגיד שב־התנגדותכם — המערך והליכוד — למדינה פלשתינאית עצמאית אתם שותפים ל"גוש אמונים". לנו אין שום שותפות עם "גוש אמונים", אנחנו כולנו נגד "גוש אמונים", נגד כל מה שהם אומרים ועושים. הם נגד נסיגה מסיני; אנחנו בעד נסיגה מסיני. כל הזמן בעבר דרשנו נסיגה מסיני, מהגולן, מהגדה ומ־הרצועה כדי להגיע לשלום כולל ויציב. הם נגד ה־רדת הישובים או ההתנחלויות מסיני; אנחנו בעד הורדת ההתנחלויות מסיני. נראה דבר חשוב בנסיגה מסיני והורדת ההתנחלויות מסיני ולכן מי שמשווה אותנו ל"גוש אמונים" הוא דמאוג. אנחנו הניגוד העקבי ביותר ל"גוש אמונים", לפעילות הפרובוקאטיבית של "גוש אמונים" ולאידאולוגיה של "גוש אמונים".

יוסף רום (הליכוד):

זה לזכותו של "גוש אמונים".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אנחנו שואלים את עצמנו בצורה עניינית: האם

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (וילנר, מויאל, פעיל, טובי, עטשי, ורטהיימר) —

מאוד שאתה מוכן להצביע בעד שלילת הזכות של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולמדינה עצמאית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני אצביע בעד כל צעד אשר מקרב את העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בדיוק להיפך, אתה טועה. קמפ-דייוויד מרחיק את השלום.

(חבר-הכנסת ת. טובי קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת י. ז. אמיר קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת ת. טובי קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת טובי, אני מבקש ממך לאפשר לי להמשיך.

אני אומר לך, חבר-הכנסת פעיל, שאם סאדאת, קארטר ובגין הסכימו, כפי ששלושתם מודים, בקמפ-דייוויד, שלעולם לא תקום מדינה ערבית פלשתינאית, שלעולם לא תינתן הגדרה עצמית לעם הערבי הפלשתינאי — זה מרחיק את השלום ולא מקרב אותו. זה חוסם את הדרך לשלום.

(חבר-הכנסת י. ז. אמיר קורא קריאת-ביניים)

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — — — זוכותך לשלול ממנו את זכותו?

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזומה):

כבוד היושב-ראש, האם אפשר להפסיק לחמש דקות את צילומי הטלוויזיה עד שיפסיקו לדבר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אנחנו אמרנו כל הזמן: אל תבצעו התנחלויות בשטחים הכבושים, אל תפקיעו אדמות, אל תגרשו בדואים, אל תנצלו ילדים ערבים. זה מכשול לשלום, זה מוליד שולל את המתנחלים, זה ביוזבו של מיליארים. אמרנו גם בכנסת: בין כך תצטרכו לפרק את ההתנחלויות. אז אמרו לנו: האם אתה נביא? מאין אתה יודע שנצטרך לפרק? אנחנו לא היינו נביאים. אנחנו ריאליסטיים. גם עכשיו אנחנו אומרים, שאם נרצה בשלום ובטובת ישראל — השלום הוא האינטרס העליון של העם שלנו — אנחנו צריכים להבין שבלי נסיגה לקווי 4 ביוני, בלי הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית במסגרת שלום עם ישראל, לא יהיה שלום, לא יהיה בטחון והכול אשליה ובנוי על חול.

שואלים אותנו בכנסת ומחוצה לה: אתם, כמפ-לגה וכחזית ישראלית, מה איכפת לכם הפלשתינאים? העיקר שיהיה שלום. אני רוצה להשיב על כך ולומר, שראשית-כול זו גישה צינית לרצות לחסל את קיומו הלאומי של עם שני. אבל אני אומר: אני כאזרח ישראלי, הדואג לשלום ולבטחון של העם שלי, הרוצה בטובת הילדים שלי, אני אומר שבבלי חירות לעם הערבי הפלשתינאי לא תהיה חירות לישראל ולא יהיה בטחון לישראל. הסיכסוך הוא אתה, ומדינה פלשתינאית עצמאית אשר תחתום יחד עם

ולעם הערבי הפלשתינאי מדינה. זה הוחלט כבר אז.

אליהו מויאל (המערך):

הם סירבו. ב-1947 הם סירבו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם מנהיג מסוים מסרב זה לא אומר שנשללת זכותו היסודית של העם להגדרה עצמית ולמדינה עצמאית.

בקמפ-דייוויד הוחלט לשלול את הזכות הזאת מהעם הערבי הפלשתינאי, ומשונה הדבר שבשאלה העיקרית הזאת לא דיברו כאן. אילו הוחלט להשאיר שאלה מרכזית זו פתוחה, היתה זו חצי צרה. היתה זו חצי צרה לו היו מחליטים על החזרה של סיני ועל הורדת הישובים ורק השאלה הפלשתינאית היא השאלה הפתוחה. אבל כך לא היה. אפילו זה לא היה בקמפ-דייוויד. ראש הממשלה אמר כאן בכנסת בנאום הפתיחה ודברים דומים אמר קארטר ודברים דומים אמר סאדאת. הם שלושתם אומרים אותו דבר: הסכמנו בינינו בקמפ-דייוויד שבשום פנים ואופן לא ניתן להקים מדינה פלשתינאית עצמאית, לא ניתן לעם הערבי הפלשתינאי להגדיר את עצמו ולקבוע את גורלו אלא עם נציגי השטחים הפלשתינאיים הכבושים, משתפי פעולה, יחד עם חוסיין ועם סאדאת ועם בגין ישבו וידונו. זה הוחלט בקמפ-דייוויד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת וילנר, האם מותר לשאול אותך שא-לה? אתה אדם שלמד דיאלקטיקה — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מוכן אחר-כך, בפרוודור.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

תגיד לי. אני רוצה שתענה לי, שישמע אותך כל העם: האם מה שנחתם בקמפ-דייוויד, אף-על-פי שהוא לא מושלם, אינו טוב יותר ממה שהיה קודם?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה תדבר אחר-כך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

האם זה לא פתח חיובי לדיון שממנו יכולה לצ-מוח מדינה פלשתינאית?

(קריאה: הקרמלין לא אישר לו להגיד את זה.)

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לגבי העם הפלשתינאי זו התפתחות רעה. זה הש-מתו במצור. זה בית-סוהר בהסכמה מצרית: זה דבר גרוע ביותר.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזומה):

מה פתאום אתה דואג לעם — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני דואג לעם ישראל ודואג לעם הערבי הפלש-תינאי. שני האינטרסים שווים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מצטער מאוד, חבר-הכנסת פעיל, אני מצטער

(קריאה: ברית-המועצות.)

כן, ברית-המועצות וארצות-הברית יחד יהיו יושבי-ראש. השלום במזרח-התיכון יכול לקום רק במסגרת הדטאנט ביחסים הבין-לאומיים. אל נצטרף למלחמה הקרה, אל נצטרף לאלה הדוחפים לאסון בשביל המזרח-התיכון ובשביל העולם כולו על-ידי השאיפה של ארצות-הברית להשתלט על האזור. אנחנו צריכים להיות זהירים. איננו חיים באמריקה. אנחנו חיים בין עמים ערביים במזרח-התיכון, ומי שדואג באמת לעם ישראל ומי שרוצה באמת שיהיה סוף למלחמות צריך להבין: עצמאות, ריבונות למדינת ישראל, ובצדה עצמאות, ריבונות לעם הערבי הפלשתינאי. בלי זה אין שלום. עם זה יש שלום ויש בטחון.

אני רוצה לסיים ולהגיד: השלום הזה, הכולל, הוא ריאלי, הוא אפשרי. יושבים פה כמה חברי כנסת שהשתתפו בוועידה הבין-פארלאמנטארית לפני כמה שבועות בלבד בבון שמערב-גרמניה. שם היתה גם משלחת של אש"פ ונאם ראש משלחת אש"פ. ומה הוא אמר בנוכחות נציגים של שמונים פארלאמנטים בעולם? הוא אמר: אש"פ מציע להקים מדינה פלשתינאית עצמאית בגדה וברצועה ועל בסיס זה שלום עם מדינת ישראל. וכפי שמסרו "שידורי ישראל" — במו אזני שמעתי — כל באי הוועידה הריעו במשך שתי דקות לדברים אלה של ראש משלחת אש"פ. גם סוריה. רק עכשיו היה ראיון ב"דר שפיגל" עם הנשיא אסאד, וגם הוא הציע שלום על בסיס קווי ה-4 ביוני 1967 ומדינה פלשתינאית בגדה וברצועה. עה. איך אפשר לקרוא להם "חזית סירוב"? זו חזית סירוב? הלא הם מציעים שלום על בסיס הכרה ביש-ראל.

רב שילנסקי (הליכוד):
זו חזית מרצחים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תפסיק את הדמאגוגיה הזאת. תדבר על זה בתוכן. העולם אינו מאמין לך בדיבור הזה.

רב שילנסקי (הליכוד):
אם רצת ילדים ונשים זו דמאגוגיה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברי-הכנסת שילנסקי, אם אתה מדבר על רצח ילדים ונשים, אני נגד, ויעשה את זה מי שיעשה. אבל באותו הזמן אתה שוכח מה שעשינו בלבנון רק לפני חצי שנה. אני נגד רצח של אורחים, נשים וילדים על-ידי מי שלא יהיה.

רב שילנסקי (הליכוד):
יצאנו להגן.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כל המדינות השכנות ללא יוצאת מן הכלל ואש"פ מוכנים להכיר במדינת ישראל עצמאית בגבולות ה-4 ביוני 1967. אני מציע לכנסת לחתום על יסוד זה על חוזה שלום עם כל המדינות השכנות, ובכלל זה עם המדינה הפלשתינאית, וכך יהיה באזור שלום אמת, בטחון אמת.

מדינות ערביות אחרות על חוזה שלום עם ישראל, תהיה גורם של יציבות ושל בטחון במזרח התיכון.

אין לאף אחד זכות לומר לעם שני: אין לך זכות למדינה עצמאית. אם מותר לומר את הדברים האלה לעם הערבי הפלשתינאי, אנחנו בפרספקטיבה היסטורית יכולים להיות במצב שעלולים לומר אותם דברים לעם ישראל. אם מותר לחסל זכותו של עם לריבונות, דווקא בעמדה כזאת אנחנו עלולים בעתיד לסכן את מדינת ישראל.

הבסיס היחיד לשלום כולל, צודק, יציב וריאלי הוא כיבוד זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להקמת מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל. זהו אינטרס ישראלי לאומי ממדרגה ראשונה, מפני שרק אז יהיה שלום ובטחון.

אנחנו נכנסים כאן, חברי הכנסת, להרפתקה מסוכנת. מי הסמיך את סאדאת לנהל משא-ומתן בשמו של העם הערבי הפלשתינאי? זוהי מאניה גראנדיוזה. סאדאת בקושי מייצג את העם המצרי. גם במצרים יש לו התנגדות גדולה. כל העמים הערביים מתנגדים להסכמי קמפ-דייוויד. רוב העם המצרי מתנגד לשליט דיקטטורי זה, וכל מה שהוא עושה בנוי על חול.

(קריאה: תגיד לי בבקשה, האם קאדאפי אינו דיקטטור?)

אנחנו גם מתריעים נגד זה שמעלימים מן הכנסת סעיף חשוב מאוד בהסכמי קמפ-דייוויד. איך יכול להיות שמופיע ראש הממשלה בכנסת ולא אומר לה אחד מן היסודות של השיחות שהיו בקמפ-דייוויד? כשהוא היה בארצות-הברית הוא הודיע — זה התפרסם בעתונות בישראל ובאמריקה — שהוא הביע בקמפ-דייוויד הסכמה להקמת בסיס צבאי ימי אמריקני בים ראל וכן להקמת בסיסים צבאיים אמריקניים בוספים, אם יירדשו לארצות-הברית, להגנת "העולם החפשי". זה חלק מהסכמי קמפ-דייוויד והיום אישר את הדבר גם סגן שר החוץ המצרי, בוטרוס ראלי. זאת אומרת ששם נכנסו לעיסקה גלובאלית המסככת את ישראל, ואשר עלולה להביאה להשתתפות במלחמות לא לה במזרח-התיכון ובאפריקה ולסכן אותה בהרפתקאות גלובאליות.

אנחנו מתנגדים להסכמי קמפ-דייוויד על הקמת בסיסים צבאיים אמריקניים בישראל. אנחנו לא רוצים להחליף את הכיבוש הבריטי בכיבוש אמריקני. אנחנו רוצים בישראל עצמאית, שוחרת שלום, נייטרלית ובלתי-מזדהה במדיניות החוץ.

בסיכומו של דבר, שלום אמת, שלום אשר באמת יתן לנו חיים חדשים, חיי שמחה, חיים משוחררים מסיטוט של מלחמה מתמדת, יכול לקום רק כשלום כולל עם מצרים, סוריה וירדן וקודם-כול עם העם הערבי הפלשתינאי. לשלום כזה יש מסגרת. לא צריך לחפש מסגרת לשלום. בקמפ-דייוויד הקימו מסגרת לגוש צבאי. מסגרת לשלום קיימת. צריך להפעיל אותה. זו מסגרת ועידת השלום בוינה. שם ישתתפו כולם: ישראל תשתתף, מצרים תשתתף, סוריה, ירדן, לבנון והנציגות המוכרת של העם הערבי הפלשתינאי, אש"פ.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (הלוי, שובל, יעקבי, פעיל, נמיר, הלל, רום) —

הימיר ב. הלוי :

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שובל, ואחריו — לחבר־הכנסת ידליון.

זלמן שובל (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, יש מקרים בהיסטוריה, נדירים אמנם, אבל יש מקרים כאלה, שמדינה היא בעלת עצמה כלי־כך גדולה, שמצבה הכלכלי והחברתי הוא כה איתן ושפיר, שחוסר התלות שלה בעולם הסובב אותה הוא כה ברור, עד שהיא יכולה להכתיב את התנאים שלה על־פי רצונה, ועל־פי רצונה בלבד, ללא כל התחשבות בגורמים אחרים, ללא כל צורך בפשרות או ב"קח ותן". מדינת ישראל איננה נמצאת במצב כזה. האם אנחנו השגנו בקמפ־דייוויד את כל מה שרצינו? לא. האם השגנו חלק גדול ממה שרצינו? אני סבור שהתשובה היא חיובית.

חברי הכנסת, הסכם המסגרת לגבי יהודה, שומ"ר וצוה הוא הסכם טוב אבל על־תנאי, ואני עוד אומר מה הוא התנאי הזה. נכון שההסכם הזה איננו טוב על שרצה "ורוצה לראות את כל יהודה ואת כל שומרון ואת כל עזה על אוכלוסייתם הערבית כחלק אינטגרלי של מדינת ישראל.

נר יעקבי (המערך):

ולמי הוא לא טוב? — למר בגין.

זלמן שובל (הליכוד):

אבל למי שהאמין כמוני במשך כל השנים הללו כי מצד אחד אסור לה למדינת ישראל לאבד את השליטה האפקטיבית־הבטחונית ביהודה, שומרון ועזה, אף שאיננה רוצה לשלוט על מיליון ערבים ואי־ננה רוצה לראות אותם אזרחי מדינת ישראל, ההסכם הזה יכול להיות הסכם טוב.

אינני רוצה לעסוק היום באופוזיציה, זה לא הזמן, זה לא המקום. אבל אני רוצה בכל זאת לומר מלה אחת על תנועת "שלום עכשיו", שכביכול הוצדקו מעשיה לאור המציאות או שיש מי שרוצה להעניק לה הכשר רטרואקטיבי. אני רוצה לומר שאני משוכנע גם היום שהמעשים הבלתי־אחראיים של תנועת "שלום עכשיו" מגעו אולי הסכם מהיר יותר ואולי הסכם טוב יותר.

נמיר פעיל (מחזה שלי):

הרשה לי להסתייג ממה שאמרת, ואפילו להתנגד.

זלמן שובל (הליכוד):
ארשה לך.

אדיר נמיר (המערך):
הרשה לי להצטרף.

יעקב זאקאמיר (המערך):

זה כבוד לו שאתה מסתייג מדבריי.

שלמה הלל (המערך):

אתה אולי תסתייג, אבל זה פשוט לא נכון מפני שהממשלה עשתה דברים יותר גרועים ממה — — —

זלמן שובל (הליכוד):

אמרתי שאינני רוצה לעסוק באופוזיציה. יש לי מה לומר לאופוזיציה ויש לי אפילו מה לומר לקוראליציה.

שלמה הלל (המערך):

אתה החלטת לא לומר היום כלום.

זלמן שובל (הליכוד):

אבל אני רוצה לומר לחברי הבית הזה, לחברי הכנסת שהצביעו בשעתם בעד תכנית האוטונומיה ובעד תכנית השלום של הממשלה: עם יד על הלב ועם קצת יושר אינטלקטואלי, אין לי טענות למשה שמיר, אין לי טענות לגאולה כהן שהצביעו נגד התכנית ההיא. אני הצבעתי בעדה בלב שלם, ומי שהצביע כמוני בעד התכנית, אלא אם כן חשב שהצביע בעד דברים בעלמא — —

שלמה הלל (המערך):

הוא פשוט האמין לראש הממשלה.

זלמן שובל (הליכוד):

— צריך היה להבין שהמסקנות האופראטיביות מן התכנית הזאת כפי שהוצגה אז הן קרובות, דומות, זהות לאלה שאנחנו מצביעים עליהן עכשיו, לאלה שנידונו ושהוסכם עליהן בקמפ־דייוויד. יותר מדי קל לומר "כך לא חשבתי", "לכך לא התחננותי".

יוסף רום (הליכוד):

אם כך, חבר־הכנסת שובל, ההסכמה להסכם המסגרת הנוכחי פירושה פירוש להסכים בעצם לדרישות של הנשיא סאדאת כפי שביטא אותן במכתביו. תמשיך בדרך ההגייונית שלך ותראה שצריך להפסיק באיזה שהוא מקום. ייתכן שעכשיו הזמן.

זלמן שובל (הליכוד):

אגיע לזה.

רבותי, אני רוצה לבחון את הסכם המסגרת על־פי מה שאנחנו אמרנו לפני הוועידה, לא אחרי הוועידה. קבענו לעצמנו כמה עקרונות או קווים מנחים, ואמרנו: (א) צה"ל צריך להיות בכל אותם המקומות — יהודה, שומרון ועזה — שאנחנו ממשלת ישראל, מדינת ישראל, סבורים שהוא צריך להיות בהם למען בטחון מדינת ישראל. (ב) איננו רוצים לשלוט בחיי היום־יום על מיליון ערבים. (ג) איננו רוצים להיות זרים באיזה שהוא חלק של ארצנו. אנחנו רוצים להתנחל, לרכוש קרקעות, לגדל באופן חפשי. נדמה לי שמותר לנו לומר שהמטרות האלה כלולות כולן בהסכם המסגרת לגבי יהודה, שומרון ועזה.

אני רוצה לשאול את חבר־הכנסת רום וחברים נוספים — אולי זה לא ארגומנט מדעי — אבל אם ההסכם כלי־כך רע מבחינתנו, אני מדבר עכשיו על יהודה, שומרון ועזה, מדוע התפטר כאמל, מדוע מת־כנסת חזית הסירוב בדמשק? מפני שההסכם כלי־כך רע למדינת ישראל וטוב לפלשתינאים? קצת הגייון.

אמרתי שההסכם הוא טוב על תנאי. התנאי הזה הוא קריטי מאוד.

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ץ

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (גרופר, שובל, צפורי, אלגרבל, גרוסמן, הלוי, ידליון) —

פסח גרופר (הליכוד):
איך?

זלמן שובל (הליכוד):
לא בקלות כזאת אנחנו מסירים ישובים בארץ הזאת.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
כדי שחברי הכנסת יתחלקו ליפי נפש ולאחראים מצד אחר? אינני רוצה בכך. אתה תהיה יפה נפש, לא אני.

זלמן שובל (הליכוד):
לא בקלות כזאת יהודים מסירים ישובים בארץ הזאת.

חייקה גרוסמן (המערך):
אתה בהחלט בין המשתמטים. אתה יוצר לעצמך אליבי.

זלמן שובל (המערך):
מדוע באמת לא ידרשו מאתנו מחר החזרת ישובים אחרים? אם זה כל־כך קל — זה לא קל, אני יודע שזה לא קל — אני יודע שכל אחד המצביע בעד זה כאילו עקר נתח מבשרו. אבל הרושם שנוצר היא שזה קל וזה רושם מוטעה. אסור שהרושם הזה ייווצר. גם לך קשה, חברת־הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (המערך):
נכון מאוד אבל אינני פוחדת. אתה רוצה שהקול היחיד שיכריע לא יהיה הקול שלך.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
מי אמר שזה קל?

זלמן שובל (הליכוד):
חברי הכנסת, אני יודע שראש הממשלה אמר בקמפ־דייוויד: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני". אני לא משווה את ירושלים לימית, לשדות, לנחל־סיני ולא לחולית, לחרובית, לסופה — באמת אין השוואה. אבל להרים את היד הזאת בעד עקירת הישובים לא אוכל, ולכן אמנע מהצבעה.

פסח גרופר (הליכוד):
יופי. איזה אומץ.

חייקה גרוסמן (המערך):
תקבל את עיטור הגבורה.

היו"ר ב. הלוי:
רשות הדיבור לחברת־הכנסת ידליון, ואחריו — לחברת־הכנסת גרוס.

אחרון ידליון (המערך):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אנחנו בפרשת דרכים היסטורית. זהו בהחלט דיון נוקב, ולדעתי אין מנוס מהכרעה. לא קל לי, אבל אינני חסר את אומץ הלב, את עוז הרוח ואת עקביות ההשקפה, כפי שחברות אלה חברת־הכנסת שובל.

אני מכהן בכנסת כנציגה של תנועה קיבוצית, אי־חוד הקבוצות והקיבוצים. לתנועתנו שני ישובים בחבל ימית, ועמדנו להקים ישוב שלישי. חברינו הטובים והאחראים הלכו להתיישבות בחבל ימית בשליחות העם

פסח גרופר (הליכוד):
אולי תסביר זאת לחברך מהחטיבה. הוא לא שומע.

זלמן שובל (הליכוד):
הוא שומע.

התנאי איננו תנאי של מה בכך. מסכים אני שהיבדל בין אוטונומיה כפי שאנחנו רוצים אותה לבין מדינה פלשתינאית הוא כחוט השערה. פסיעה אחת בלבד. אם הממשלה הזאת ואם ממשלות שתבאנה אחריה לא תדענה לנצל את התקופה הזאת כדי למלא את המסגרת בתוכן חיובי אנחנו עלולים לעמוד בפני סכנות חמורות הרבה יותר מכפי שהיו למשל בפשרה טריטוריאלית. לכן זה תנאי חשוב. עניין ההתנחלות יות איננו עניין שולי. אולי לא נדבר על ההתנחלות יות, נדבר על קביעת עובדות בשטח. גליון ההישגים של הממשלה שלנו לצערי איננו מפואר בתחום הזה. אני אומר זאת בביקורת עצמית. אפשר היה לעשות הרבה יותר, בפרט בתקופה הראשונה אחרי הבחירות. יצטרכו לעשות הרבה בחמש השנים הבאות כי אחרת ההסכם הטוב על תנאי עלול ליהפך להסכם רע.

עם ישראל רוצה בשלום — הוא באמת רוצה בשלום יותר מכל עם אחר. אני מאמין שאם השלום יושג יהא זה ההישג השני הגדול ביותר אחרי הקמת המדינה עצמה. אך רבותי, הבה לא ניסחף בסערות מלים. מה הוא השלום הזה? הסכם? נניח? מלחמות תמיד פרצו בין מדינות שחיו בשלום. אני מחשיב באופן בלתי רגיל הקמת יחסים דיפלומטיים עם מצרים. זוהי פריצת דרך, אבל תראו כמה פעמים בחמש השנים האחרונות ניתקו וחידשו ביניהן יחסים מדינות ערב עצמן. זה לא כל העניין. קיומנו יהיה גם בעתיד תלוי בראש־וראשונה בעצמתנו הצבאית, ואולי עכשיו עוד יותר מאשר קודם כי ויתרנו בידעין על המחסום הטריטוריאלי שהיה בידנו בסניג. אל ניסחף לדברים שאין בהם מציאות. כאשר אני קורא בעתון שקבלנים כבר נוסעים לקנות ציד — הילולה גדולה, חוררים לתקופת ההתעשרות אחרי מלחמת ששת הימים — זהו השלום? איזה שלום זה יהא? שלום של לבאנטיניות, שלום של רווחים קלים או שלום של אתגרים חדשים של הציונות? אנחנו בראשית הדרך. האם נעבור לסדר־היום כאילו לא קרה שום דבר?

אדוני היושב־ראש, אני רוצה לומר להנהלת הקו־אליציה ולממשלה: לדעתי נעשתה טעות חמורה בכך שהממשלה החליטה להצמיד את שתי ההצבעות הללו יחד. אני חושב שהיה מעשה לא מוסרי, אני חושב שזהו מעשה של חוסר תבונה מדינית.

פנן שר הבטחון מ. צפורי:
מוסרי מאוד.

זלמן שובל (הליכוד):
אני חושב שזה מעשה של חוסר תבונה מדינית ממדרגה ראשונה, חברת־הכנסת צפורי, תסלח לי שאני מדבר אליך על תבונה מדינית. כי יש רוב, ובצדק, בעד הסכם השלום והסכם המסגרת של קמפ־דייוויד. אבל בעניין הישובים בסניג ההחלטה צריכה היתה ליפול על חודו של קול.

דינת ישראל, ולכן ארים את ידי לאישור ההסכמים שנחתמו על-ידי משלחת ישראל והובאו לידיעתנו בכ"נסת.

אבל לראש הממשלה ראוי שיהיה העוז להודות שהוא זכה להגשים את תחזיתו של ראש ממשלת ישראל, חבר-הכנסת יצחק רבין, אשר חתם בניגוד לדעתו של מר בגין על הסכם ביניים עם מצרים באוגוסט 1975. היות שאין לי זמן לקרוא את הציטאטה של דברי חבר-הכנסת רבין, ילך ראש הממשלה ויקרא אותה. אבל כדאי שראש הממשלה יקרא גם את נאומו הוא ב-3 בספטמבר 1975, ואז ייווכח איך נורקמת בו ההיסטוריה את נקמת עוורונו במשך שלושים שנות אופוזיציה, את נקמת ניתוקו כל השנים מהריאליה המדינית, את נקמת היותו אופוזיציה האומרת "לא" לכל מהלך חיובי לקראת הסדר. אם תקרא, אדוני ראש הממשלה, את נאומיך תיווכח מהאמרת על צירוף של נסיגה טוטאלית לגבול הבין-לאומי עם הכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הערבי הפלשתינאי, דבר שחתמת עליו בהסכמים.

אנחנו לא יכולים לגמול לך מידה כנגד מידה. זו אינה דרכנו. אנחנו תנועה אחרת, תנועה של חזון ושל פכחון, תנועה של ציונות מגשימה, מיישבת שממות, ושל ריאליסם מדיני אחראי. אנחנו איננו יכולים להיות אופוזיציה דמאגוגית.

אנחנו מכירים במציאות הבינ-לאומית הסבוכה על אורותיה וצלליה. לא הכול רע. יש גם חיוב בהסכם קמפ-דייוויד, וראש כול — נכונות מצרית לשלום מלא. אבל יש גם צללים גדולים הנובעים משגיאותיה, ראש הממשלה, בעבר, וכן בפוטנציאל השגוי אות לעתיד המצוי בצללונך. היתה לך תקופה, שהסיסמה שלה היתה "רק כך", היתה תקופה שנייה שהסיסמה שלה היתה "רק לא". אנחנו, גם בשלטון וגם באופוזיציה, על-פי הנסיבות, אומרים גם: כן.

ד"ר ב. הלוי :

רשות הייבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו — לחבר-הכנסת ברמן.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין ספק שאנחנו עומדים בפני הכרעה קשה מאוד. כולנו מודעים לעובדה כי ההחלטה שתתקבל היום בכנסת היא גורלית, ובמידה מסוימת גם אכזרית. מאז קום המדינה לא הועמדנו בפני מבחן כה קשה ורב אחריות.

המלה "שלום" היא מלת קסם; זו הברכה הימית שאנחנו מברכים איש את רעהו בה. לכאורה ניתן לומר שהגיעה היום הנכסף, ושער השלום נפתח לפנינו, אנחנו עולים על הדרך לשלום. ובכל זאת, יד כל אחד מאתנו תרעד כאשר יצטרך להרימה לאי-שור הסכמי קמפ-דייוויד שנחתמו ב-17 בספטמבר 1978 בין ישראל לבין מצרים. וזאת משני גימוקים: הגימק הראשון, המחיר שאנחנו נדרשים לשלם הוא יקר מאוד. הוא עוד יותר מכאבי. אין זה דבר פשוט לפנות ישובים ולעקור אנשים מבתיהם. שנית, בלב כולנו מכרסם הספק: האם אנחנו עולים על דרך השלום? האם יהיה זה שלום בריקיימא לפחות עם שכני הגדולה בדרום? אף אחד מאתנו אינו מסוגל

והמדינה. הם נענו לקריאתה של ממשלה ששקדה על מאמץ מדיני בלתי נלאה לעיצוב גבול ברי-הגנה בינינו ובין מצרים. לא שיקולי רווחים ולא תאוות נכסים הביאו לחבל רפיח את חברינו ואת כל מתיישבי החבל בקיבוצים, במושבים ובעיר ימית. לא המניע הכלכלי הוא שקבע היום את עמדת המתיישבים בחבל-ימית ואת עמדת חבריהם שהתיישבו על-פי הנחיות הממשלה ברמת-הגולן ובבקעת-הירדן.

המתיישבים, אנשי תנועת העבודה, בניגוד לאנשי "גוש אמונים", לא כפו את עצמם על ממשלה ישראל ומדינת ישראל, לא חוללו מרי אורחי, לא הפרו חוק. הם בנו ישובים והכו שרשים בקרקע על-פי הנחיות הממשלה ועל יסוד קונסוס לאומי שכלל גם את ראש-הממשלה מר בגין, כאשר היה באופוזיציה, כדי לחזק את מדינת ישראל במאבקה לחזו שלום מושחתים על תיקוני גבול בטחוניים מינימאליים, חוזי שלום שאינם בנויים על שלטון וסיפוח אוכלוסיה ערבית גדולה לישראל, אך מושחתים על גבולות המבטיחים לישראל כושר התגוננות למקרה שיפור, אם יופר, חוזי השלום.

אנחנו, כתנועת עבודה וכתנועה קיבוצית, נישאר אחראים לגורלם של המתיישבים לטוב או לרע. אני כואב לראות את המתיישבים בבדידותם, בחוסר ההבנה, בחוסר ההזדהות ובחוסר הסולידאריות והאחריות של המוני העם לשליחי המדינה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, פיגוי ישובים בני-קיימא הוא חיתוך של שרשים שיש בו כירסום — לא נתעלם — בתשתית הציונות של מדינת ישראל. אבל כנגד זה עומד השיקול של פיקוח-נפש במדינה. ועל-פי עומק הכרתי, פיצוץ ההסכמים שעל-יהם חתם ראש ממשלת ישראל מסכן קשות וחמור רות את מדינת ישראל.

מלכתחילה היתה דרך מדינית אחרת מדרכו של ראש-הממשלה מר בגין, ולא במקרה התייצבתי בוית כוח קשה וגונק עם שר התקלאות ושר החוץ באיסוס בימית, לאחר שממשלת ישראל גיבשה תכנית שלום שלא רצינו בה. ועוד נצטרך ללכת בדרך אחרת מדרכו של ראש הממשלה בדיונים המדיניים על הגיזרה המזרחית והצפונית. אבל בדיעבד, לאחר הסכם חתום — הסכם משולש, ישראל-מצרים-ארצות-הברית — הברירה האכזרית היא בין המשך ודאי של הסיכסוך המזרח-תיכוני, בכל זירותיו ועם כל מדינות ערב, לבין סיכוי אפשרי, אולי-אולי-אולי, של שלום בריקיימא עם אחת ממדינות ערב, עם הגדולה שבהן, עם מצרים.

חבר-הכנסת גרופר, אל תפריע לי. מה אתה עושה עכשיו בסיעת המערך? אמנם שיניתם לחלוטין את עמדתכם, אבל את עמדת המערך לא קיבלתם.

שגיאות הממשלה אינן עילה לדחות הסכם ש"לום; שגיאות הממשלה אינן עילה לדחיפת סאדאת לזרועות חזית הסיכסוך הערבית; שגיאות הממשלה אינן עילה להחמצת המפנה במזרח-התיכון למען הסדק, ואולי הדלת הפתוחה, לשלום עם מצרים, אמנם שלום ללא גבולות בטחון כפי שרצינו. זה איננו הסכם טוב, אבל הצבעה נגדו יוצרת מצב גרוע יותר למ

שנלוו אליו. צערם של המפגינים לא יותר גדול מאשר צערם של חברי כנסת, ואני בתוכם, שיצביעו היום בעד אישור הסכמי השלום.

חברי הכנסת, אחרי דיונים מייגעים של קרוב לשבועיים, ויכוחים על כל תג ופסיק בהסכמי השלום בקמפ-דייוויד, התרומם ראש הממשלה מעל עצי מו, ומתוך תחושת אחריות עילאית של מנהיג הידוע את לב האומה ואוהב אותה בכל נפשו, הוא וחבריו, שרה-החץ משה דיין ושרה-הבטחון עזר ויצמן, החליטו לחתום על הסכמי המסגרת עם מצרים תוך הסכמה לשלום את המחיר הכבד שנדרשנו לשלם.

בצדק ובתבונה החליט ראש הממשלה שאת בעיית פינוי הישובים בפיתחת-רפיח יש למסור להכרעת הכנסת. הוא רוצה לשתף את נציגי כל הסיעות באחריות זו, לחדס או לשבט.

חברי הכנסת, עלינו לקבל על עצמנו הכרעה כזו-בה זו כדי לא להתמיך הודמנות היסטוריות זו של חתימת חוזה שלום עם מצרים ולהניח יסוד של שלום עם כל שכנינו. הסיכוי והסיכון כרוכים ביחד. איש לא יכול לחזות מראש מה יביא המחר ואיזה התפתחויות עלולות לצמוח מהסכמי קמפ-דייוויד, אבל מצוים אנו לעשות את הצעד הראשון, פעם לעשות את הצעד הראשון, כי אם לא עכשיו אימתי?

חברי הכנסת, רבים השואלים ותמהים, ובצדק, איך זה שמנחם בגין, איש האצ"ל והמחתרת, הפאטריסט הגדול הזה, דווקא הוא הלך לקראת ויתורים מר-חיקי-לכת שאיש לא פילל שהוא יהיה מסוגל אי-פעם לעשות זאת. שלמה המלך, החכם מכל אדם, גותן לנו הסבר. במשלי, פרק כ"א, פסוק א', נאמר: פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפוץ יטנו. הפירוש הוא, שכמו שבידי אדם להטות פלגי מים ככל אשר יחפוץ, כן לב מלך ושליט ביד השם אל כל אשר יחפוץ יטנו. ומסביר זאת המלבי"ם: לב אדם פריט נתון ברשותו והבחירה בידו, לא כן לב מלך שליט ומנהיג, מאחר שבבחירתו תלוי אושר הכלל ואם יבחר בדרך רע ישתית רבים ועצומים בעונייני הכלל, לכן משולל השליט כוח הבחירה, וההכרעה היא בידי השם.

במלים אחרות: בגין של אצ"ל ושל חירות, בגין באופוזיציה, אינו דומה לבגין ראש הממשלה. הבחירה וההכרעה אינן בידו. מאמינים אנו שזוהי יד ההשגחה העליונה שדווקא מנחם בגין שאמרו עליו לפני ה' 17 במאי 1977, שהוא ימית עלינו מלחמה, הוא האיש מבשר השלום והוא שחתם ב-17 בספטמבר 1978 על הסכמי שלום עם מצרים מתוך תחושת אחריות של מנהיג שעליו להניח מעקרונות שהיו קדושים כדי למנוע מלחמה ושפיכות דמים.

הצלחת הסכמי השלום תלויה הרבה בהתאחדותנו בשעה גורלית זו ובהתלכדותנו כדי לא לשבש את מהלכי השלום באזור.

ולחברינו הדתיים מסיעת המפד"ל ולאנשי "גוש אמונים" יורשה לי לומר, שעלינו לדעת כי בן דוד עדיין לא בא, ועלינו עוד להתפלל לגאולה השלמה.

ועכשיו כמה משאלות והערות: א. יש להקפיד על הפסקת ההתנחלויות בעידן המשא-ומתן על השלום.

לחת תשובה חד-משמעית על שאלות אלו כי העתיד לוט בערפל, ואנו זקוקים עוד להרבה סייעתא דשמיא ורחמי שמיא עד שנגיע לשלום האמיתי. ובכל זאת החליטה סיעתנו להצביע בעד אישור הסכמי קמפ-דייוויד וזאת מנימוקים להלן.

חברי הכנסת, זה 30 שנה שאנו מצפים ליום זה שנוכל לכרות ברית שלום עם שכנינו. קיוונו ליום שיקום לפחות אחד משכנינו שיציע לנו לשבת על יד שולחן אחד כדי לנהל אתנו משא-ומתן על שלום ויחסי שכנות טובה. והנה כמעט בהיסח הדעת הגיע היום הנכסף הזה שהגדולה במדינות ערב, גדול שכנינו, מציעה לנו לחתום על חוזה שלום על כל מה שמשיחמע מזה, כינון יחסים דיפלומטיים, קשרי מסחר, קווים פתוחים לקהיר וכו'. נכון שהמחיר הוא קשה ומכאיב אבל ישאל נא כל אחד את עצמו: האם אנו יכולים אחרי 30 שנות מלחמה ושפיכות דמים לדחות את היד המושטת לנו לשלום?

הייתי רוצה לשאול את חברי-הכנסת משה שמיר שמעתי היום את דבריו, מה היה עושה הוא בקמפ-דייוויד אילו היה סאדאת אומר לו: הבה נחתום על חוזה שלום. האם יכול היה לסרב? איך יכול היה לבוא הביתה אילו היה מסרב?

שלמה הלל (המערך):
אתה חושב שראש הממשלה נכנע לאולימפיאטום של סאדאת?

שלמה יעקב גרס (אגודת ישראל):
מאז קום המדינה לא פסקה המלחמה. היו מלחמות גדולות ומלחמות קטנות יומימיות אבל שקט ומנוחה לא היו. אחרי שכול ויתמות של מאות ואילפינים במדינה, האם יכולים אנו לדחות את יד השם יולו גם אם המחיר הוא יקר ומכאיב? האם יכולנו לקבל על עצמנו אחריות כה כבדה להכשיל את ועידת הפסגה בקמפ-דייוויד ולפוצץ אותה? בין כה וכה אנחנו מבודדים בעולם ולא יכולנו בשום פנים להרשות לעצמנו שהעולם כולו יטיל על שכמנו האשמה שאנחנו, ישראל הקטנה, היא המפריעה לשלום העולם, לשאנחנו הגורמים למתיחות בין-לאומית בלתי-פורסקת ועלולים לגרום למלחמת עולם בין המזרח והמערב, האשמות שאנו שומעים יום יום גם מידידים.

נשיא ארצות-הברית ג'ימי קארטר הטיל את מלוא כובד משקלו על כף המאזניים להניח יסוד לשלום במזרח-התיכון. לשם זה התבצר כמעט שבועיים במחנה צבאי, התספה מכל עיסוקיו כנשיא של מעצמה אדירה. מאחוריו התייצב העם האמריקני. האם יכולנו מבחינה בטחונית וכלכלית ומבחינה אסטרטגית גלובאלית לפנות עורף לנשיא ארצות-הברית ולעם האמריקני?

נחאר לעצמנו לרגע קט מה היה מצבנו בעולם לו היינו אומרים שבגלל ישובי פיתחת-רפיח, עד כמה שיקרים הם לכולנו, פוצצנו את ועידת קמפ-דייוויד. רוב רובו של העם היושב בציון שעיף ממלחמות גם הוא לא היה מקבל זאת. ראינו זאת בקבלת הפנים שערכו ההמונים לראש הממשלה עם שובו ארצה. נכון, היו גם דגלים שחורים, מטירות צ'מברליין, וזה טבעי בכל אומה. אבל אינני חושב שכאבם של מפגינים אלה גדול מאשר הכאב של ראש הממשלה וכל אלה

הממשלה. נראה לי שאסור שנתעלם מכך כי ללא צדק וללא יסוד נתגלו ספקות בחלקים של הציבור בישראל ובגולה לגבי נכונותן של ממשלות ישראל להתקדם לקראת שלום ולגבי מידת המאמץ שהן השקיעו בכיוון זה. כירסום זה, כירסום בלתי מוצדק זה, בצדקת עמדתנו נראה לי מסוכן הרבה יותר מן הסיכונים הנובעים מכמה מסעיפי הסכמי המסגרת. חיינו הדבר שלא יישאר צל של ספק בישראל ובגולה כי ממשלת ישראל עשתה כל האפשר כדי לנסות להגיע לשלום ואם התירה כנה זו שלנו לשלום לא תצליח חלילה על-אף הוויתורים שוויתרנו וניאלץ לעמוד במלחמה נוספת, לא יהיה ספק לאומה ביש-ראל על כל חלקיה כי אמנם אין ברירה וכי המלחמה היא על עצם קיומנו. אז נעמוד במלחמה הזאת ביתר סיכוי וביתר כוח כאומה מאוחדת.

אולם חשוב גם שלא נשגה באשליות. לדוגמה: שמעתי מפליגים הקובעים ואומרים כי הוצאת מצרים מן החזית האנטי-ישראלית לא רק תחזק את מעמדה האסטרטגי של ישראל אלא שדבר זה ישים קץ למלחמות ביגנון לבין שכנות אחרות של ישראל לחלוטין, כיוון שהן לא תהיינה מסוגלות לעמוד במלחמה נגדנו. ההנחה כי בלעדי מצרים לא תיתכן מלחמה נגדנו מצד מדינות ערביות אחרות היא הנחה שהיתה נכונה בשנות ה-50. הנחה זו אינה תופסת עוד. בימים ההם היתה המצרים הכוח הצבאי הפחות או יותר רציני באזור. אין הדבר כך היום. בינתיים השתנו דברים וכוחן הצבאי של סוריה, סעודיה ועיראק הולך וגובר, ולרשותן עומד גם סיוע בלתי-מוגבל מצד רוסיה הסובייטית. כך שחתימת חוזה שלום עם מצרים לא תבטל אוטומאטית את סכנת המלחמה עם מדינות אחרות באזור.

רבותי חברי הכנסת, גם עניין הבטחון הפנימי באזורי יהודה, שומרון ורצועת-עזה תחת משטר ה"ממשל האוטונומי אינו ברור. אסור שנתעלם מהסכנות הנובעות מן הנאמר בנושא זה בהסכמים האלה, או נכון יותר, מן הפירושים העלולים להינתן לנוסח הקייס. בהסכם המסגרת נאמר כי המינהל העצמי יקים כוח משטרה מקומי שיורכב מתושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה. משטרה זו תקיים לפי הנאמר בהסכם קשר מתמיד בענייני בטחון הפנים עם קצינים ישראלים, רידנים ומצרים שיתמנו לכך. יש לעמוד על כך שסעיף זה לא יתפרש בדרך שתמנע את פעילות שירותי בטחון הפנים שלנו באזורים אלה כי הוכח בעבר, הן בחקופת המאנדאט הבריטי והן בשנים הראשונות לשלטוננו ברצועת-עזה, כי בהעדר עין פקוחה מאוד ויד חזקה מאוד משתלטים אנשי טרור ברחוב הערבי, מברייחים את המתונים מתפקידים ממשלתיים ומוניעים ציפאלים ומטילים על האוכלוסיה משטר של אימה. התפתחות כזאת תהפוך את אזור האוטונומיה למוקד של שגשג, חבלה ורצח בתוך האזור וגם בגבולות הקו הירוק. בעיה זו חייבת להדאיג אותנו הרבה יותר מן השאלה אם נוכל או לא נוכל לרכוש קרקעות באזור האוטונומיה. מן הראוי שבעיה זו תזכה לעדיפות בהמשך המשא-ומתן.

יש כוונות כי הרחקנו לכת בויתורים. אכן רשאי כל אזרח בישראל הרוצה בכך להתיימר כי אילו הוא ניהל את המשא-ומתן היה מביא תוצאות טובות ירי-

בל נספק חומר-נפץ שעלול לשבש את הליכי השלום. ב. אני פונה לחברי הממשלה: יש למעט בדיבורים, בהצהרות ובראיונות לכלי תקשורת בקשר להסכמי השלום ולא להרבות במתן פירושים באמצעות כלי התקשורת והעתונות כי זה מוזק לנו. גם ראש הממשלה אחרי שחתם על ההסכם נתן הצהרות שמזיקות לנו. ג. בהמשך המשא-ומתן עם מצרים יש לעשות את כל המאמצים האפשריים כדי למנוע הורדת הישובים, כמובן מתוך שיכנוע והבנה הדדית עם מצרים. אולי אפשר להציע ויתורים אחרים ובלבד שלא נצטרך לפנות את הישובים בפיתחת-רפיח.

והערה אחרונה: אנו מקווים, כפי שאמר ראש הממשלה, שתוך חודשיים-שלושה חודשים יחתם חוזה שלום עם מצרים. אבל אנו מודאגים כבר מהקו הפתוח ישראל-קהיר. יש לנו חששות כבדים שמא תהיה חסי-וחלילה, לקו הפתוח השפעה שלילית מבחינה מורלית-רוחנית: הקמת מועדונים, מקומות בילוי משותפים, עלינו לזכור כי גם בימי שלום היוותה מצרים ההיסטורית בשבילנו מכשול רציני בתחום שמירה על ערכי היהדות וייחודה. גם בימי הבית הראשון וביותר בימי הבית השני היתה אלכסנדריה של מצרים אחות צרה לירושלים. רבבות ירדו למצרים והקימו שם מובלעת גדולה של רבבות יהודים, ובעקבות זו היתה סמיכה והתבוללות. ואנחנו חוששים גם עכשיו מקו פתוח כזה.

לכן, עם חתימת חוזה השלום עם מצרים על ממשלת ישראל להתפנות בכל המרץ לעסוק בבעיות פנים, לשפר את מערכת החינוך, להגביר את הזיקה של ילדי ישראל לערכים המקודשים לעמנו. על הממשלה לפנות יותר משאבים לצרכים סוציאליים, לצמצם את הפער החברתי, לשפר את מוסר העבודה הירוד. שלום פנימי, חברה טובה ובריאה המבוססת על ערכי התורה והמוסר יבטיחו לנו שלום אמיתי ויציב.

מי יתן שהשנה החדשה הבאה לקראתנו תביא בכנפיה את השלום המקווה, שלום נצחי, שנה שבה נזכה שהשם יפריש עלינו סוכת שלומי.

חתימי ב. הלוי:

רשות הייבור לחבר-הכנסת ברמן, ואחריו — לחבר-הכנסת הלל.

יצחק ברמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כל עוד התנהל הוויכוח בעניין השלום בינינו לבין עצמנו או עם אוהדים בחוץ-לארץ יכול היה כל אחד מאתנו לקבוע נוסחאות ומפות לפי בחירתו ולסרב לקבל שינוי כלשהו בהן. היום מתנהל המשא-ומתן עם צד שני, עם אויב שבכווח לחתום על חוזה שלום, לא עם בר-פלוגתה בסימפוסיון. כאשר יש צד שני במשא-ומתן לחתימה חוזה, החפשי להסכים ולסרב, אין ערך רב לנוסחאות מוכנות מראש. אין לי ספק כי הסכמי המסגרת אשר ראש הממשלה הבא להצבעתן, על הגלגלות המרות הכלולות בהם, הם בבחינת המאקסימום שיכולים אנו להשיג כבסיס למשא-ומתן לחוזה שלום, והברירה בידינו היא לפתוח או לסרב לפתוח במשא-ומתן קונקרטי לשלום.

אני מתכוון להצביע בעד קבלת ההצעה של ראש

בתוך קמפ-דייוויד התהלכה משלחתנו כבגד-עדן של אמריקנים. אך חברה ידעו כי הם אינם יכולים שלא לרצות את הנשיא סאדאט ובוודאי אינם רשאים להרגיז את הנשיא קארטר. שהרי ראש הממשלה בבואו לארצות-הברית הכהיר כי הוא רואה חובה לעצמו לשפר את תדמיתו של נשיא ארצות-הברית. מטרה זו אכן הושגה במלואה, והמחיר היה בעיקר בגורל הגדה המערבית ורמת-הגולן כי סיני למעשה היה מכור כבר קודם. איך נהג סאדאט לומר? — "סיני אינה בעיה". סיני עם כביש, בקשיש.

בקמפ-דייוויד התהלכתם כבארץ הפלאות — מגי רשי גולף, אופניים, סוס מעץ, באלונים צבעוניים והי מון מחמאות פורחות. זה היה דיסני-קמפ כהלכתו. וקיבלתם תכתובים והחלטות המתאימים לעולם המורשגים של עליסה בארץ הפלאות, של משחקים ב"גדמה ליי" ושל דברים והיפוכם: מתן אוטונומיה, ביטול הממשל הצבאי שהוא הסמכות היחידה למתן חוקים וצווים לרבות תפיסת שטח, קיום בחירות כלליות לבי חירת הוועד הערבי העליון במתכונת חדשה, הקמת משטרה ערבית וסגירת צה"ל במחנות, ובעת ובעונה אחת דיבור על כך שלא יהיה שלטון זר ושלא קרה דבר, אכן, עליסה בארץ הדיסני-קמפ, דברים והי פוכם, מנותקים מכל מציאות ומכל הגיון או אולי סתם הונאה או הונאה עצמית.

התחייבות להוריד במחי יד אחד אוור ישובים שלם בפיתחת-רפיח ומרחב שלמה, התחייבות לא להעלות ישובים חדשים בגדה, אך בו בזמן ראש הממשלה מדבר על תנופה התיישבותית והחל מאתמול הוא כבר מדבר על עיבוי ישובים, ואריק שרון יוכל עתה להעביר את הטראקטורים והמגדלים הפורחים שלו מפיתחת-רפיח ליהודה והשומרון לעיבוי הישובים, לא-חר שהשלים את מלאכת העיבוי והפינוי בפיתחת-רפיח.

אנו עדים לתופעות של התפארות, התרברבות וחור קשר למציאות. מופיע ראש הממשלה למחרת חתימת ההסכמים ומכריז בפני מועדון הנשיאים תוך תיפוף על החזה כי אם איזה פקיד אלמוני במחלקת המדינה הודיע שחיילי צה"ל הספונים במחנותיהם יישארו רק חמש שנים, הרי הוא, ראש הממשלה, מודיע כי זה יהיה מעבר לחמש שנים, beyond 5 years. הפעם כבר לא השתמש בלשון החביבה עליו "לנצח נצחים". אך הוא גם לא פירש: מה זה "מעבר", beyond, חמש וחצי שנים? חמש שנים וארבעים?

התפארויות אלו מזכירות הסיפור על אותו רברבן שהתהדר בפני אשתו על אומץ לבו וגבורתו. פעם הלכו שניהם במדבר והתנפלו עליהם שוודים שעגו עוגה מסביב לשניים והזכירו — אם מישו מכס אך יוציא רגלו מהעגול — דמ בראשו. עמדו השוודים ובמשך שעה ארוכה, בשקט וללא חפזה, ביררו בחי פצי השניים ולקחו עמם כל אשר ראוי היה להילקח והסתלקו. בהתרחקם החל הרברבן לצחוק בקול גדול ולתפוף על חזהו ואמר לאשתו: "ראית איך יכולת להם", ובלשון הילדים: "איך סידרת אותם". אשתו הנדהמת ענתה ואמרה, הרי הם שדדו הכול ולא הור תירו דבר, על מה אתה כה מתרברב? והוא ענה לה: "שלוש פעמים הוצאתי את רגלי מהעגול, והם

חר. כל אורח רשאי לטעון כך, פרט לנציגי הסיעה שהחזיקה בשלטון במדינה במשך 30 שנה ולדאבו-ננו לא הצליחה בנסיגותיה הכנים להגיע לשלום בדרכים ובשיטות שבחרה.

לסיום אומר: אולי לא ברור עדיין מה חביא תכנית השלום שהוצגה לפנינו אבל ברור ללא ספק כי ביום שני בשבוע זה ראינו על במה זו את אחד המנהיגים האמיצים ביותר בתולדות ישראל.

הי"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הלל, ואחריו — לחבר-הכנסת אבטבי.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בכל מעשיה והכי רוותיה של הממשלה האחרונה בענייני מדיניות קשה לקבוע תיחום ברור בין הונאה להונאה עצמית, בין התכחשות לכחש. אין מי שאינו יודע כיום כי היתה התכחשות של הממשלה הזאת לעמדות, להבטחות, למצעי הליכוד והמפד"ל ומעל לכול — לצרכי הבטיחון של ישראל. אולם חמורה שבבעיות היא התופעה של נסיגות טישטוש, הכחשה וכחש המתלווים לכל צעד מצעדיה של הממשלה.

בתחילה הכחישו כי הובטחה לסאדאט ריבונות מצרית על כל סיני והסבירו כי פשוט פעלה כאן ה"כימיה" של ראש הממשלה. לאחר מכן נאלצו להורזות בפרהסיה ולהסביר כי אחרת סאדאט לא היה בא, ואין מחשה.

כאשר אמרנו כי המשמעות האמיתית של תכנית הממשלה לגבי סיני היא ויתור מוחלט על חגורת הישובים לקיום הבטחון, הכחישה זאת הממשלה בשנף קצף ושלחה את אריק שרון להפריח מגדלים בא-וויר, תוך הסברים בדיוניים על חשיבותם של ישובים דווקא מעבר לקו הגבול, והחלה במכירת מגרשים ביי מית לשם אחיזת-עיניים. כיום, כאשר ברור לכל בר-דעת כי אם תתבצע תכנית האוטונומיה של הממשלה במהדורות האורייגנאליות, ולא כלשכך במהדורות קמפ-דייוויד — וזו אינה המהדורה האחרונה — יביא הדבר להסתלקותנו המוחלטת מהגדה, מודיעה הממשלה כי אפשר לקנות מגרשים ביהודה ובשומרון. זוהי ממ של עם אידיאולוגיה של מגרשים, של סחרי קר-קעות. כל אחד מאתנו שמע לאחרונה את התיאורים הפאטטיים איך פעלה משלחתנו בקמפ-דייוויד, על מה עבדו קשה ומתי עלו על יצועם. על כך יש לבחן אותם מכל לב, אך מהתוצאה שהביאו לנו גודף ריח חזק של תכתובים, של פתרון כפוי ושל כניעה לאולטי-מאטום. שהרי אחרת איך אפשר להסביר, למשל, שב-מסגרת ההסכם עם מצרים מתחייבת ישראל — אני מדגיש מתחייבת — לבנות כביש בין מצרים לירדן, ליד אילת? אם זה ביוזמתנו ולטובתנו, מדוע זה הופך למחויבות פורמאלית ובין-לאומית שלנו? אם מסיבה כלשהי תחליט מחר ישראל לסגור כביש זה או לא להקמיו, תהיה בכך הפרת הסכם השלום וההתחייבויות הבין-לאומיות. מה זה היה? כביש בקשיש כדי שמצרים תסכים לקבל את כל סיני ולפנות הישובים? או סתם כפייה, תכתוב? וזו רק דוגמה קטנה מני רבות. מדברים נגד קבלת תנאים מוקדמים תוך כניעה להם.

חברי הכנסת, כולנו נבגוד בשליחותנו אם ניתן לדברים להתגלגל כך גם להבא. אם אנו רוצים למנוע זאת עלינו להתארגן מפני מציאות אלו כבר עתה, כשם שכדי למנוע את אשר התחולל עתה בדיסני-קמפ — כניעה לתכתיבים תוך ביטויי עליצות, וזאת הודעת והתכחשות — היה עלינו לפעול עוד לפני עשרה חודשים ובמשך כל התקופה הזאת.

חברי באופוזיציה לא פעלו בצורה נמרצת דייה, תוך רצון לעודד כל סיכוי להידברות עם מדינות ערב, ואולי משום שלא הבינו כי דווקא מי שדורש הכול בקולי קולות, מוותר על הכול תוך זילזול.

חברי כנסת מהקואליציה המזדקקים כיום לא רצו לראות תוצאות מהלך זה ולפעול נמרצות בלבד, כאשר עוד ניתן היה, אם משום שהאמינו עדיין כי מנהיגם לא יכזיב ולא יתכחש להצהרותיו, ואם משום שחששו לפגוע בקואליציה הצעירה שלהם.

עתה נזדקקנו במאוחר, וספק אם נוכל עוד לתקן הנזקים. אך אין זה מאוחר לגבי רמת-הגולן, הבקעה, גוש עציון וירושלים, אם נפעל מעתה כמאות בעניין זה מעבר לשיקולים מפלגתיים ולנחות קואליציונית או אופוזיציונית.

אני פונה לכל מי שדאגת בטחון ישראל בלבו לפעול מעתה במשותף בנושא זה, למנוע המשך הדרך של זריית חול בעיניים, של הונאה והונאה עצמית, של התכחשות וכחש כדי למנוע שמכירת סוף העונה שאנו עדים לה עכשיו תיהפך למכירת חיסול.

היו"ר ב. הלוי :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבטבי, ואחריו — לחבר-הכנסת שילנסקי.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין ספק שחש-לום חשוב לכולנו, לעמנו ולשכנינו. אני חושב שאין איש בישראל שאינו רוצה בשלום. אך מה חבל שב-שורת השלום מלווה בעצב ובכאב, ושנתיבים אנו לשלם מחיר יקר, כואב ומכאיב ופוגע בעיקר במתיישבים. ההתיישבות בארץ-ישראל התחילה לפני שנים רבות. מגשימיה הפכו רעיון זה לעובדה: התיישבות כאדיאל, התיישבות כפאר היצירה, התיישבות כיישוב הארץ, התיישבות למען פיזור אוכלוסיה, התיישבות כחגורת בטחון, התיישבות כיעד וכמטרה. בהתיישבות זו נכללו דפוסיים וערכים בעלי משמעות ייחודית, בסיסית ויסודית. בני הדור הקודם עמלו בנטיעות ובייבוש ביצות כדי שנכדיהם יוכלו להמשיך ולהפ-ריח את השממה. אכן בשרשרת הלאומית של ישראל דור נוחל ומנחיל, והרציפות היא היא המשמרת אר-חנו.

לפתע אנו עומדים בשעה קשה וגורלית שבה אנו נדרשים להחליט על פנינו ישובי פיתחת-רפיח. אני כנציג הישובים, החי עמם, הנמצא בתוכם והי-נפגש אתם, קשה לי שבעתים להסתכל ישירות בעי-ניהם ולומר להם, שכל מה שקברניטי המדינה הבטיחו, התחייבו והצהירו בעבר, היינו, שלא מקימים ישובים על-מנת להורידם, אינם בטוחים עוד היום לישובי פיתחת-רפיח.

אפילו לא הרגישו בכך...". שלוש פעמים כבר הכריז ראש הממשלה כי צה"ל יישאר בגדה מעבר לחמש שנים. כל הכבוד, אך הרי עד לפני זמן קצר פיור הכרזות כי על הישובים שיישארו בסיני בריבונות מצרית ישמרו "כוחות בטחון ישראלים". עד כי הת-ברר כי אין ישובים ואין שומרים ואין "בטיח", והכול הבל והתרברבות או אולי הולכת שולל.

חבר הכנסת, גם בגדה, כמו בסיני, עוד לפני פתיחתו המעשית של המשא-ומתן, אפילו עוד לפני הידברות עם אלה המהווים צד ישרי במשא-ומתן, כבר ויתרנו כך שחרצנו את גורל המקום. האוטונומיה מבית היוצר של בגין-דיין-ויצמן עם מה שאנו כבר יודעים עליה תביא ממילא לנסיגה מלאה ולהקמת מדינה פלשתינאית. הממשלה חוזרת בגדה על אותה טעות שעשתה במשא-ומתן על סיני. תימרנו את עצ-מנו כך, שאם וכאשר יופיעו חוסיין והפלשתינאים ניראה שוב כנוקשים ובלתי-מתחשבים בגודל הקרבן והסיכון שהם נטלו על עצמם, והיות שאין בידינו דבר לתת, נוסף להם בוודאי כביש כבש-הממ-שלה חוזרת על שגיאותיה, והנזק יחזור על עצמו, אך אין ממשלה זו מסוגלת לנהוג בצורה שקולה.

חברי הכנסת, ככל בית ישראל מתפלל אני להצ-לחת המשא-ומתן עם מצרים להשגת שלום, וככל חברי לסיעה אצביע בעד ההצעה שנגיש, שהייתי שותף פעיל בניסוחה, שסעיפה הראשון מציע אישור הסכמי קמפ-דייוויד. אולם, אין אני מקבל את צע-דיה של הממשלה בתחילת המשא-ומתן ואת ויתור-יה כיום. המדובר אינו ב"מחיר השלום" שאנו כב-יכול מתבקשים לשלם אלא בחוסר יציבותו של השלום שלא יהיה מבוסס על גבולות בטחון. ומעל לכל דוחה אני בתוקף את רעיון האוטונומיה המעוות, ש-הוא מרשם מובהק להקמת מדינה פלשתינאית, אם נקיימו כמשמעותו, ומרשם להתנגשויות ולפיצוץ כל הסכם, ובמיוחד אם יש כוונה לנצל את התקופה לשינוי המציאות על-ידי מגדלים באוויר של ארק שרון וחפירות ארכאולוגיות של פופסר דין בשילה למיניה.

רעיונותיה ודרכה של הממשלה בגדה יביאו או לעימות גלוי עם מצרים, עם ארצות-הברית ועם ירדן — באם זו תצטרף עד אז — או להתנוונות ודירדור המצב מיום ליום והתמטטות איתנותו בבקעת הירדן, בגוש עציון וברמת-הגולן. זו אינה אק התמטטות בטחונת אלא גם התמטטות מוסרית, אשר כבר החלה לכרסם בנו בכל פה ובכל שטח. וזוהי תוצאה ישירה, בלתי-נגמעת, של דרכה ומדיניותה של הממשלה.

חברי הכנסת, זאת עלינו לדעת ללא אשליות: לא יעזור לנו כלום, אם תישאר המדיניות הזאת על כנה ותישאר ממשלה זו על כנה, תידחקנה רמת-הגולן ובקעת הירדן למצב דומה לזה של סיני, והמדינה תידחק למצב שבו היינו עתה בקמפ-דייוויד: או קבלת התכתיב והפתרון הכפוי של פינוי הכול או בידודה של ישראל בצורה המסכנת את עצם קיומה. אני יודע כי בגין נקלע בקמפ-דייוויד בין קבלת התכתיב לבין פיצוץ, והוא יחזור ויקלע אותנו למצב זה על-ידי מדיניותו של הכול או לא כלום, הנגמרת תמיד בלא כלום.

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ז

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אבטבי, מרון, שילנסקי, אלוני, פעיל, הלל) —

דב שילנסקי (הליכוד):

נשאל את עצמנו: האם טעינו? אני יכול היום, לאחר כל אותם לבטים ומחשבות, להגיד בלב שלם: אני מאמין שדרכנו ואמונתנו היו שלמות. אני מאמין באמונה שלמה שיהודה, שומרון ורצועת-עזה הם חלק בלתי-נפרד של המולדת ושבושים פנים ואופן אסור לנו לוותר עליהם, כי בנוסף לכל השיקולים — בנפשנו הדבר. חברת-הכנסת אלוני, לעומת אלה הסבורים כי ההיצמדות והדבקות בארץ-ישראל היא אסון, אני מאמין בהיפך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

מתי החלטת שפיתחת-רפיח היא ארץ-ישראל?

דב שילנסקי (הליכוד):

הזמן שלי מוגבל, חברת-הכנסת אלוני — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ברוך השם.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מאמין שאם אנחנו לא נהיה דבקים ואם נוותר על יהודה, שומרון ורצועת-עזה, אזי נעמוד בפני אסון.

עתה עלי לשקול את התכנית שהובאה לפנינו, ויחד עם זה לחשוב על הצעות המנהל את המשא-ומתן. תחילה על הרישה. אני הגעתי למסקנה שאין בתכנית זו ויתור על זכותנו לארץ-ישראל, אם כי הסכנות בה רבות. ועתה לשיקול השני: הנני משוכנע שבראש הצוות המנהל את המשא-ומתן עומד אדם הדבק בכל לבו בארץ-ישראל. השאלה היא האם אין בדרכו לאותה מטרה טעות כלשהי. והרי גם הוא יצור אנוש בלבד.

אתמול סילק ראש הממשלה מדרכי סימני שאלה רבים. אך לצערי נותרו עוד כאלה שאינני מסוגל להתגבר עליהם. וכששם אנוכי על כפות המאזניים זה מול זה את השיקולים בעד ונגד, הנני מוסיף גם לצד החיוב את האמון האישי הבלתי-מוגבל שיש לי לראש הממשלה דהיום בענייני מדינה, לאום ומור, סר, ואז כפות המאזניים מתאזנות.

שלמה הלל (המערך):

מה עם האחרים בצוות?

דב שילנסקי (הליכוד):

אילו הייתי בטוח כי אותו ראש ממשלה ינהל את המשא-ומתן עד הסוף, היה זה מטה את הכף לחיוב. ראש ממשלה זה דבק ב"נדר" ביתר לאמור: "לברית עמים אגש כגשת ארי אל אריות, אחי — לא מנצחי. אני חייל בית"ר, חייל למוד הקשת, נוטר על סף תל-חי". כך, אני בטוח, ניגש ראש הממשלה למשא-ומתן וכך הוא מנהל אותו.

אך בחיים הפוליטיים אין ביטוח נגד תהפוכות והפתעות, ואני לנו אם בנתונים הקיימים ינהלו את המשא-ומתן אנשי הממשל של אתמול אשר במשך שנים התחננו למשא-ומתן כלשהו בהצהירם מראש על גכונות לויתורים ביהודה, שומרון ורצועת-עזה, ונסי-גת צה"ל מהם אפילו בלי שמישהו ישב אתם ליד שולחן.

ועוד, למוד נסיון אנוכי, ואני רואה לנגד עיני

במשך השנים החדרנו בלב המתיישבים אמונה ותק-וה, הטבענו בהם חדות יצירה ועשייה. ראינו בהלי-כתם לספר ולכפר ומעבר לקו הירוק שליחות נעלה. הקשר בין עובד ואדמתו הוא קשר לא רק רגשי אלא הרבה מעבר למה שניתן להסביר במלים. נוצרה קהילה, גובשה חברה. היא הסתגלה למקום ולסביבה ועברה ייסורי קליטה. ההתיישבות בפיתחת-רפיח הושי-תתה על מוטיבאציה וצורת חיים, היא ינקה את הח-לוציות מערכים ומסגולות מיוחדות שרק מי שחי שם יודע את משמעותם. על ישובים אלה ואחרים הוטלו משימות והם היוו תגורת בטחון גם בעת שלום.

סאדאת לא יותר על 3% מאדמת סיני למען השלום. הוא רצה להכאיב, הוא רצה לקבוע עובדה חדשה שתהווה חלילה תקדים. הוא קבע בכך עקרון של חזרה לגבול הבין-לאומי. לדעתי השלום נבחן בשדה, בין שכנים, כאקט מעשי בין שני צדי הגבול. היש-ארתם במקום היתה בה משים תרומה לשלום אמת וליחסים בין שתי האוכלוסיות? ולא להיפך.

בפיתחת-רפיח הפכו מעווי האויב לשעבר לגן רווה ולגן ירק. במקום שאוחסנו מחסני נשק אדירים הוקמו משקים לתפארת. במקום שהיווה מקור לאיום גולדו חיים חדשים. באזורים שהיו מוקשים ובונקרים גדלים היום פרחים. כל זה מבשר שלום ושיגשוג, זאת ההר-כחה האמיתית לשלום.

גם לאחר הצבעה זו על הממשלה לעשות כל מאמץ כדי לבטל את הגזירה הזאת. כמתיישב, כחקלאי, אי-נגי יכול להרים את ידי למען הורדת הישובים.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחברת-הכנסת שריר.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הישיבה דהיום אינה גורלית. הביטוי "גורלי" הוא קיצוני מדי בשביל עם עתיקי-ימים כשלנו, אך היא חשובה מאוד. נדמה לי כי בודדות ישיבות הכנסת מאז תקומתה שלהח-לטותיהן השלכות כה משמעותיות לעתיד כלהחלטות ישיבה זו. ההחלטות מהיום אינן צריכות להיות מפ-לגיות או כיתתיות. כל חבר כנסת צריך להתייחד עם עצמו, לבדוק ולשקול ולהחליט בהתאם לדעתו, בהתאם לאמונתו ומצפונו, ויחד עם זאת להתחשב בנתונים.

הנהנו לפנינו מסמכים. אני למדתי אותם גם כמש-פטן וגם לאור נסיון החיים, משפט אחר משפט, מלה אחר מלה. אך הניירות הם מסמך משפטי בלבד, למ-רות החשיבות הרבה.

בשיקולינו עלינו גם להתעלות מעל למה שח-שבנו בעבר אם מגיעים אנו למסקנה שטעינו. ואני חושב עתה בקול רם. האמנתי כל ימי חיי בארץ-ישראל, ולדידי אין ארץ-ישראל אלא זו השלמה. ארץ-ישראל היא מולדת, מולדת היא אמה, וכבר אמרתי זאת פעמים מספר, אין אמה אלא שלמה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אם להצלת חייה חייבים להוריד לה יד, עושים את זה.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (שילנסקי, מרון, שריד, בגין, ארבל-אלמוזלינו, אשל) —

לא אגרע ממנו כהוא-זה. כל מי שיעשה שלום לישראל, ישראל יחזיק לו טובה מעתה ועד עולם.

לפני כתשעה חודשים כאשר הציג ראש הממשלה לכנסת בפעם הראשונה את תכנית האוטונומיה שלו, חיוקנו את ידיו בגלוי ובלי היסוס. מעבר למחיצה המפלגתית ומעבר למחסומים האידיאולוגיים קראנו לו להמשיך וללכת בדרכו זו והבטחנו את תמיכתנו הבלתי-מסוייגת.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
של מי? מה זה "תמיכתנו"?

יופי שריד (המערך):

אני לא מייצג אותך, חברת-הכנסת ארבל. אני מדבר בשמי ובשם אלה הרואים אפשרות לעצמם להזדהות עם העמדות שאני אביע כאן היום ואשר אני מביע אותן מזה 11 שנה, מאז מלחמת ששת הימים, בלי שום שינוי.

אלמלא נאם שר החוץ את נאום הכידונים שלו לא היה ספק בלבנו כי נצביע בעד תכניתו של ראש הממשלה כדי לעודד את מאמציו. העלינו את השלום אל ראש תקוותנו ומאבקנו, ולא היינו מניחים לחיי שובים ולחשבוניות כלשהן להורידו משם. לימים נראה היה כי ראש הממשלה שוב סוטה מן הדרך לשלום. הוא טעה, הוא קילקל, ואז הפכנו אנשי ריב למנחם בגין, ריב חריף ובלתי-מתפשר.

אין אנו מצטערים על התמיכה ואין אנו מתחר-טים גם על הריב. כך נגהג גם להבא. בכל פעם נבחן את הדברים אך ורק לגופו של עניין, מנוערים לחלוטין משיקולים צרים. אין אנו בעד מנחם בגין, ואין לנו דבר נגדו. כאשר ילבה את סיכויי השלום, הוא ימצא אותנו לימינו —

תמר אשל (המערך):
מי זה "אותנו"?

יופי שריד (המערך):

חברת-הכנסת אשל, חשבתי שתמנעי מן השאלה הזאת, אבל אם את שואלת אותי — לפני כמה דקות דיבר כאן חברת-הכנסת הלל. אני לא הסכמתי להרבה דברים שהוא השמיע כאן. אני מבין שהוא ייצג אותך, אני מייצג עכשיו חברים אחרים.

תמר אשל (המערך):
לא, הוא לא דיבר בלשון רבים.

יופי שריד (המערך):

— אני חוזר: כאשר ראש הממשלה ילבה את סיכויי השלום הוא ימצא אותנו לימינו; כאשר הוא יכבה את סיכויי השלום הוא ימצא אותנו אל מול פניו, נאבקים עד חרמה.

חברי הכנסת, כאשר חברים בתוכנו אמרו שנים רבות, וחזרו ואמרו, כי אין לישראל כל עניין בריבנות לשמה על שטחים כבושים וכי די לנו בסידורי בטחון מעולים בשטחים האלה, אמרו עלינו שאנחנו עוכרי ישראל. מנחם בגין ויתר על כל שטח סיני והסתפק בסידורי בטחון, ומנחם בגין איננו עוכר ישראל ובוז כוחו. כאשר אמרנו שנים רבות שמחיר השלום עלול להיות סיני ישובים, אמרו עלינו שא-

שני גורמים מזווית ראייה שונה מזו שנדמה לי שראש הממשלה רואה אותם: נשיא מצרים ונשיא ארצות-הברית. די אם אוכיר את עברו של נשיא מצרים בתקופת מלחמת העולם השנייה, ודייה לי משיכתו ל"ברכטסגאדן", ל"קן הגשרים" של היטלר, כדי לחוש שהשקפת ישראל היא גורם המדרבן אותו בשיקוליו ובמעשיו. גם זה חייב לעמוד לנגד עינינו, ובפרט נגד עיני שראיתי למה יכולים להביא שנאת ישראל מצד אחד ואדישות לגורל עמנו כפי שהיתה בארצות-הברית בתקופה הרת-גורל מצד שני.

אני שליח תנועת החירות בכנסת, וצר לי אם בעמדתו זו אאכזב חברים יקרים וטובים. אני עומד לשיפוטם, את פסקם אקבל. רק אומר להם: אני מקווה שאתם רוצים היום את קולי ולא את מצפוני, ומה אעשה וכפות המאזניים רק מתאזנות, אין האחת גוברת על השנייה?

לבסוף אגיד: במשך השנים היו לי חילוקי דעות עם מר מנחם בגין בעניינים שונים הקשורים במדינה ובלאום. בפרספקטיבה של שנים אני יכול להגיד: ברוב חילוקי הדעות, אם לא בכולם, צדק מר מנחם בגין. גם היום, אדוני ראש הממשלה, יש לי היסוסים. אני מאחל לישראל ומאחל לך אישית שבפרספקטיבה של שנים אוכל אני, ונוכל כולנו, להגיד: אדוני ראש הממשלה, אתה צדקת ולא אנחנו.

(קריאות מספסלי המערך: איך תצביע? איך תצביע?)

הדו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שריד, ואחרי — לחברת הכנסת אליאב.

יופי שריד (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו היה חוזר ראש הממשלה מקמפ-דייוויד בידיים ריקות, אילו היה חוזר משם כאשר יזמת השלום נופלת, הייתי מן הקמים עליו להוקיע אותו.

ראש-הממשלה מ. בגין:

גם אז הייתי נשאר בחיים.

יופי שריד (המערך):

אבל ראית שזה בכל זאת עזר. הדיברון שלנו במשך החודשים האחרונים בכל זאת לא היה לשוא, כנראה.

רב שילנסקי (הליכוד):

אם אתה חושב שהטריטור שלך השפיע, הרי שאתה לא מכיר את ראש הממשלה ואתה טועה מאוד.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

גם סיעתו של ראש הממשלה חושבת שזה השפיע.

יופי שריד (המערך):

חברת-הכנסת שילנסקי אתה מונע ממני אפשרות לחלוק מחמאות לראש הממשלה. אם תאזין בסבלנות, תשמע גם זאת.

עכשיו, משחזר ראש הממשלה ובשורת השלום אתו, אני אומר: תנו לבגין את אשר לבגין. יהיה חלקו בהשגת ההסכמים בקמפ-דייוויד אשר יהיה, אני

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ז

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (שריד, ארבל-אלמוזלינו, בגין, שילנסקי) —

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה, אני אמרתי בדיוק ההיפך מחבר-הכנסת שריד.

יוסי שריד (המערך):

אני מבין שלחבר-הכנסת שילנסקי היה קשה בסופו של דבר לקבוע היכן ניצבת לשון-המאוננים. לי אין קושי לקבוע זאת, אדוני ראש הממשלה, אני אציבי בעד.

— במקום להעמיד את העם על מלוא חומרת הדברים ואמיתותם המכאיבה כדי להכין אותו למבחנים קשים מאוד בעתיד ולגייסו ממשיך ראש הממשלה להזריק אל העורקים הלאומיים שלנו סם של הרגעה ושכרון. רבים בעם, רבים מדי, אוהבים את הסם המסוכן הזה ומשועבדים לו והם ימשיכו עוד ועוד, בעידודו של ראש הממשלה, במסע הפלאים שלהם בשטחים של ארץ-ישראל שלמה, במרחבים של רי-בונות ישראלית ביהודה ובשומרון ובמישורי ההת-נחלות האין-סופיים. גם קצו של המסע הזה קרוב, אדוני ראש הממשלה, וההתפכחות תהיה מרה ומכ-איבה, ולרבים גם מייאשת. מן המציאות החדשה בגבול המצרי אנחנו חוזרים דווקא אל הקרבות היש-נים: קרבות אבודים. קרבות של מאסף. שוב גיקלע בעתיד הקרוב לגסיבות של הסדר כפוי, שוב לא נצ-ליח להשיג את המעט המחזיק את הבטחון. שוב נבקש לתפוס מרובה ולא נתפוס דבר.

חברי הכנסת, רבים אומרים עכשיו בארץ כי שניים ייכנסו להיסטוריה של ריבונות ישראל החדשה: דוד בן-גוריון וזכרוננו לברכה, כמי שכונו את המדינה, ומנחם בגין, ייבדל לחיים ארוכים, כמי שכונו את השלום. מקומו של בן-גוריון בדברי ימי ישראל כבר שמור לו ואין עליו עוררין. בן-גוריון הוכיח כי לא די בעוז רוח להכרעה, לא פחות מזה דרוש עוז רוח לראות את המציאות כמו שהיא ואת הנולד ממנה. כאשר ראה אותה לא הסתיר אותה מן העם, לא השלה את עצמו ולא את זולתו. הוא ראה את המ-ציאות כמו שהיא והחליט לתמוך בהצעת החלוקה. הוא היה מוכן לוותר על שטחים רבים, הוא היה מוכן לוותר על ישובים רבים. ואני רוצה לסיים, חברי הכנסת, ולצטט מדבריו של בן-גוריון כאשר לימד סניגוריה על הצעת החלוקה: "אני יודעים את גבולות כוחנו ותחומי התנגדותנו. אין אנו מפריזים בכוחנו ואין אנו רשאים להשתכר מגילויי הגבורה המופלאים של הנוער שלנו. עלינו לדעת שיש גבולות לכוח שלנו ועלינו גם לדעת שכוחנו דרוש לא רק להתנגדות כי אנחנו דוחים בכל כוחנו את המושג האנטי-ציוני 'רק כך'. לנו דרוש הכוח שלנו קודם-כול למאמצי בניין ויצירה, לשמור על בסיס קיומנו. עלינו להפעיל מלוא כוחנו אבל כוחנו מוגבל, והוא דרוש בראש-וראשונה להתיישבות ועלייה."

כאשר יתתם מנחם בגין על הסכם השלום הרא-שון וילווה את חתימתו בדברים מפוכחים כל-כך, אמיתיים כל-כך, בלי חזיונות שווא ומקסמי כזב, יקנה גם הוא את מקומו בדברי ימי ישראל. כאשר ידבר ראש הממשלה עם עמו לא רק על כוח הכוח כי אם גם על תבונת הכוח ומגבלותיו וכאשר יבחין בין

נחנו כופרים בעיקר. מנחם בגין מוותר עכשיו על ישובים ומפנה אותם, ומנחם בגין איננו, בשום פנים, כופר בעיקר, ובוה כוחו. וכאשר אמרנו שתכנית האו-טונומיה אינה יכולה להיות תכנית של קצב ושהיא תכנית מעבר וכי יש להוציא ממנה את הכידונים, אמרו עלינו שאנחנו תבוסתנים. מנחם בגין הפך את תכניתו לתכנית מעבר והוציא ממנה את הכידונים, ואין הוא בעיני רוב העם תבוסתן. כלל ועיקר, ובוה שוב כוחו.

כאשר אמרנו שיש הכרח להכיר בזכויות הלגי-טימיות של העם הפלשטינאי ובתביעותיו הצודקת אמ-רו עלינו שאנחנו בוגדים. מנחם בגין הכיר בזכויות תיהם ובתביעותיהם, ובוה כוחו. כאשר אמרנו שהסכם שלום נפרד ומלא עם מצרים הוא בגדר האפשר, בהי-שגיר, אמרו עלינו שאנחנו טועים ומטעים. מנחם בגין מביא היום הסכם מסגרת לחווה שלום בין מצ-רים ובין ישראל, ואין בידו טעות, ובוה כוחו. מנחם בגין איננו עוכר ישראל, איננו כופר בעיקר, איננו תבוסתן ואיננו בוגד, רתמא ליצלן. הוא אדם שגילה אומץ לב ואחריות ברגע האחרון ממש, לפני שהיה מאוחר מדי.

שרות ארבל-אלמוזלינו (המערך):

עם כל המחמאות האלה, עוד מעט הוא יקנא בעצמו.

יוסי שריד (המערך):

מנחם בגין עימד, כנראה, לתתם בקרוב על הסכם שלום עם מצרים, שטוב ממנו. קשה היה להשיג, ואולי גם אי-אפשר. לא משום שראש הממשלה הוא אמן המשא-ומתן, לא מפני שדרכו היתה נקייה משגיאות חמורות, ממווריות חסרות-פשר ומהתמצות משוועות. הוא יתתם על הסכם שלום, שטוב ממנו קשה היה להשיג, משום שהסכם דומה, פחות או יותר, היה נכפה על כל מי שהיה מנהל את המשא-ומתן. 11 שנים לאחר מלחמת ששת הימים לא היה כבר מפלט מהסדר שהוא כפוי במידה רבה עליידי כוחות אדי-רים ועליידי גסיבות שכמעט לא ניתן לשנותו.

חברי הכנסת, אני רוחש כבוד רב לראש הממ-שלה על כי הבין שזוהי השעה הגורלית שאסור בשום פנים להתמציצה. כי אחרת תבוא ישראל עד משבר. אולם אין אני יכול לרחוש כבוד לראש הממשלה על שהוא ממשיך להשלות את העם כפי שעשה שנים ארוכות. כאשר ראש הממשלה אומר בבטחון מוחלט שאין ולא תהיה מדינה פלשטינאית לעד, הוא משלה את העם, ובוה חולשתו. כאשר ראש הממשלה אומר בבטחון גמור, שמה שהיה במצרים לא יהיה בשום פנים בגדה וברמת-הגולן, הוא משלה את העם שוב, ובוה חולשתו. כאשר ראש הממשלה אומר שעוד יקומו התנחלויות רבות, הוא שוב משלה את העם, ובוה חולשתו. כאשר ראש הממשלה אומר שהוא לא יתיר על עקרון מעקרונותיו עם חתימת הסכם קמפ-דייוויד — הוא משלה את העם, ובוה חולשתו. במקום להעמיד את העם על מלוא חומרת הדברים ואמיתותם המכ-איבה כדי להכין אותו למבחנים קשים מאוד —

ראשיה-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת שריד, תגיד כמו חבר-הכנסת שר-לנסקי: כוחי וחולשתי מתאונים.

דור סל ובכדור עץ, חוקריהם מלמדים באוניברסיטאות שלנו וחוקרינו יושבים במכוני המדע שלהם, יתר-על-כן, אילו, בהסתמך על הכרותו לגבי הערבים הם- לשתינאים היו מושכים את ידם ומשאירים את הבעיה הזאת להסדר בינינו ובין אלה, אילו כל זה היה מתרחש והיו קיימים בינינו יחסי שלום אמתי, כי אז היה עלינו להתחזיר את חצי האי סיני למצרים, לאחר שיר- פורז פירוז מלא בערבות הדדית — שלנו ושל המצ- רים — ולחזור לגבול הבין-לאומי.

ייתכן כי במשאומתן על שלום בינינו ובין המצ- רים נגיע לפתרונות בצורת פיקוח הדדי או פיקוח משותף לתקופת שנים מוגבלת על כל מעבר רגיש בחצי האי. ייתכן וליד שולחן הדיונים יגיעו אנשיכם ואנשינו למסקנה כי לשם פירוז טוטאלי של האי יש להרוס לפני החזרתו כל מחנה צבאי, כל שדה- תעופה, כל בסיס. יותר מזה — כל דרך, כל גשר, כל באר וכל צינור מים. אך ייתכן גם כי תוך המ- שאומתן ימצאו הצדדים דרך אחרת: לא להרוס את הקיים אלא להפוך את חצי האי, על מיתקניו ועל התשתית הענקית שלו, לחצי אי של שלום, אשר דר- כיו יהיו דרכי נועם ונחלתו שלום. ייתכן ומומחי שני הצדדים יחברו מחדש את רשתות הכבישים ואת מס- לות הברזל והגשרים בסיני — למצרים מערבה ול- ישראל מזרחה — את שדות-התעופה למערך מצרי- ישראלי של תעופה אזרחית וכי כל חצי האי ייהפך בסיס ענקי של תיירות בין-לאומית ומאות אלפים ומיליונים תיירים ונופשים יגיעו אליו בדרכם לקהיר וללוקסור או לירושלים ולתל-אביב. ייתכן כי דברים אלה נראים כאוטופיה, אך הנצחון הגדול שלנו יהיה כאשר, כדברי המשורר, יראה הסבא לנכד צלקת מקרב פורט-תאופיק שהגלדיה שנים ויגיד לו: "ועכ- שו קבל במתנה כרטיס נסיעה, לך ולכלתך, ותסעו לבלות את ירח הדבש במלון 'סמירס' בקהיר". עד כאן דברינו על מצרים, חברי הכנסת, ואנו נהיה מאו- שרים אם וכאשר הם יתגשמו.

רבתי חברי הכנסת, אנו לא רצינו מלכתחילה בישור בים מעבר לקו הירוק וטעננו כל הזמן כי את השט- חים עלינו להתחזק על-ידי צה"ל, ועליהם בלבד, כפקדון לשלום ועד אשר ייכון השלום. אך היינו במי- עוט ודעתנו לא נתקבלה זאת, כאשר עלו הישובים, חט אמרנו ואני מצטט: "עליכ'ל-פנים, יש לדבר אל המתישבים הצעירים האלה דברי אמת ולומר להם כבר עתה כי בבוא השלום יצטרכו להקריב קרבן נוסף ולהחליט על עתידם ומקומם. אין להטיל ספק בכך כי הם רוצים לשמוע דברי אמת ויש להניח כי רובם יהיו מוכנים לראות את מאמציהם היום כגשר לשלום בעתיד ויגלו הבנה לכך כי המקום שהכשירו ונתנו לו ממיטב שנותיהם יוכל לשמש בעתיד בסיס פאטרולים או חוות הדרכה והדגמה, גם אם לאחר השלום יהיה בשטח ערבי ריבוני". גמר ציטוט.

מותר לי, כמתיישב חבל לכיש וחבל ערד ובשם מאות ואלפי חברים במחנה השלום שהם גם מת- יישיבים וחלוצים מדן ועד אשלה, לומר כי אין בלי- בנו כל שמחה לאיד המתיישבים בפיתחתה. אנו מבינים ללבם ולמצוקתם ונעשה הכול לאחר ההצבעה היום כי

עיקר החזון הציני והטפל שבו, יהיה שער ההיס- טוריה היהודית פתוח לפניו והוא יבוא בו.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, ואחריו — לח- ברי-הכנסת זיידל.

אריה אליאב (מחנה שלי):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, אנו נצביע בשתי ידיים, תרתי משמע, בעד הסכמי קמפ-דייוויד. לא בדיקו לנו השלום הזה התפללנו, לא מרחם זו חשבנו כי ייוולד ולא משד' אם אלה תיארו כי יינק. אך האם בגלל אלה לא נברך על לידתו? אנתנו יוד- עים לאחר איזה צירים ולאחר איזה ניתוח קיסרי נשיאותי, בעזרת הממילד הלא כל-כך מנוסה גימי קארטר, יצא תינוק זה לאוויר העולם עם שחר בבק- תות קמפ-דייוויד. אנו יודעים גם כמה חייו של תינוק זה — יותר נכון פג זה — תלויים לו עדיין מנגד. אנו מבחינים עד כמה איבריו אינם מושלמים, אנו מודעים לחידקי מחלה, וחסי-נחילה מוות, המאיימים עליו וחשים בתוך איזו אווירה מורעלת הוא נושם את נשימותיו הראשונות.

אומרים לנו ואנו אומרים לעצמנו: אל תגידו "צדקנו, צדקנו", "אמרנו, אמרנו". זה לא פוליטי. הציבור אינו אוהב אמירות כאלה ואנו השתדלנו במ- שך כל התודשים הארוכים האחרונים לא לעשות זאת ולא להפריע לממשלה הזאת ולראשה, מנחם בגין, בדרכם לשלום. אך היום, באותו רגע של אמת שלו ייתלנו זה עשור, נגיד כמה מלים על העבר, על עברנו כאנשי מחנה השלום.

בפאראפראזה על דברי שקספיר ששם בפי היהודי הגאה שיילוק ברצוני לומר: יהודי, ישראלי וציניו- אנוכי, וכאלה הם חברי היהודים במחנה השלום שלי. האין לנו קומה ותואר, חושים, מאויים, רגשות? והרי את אלה ניסיתם אתם המביאים שלום היום — ובעיקר קודמכם שליטי העבודה — לגמול ולקצץ ולהחניק. אם תדקרונו הלא נובב דם? ואם תרעילונו הלא נמות? בואו חשבון, חברי הכנסת, האם בגלל עצם הדיבור על ההכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הערבי הפלשתינאי ועל ההכרח להמיר שטחים בשלום מלא לא דקרו כמה מכס אותנו במדקרות לשון רטט עד זוב דם? האם לא ניסו להמית אותנו פוליטית וחברתית? ושיילוק מסיים את דבריו: ואם תעשקונו לא נתנקם? ואני אומר: לא, לא נתנקם. לא נד- רוש מכס את ליטרת הברש. רק נבקש מכס ומהעם דבר אחד: הקשיבו לנו עתה, שימעו מה יש בפינו לומר היום, והיה זה שכרנו.

וכה אמרנו לפני שבע שנים על הבעיה המצרית, ואני מצטט מארץ הצבי": "אילו בדרך שכיום נר- אית לנו כבלתי מתקבלת על הדעת היה נוצר מצב חדש לחלוטין ומצרים, ממשלתה ועמה היו משנים את יחסם אלינו מקצה לקצה, יושבים אתנו לשולחן דיונים ובורחים אתנו הסכם שלום; אילו היו שולחים אלינו ואנו אליהם שגרירים, אילו אניתינו היו עוברות בתעלה וסחרינו יושבים בקהיר וסוחריהם בירושלים, תיירינו עולים על הפיראמידות ותייריהם מבקרים בכי- כר דיונגוף, לו היינו מתחרים אתם בכדורגל, בכי-

פליטים, חלקו תחת שלטון כיבוש שלנו וחלקו נדרף על צוואר במדינות ערב עצמן — אשר הנהגות, ככל שהיא קיימת, מסוכסכת ביניה לבין עצמה, בעוד תנועת הטרור שלו מטורפת ומנהיגיה עדיין הוזים בהקיץ על חורבן ישראל ומשמשים כלי משחק בתככים של מדינות ערב וימצמות זרות, מול מציאות כזאת, מה קל יותר מאשר להגיד כי הכרזה ישראלית בוכות הגדרתו העצמית איננה בזמנה ואיננה מציאותית? גם מול חזון של שתי מדינות, קטנות יחסית בשטח אך גדולות במאגרים אנושיים, החיות זו בצד זו בשלום, שתוכלנה לאכלס עד סוף המאה, כהו לאנד וכבלגיה, מיליוני תושבים ולשתף פעולה בפיתוח, בכלכלה, במסחר, בתרבות ובמדע ולהוות יחד גשר לבית מדינות אזוריות הרבה יותר גדולה הנו בלת עם בריתות אזוריות באירופה, באסיה ובאפריקה — מה קל יותר מאשר לומר: 'זהו חלום באספמיה', אלא הם מגדלים פורחים באוויר?'

ואם ישאל השואל: "טוב, אך מה עושים מחר בבוקר?" התשובה היא כי גם אם אין לאליידינו להביא את השלום מייד, חייבים אנו לנסות לקרבו ולהתקרב אליו. וקודם-כול בדיבור: העולם נברא בדיבור וגם השלום בינינו ובין הערבים ייבא קודם-כול בדיבור. אל לנו לשחק ולגמגם. אנו חייבים לנסות ולדבר עם כל אחד הטוען כי הוא מייצג את הערב-הפלשתינאים ועם כולם יחד.

אנו חייבים לטפח הידברות כזאת בין הערבים-הפלשתינאים שבשטחים, בינם לבין עצמם, ולהעניק להם את הזכות למפגש פוליטי חפשי ולוויכוח אתנו, אף אם יהיה מר כלענה. אין אנו רוצים כי בסופו של המאבק על הארץ נחיה בשכנות עם ערבים-פלשתינאים שפלי קומה, חנפנים וצייתנים כעבדים אלא עם אנשים זקופי קומה וגאים. חלקנו בזקופת קומתם אין פירושו הרפית מלחמתנו באלה מרביניהם האוחזים בנשק נגדנו אלא במתן גושפנקה לזכותם האלמנטארית להגדרה לאומית עצמית." גמר ציטוט.

ואני מסיים: אני בטוח כי הדברים האלה נש-מעם גם כיום מרים לחלק גדול משומעי, אך זוהי הדרך לשלום. כפי שאמרנו אבותינו החסידים: הדרך לשלום אינה קלה, בבחינת "הנה שלום מר לי" וכמו שכל הרפואות סמים "הנה שלום שהוא רפואה לכל הדברים בבחינת "שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר השם ורפאתיו". דרכו של שלום להשתלם במרירות ואולם המרירות סופה לעבור והרפואה נש-ארת.

חברי הכנסת, הבוקר אמר לי ספרן הכנסת המ-צויין והחביב כי תשל"ט, השנה הבאה עלינו לטובה, סימננה בגימטריה 739 וגם שלום בריקיימא, שלום — 376, בר — 202 וקיימא — 161, ביחד 739. אמן כן יהי רצון.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת זיידל, ואחריו — לחבר-הכנסת ברעם.

הלל זיידל (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי ברא-שית דברי להביע תרעומת ומחאה נגד דברי-ההבלע

הממשלה הזאת או זו שתבוא אחריה תדאג להם ותעזור להם לבנות את בתייהם מחדש בישראל החיה בשלום.

ועתה, חברי הכנסת, על סמך הדברים שאמרנו אני פונה בקריאה נרגשת לבני עמי בשכונות ובפרברים, בעיר ובכפר, לכל אלה אשר לא אבו לש-מוע לנו עד כה ולומר להם: אנה הטו אזניכם ולבבכם לאשר אמרנו ואנו אומרים על הבעיה שלא נפתרה עדיין בהסכמי קמפ-דייוויד, היא הבעיה הפלשתינאית, ואני מצטט: "עלינו להכריז מעין 'הכרזות באלפור' לערבים הפלשתינאים. להכרזה זו תהיה חשיבות פסי-כולוגית ובמשך הזמן גם מעשית עצומה. אנו צריכים להיות הראשונים להכריז על כך, ואל לנו לחכות כי מקרב הערבים הפלשתינאים הנבוכים, המוכים, המבולבלים, האחוזים הלם חור ומהמדי, תצא, בנוסף להבעת נכונות עקרונית לכרות עמנו שלום, גם הכרזה אוהדת וחייבית לישראל. עדיין אין הם מסוגלים לכך, מנהיגיהם שבויים בתלום הנקמה וההרס או שקועים בייאוש עמוק אשר ממנו אין להם מוצא בלי שאנו נזרוק להם חבל הצלה. הכרזה כזאת על דעתה של ממשלת ישראל, היא כשלעצמה תשמש מנוף אדיר לשינוי המצב באזור ותמצא לה תומכים, תחילה סמויים ולאחר מכן גלויים.

אמנם הכרזה ישראלית כזאת כיום כמוה כנאום מעל במת תיאטרון מוארת בפני קהל צופים דומם היושב בחושך, אך קיימים סימנים ראשונים לכך כי מתוך החושך והדממה יקומו ערבים-פלשתינאים אמי-צים ויגידו: "אנו מוכנים להידבר אתכם ולעשות אתכם שלום."

אני מאמין כי הכרזה כזאת תעשה רושם אדיר לא רק בקרב הערבים-הפלשתינאים אלא גם בקרב המדינות הערביות. ברצון או שלא ברצון יהיו הערבים מוכרחים להיות מודעים לכך כי היהודים מוכנים מרצונם להחזיר לערבים-הפלשתינאים את זכויותיהם, וכי ההכרזה משמשת ביטוי לנכונות זו והם אף יבינו כי הקמת מדינה ערבית-פלשתינאית בשכנות לישראל היא הוויתור המירבי על מימוש זכויותיה אשר יש-רא לא יכולה לעשות.

גם העולם יראה בהכרזה כזאת מחווה היסטורית מופלאה שהיהודים, והם בלבד מבין כל אומות העולם, מוכנים לעשותה למען השלום: עם מגנצ, אשר כבש במלחמת גבורה שטחים שיש לו עליהם זכות היסטורית מלאה ותחשובים לו ביותר מבחינה בט-חונית, מכריז כי הוא מוכן לוותר עליהם לטובתו של עם שכן, עם תאום.

אנחנו חייבים להכריז ולחזור ולהכריז על נכונות להקמת מדינה ערבית פלשתינאית בגדה וב-רצועה, אשר קשריה המיוחדים לירדן ייקבעו על-ידי תושביה, ולהתאזר בסבלנות אין קץ עד אשר יקומו לנו שותפי אמת מבין הערבים-הפלשתינאים. אסור לנו להתייאש מחוסר תגובה או מתגובה עויינת להכרזתנו אלא להוסיף ולהסביר לערבים-הפלשתינאים, למדינות ערב ולעולם את שאפותינו ואת יעדינו בישראל כע-תיד."

וסיימתי בפרק אשר נקרא "הסולחה הגדולה": "מול עם פלשתינאי מוכה, קרוע ומשולג — מחציתו

גיד "לא" להסכמים אלה. אני רואה את האלטרנטיבה טיבה בוועידת ז'נבה עם אש"פ, סוריה ורוסיה, בבידוד מוחלטת של ישראל, ובסופו של דבר — במלחמה נוספת. ושוב יחזור מעגל קסמים של שפיכות דמים במזרח־התיכון ותיתכן גם התפשטות של המלחמה מעבר לאזורנו.

חברי הכנסת, רצוני להוקיע מעל במה זו את ההשוואות הזדוניות שנעשות בין המצב הנוכחי בישראל למצב של לונדון ב־1938. ואני מוחה נגד הביטויים המושמעים עתה על "בגידה" ו"כניעה". האם דומה ישראל לצ'כוסלובקיה של 1938 או לצרפת של פטן, כפי שמנסים עתה להסביר את מצבנו באיגרת שכל חברי הכנסת קיבלו עכשיו ושחבר־הכנסת משה שמיר חילק אותה, ובה מאיימים עלינו, על חברי הכנסת, מה יקרה אותנו אם נצביע בעד ההסכם? אני רק יכול להגיד שזעזוע עובר בקרבי כשאני שומע השוואות אלה ל"צ'מברליינים" ול"פוטנים", ואין לי מנוס אלא להביע סלידה מהשוואות אלה.

האם אנו נסוגים משטחים שהיו שייכים לנו? הבה נראה את המציאות. אלה שטחים שכבשנו אותם במלחמת ששת הימים והיום אנו מחזירים אותם לבתיהם, אך לא בווייתורים אלא בתמורה, והתמורה היא השלום, היא התקווה לשלום, שלום אמיתי. רצוני להזכיר לחברי הבית כי ממשלת הליכוד הלאומי קיבלה החלטה פה אחד על החזרת כל סיני למצרים תמורת הסכם שלום, אבל אז דחתה מצרים את ההצעה הישראלית משום שלא רצתה אפילו להכיר במדינת ישראל.

במיוחד מפליאה אותנו התנגדותם של תלמידי בן־גוריון במפלגת העבודה ובליכוד, המהווים היום את האופוזיציה לשלום. רצוני להזכיר להם נשכחות: אחרי מיבצע סיני ביצע דוד בן־גוריון נסיגה כללית מכל סיני לאחר שהיגש לו אוליטימאטום רוסי-אמריקני וללא חוזה שלום ואף ללא הבטחה לשלום, ותלמידיו של בן־גוריון התייצבו אז לצדו כחומה בצורה. ואילו היום הם המתייצבים כחומה בצורה נגד החזרת השטחים תמורת הסכם שלום. עמדה זו אינה תואמת לא את השקפותיו ולא את תורתו של רבם דוד בן־גוריון. גם אחרי מלחמת ששת הימים הציע בן־גוריון להחזיר את כל השטחים, פרט לירושלים, תמורת שלום אמיתי. אך אז לא היה למי להחזיר, שהרי לא רצו אף לדבר אתנו. ואילו היום כאשר ראש־הממשלה מנחם בגין מבצע חלק ממדיניותו לגבי סיני, הם קמים עליו ומתקוממים נגדו.

רבותי, אני מסיים. בוועידת קמפ־דייוויד נפל דבר גדול, היסטורי, במלוא משמעות המלה והמונח. סיכוי השלום ופתיחת אופקים חדשים גיאופוליטיים ואסטרטגיים באזורנו הם חלומנו מזה שלושים השנה מקום המדינה.

אני מצביע בעד ההסכם לא מתוך חוסר ברירה אלא מתוך הברירה החיובית כי אני מאמין באמונה שלמה שהסכם זה יוביל את מדינת ישראל ואת האזור אל השלום.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יפה מאוד.

שהשמיע היום חבר־הכנסת משה שמיר נגד ראש הממשלה בסיפורים שהוא סיפר שלא היו ולא נבראו. אפשר להתווכח ולהביע דעות בעד או נגד ההסכם. אני יושב בבית הזה חמש שנים וטרם שמעתי דברי הסתה כאלה נגד ראש ממשלה בעבר ובהווה וחבל, חבל מאוד שדווקא משה שמיר, הסופר המהולל בישראל, מצא לנכון להביע את דעתו בדרך פסולה זו. אני קורא למשה שמיר: חזור בך.

כבוד היושב־ראש, היום מוטלת עלינו משימה כבדת משקל ובעלת אחריות, החלטה גורלית לעם ישראל ולמדינת ישראל, האם יימשך אן, חלילה, ייפסק תהליך השלום.

כל אחד מאתנו מצווה לערוך חשבון נפש אמיתי עם עצמו ועם מצפנו הלאומי, כי עומדים אנו בפני אחת ההחלטות הלאומיות והנוקבות שלא היתה דוגמתה מאז ייסוד המדינה: השלום ומחירו.

הכיסופים לשלום חרוטים עמוק בנפשנו של העם היהודי, והשלום עצמו הוא אחד המאויים העמוקים של כל אחד מאתנו החי במדינה ומחוצה לה. במשך שלושים השנה מקום המדינה נדחפנו לחמש מלחמות עקובות מדם, וכל ניצולי השואה החיים במדינה — ואני אחד מהם — עברו מלחמה אחת נוספת, מלחמת העולם השנייה שקטלה מהעם היהודי שישה מיליון קרבנות, שאילו היו אתנו היום לא היינו צריכים לנהל את הוויכוח הקשה הזה. הבית הזה כולו וכן כל בית ישראל מודעים למחיר הכבד שאנו צריכים לשלם תמורת הסיכוי לשלום. אולם אם השלום הוא ערך עליון של העם היהודי — ואכן הוא כזה — הרי יש להעדיף את דרך השלום על פני הסתכנות במלחמות נוספות.

חברי הכנסת, כל הכרעה היא קשה, ועל אחת כמה וכמה הכרעה זו שאנו עומדים בפניה היום, שבה טמונים ניצנים רבים של אי־ודאות: האם אנו לא נחפזים מדי בווייתורים. על שטחים נרחבים שהם בבחינת שמירה על גבולותינו ובטחוננו? אך, כפי שכבר ציינתי, יש בפעם הראשונה סיכוי לשלום ולכן, תוך כאב וצער עמוק, אנו נאלצים לוותר על הישגים בפיתחת־רפיח ובדרום סיני למען הסיכוי לשלום כי השלום הוא נצחון היסטורי של הציונות מאז שהוקמה התנועה הציונית.

מזה שלושים שנה שמדינות ערב מאיימות "לזרוק את היהודים לים". עד לכנוונתה של הגדולה שבמדינות הערביות להכרה מלאה במדינת ישראל חלפו שלוש שנים שנות עשייה, בנייה ועלייה. חלומם והשוקתם של מנהיגי התנועה הציונית והמדינה, ובראשם חיים ויצמן ודוד בן־גוריון, זכרונם לברכה, לשלום בין ישראל ושכנותיה מתגשמים עתה לנגד עינינו על־ידי ראש־הממשלה הנוכחי, מנחם בגין. החשבון הלאומי הכולל לטווח ארוך מחייב אותנו לוותר על הישגים לטווח קצר כי בל נשכח שברגע שעלינו ערך דבר השלום תהיה דינאמיקה במזרח־התיכון, וסופו של דבר שהשלום יבוא יבוא באזור כולו.

אני מצביע בעד הסכם קמפ־דייוויד כמקשה אחת, ואני קורא לחברי בליכוד ולכל חברי הכנסת להעמיד על כף המאזניים את האלטרנטיבה במקרה ש-

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (מרון, ברעם, פעיל, רובינשטיין, אלוועבי) —

אני עומד מעל במה זו אני אומר לחברי המתיישבים — אמרתי זאת להם גם בשיחות בינינו — אם התנאי להשגת שלום עם מצרים הוא פינוי חבל ימית על ישוביו — אומר בצורה ברורה, לא מתחמקת, שאני תומך בתנאי ואני חושב שפינוי הישובים הוא חלק אינטגרלי מהסכם השלום ומהשלום עצמו.

לא הייתי, אפילו ברמז, תוקף היום את ראש הממשלה שהביא הסכם שלום קשה. לולא היתה התחלת מסע ההסברה שלו מלווה בהתקפה בלתי מרוסנת ובלתי מוצדקת על האופוזיציה, מה היא האמת? האמת היא שהמחנה שלך, אדוני ראש הממשלה, הוא המחנה הקרוע, השסוע, הבלוי והמפויית. לקואליציה שלך יש רוב אבל היא מרוסקת לחלוטין מבחינה אידיאולוגית. אפילו אם יוותרו לך קולות, אם הם ילכו אתך, משבר האמינות הוא משבר הפוגע בך. התמיכה שאתה מקבל היום מאתנו היא מאסיבית יותר וכה יותר מהתמיכה שאתה מקבל ממחנה הקואליציה. אנחנו מזה גרסנו את דרכך. מנהיגינו לא הזילו דמעות תנין. איננו מקימים כמוד מקהלות, איננו מדברים על מינוח ואיננו מופיעים עם מטריית. אנשיך, חסידיך, הם המחזיקים היום מטריית, הם נפולי הפנים, אני חש עצמי עקבי בהצבעתי. אני שמח וגאה על חוסר עקביותך אתה, אדוני ראש הממשלה.

לחברי המתלבטים בכנות אומר: היום הוא רגע האמת של כולנו. מחנה תנועת העבודה חייב להביט במציאות ללא כחל וסרק. ראש-הממשלה בגין אומר שהנשיא סאדאת לא תהיה להסכים לפשרה טריטוריאלית. בור דאי, הוא מעדיף את גבולות 1967 על פשרה טריטוריאלית. אבל נדע שלא נוכל להשיג גם בטחון ללא סיכונים וגם שלום בהישג יד. עלינו לתת ידנו לשפיות, לתעוזה ולסיכוי של "שלום עכשיו".

הזי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלוועבי, ואחריו — לחבר-הכנסת אסעד.

סיף-אלדין אלוועבי (הרשימה הערבית המאוחדת):
(תרגום מערבי)

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, האמנתי בסאדאת וביזמתו מאז שהחלה. האמנתי כי זה האיש נשלח על-ידי האל ישתבח ויתעלה לא רק לטובת האומה הערבית אלא לטובת האנושות כולה. עקבתי בהתעניינות אחר כל צעד מצדו הנועז והקשח לטובת כל מלה בדבריו ולא מצאתי בהם בלתי אם אמת, גלוי-לב וכנות.

והנה עינינו ראות כי יזמת סאדאת מניבה את פירותיה כשהיא מלווה בברכת אלוהים, וכי עגלת השלום משרכת דרכה אנה ואנה אך מתקדמת בצעדים איחנים עקב הצטרפות שנו אישים דגולים אליה, הלא הם קארטר ובגין, ואנחנו עגלת השלום רמוס תרמוס בגלגליה הענקיים את כל אשר יעמוד בדרכה, יהיו אלה ערבים סרבנים או יהודים המדנים ומתיישבים.

שאלתי היא: כלום חשבו המתנגדים לשלום וכי לום יודעים הם כי השלום שהם מתנגדים לו הוא יקר מכל דבר אחר בעולם, וכי אם ישיגוהו הם יחיו בצל חיי נועם, רווחה ואשר? כלום מתנגדים אלה חשבו על המאמצים העילאיים שעשו המנהיגים המסורים כדי

הזי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, ואחריו — לחבר-הכנסת אלוועבי.

עוזי ברעם (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח בראשית דברי לברך את ראש הממשלה על הסכם השלום שהביא. אבל ידע כל העם מה אומר הסכם השלום, מה מרכיביו. אני שמח שבהצעת הסכם השלום קיבל ראש הממשלה אגב אורחא את דגל "חירות" ההיסטורית, את דגל הרביוניזם ההיסטורי. אני מברך אותו שהוא, אשר קרא ליוסי שריד ולחבריו מעל הבמה הזאת "קבוצת שוליים", הצטרף אליהם. אני מברך בכנות את ראש הממשלה על כי התגבר על עצמו, אף שהוא מתחזה כגיבור, כעומד בלחצים לעומת הבטלנים הקודמים. הרכנת ראש, אדוני ראש הממשלה, בפני המציאות החזקה שבה כפרת כל חיך. הפכת לאיש ה"ריאל-פוליטיק", ואני מברך על שקיבלת את דעתי שלי שאותן אני לא שנייתי כהוא זה. משנת 1973 האמנתי תמיד בפשרה, בנסיגה כמרכיב לשלום ובהתקרבות לפתרון בעיית הישות הפלשתינאית.

אבל, אדוני ראש הממשלה, גם חרדות עמי: חרדה בפני הונאה עצמית של הציבור בארץ. כדאי שהציבור ידע את המחיר האמיתי ששילמנו בעד ההסכם שבו אני תומך, ואז לא יהיו אולי לא גילה ולא עצב, אבל תהיה מודעות.

הכרנו לראשונה — לפי דעתי בצדק — בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי. לא תועיל שום התחכמות מסיגפור ועד שבדיה. הפירוש האחד הוא: הזכות האלמנטארית להגדרה עצמית. שנית, הסכמנו לאוטונומיה מלאה כשאנחנו משקיפים פאסיביים מתוך מחנות צבא ספורים ומוגדרים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
א-מחיה.

עוזי ברעם (המערך):

לראשונה בתולדות הציונות מורידים ישובים. בראש יון "למעריב" לפני הבחירות אמר שרי-החינוך דהיום, מר זבולון המר, ש"מול הורדת ישובים נילחם על כל גבעה, על כל בקעה". לא זו המלחמה הבוקעת היום מספסלי. אנחנו חייבים לדעת, להניח ולהסכים שסאדאת השיג בוועידת קמפ-דייוויד את רוב דרישותיו ואילו אתה, אדוני ראש הממשלה, ויתרת על רוב עמדות הפתיחה בקמפ-דייוויד, ולדעתי, טוב עשית שכן באת עם עמדות פתיחה בלתי ריאליזטיות.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

יש חיקון לטעות אחת: פונו ישובים גם בעבר, בעת הנסיגה מסיני לאחר מבצע קדש וגם בעת ההסכם... ישובי נח"ל פונו.

עוזי ברעם (המערך):
אני שמח לתיקון.

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. אנחנו, אנשי תנועת העבודה, לא נוכל להתחמק מהדילמה הקשה שאנחנו עוברים עכשיו. הדילמה של פינוי ישובים. אי-נחנו, אנשי הציונות העובדת, אנו העורף המוצק האימיתי של תנועת ההתיישבות. אבל גם היום, כאשר

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (אלוועבי, קצב, מרון, אסעד) —

יש המדברים והרוטנים על המחיר הכבד שעומ־
דים לשלמו תמורת השלום. על איוה מחיר הם מדב־
רים ולמה זה הם רוטנים? כלום החזרת האדמה לב־
עליה נחשבת למחיר, כאשר נתבררה בוודאות ובצורה
שאין עליה עוררין כנות כוונותיו של סאדאת ואמו־
נתו ובטחונו בנכונות ובצדקת הדרך שבה הוא הולך,
כשמאחוריו גיצבים כל הנאמנים בקרב העם המצרי,
עמי ערב ועמי כל העולם?

ולמען ההגינות רצוני לומר, כי לא רק שהייתי
בטוח אלא מתערב הייתי, שמר בגין הוא שיביא את
השלום, וזאת גם כשסערו הרוחות לפני קמפ־דייוויד,
וכאשר בגין הותקף על־ידי סאדאת ועל־ידי גופים
אחרים, ערבים ויהודים, כבלתי מוכשר לדבר על הש־
לום בשל דעותיו הקנאיות ועמדותיו הגוקשות. הם
אף הדגישו כי בגין יחזור מקמפ־דייוויד בידיים רי־
קות, ולא עוד אלא שהוא יסיף שמן על המדורה
ויהפוך את ידידי ישראל לאויבים לה. והנה נתברר
כי דווקא ההיפך־הוא הנכון, כאשר בגין ורעיו, קאר־
טר וסאדאת, לא יכולים לנוח ולשקוט עד אם ימצאי
פתרון צודק וקבוע לבעיית המזרח־התיכון ויגשימו את
החלום היפה שההיסטוריה עוד תרשום אותו כאחד
הפתרונות הדגולים, ותעלה אל נכון את שלושה המנ־
היגים אל פסגת אנשים בני־אלמוות.

אומר אני זאת כאשר אני אופטימי ביותר כאשר
הצלחת המאמצים. על כן, זאת אומר אל המנהי־
גים: צעדו קדימה וברכת אלוהים תלווה אתכם. יחד
עם זאת, קבלו נא ממני את ברכתי הכנה המלאה
באהבה ובאמנות. אמנם, הדבר המגביר בקרבי את
תחושת הכבוד והיקר הוא שאני מכיר את שלושת
המנהיגים היכרות אישית ואני רוחש להם כבוד וה־
ערכה.

הכרתי את ג'ימי קארטר כאשר היה אורחי בשנת
1973, או היה מושל מדינת ג'ורג'יה. סאדאת לא
שכח להזכיר אותי כאשר חזר לארצו ממסע הנצחון
שלו לירושלים. ואשר למר בגין, שנינו התחלנו יחד
את חיינו הפארלאמנטאריים מאז הכנסת הראשונה.
כאשר היה מר בגין מנהיג האופוזיציה הזמנית פע־
מים רבות לבקר בנצרת. עתה אני חוזר על הו־
מנתי לו כדי לקבל אותו בקבלת פנים חגיגית ומפור־
ארת כיאה לו.

משה קצב (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, רצוי לבקש מחבר הכנסת שאת
דבריו מתרגמים להישאר באולם.
(קריאה: הוא יודע מה שאמר...)

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת אסעד, ואחריי — לשר
האוצר.

שפיג אסעד (התנועה הדמוקרטית):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, השלום הי־
מא ומתמיד תקוותנו העליונה, ותמיד שאפנו בכל
לבנו להשיגו. והנה בימים אלה נפרצה הדרך בפעם
הראשונה בתולדות המדינה, וגברו הסיכויים האמיתיים
להגשמת השלום.

חברי הכנסת, השלום הוא הדרך הטובה והנכונה.

להגיע. לפתרון שהגיעו אליו בקמפ־דייוויד, פתרון ש־
איש לא יכול היה לחלום עליו?

כלום חשבו היהודים — אלה המעדיפים חלקות
אדמה קטנות ושטחים צרים אשר הקימו עליהם בנ־
יינים לשכן בהם כמה אלפים של בני־אדם ואשר אומ־
רים בהתרברבות כי עשו זאת כדי להגן על הגבולות
— על הדבר הזה ואכן הם מעדיפים אותו על השלום,
שלום שמאות מיליונים של בני־אדם מבקשים לחסות
בצלו?

כלום חשבו הערבים המתנגדים לשני ההסכמים
של קמפ־דייוויד על כך ששני ההסכמים מהווים ב־
בילם הודמנות פז שהם חייבים לנצלה, שאם לא
כן היא תחמוק מידם? ואז, אם יבקשה — לא ימ־
צאוה, כפי שקרה תמיד כאשר נהגו לשלוף את נשקם
הטעון בשלושת הלאוים כדי להתקיף החלטה כלשהי.

כלום חשבו תושבי השטחים המוחזקים בגדה המ־
ערבית וברצועת־עזה על גורלם ועל מצבם? ומה
התועלת שיפיקו אם, חסי־חלילה, תיכשל היוזמה שזומנה
לידם בפעם הראשונה, להיות שליטים לעצמם, לש־
לוט על עצמם בעצמם ולאחורין גורלם בידיהם
חוץ שיתוף אלמנטים מאש"ס, דבר שלא זכו בו במשך
כל ימי חייהם?

יש מי שטוענים בשקר ובכזב כי סאדאת מכר
אותם, הגם שהם יודעים שסאדאת אינו זקוק לעיסקה
מעין זו. שכן, לו רצה בכך, יכול היה לעשות זאת
זה זמן רב ולהסתפק בהחזרת אדמותיו בסיני. אולם
סאדאת אינו מסיג האנשים המתכחשים לעמיהם. ואמנם,
ראינו בקמפ־דייוויד כיצד הוא עמד על דעתו שפתרון
בעיית הגדה המערבית ורצועת־עזה, זכותו של העם
הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית, ושיחרורם של
האסירים הפוליטיים המונים שנים־עשר אלף איש, כרו־
כים בפתרון בעיית אדמותיו בסיני.

האמת ניתנת להיאמר, סאדאת בא להציל את
האנשים האלה, להציל את שמעם ואת שמם הטוב
של הערבים כאשר הם כשם שעשה זאת בעבר.

אחים, למה אתם מצפים בעצם? אם אתם מצפים
לנס, הנה יומת סאדאת חוללה את הנס והפתרון
שהושג בפסגת קמפ־דייוויד הוא הנס. רצוני להדגיש
לכם כי לעולם לא תזכו בנס מן הסוג שאתם מיי־
חלים לו. יכולים אתם לשמוע על כינוס ועידות, על
קיום התייעצויות, על רשימת מזימות ועל הפרחת
סיסמאות, אך כל אלה רק יסבכו את העניינים ולא
יועילו לאיש במעט או בהרבה. תרים היינו בעולם
כדי להיפגש עם ערבי אחד, כדי לשוחח איתו ולשכנעו
שישראל אינה רוצה בלתי אט בשלום, וכי היא מוכנה
להחזיר כל השטחים המוחזקים מאז 1967 תמורת הש־
לום, שאם לא כן לא היו הם נקראים בשם שטחים
מוחזקים עד היום הזה. ואלה הדברים שרגילים היינו
לשמוע מפי מנהיגי המדינה וראשיה לסיעוניהם ול־
מפלגותיהם.

ובכן, מה קרה לאחר שבא אליכם גדול מנהיגי
ערב, הנחשב לפלא של הדור הזה, ונותן לכם שלום?
ומדוע חלק מכם מתכחש למצב זה ומעדיף כל דבר
אחר על פני השלום היקר ביותר והעדיף מכל דבר
אחר, עדיף על אדמה ועדיף על ישובים?

התמיכה. אני מברך על התמיכה, אינני בא בביקורת על המתנגדים. אני מבין את סיבות ההתנגדות. אולי אני אפילו מקנא בהם. להם קל יותר, לי קשה יותר, אבל אני בבטחון תומך בהסכם. אני מסתייג מכמה תופעות הקיימות בין המתנגדים, ולא אפרט אותן. אבל יש לי שאלה: מה היה קורה אילו, חלילה, תוצאות הוועידה היו שליליות? מה היה קורה במעמדנו הבין-לאומי? במעמדנו בארצות-הברית? ביחס שלנו עם הממשל? בדעת הקהל? ביהדות? באי-רופה? ומה היה קורה כאן? מיותר לפרט.

הקונפליקט בינינו ובין הערבים לא התחיל עם קום המדינה. הוא נמשך למעלה משישים שנה. הוא לא התחיל בנובמבר 1947, למעשה הוא התחיל בנובמבר 1917 עם פירסום הצהרת באלפור. מאז 1920 אנחנו עדים לשפיכות דמים מתמדת. קרוב לשישים שנה. לכן, מה הפלא, לאחר דורות של מלחמות, מתח בטחוני ושפיכות דמים מתמדת, על הצהלה בעם כאשר יש כמעט שלום, הלכה למעשה, אם יבוא בקרוב ואני מקווה שיבוא. כבר אמר מי שאמר, שטוב שמייסדי הציונות לא ידעו או לא ראו כראוי את חומרת הקונפליקט שבינינו לבין הערבים, שהרי מי יודע אם לא היו נרתעים חלילה וזונחים את הרעיון הגדול של הציונות. פשוט לא ראו את הדבר. נתגלה שהקונפליקט הוא מעל ומעבר למה שאפשר היה להעריך ולשער. עמדתנו בו ואנחנו עומדים בו. יש תקווה לשלום, לשלום עם המדינה הגדולה שבין שני נותנינו. המחיר הוא כבד אך לא יכול להיות מחיר קל. במחיר קל לא קונים שלום אלא אולי שלום קל. מול סיכויים יש גם סיכונים. מי שאינו מוכן להסתכן, לדעתי, גם לא יכול לראות סיכויים. זה כרוך בקרבן כבד.

אני מציע לא להתחרות בפאטריוטיות ובנאמנות לישובים ולהתנחלויות. כלנו רוצים בהם, לכולנו הם יקרים, ללא יוצא מן הכלל. הבעיה היא מה עתידנו בלי שלום. זו הפעם הראשונה, לאחר שישים שנה ומעלה, שאנחנו עומדים בפני מצב שנשיא מדינה ערבית בא לבית הזה ומדבר מעל במה רמה זו. מי מאתנו ציפה לכך ומי פילל לזה? ימות המשיח? אני מתחיל להיזכר בהיסטוריה, בתולדות הציונות. ב-1939, בתקופת המאגדאט, בוועידת סנט-גיימס רצו האנגלים בין המשלחות הערביות והיהודיות. מתי היו מוכנים לדבר אתנו? מתי היו מוכנים לבוא לירושלים ולדבר אתנו? קרה משהו. האם איננו מסוגלים ללמוד מן ההתפתחויות ומן המציאות?

זכינו וניצחנו בכל המלחמות במחירים יקרים מאוד. מה היתה התוצאה? מלחמה נוספת, שפיכות דמים נוספת. לכן, אם קיימת אפשרות — ושוב מתוך סיכונים — אסור לנו לוותר על ההזדמנות הזאת. יש לנצל אותה עד תומה עם כל הכאב של פינוי ישראליים. ולא הייתי אומר פינוי. רבוצי הבה לא נכריז הכרזות. נעתיק אותם קילומטר פנימה, אחורה. המחיר הזה מכאיב, כואב אבל עוד לא היתה לנו הזדמנות כזאת להגיע לחווה שלום עם מדינה ערבית. לכן יש לשלם את המחיר בהכרח מלאה.

אני כמובן תומך בהצעת הממשלה שהונחה על שולחן הכנסת.

עמים ובני-אדם צריכים וחייבים לחיות בשלום, לשם כך הם נולדו ולא כדי להילחם איש ברעהו. מתוך עקרון זה ברצוני להביע מעל במה זו את תודתי והערכתי הגדולה לצוות המשא-ומתן שלנו ולכל אלה שעשו וממשיכים לעשות למען קידום השלום, שכוונתנו רוצים בו וזקוקים לו.

חברי הכנסת, השלום בינינו לבין שכנינו — על כל המשממע מן היחסים הדיפלומטיים המלאים, היחסים המסחריים, הגבולות הפתוחים והכבוד ההדדי — עדיף לנו בהרבה, לדעתי, על שטחים. ומובן שהוא תורם לאינטרס הלאומי יותר מאשר הישארות מתמדת במצב הכן ותחת איומי מלחמה. עליכן המחיר ששילמנו תמורת הסכמי קמפ-דייוויד שווה בעיני למחיר טיהור ולהישג שהושג, ובמיוחד כשמדובר במדינה הגדולה והחזקה ביותר שבין ארצות ערב, אשר ההיסטוריה והכוחה כי כל ארצות ערב הולכות בעקבותיה. הבה נקווה שגם הפעם תוכיח ההיסטוריה שמידינות ערביות נוספות תצטרפנה למשאומתן עם ישראל ומצרים לשם הגשמת החלום הגדול ששמו שלום.

(תרגום משפט שנאמר בשפה הערבית): אני קורא לערבים בארץ לתמוך במדיניות סאדאת ובגין. תימכו בשלום, באחוזה.

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לשר האוצר, ואחריו — לחברת הכנסת אשל.

שר-האוצר ש. ארליך:

אדוני הוישבראש, חברי כנסת נכבדים, עליתי על במה זו מתוך תחושה של צורך נפשי להביע הודיה וכדי למלא את חובתי כחבר כנסת ולברך את ראש הממשלה, את שר החוץ, שר הבטחון ויתר חברי המשלחת על הסיום המוצלח ועל התוצאות החיוביות של ועידת קמפ-דייוויד.

אין זה מפליא אותי כי זו פעם ראשונה, כך נדמה לי, בתולדות הפארלאמנטאריסם הישראלי ש-מספר כה גדול של חברי כנסת משתתפים היום בדיון. אם אינני טועה, קרוב לשמונים חברי כנסת, היינו שני שלישים מנבחרי האומה. זהו סימן ואות לחשיבות הדיון ולגורליותו.

אני יודע שהשמחה על ציון הדרך החשוב בתולדות הקונפליקט הישראלי-הערבי ועל הסיכויים לשלום עם המדינה הראשונה מבין המדינות השכנות לנו מלווה גם בחרדה ובדאגה. אין פלא. כל מפנה, כל צעד דראסטי כזה יש בו גם השמחה אבל גם חלל החרדה, ואין איש מאתנו צוהל ללא חרדה. כי להחליט בשלילה זה קל, לחייב ולתמוך — זו אחריות כבדה יותר, כאן מתחייבת זהירות כפולה ומכופלת.

אני מברך את המשלחת רמת המעלה, לדעתי המשלחת הטובה ביותר שיכלה המדינה לשלוח. גם אילו היתה ממשלה אחרת שהיתה חוזרת מוועידה כזאת עם תוצאות כאלה, בוודאי לא הייתי משנה בש ברכתי. הייתי מברך אותה באותה ברכה כי בשבילנו, לדבר במונחים ובטרמינים של שלום כדבר ריאלי שיכול לבוא בקרוב, זה נראה דמיוני.

אינני בא בטענות לאופוזיציה על הביקורת ועל

לגבי המינוח "הזכויות הלגיטימיות והצרכים הצודקים של העם הפלשטינאי", שראש הממשלה חתם עליו במסגרת הסכמי קמפ-דייוויד? וכלל לא מדובר בזכויות "חוקיות" של "ערביי ארץ-ישראל" — כפי שנאמר בנוסח העברי.

ויתרנו בסיני על העמדות הבטחוניות בישובים ובשדות-התעופה שהם נדבך חשוב להבטחת עתידנו ולהמשך קיומנו תמורת חזיון התנחלות רבתי ביהודה ובשומרון, שלפי עניות דעתי אין לו כל בסיס במציאות וממנה רק ניסוח סרק לשמירת יוקרה מדומה. **רנני מילוא (הליכוד):** את תומכת בזה?

תמר אשל (המערך): אני אסביר.

האומנם השלטון העצמי הפלשטינאי, שמוכסח בהסכמים אלה, יאשר קנייה ומכירה של קרקעות, יפקיע אדמות לצרכי התנחלויות או ישנה תכניות המתאר כדי לספק צרכי ההתיישבות? אני אומרת —

רנני מילוא (הליכוד):

לא זו היתה השאלה. השאלה היתה, האם את תומכת בהתנחלויות?

תמר אשל (המערך):

אני אומרת כי בוויכוחים שוויתרנו ויתרנו על נכסי צאן ברזל המבטיחים את הקיום. והתמורה היא חזיון שווא, שנחיה ונראה אם יתקיים או לא. הסכם זה מטאטא אל מתחת לשטיח את מרבית הבעיות הקשות שמעולם לא היו בינינו לבין המצרים אלא בצפון ובמזרח.

אדוני היושב-ראש, הסכם זה קובע שחור על גבי לבן כי כל העקרונות וההוראות המתוארים בהסכם קמפ-דייוויד יוחלו על חווי השלום בין ישראל לבין כל אחת משכנותיה — מצרים, ירדן, סוריה ולבנון. מה משמעותן של מלים אלה? בכאב ובצער עלי לומר שהן מאשרות את דגם העתיד שכבר התקבל בהסכם קמפ-דייוויד, דהיינו, חיסול ההתיישבות היהודית מעבר לקו הירוק תוך התעלמות מוחלטת מצרי כי הבטחון של ישראל וחזרה לגבולות 1967, של מרבית הצער אינם גבולות בטחון. משמעותה של הנחיה זו היא ויתור על ישובי הגולן, ויתור על ישובי הבקעה, ומי ערב לנו — עם האיזכור האמריקני של הודעות השגרירים יוסט וגולדברג — כי לא יפול הכורח גם על איחוד של ירושלים.

פניה של ההתיישבות בסיני לא היו לרכישת שטחים, וכונתה לא היתה להתפשטות טריטוריאלית. היא באה בעקבות מלחמה קשה שנכפתה עלינו. צערי ריים וצעירות יצאו בשליחות העם להבטיח את בטיחותנו ואת המשך קיומו. האם הישובים בסיני מהווים קורטוב של סיכון או איום על מצרים? אני קוראת לממשלה, גם אם הסכימה לריבונות מצרית על סיני, שתמשיך להיאבק על זכות קיומו של המערך ההתיישבותי שלנו בסיני מבלי שהדבר יפגע ביוקרתו של הנשיא סאדאת ושל העם המצרי. אדרבה, אם אכן הולכים לעידן של פתיחות ואמון, יפגין הנשיא סאדאת קורטוב של אמון ורצון טוב בהשגת הישגים בריבונותו.

ירוחם מגל (המערך): זה גילוי מפתיע לציבור.

שר-האוצר ש. ארליך: מותר לי להביע דעתי. לא באתי לגלות, באתי להביע.

אני מציע לחברי הכנסת המהססים — ואני אומר זאת לזכות המהססים — שיראו את האור של פתיחת תקופה חדשה בינינו לבין מצרים. סיום מלחמה בינינו לבין מצרים פירושה הממשי הוא סיום מעשי של המלחמה במזרח-התיכון. לא ארבה בדברים על משמעות החזית הצפונית והמזרחית. הסכמה לקיומנו נבעה תמיד מן החזית הדרומית, בייחוד שהיא חזית ראשונה. עתה המצב ישונה, אם ישנה, בצורה קיצונית ביותר. נוכל לטעום פעם את טעם השלום שאנחנו כל-כך כמהים אליו, שמעולם לא טעמנו אותו.

הח"ר מ. ל. מרון: רשות הדיבור לחברת-הכנסת אשל, ואחריה — לחברת-הכנסת ורטהימר.

תמר אשל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עם כל כמי-התי לשלום אין זה יום שמחה בשבילי, כפי שהייתי מצפה שיהיה. יום זה מלווה הרגשה כבדה של חרדה ושל הרגשת אחריות כבדה לגבי עצם עתידו של העם.

אין לי ספק שהמשא-ומתן בקמפ-דייוויד היה קשה. אולם מכובד יותר היה אילו ראש הממשלה היה אומר לעם את האמת ללא כחל וסרק ובגילוי לב כי ההסכם אשר מובא לפנינו איננו טוב, שהוא כפוי וגומלת, שההחלטות שעלינו לקבל הן קשות, שהן ניתנות לנו כאולטימטום, זה ראה וקדש. מן הראוי היה שלא נעמוד בפני לחץ מכבש הזמן המוכתב אף הוא מן החוץ, שאיננו מאפשר בדיקה יסודית והליכה אל העם. אל נא נערפל את האמת. ישראל נאלצה לוותר על הכול וסאדאת לא ויתר אף כחוא זה על עמדות הפתיחה שלו. נערכה מכירה כללית ב"סיני תמורת חזיונות שווא ביהודה, בשומרון ובעזה. מה משמעות ההסכם לפי הבנת המצרים והאמריקנים? והרי ניתנו בידי האמריקנים לפחות זכות הפירוש והקביעה. כל הפאטנט של חליפת המכתבים אף הוא אחיות עיניים כי מבחינתנו הם כוללים דברים חמוצים ביותר, המהווים פרשנות בין-לאומית מקובלת למינוח הפוליטי.

אין בלבי ספק שנעשה מאמץ מכוון לטשטש את הבעיות העיקריות. האומנם זה חוזה נפרד עם מצרים? סאדאת זעמו כל הדוברים המצרים אומרים חוזר ואומר כי ההסכם הזה הוא רק שלב בהסכם הכולל ותלוי במידת ההתקדמות ביהודה, בשומרון ועזה ובעיקר בפתרון הבעיה הפלשטינאית ובמתן הגדרה עצמית לפלשטינאים. האומנם התפתלותנו בתרגום ה"עברי של "העם הפלשטינאי" ל"ערביי ארץ-ישראל" מבטל כחוא זה את הבעיה התמורה העומדת כחרב על צווארנו, הבעיה של הקמת ישות פלשטינאית עצמית בגדה? האומנם לא ברור לכל בר-דעת מה הקונסנזוס הבין-לאומי, שארצות-הברית שותפה לו,

אני מקווה שנגמר עידן המלחמות בתולדות ישראל או שהוא מתקרב לסיומו. ורק הנהגה אחרת, הנהגה שתדבר במושגים אחרים, תביא אותנו אי פעם ליציאה ממצב של מחנה צבאי.

בכלכלה יש הבחנה בין יומות ובין ניהול. לא תמיד מצליח היום הטוב לנהל את המפעל אשר הקים. לעתים רב כוח ההרס של היום ההופך למנהל מכוח היצירה שלו. עליך, אדוני ראש הממשלה, לשפר את התיפקוד של הממשלה הזאת כדי שהדגש בחשיבה יהיה על מונחי שלום, כדי שהיא תתפקד היטב בכל-כלת שלום וכדי שתוכל ליצור תשתית חברתית למח-שבה במונחים כאלה. אחרי 50 שנות מלחמה פירושה של יצירת שלום היא עבודה פסיכולוגית חינוכית עם מירב האמונה והאהבה. ועשיתי הזמן לנווט את ספינת המדינה אל יעד השלום האמיתי. אדוני ראש הממשלה, אתה חייב לעשות זאת כדי שלא להרוס את מפעל חיך.

גם כנסת זו, אדוני היושב-ראש, וגם שאר קב-רניטי המדינה היו שבויים באותה קונצפציה צבאית. במשך כל זמן כהונתה של כנסת זו, למעלה משנה, לא נערך בה כל דיון רציני בנושאי כלכלה וחברה. כולם עסקו רק בנושאי חוץ ובטחון. גם הכנסת נהפ-כה למטה צבאי במעטה אורחי.

ועתה כמה מלים על פינוי הישובים. כאדם שנ-אבק כל חייו למען התיישבות חלוצית ציונית מחוץ למרכזים הגדולים חש אני את מלוא כאבם של אנשי חבל ימית וחבריהם אשר חלמו שנים על התיישבות חלוצית, בנו את ביתם ופיתחו את ישובם. אולם צר לי לומר משהו לחברי הכנסת ולשרים: קיימת צר לנו מערכת כפולה של ערכים. אלו אנשים מנסים להתיישב שנים בגליל, גם הם ציונים, גם הם אנ-שים טובים. ויש בין חברי הכנסת עשרות ש-מנעו את זה. יש פה סתירה, יש פה חוסר יושר. ציונות פירושה להתיישב גם בקו הירוק וגם בג-ליל.

לסיום, אני קורא לכנסת ולעם כולו להיערך לקראת השלום, לבנות אותו — כי זו עבודה — לבנות מג-היגות של שלום, לפתח כלכלה וחברה, ומעל לכול — להג-שים סוף סוף את החזון הציוני כפי שאנו חולמים עליו, לחיות בשלום ובכבוד. בכבוד, זאת אומרת בצורה כלכלית עצמאית ולא מ-2.5 מיליארד דולר מהאמ-ריקנים; בשלום, זה אומר להסתדר עם השכנים, ובמ-דינת יהודים עצמאית. זו עבודה. בדיוק כמו של-הכין את עצמנו להנהגה זו היתה עבודה, להכין את עצמנו לשלום זה שינוי קונצפציה פסיכולוגית של כל אלה היושבים פה, ואני חושב שאנחנו צריכים לתת על כך את הדעת.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דקל, ואחרי — לחבר-הכנסת שפייר.

מיכאל דקל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בוויכוח מסביב לתכניות קמפ-דייוויד נשמעו אקורדים צורמים כאילו יש בישראל ציבורים הכמהים לשלום ויש כאלה המת-נגדים. אין טעות גדולה מזאת. שלום, שלום אשר

שינוי ממדי הבטחון וצרכיו כתוצאה מהשכנת ש-לום זקוק להוכחה, למרווח זמן גדול יותר משניתן בהסכם זה שיאפשר גם חינוך מחדש של דור שלם. אין מדינת ישראל מדינת שלט יחיד או מפלגה אחת אשר הצבעתה מובטחת מראש. ואין להעמיד את הדב-רים בשחור ולבן בלבד, נוסח: קבל זאת כמות שהוא או שהאלטרנטיבה היא מלחמה. תתן הכנסת ביטוי לרחשי העם, לחרדתו ולצורך לשמור על אמינות השליחות הציונית ולא תאשר בקלות את תכתיב הור-דת הישובים.

לא אוכל לתמוך בהצעת הממשלה, אולם אתמוך בהצעת החלטת המערך אשר סומכת ידיה על הסכמי המסגרת והסיכוי לשלום, אך תובעת בדיקה מחו-דשת של אפשרות השארת הישובים.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורטהיימר, ואחרי — לחבר-הכנסת דקל.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי יוזמה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ראשית, ברצוני לברך את ראש הממשלה ואת צוות השרים על הצ-לחתם במשאומתן אשר נערך בקמפ-דייוויד ועל הב-חתם את בשורת השלום עם מצרים.

לדאבוני אני חייב לציין כי נראה לי שניתן היה לנהל את המשאומתן הזה אחרת, אילו היו נמנעים מהצהרות מיותרות ומעיתוי אומלל ביותר של הת-נחלויות. להערכת, דברים אלה יצרו אווירה של מש-בר שלא איפשרה הידברות והביאה למבוי סתום, שרק ויתור טוטאלי הצליח לפתחו ולהביא להסכם עם מצ-רים. לכן עלינו ללמוד מנסיון העבר הקרוב. ואני פונה אל ראש הממשלה שלא להיגרר אחרי גירויים מיתרים הנשלחים לעברו על-ידי אלה שאינם מעוני-ינים בשלום הנוכחי. אתה, אדוני ראש הממשלה, הרי שלם עם עצמך ועם מצפונך. לכן הימנע נא מהצהרות מיותרות בעניין עיבוי ישובים ביהודה וב-שומרון. אם שלם אתה עם עצמך ובטוח בעצמך אין לך צורך לא באיומים ולא בהיגררות לפריבוקאציות של מבקשי רעת ההסכם. הבה ניצור אווירה נוחה להמשך ההידברות.

אדוני היושב-ראש, תודתנו צריכה להיות נחונה היום לכל המצביאים והלוחמים באירגוני המחתרת ובצה"ל שבוכוחם הגענו לוויכוח הנערך כאן היום, שאיננו על עצם קיומנו אלא על אופי חוזה השלום וגבולות המדינה העתידיים. אין זה מקרה שאת המ-שאומתן בקמפ-דייוויד ניהלה משלחת בהרכב של שלו-שה מפקדים בכירים: מפקד האירגון הצבאי הלאומי מגיבורי מלחמת העצמאות, רמטכ"ל לשעבר מגיבורי מלחמת סיני ומפקד חיל-האוויר וראש אג"ם מגיבורי מלחמת ששת הימים. זכותם של המצביאים המאיישים לרוב את ממשלת ישראל לעד עומדת. בזכות מעשיהם עד היום הצליחו להביא לצבירת כוח למשאומתן, ובזכות כוח זה הביאו את השלום או קירבו אותו לשלום. רק בזכותם הגענו עד הלום, וזה יירשם בספרי ההיסטוריה.

אולם כעת הגיע תור מנהלי השלום. אלה צריכים להיות אורחים, אנשים בעלי השקפה אורחית חדשה.

בתנועה הציונית על כל מרכיביה הפוליטיים, על מפלגותיה, קידש כל אחד אידיאל שונה או שם את הדגש על אידיאל שונה. תנועת העבודה קידשה את ההתיישבות. הדבר נהפך לגורם דומיננטי, אולי דט־רמיניסטי בדרכי הגשמתה, מבלי להיכנס לוויכוח על צדקת הדרך, עובדתית זה המצב.

בפעם הראשונה בתולדות הציונות עומדים לפנות מתיישבים מכפריהם, חקלאים־מתנחלים מנחלם. זוהי פגיעה בציונות ותקדים מסוכן לעתיד. אבל שאלתי מופנית למפלגת העבודה: האם ההתיישבות היא עדיין ערך כה חשוב בתפיסת עולמכם שבשבילו כדאי להי־אבק מאבק ללא פשרות?

דניאל רוזווליו (המערך):
מה אתה מדבר? לא השבת על השאלה.

מיכאל דקל (הליכוד):
אענה עליה, לא אתחמק.

יחזקאל זכאי (המערך):
מה אתה עושה?

מיכאל דקל (הליכוד):
באתי כאן להשיב ואשיב לפי תפיסתי. אתה תבוא כאן, ידידי זכאי, ותציג את הדברים לפי תפיסתך. מקום המאבק על אי הורדת הישובים הוא בכ־נסת. אולם אתם למען נוחיותכם או מתוך גישה שכ־דאי "להקריב" את הישובים למען השלום המוצע, החלטתם אחרת.

דניאל רוזווליו (המערך):
מה אתה מדבר? אולי אתה זוכר מה שאלתי? לא השבת על השאלה.

יחזקאל זכאי (המערך):
אתה מטיף לנו מוסר? על מה אתה מדבר?

מיכאל דקל (הליכוד):
תגידו זאת למתיישבי פיתח־רפיח — — —

דניאל רוזווליו (המערך):
מה להגיד?

מיכאל דקל (הליכוד):
כשאגמור את המשפט תשאל את השאלות. אני אפילו אענה לך אחרי שאגמור את המשפט. אתם עשיתם לעצמכם עבודה קלה, רחצתם בנקיון כפיתם. אתם טוענים נגד המשלחת והממשלה למה הם לא עמדו בתוקף ובעוז נגד הורדת הישובים בקמפ־דייוויד, אולם אתם בעצמכם אינכם מוכנים להיאבק על כך. אתם נהגתם אחרת, כי אלמלא זאת לא הייתם מחליטים לדרוש את איחוד ההצבעות.

(חבר־הכנסת ד. רוזווליו קורא קריאת־ביניים)
אני מבין שזה כואב לחבר־הכנסת רוזווליו כאיש ההתיישבות, אבל צריך גם לדעת לסבול את זה ולשאת את זה.

דניאל רוזווליו (המערך):
אתה כאיש ההתיישבות מציג כך את עניין ההתיישבות? תתבייש לך.

מבטיח בטחון וקיום לעם הזה למוד הסבל, השכול והמלחמות, זו שאיפתם של כל עם ישראל ושל כל אזרחי ישראל. הוויכוח אינו על השלום אלא על מחירו של השלום. האם מתוך כמיהה לשלום לא יאבדנו את חוש הפרופורציה ואנו מוכנים לשלם מחיר שאין אנו מסוגלים ורשאים לשלמו ושאיינו מסוגלים לעמוד בו?

אכן יש מחיר לשלום אבל עד היכן, איפה הוא גבולו? מה הם הסיכונים אשר אנו נוטלים על עצמנו ומה הם הסיכונים לחיות בבטחון ובשלום ולא בשלום שאין עמו בטחון?

והשאלה הנוספת בהקשר זה, שאלה אשר זכותנו וחובתנו לשאול בבית הזה, בית הנבחרים של מדינת ישראל הציונית: האם בתנאים אלה של שלום כב־יכול אנו מגשימים את הציונות או לא?

אנו חייבים לנתח את הסכמי המסגרת אשר הושגו בקמפ־דייוויד בהקשר זה, בטחון והגשמת הציונות. אדוני היושב־ראש, בהסכם המסגרת תחת הכותרת "לכריתת חוזה שלום בין מצרים לבין ישראל" נא־מר: "כל עקרונות החלטת האו"ם 242 יחולו בפת־רון זה של הסיכסוך בין ישראל ובין מצרים". ואמנם כן, אבל לפי הפרשנות הערבית צריכה להיות נסיגה מכל השטחים, לא משטחים אלא מהשטחים. זו המציאות. כל היתר הוא פרשנות לא רלבאנטית. תם ונשלם הוויכוח שהתנהל מאז 1967, וזאת במציאות בהתאם לפרשנות הערבית. אנו ניסוג מכל סיני, ובכלל זה מאזורי חבל ימית ורצועת מפרץ אילת. הקמנו שם את ישובינו מתוך שיקולים בטחוניים. הם לא הוקמו כדי לעצור טורי טאנקים, הם הוקמו כדי להוות חיץ בין המדבר ובין רצועת־עזה. בעקיפין הם היו צרי־כים לסמל את הכלל שמי שיוצא למלחמת תוקפנות ישלם גם בשטחים עבור תוקפנותו. קשר ישיר בין מדבר סיני ורצועת־עזה יהפוך את הרצועה לארסנאל של נשק לאירגוני הטרור ויהפוך את הרצועה למוקד של פעילות חבלנית. אנו למודי נסיון, החבלה הערבית והפדאיון פגעו במוראל של תושבי ישראל לא פחות ואולי יותר מאשר מלחמות ישראל. במלחמה הנך מתגונן; בחבלה, בטרור הנך אובייקט פאסיבי לפגיעות של אחרים.

הסכם המסגרת לשלום עם מצרים מסייע לתהליך הזה ומגביר את הסכנה. הסכם המסגרת "לשלום במזרח־התיכון" מקנה את הסמכות לכוח משטרה מקומי ומטיל עליו את התפקיד להילחם בטרור. כוח משטרה מקומי של ערבים יילחם בטרור נגד יהודים? בקמפ־דייוויד, חרוק מהבית, זה נשמע סביר. כאן זה נשמע מדאיג. זהו המצב של הבטחון השוטף. לא אוסיף בקשר לבטחון הבסיסי, חבר־הכנסת ארנס בדבריו בתחילת הדיון ציין את כל הנקודות הללו.

חברי הכנסת, המעבר מהסכם המסגרת לשלום עם מצרים לחוזה שלום מותנה בהורדת הישובים. אדוני היושב־ראש, הציונות כאידיאה לאומית וחברתית יצרה לעצמה מכשירים וכלים להגשמתה. הכלים התקדשו במרוצת הזמן, ובצדק, ונהפכו לאידיאלים בפני עצמם. בין האידיאלים הללו, והבולטים ביניהם: של־מות הארץ, זכותנו על ארץ־ישראל, התיישבות חק־לאית, קהילתית, עירונית וכך הלאה.

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (דקל, רוזווליו, זכאי, הלל, לין, טולידאנו, מילוא, ארבל־אלמוזלינו, בר־לב) —

ומתן על יהודה ושומרון. הבוקר נמסר בחדשות מפיו של פקיד בכיר בממשל האמריקני שאם תהיינה התנחלויות, ארצות־הברית לא תממן את הקמת שדות־התעופה.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
לא נאמר דבר כזה.

מיכאל דקל (הליכוד):
עדיין לא הסתיים הוויכוח בכנסת וכבר מאיימים, וכבר מופעלים לחצים.

שלמה הלל (המערך):
האם שמת לב שראש הממשלה דיבר כבר של־שום על עיבוי ישובים ולא על הקמת ישובים? הוא כבר הבין והשלים אבל הוא ממשיך להוליד את העם שולל בעניין זה.

דוני מילוא (הליכוד):
הוא דיבר על עיבוי מייד ועל התנחלות בעוד שלושה חודשים.

מיכאל דקל (הליכוד):
כאשר ממשלה זו הוקמה היה ביהודה ושומרון ישוב אחד, שגם אותו הקימו באילוצים, "קדום". היום יש שבעה־עשר ישובים ובסיס להתרחבות של ההתנחלות אם יתקבלו החלטות פוליטיות נכונות כאן בבית הזה, כך שאסור לדבר כפי שאתה מדבר, חבר־הכנסת הלל.

(חבר־הכנסת ש. הלל קורא קריאת־ביניים)

אנא, חבר־הכנסת הלל, הרשה לי לסיים את דבר־י. היושב־ראש כבר מורה לי לסיים.

שדשנה ארבל־אלמוזלינו (המערך):
חבר־הכנסת דקל, תהיה סמוך ובטוח שלא יהיה עיבוי של התנחלויות ולא יהיה ריבוי של התנחלויות. שני הדברים לא יהיו. אל תחיו באשליות.

דוני מילוא (הליכוד):
אילו זה היה תלוי במפלגת העבודה ובמערך, בור־דאי שלא היו ושלל יהיו.
(חבר־הכנסת ת. אשל קוראת קריאת־ביניים)

מיכאל דקל (הליכוד):
חברי הכנסת, הרשו לי לסיים כפקודת היושב־ראש — — —

חיים בר־לב (המערך):
חבר־הכנסת מילוא, לא די שהתיאוריה שלכם פשטה את הרגל, אתם עדיין ממשיכים?

שלמה הלל (המערך):
תפסיקו להוליד את העם שולל.

מיכאל דקל (הליכוד):
אילו המערך היה בשלטון, אני בטוח שהדבר לא היה מתגשם. כאשר הליכוד בשלטון, יש לי לפ־חות תקווה שהדבר אמנם יתגשם.

שלמה הלל (המערך):
המערך העלה כמעט מאה ישובים ואתם באים עכ־שיו לפרק אותם.

מיכאל דקל (הליכוד):
למה אתם החלטתם, לגוהיות הממשלה וראש הממשלה במרכז מפלגת העבודה לחבר את ההצבעות?

למה לא אישרתם את ההצעה הראשונה של ראש הממשלה להצביע על כל דבר לחוד, על הישובים לחוד ועל הסכם המסגרת לחוד, ואז היינו מצביעים כאן על אי הורדת הישובים? אחרי שקראתם לחבר יחד את ההצבעה נאלצתם להצביע כפי שהנכם מצביעים.

דניאל רוזווליו (המערך):
חבר־הכנסת דקל, יש לנו הצעה בשבילך: תצביע בעד הצעת המערך שהממשלה תעשה כל מאמץ אפשרי מצדה למען הישגות הישובים כדי שלא יהיה צורך לפרקם.

מיכאל דקל (הליכוד):
זה פתרון והתחמקות מאוד אלגאנטיים.

דניאל רוזווליו (המערך):
השאלה היא מי מתחמק.

מיכאל דקל (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, ההתעקשות המצרים על 2% משטח סיני, הרחק ממרכזי האוכלוסיה שלה, מס־מלת יותר מכול את חוסר הנכונות של מצרים לשלום, שלום לכל המעורבים בסיכסוך ולא רק מילוי אולטימאטיבי של כל תנאיהם. יש נקודה, קיים קו אשר מעבר אליו אסור לעבור. הקו הזה, הנקודה הזאת, הם הישובים. עד כאן אומרים: כן; מכאן, התשובה היא: לא. בתנאים האלה, בתנאי שלום אולטימאטיביים כאלה, אי־אפשר לסגת ולכן תשובתנו היא: לא.

יחזקאל זכאי (המערך):
איך תצביע?

מיכאל דקל (הליכוד):
זאת אינני הייב לגלות עכשיו מעל הדוכן.

שלמה הלל (המערך):
אל תמתח אותנו.

מיכאל דקל (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, אני מצטער שראש הממשלה איננו כאן. לפי דעתי, הוויתורים המפליגים בסיני אי־נם מבטיחים את זכויותינו ביהודה, בשומרון וברצון עתי־עתי. הצבעתי בעד תכנית האוטונומיה מתוך הכרה שבגלל אילוצים פוליטיים יש לדחות את ההכרעה לתקופה מאוחרת יותר, ובתקופה שתעבור יתאפשרו לנו יצירה של תנועת התיישבות גדולה ומפעל התנחלויות כביר בשטח.

אמנון לין (הליכוד):
חבר־הכנסת דקל, האם אתה באמת מאמין בזה?

מיכאל דקל (הליכוד):
האם תכנית קמפ־דייוויד מבטיחה לנו פעולה כ־זאת? ראש הממשלה הודיע שהקפאת ההתנחלות היא לתקופה של שלושה חודשים בלבד. האמריקנים אינם רים שמדובר בהקפאה מוחלטת בכל תקופת המשא־

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דין) (ארבל-אלמזלינו, דקל, זכאי, אמורי, שפייר, הלל) —

שרונה ארבל-אלמזלינו (המערך):
המערך עשה ואחם הורסים.

ברחל בתכם הקטנה: כן או לא? אני אישית סבור, ברוב דחוק של 51% נגד 49%, כי התשובה היא כן.

אמת, הממשלה שנתה רבות בניהול המשא-ומתן, בעיתי לא נכון של הסכמה ואי-הסכמה ובטיפול מגושם והפספס שהזיק קשות לתדמיתנו הבין-לאומית. אפשר אפוא להעלות מעתה ועד עולם תיאור ריות שונות ומשונות מה היה אילו, כיצד היה אפשר לעשות הכול טוב יותר, מהר יותר, חזק יותר. אבל מה יועילו כל אלה? אפשר להיאנח בכאב אמיתי, אך בתום האנחות צריך להביט אל עובדות החיים. ככל שקבלת ההסכם קשה, אי-קבלתו קשה ממנו. יהרהר כל איש בישראל בלבו מה יקרה למחויבותה ההיסטורית של ארצות-הברית כלפי ישראל אם נס-טור עתה בפני נשיאה ונאמר: תודה רבה, לא. כיצד יגיב העולם המערבי. הרי תהיה זו מכה ניצחת לתדמיתנו. נהיה כמזרחנות וכמנדנות שבאומות. אלף קרייסקים יקומו ויפרחו. כולנו בישראל, מטף ועד זקן, נהיה בהינף יד אחד תנוגים פוליטיים קטנים. ואיזה יום חג ומועד יהיה אותו יום לרוסיה הסוב-ייטית, לחזית הסיורב, לעראפאתים, לחבשים ול-דומיהם.

מימין יש לנו בישראל מחנה קטן המחזיק בט"לית ואומר: כולה שלי. מן השמאל יש פלג קיצוני הטוען כי כולה, פחות או יותר שלהם, של אש"פ. בחוץ נמצא ריב עם ישראל המוכן, לדעתו, להס-תכן ואפילו במידה גדולה כדי לנסות שלום. מלחמות נסינו חמש בדור האחרון. בכל אחת מהן נטלנו יותר סיכונים מאשר בשלום הראשון הזה. שתי הד-עות הקיצוניות גרמו נזק כבד. המוותרים טוטאלית מלכתחילה והמחייבים הקמת מדינה אש"פית כירסמו לא מעט במוראל העם הזה. אל להם לצהול עתה יתר על המידה. זה אינו יומם, גם אם בדיעבד ובליט ברירה דומה שהספינה התקרבה אל מימי החופים שלהם. ולעומתם גם אלה שתבעו את כל ארץ-ישראל לעצמם, אנשי "אף שעל", אף הם הזיקו לא מעט שכן יצרו ציפיות ושכרון חושים כאילו הדבר אפ-שרי. הדבר לא היה אפשרי.

דרושה היתה מידת תקיפות קודם המשא-ומתן ומי-דת גמישית יתירה במהלכו. שכן ויתור מראש היה מביא אותנו לגבולות החלוקה, לגבולות 1947. נוקשות מופרזות היתה מובילה אותנו למלחמה ולבידוד טו-טאלי. על מידת הגמישות שנתגלתה בקמפ-דייוויד ניתן להתווכח, אך התוצאה בנסיבות הקיימות היא קבילה. כמוכן, אפשר לטעון שהכול מלים, מלים, מלים, הכול פיסת נייר, הכול תלוי בשליט יחיד בעל קאפריסות שמי יודע מה יהיה אחו ומה יהיה אח-רי. מי שטוען כך — וייתכן שחלק מן הסיכונים אכן קיימים —

שלמה הלל (המערך):

למי אתה מתכוון?

אליהו שפייר (המערך):

— אומר בין היתר שמעתה ועד עולם לא ייכון שלום, לנצח תאכל חרב. שכן אם תוחמץ ההז-דמנות הזאת ספק אם תימצא כמותה בדור הזה. אז בבקשה: יעשה כל אחד את חשבון הנפש אם הוא

מיכאל דקל (הליכוד):
הרי בישיבת מרכז המפלגה שלכם אישרתם את הדבר הזה. למה לא התנגדתם?
(חברי-הכנסת א. כץ (עוז) קורא קריאת-ביניים)

יחזקאל זכאי (המערך):
למה לא מקיימים ישיבה של מרכז מפלגת חי-רות? למה לא מכנסים את המרכז? אני שואל את חבר-הכנסת דקל: למה לא אוספים את מרכז חי-רות?

עריאל אמורי (המערך):
בחירות יש אחד שחושב בשביל כולם.

מיכאל דקל (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, "היתרון" של החלטת האו"ם 242 היה בעירפוליה. כל צד פירש את ההחלטה לפי השקפותיו ולפי צרכיו. ציפינו שה-ערפל יימוג ב"מחנה דוד", ואם יהיה הסכם הוא יהיה ברור לחלוטין. ואמנם כן, הוותורים שלנו למצרים הם ברורים לחלוטין, אולם הווכיות שלנו הן מעור-פלות ביותר. לפנינו עדות בכתובים — מכתבי הלוואי של הנשיא סאדאת, ובעיקר של הנשיא קארטר — המצביעים על כל הנקודות של אי ההסכמה. אנו נכנסים לתקופה של ויכוחים ופרשנות עם ידידינו ואויבינו שלעומתם הוויכוחים והפרשנות על 242 הם כאין וכאפס. לא הסכם לפנינו אלא פשרה סמאנ-טית, כאשר ידנו בפשרה זו היא על התחתונה.

אדוני היושב-ראש, מתוך אמון מלא בראש הממ-שלה — ואני מבקש מסגן ראש הממשלה, פרופסור דין, שיעביר את דברי לראש הממשלה — בדר-כיו ובמנהיגותו הנגי פונה אליו שוב בבקשה לבחון שנית את ההסכמים האלה. אני מקווה שלאחר כל הדברים אשר אמרתי אני אשאר בין הטועים, ואלה האומרים אחרת יהיו הצודקים. אולם דומני שהמצי-אות היא אחרת. כהניך בית"ר והתנועה הלאומית וכאיש ההתיישבות ועל בסיס של ניתוח הגיוני של ההסכמים והצפוי מהם, לא אוכל לחמוך בהצעת הממ-שלה לאשר את ההסכמים האלה בכנסת.

ח"ר מ. ל. מרוז:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת שפייר, ואחריו — לח-בר-הכנסת גלס.

אליהו שפייר (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, השקפותי בענ-יין חוץ ובטחון מציגות אותי הרחק ממחנה היונים. אילו בידי היה, לעולם לא הייתי משגר נציג יש-ראלי למחוק ישובים עבריים מעל המפה ולבצע פעו-לות "חומה ומגדל" בכיוון ההפוך. לעולם לא הייתי נתון את קולי לניסוח שיש לו השלכה קודרת מאוד, על-אף כל הפילפולים המתוחכמים, על סיכויי הה-קמה של מדינה אש"פית, פלשתינאית.

ואולם הממשל הנוכחי מציג לפנינו הסכם שכולו מקשה אחת, שממנו אי-אפשר לגרוע ושעליו אי-אפ-שר להוסיף. כזה ראה וקדש או אל תקדש. והוא שואל

הה הנצחית של עמנו לבוא המשיח, לגאולה השלמה. היהדות רואה בשלום ערך עליון שאין שני לו. המדרש אומר בשמו של רבי יודן ברבי יוסף: "גדול השלום ששמו של קדוש-ברוך-הוא נקרא שלום". ובי מקום אחר: "אם אין שלום אין כלום, ונתתי שלום בארץ מגיד שהשלום שקול כנגד הכול". עד כדי כך הפליגו חכמינו בערך השלום, עד שבמקום אחר במדרש רבה על פרשת "במדבר" אמרו: "גדול שלום, שאפילו ישראל עובדת עבודה זרה ושלום ביניהם, כביכול אמר הקדוש-ברוך-הוא: אין השטן נוגע בהם". ערך השלום קשור אצלנו קשר בלתי-ניתק עם ערך החיים, והיהדות קודם שהיא רואה את האדמה, היא רואה את האדם. הרב הראשי לישראל הראשון-לציון, הרב עובדיה יוסף, ביטא בדברים אמיצים וברורים עמדה זו של ההלכה כאשר הצדיק אמש את פיגוי ישובי פיתחת-רפיח בהדגישו שמצוות יישוב הארץ ובניינה היא אכן חשובה ביותר, אך חשובה אף ממנה היא מניעת מלחמה, ופיקוח-נפש דוחה, כידוע, את התורה כולה.

עמוס הדר (הרביצין) (המערך):

חברי-הכנסת גלס, מה הטעם לרכוש את מרכז המפד"ל לאחר שהרב עובדיה קבע? למה יש לכם לצפות? ולכן שובל (הליכוד): יש להם שני רבנים, ברוך השם. (קריאה: רבנים ראשיים).

דרד גלס (חזית דתית לאומית): גם זאת תשובה.

אתה מציע לכנס את מרכז המפד"ל ו...?

חברי-הכנסת עמוס הדר, אני רוצה לומר: בניגוד לאלה האומרים שההלכה פנים אחד לה ויישוב ארץ-ישראל הוא הערך העליון. ביהדות, אני אומר לך שהעמדה האמיתית של היהדות, שביטא הרב —

מנחם הכהן (המערך):

ההלכה נקבעה לפי דעתו של ראש הממשלה.

דרד גלס (חזית דתית לאומית):

מצוות יישובה של ארץ-ישראל היא חשובה מאוד, אבל אין היא עומדת מול הערך העליון של השלום, של מניעת מלחמה.

רבתי חברי הכנסת, כמעט אין איש בבית הזה שאינו חש ומבין את כאבם של המתישבים, הראשונים שצריכים לשלם את מחיר השלום. אבל כאב זה, עמוק ככל שיהיה, מן הדין שיתבטל בפני הסיכוי ששנפתח למניעת כאב גדול יותר אלפי מונים, בפני האפשרות הריאלית שאכן "לא עוד מלחמה".

כל קרבן יירצה כדי למנוע מאתנו ומהבאים אחרינו יתמות, אלמנות ושכול; כל קרבן יירצה כדי למנוע קטל ושפיכות דמים. שבענו חגיגות ברי-מצווה קולקטיביות של מאות יתומים בישראל; שבענו נציגות חונות באולימפיאדות של נכים, שבענו מסגרות שחורות בעתונות, שבענו חוקי תגמולים למשפחות חיי-לים שנספו במערכה ובפעולות איבה. מעבר לחילוקי הדעות האידאולוגיים והפוליטיים, מעבר לחששות ה"מוצדקים" והלא-מוצדקים המקננים בלבבות, אל נהיה מקטני אמונה. מול הסיכון נעמיד היום הזה את הסיכוי לשלום אמיתי ובר-קיימא.

מוכן לתת להזדמנות הזאת לחמק, אולי לנצח, בין האמצעות.

שמעתי את מתנגדי ההסכם טוענים כי אי-אפשר כיום לדבר אל עם ישראל בהגיון שכן הוא שרוי בגילופיו. שמעתי טוענים כי זו הפעם השנייה שסאדאט יוצר אצלנו קונצפציה — הפעם כאלו בדעתו לעשות עמנו שלום — והכול, לדעתם, אינו נועד אלא למסע תרמית והונאה בקנה מידה אדיר. אינני חושב שכך הם פני הדברים. אני מאמין שלא נסיתנו הבינה ושיקול הדעת. רוב הציבור מאמין כי נובטח לנו סדק לשלום, רק סדק לא יותר מזה. מחשבי הקיצין אצלנו, שלעתים מזדמנות מציגים לנו את תאריך המלחמה הבאה כאלו כלה ונחרצה היא, יוכלו לעסוק הפעם לשם שינוי גם בחישובי שלום. אמנם המחיר כבד, הסיכונים גדולים והכול בהחלט בערבון מוגבל, אך זו הפעם הראשונה בשלושים השנים האחרונות שיש סיכוי כלשהו. ייתכן שאומות אחרות היו דוחות סיכוי כזה. אנו, שלא היה לנו יום שלום אחד בכל השנים האלה, חייבים להחזיק בו שמה בסופו של דבר אכן תשקוט הארץ הזאת.

והערה לראש הממשלה: דבריו אשר פורסמו הבוקר כי הקנאה אוכלת את המערך אינם במקומם ואינם נכונים. המידות הרעות והמידות התרומיות מחולקות במידה שווה בין כולנו. אין שלום בגין ואין שלום פרס, אין שלום תוצרת הליכוד ואין שלום תוצרת המערך. יש שלום לישראל, וההצבעה היום היא ה"כחה לכך. אני מציע לראש הממשלה לזכור זאת.

הד"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת גלס, ואחריו — לחברי הכנסת סבדור.

דרד גלס (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כמי שמשתייך זה למעלה מעשר שנים למחנה שחרת על דגלו את ה"סיסמה" שלום עדיף על "שטחים", הרי נמשך לבי להשמיע היום כלפי ידידים במחנה וידיבים מחוצה לו כמה דברי פולמוס בנוסח: אמרנו לכם. יכול הייתי, כפי שעשו הדוברים לפני וכפי שבוודאי עוד יעשו רבים מהדוברים אחרי, להטיח בפניהם ציטאטות מדברים שאמרו בכנסת ומחוצה לה ולהצביע על סתירות במעשים של היום לעומת הדברים של האתמול, הרחוק והקרוב. הלב מתפתח לפולמוס הזה כפיצוי מה על שנים ארוכות של הליכה במעין מדבר פוליטי, של מאבק יחידים קשה, לא פופולארי, מסתכל בתוך המחנה — ובמקרה שלי בתוך המחנה הדתי-הלאומי — על צדקתה של דרך, שהיום חוגגת את נצחונה. אף-על-פי-כן אין בפי היום מלים של פולמוס, כי יהא בכך חטא לגדול השעה ההיסטורית הזאת.

יעברו ימים, חודשים, אולי שנים עד שנדע להעריך בפרספקטיבה נכונה את שעת הרצון הזאת, שבה נפתח צוהר, ואולי שער, להגשמת החזון הנצחי של העומד במרכזיותה של ההווה היהודית מיום היתנו לעם — השלום. "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר, משמיע שלום, מבשר טוב, משמיע ישועה". במלים נשגבות אלה של הנביא ישעיהו מתמצית הכמיה

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (גלס, גרוסמן, סבידור, הלל, הכהן, מויאל) —

מציאות שלא איפשרה את הדבר, הוא בא כעבור 24 שעות ואמר: אנחנו נסוגים מסיני.

גם בהסדרי הביניים נסוגונו ללא תמורה מלאה — אני לא רוצה לומר שלא היתה תמורה כלל — מן המעברים שערכם האסטרטגי הוא רציני הרבה יותר מהישובים בפיתחת־רפית.

שלמה הלל (המערך):
מי סיפר לך?

מנחם סבידור (הליכוד):

אם כן, מה אנו מתפלאים? בתולדות המדינה ובתולדות הציונות מלוות כל הכרעותינו בויתורים. גם חיים ויצמן ויתר בלית ברירה על עבר הירדן ששטחו שלושה־רבעים משטחה של הארץ המאנדא־טורית.

הדינאמיקה הזאת שאני מתפלל לה לא תקום אלא אם כל הכוחות הציוניים ומיטב המנהיגות בעם ית־אחדו בממשלה אחת קומפאקטית מקיר אל קיר כדי להגשים את השלום וכדי לחזק את המרקם החברתי והתרבותי שלנו.

שלמה הלל (המערך):

בשביל מה אתה רוצה שזה יהיה קומפאקטי?

מנחם סבידור (הליכוד):

למה קומפאקטי? כי אינני רוצה לראות ממשלה מקיר לקיר שבה חברים עשרים וחמישה שרים. לחי־זוק השלום טובה לי ממשלה מקיר לקיר, המורכבת ממיטב הכוחות בעם, ממשלה של שנים־עשר שרים.

מנחם הכהן (המערך):

אם תגיד את מי אתה מוכן להוציא מהממשלה, אנחנו נשקול את זה ברצינות.

מנחם סבידור (הליכוד):

אם אתה מסיק מדברי שממשלת ישראל זו איננה מסוגלת להגשים את השלום, אינך אלא טועה. היא הביאה את בשורת השלום והיא מסוגלת להגשים אותו. אני מדבר על כך שכל הכוחות בעם צריכים להת־אחד כדי להגשים את השלום לעומק ולרחב.

חברי הכנסת, יש ימים ויש רגעים אשר זורעים אור על־פני שמים. אני מקווה שכוח יהיה היום הזה, כשכל הכנסת, ברוב מכריע, תתייצב מאחורי ראש הממשלה והממשלה כדי להביא לעם ישראל את בשורת השלום.

ח"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת מויאל, ואחריו — לח־בר־הכנסת כהנא.

אליהו מויאל (המערך):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, זהו רגע של אמת. ההצבעה שבפניה עומדים אנו היום היא הצ־בעה מצפונית, ורובנו לא התנסה בהצבעה דוגמתה. היא מעבר לכל מחיצה מפלגתית והיא חוצה כל השתייכות אירגונית. זהו רגע של אמת, שבו כל אחד חייב לומר את ה"אני מאמין" שלו ולהביע את דעתו בפומבי.

גברתי היושבת־ראש, אני מודיע בראשית דברי

א־אפשר לסיים דברים ללא הבעת שלמי תודה בראש־ראשונה לראש הממשלה. חלקתי לא אחת על דרכו, התווכחתי עמו, ביקרתי אותו, לפעמים אולי אפילו בחריפות יתר. היום, יחד עם המוני בית ישרא־ל אני אומר לו מלה אחת קטנה: תודה.

ח"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת סבידור, ואחריו — לחבר־הכנסת מויאל.

מנחם סבידור (הליכוד):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה להביע הערכה ותודה לראש ממשלת ישרא־ל ולחברי הצוות, לנשיא קארטר, ובאותה הזדמ־נות גם הערכה לנשיא סאדאת אשר יחד הביאו לנו בשורת שלום, שאם נאמץ אותה בלב פתוח, בלהט ובאמונה היא עשויה להביא לנו ברכה ועשויה לשנות את התשתית של כל מערכת היחסים במזרח־התי־כון.

רק מנהיג בעל שיעור קומה, בעל חזון וכוח הרעה יכול היה לצבור אומץ ולהכניע אמונות וכ־לים אידיאולוגיים למען עשיית שלום ולהביא צדק ובשורה טובה יותר לעם ישראל ולעמי המזרח־התיכון. בפוליטיקה עדיף להיות פראגמטי, צודק ומ־סוגל לנתח נסיבות ומצבים מאשר להיות עקבי מב־חינה אידיאולוגית. ראינו זאת בכל ההיסטוריה. כאשר בא מנחם בגין כראש ממשלה ואני בירכתי, אמרתי שהאיש גם יפח רוח חדשה בעם וגם יביא לנו בשורות לא של מלחמה אלא של שלום.

אני רוצה גם להאמין שהעם המצרי, בעל התר־בות העתיקה, בעל השרשים העמוקים, יאמץ לעצמו יותר ויותר את האידיאולוגיה של מוסטפה כאמל ושל זגלול פחה ושל חסאן אל־בנה. לכן, במאמר מוסגר הייתי מציע לכולנו שנרבה בדיבור על העם המצרי ולא נבליט כל־כך את ערבינותו.

הבה ניכנס לעידן של עשיית השלום כי יש בו הרבה מאוד סיכויים לא רק במערכת היחסים עם מצרים אלא עם כל העמים באזור. אם אנחנו ניגש לעניין בחשדנות, בחרדה ובדאגה, בלי אמונה ובלי אמון, לא נסייע לקדם את השלום. נשאר את החששות, את החרדה, את הערנות ואת הנכונות להגן על המדינה — במקרה שלא יסתייע לנו — לאלה המפוקדים על בטחון ישראל וחזקה עליהם שידעו להיות נכונים לכל צרה שלא תבוא. העם כולו, באמ־צעות הכנסת, צריך להרגיש את הרגע ההיסטורי הח־גיגי הזה, צריך שיתמלא לבו תקווה שאנו הולכים לקראת שלום, שאם הוא שלום אמת יש בו גם ברכה כנה לבטחון ישראל. אין עוד כמו שלום אמת והש־תלבותנו באזור תבטיח לעם ישראל שלום כמו הש־לום עצמו.

כל הכרעה בעבר, חברי הכנסת, כל הכרעה בע־בר בתולדות הציונות ומאז קום המדינה היתה קשורה בויתורים מכאיבים. בן־גוריון, אדריכל המדינה, כש־היתה בעיית החלוקה ויתר על הגליל המערבי כולו כדי להשיג מדינה. לאחר מיבצע קדש — תוך 24 שעות אחרי שהשמיע מעל במה זו את כל השמות המפוארים מההיסטוריה ושניה שמות — כאשר נוצרה

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (מויאל, שילנסקי, כהנא, אמיר, כהנא) —

הסיכוי לשלום, וסכנת המלחמה היתה מרחפת מעל ראשינו. לכן אני מעדיף את הסכם השלום הזה עם הסיכונים שבו, עם החרדה ועם המחיר הכבד, מפני שלצדו יש אולי סיכוי לשלום.

רבותי חברי הכנסת, לא נותר לנו אלא להוציא מתוק מעז. הבה נקווה שיבוא יום ושלום ישרור בינינו ובין שכנינו. היו תקופות שבהן חיו שני העמים בהארמוניה, זה לצד זה, ותרבויותיהם הפרו זו את זו. אין זה מן הנמנע שתפתח לפנינו תקופה של שיתוף פעולה תרבותי וכלכלי. היום נפתח לפנינו אשנב קטן. אני רוצה לקוות שלשלום תהיה דינאמיקה, שהגבולות בינינו לא יישארו שוממים, שייבנו בתים, שיינטעו כרמים, שייחרשו שדות, שיקומו מפעלים כלכליים, אולי משותפים, ואני רוצה לקוות שיהיו ערובה לשלום בריקיימא.

עד עכשיו שכנינו ראו ורואים בנו, במדינת ישראל, גוף זר, לא אורגאני, הבא לשבור את הרצף הטריטוריאלי של מדינות ערב המשתרע ממצרי גיב־ראלטאר עד המפרץ הפרסי. האם ההסכם הזה ישמש לנו קרש קפיצה להשתלבות במרחב המזרח־תיכוני כדי ששכנינו יחדלו לראות בנו שליחי של הקולוניאליזם והאימפריאליזם המערבי? האם נשכיל לנצל את הסיכוי כדי ליהפך לחלק אורגאני מהאזור, וששכנינו יראו בנו חלק אינטגרלי של המרחב? לעתיד פת־רונות.

הבה ננסה היום לחת סיכויי שלום במחשבה קרה ובלי תסביכים משיחיים שלהם נתפס ראש הממשלה. גברתי היושבת־ראש, אנו חיים בימים גורליים, בוודאי היסטוריים. הישיבה הזאת של היום תיכתב ותיזכר בדברי ימי ישראל, והשאלה המטרידה היא מה יאמרו הדורות הבאים על ההחלטה שאנו עומדים לקבל היום. האם ייזכר היום כיום גדול שפתח אשנב לשלום, יום המבשר שלום, שלווה, שקט ובטחה לעם ישראל או שמא, חלילה, ייזכרו ימים אלה כעוד תקופה משיחית שנכזבה?

גברתי היושבת־ראש, חשיבותה ליהדות של האמונה המיסטית, המשיחית, בישראל היתה שלילית במהלך ההיסטוריה היהודית. היו תנועות משיחיות בישראל, וכמעט כולן נסתיימו במפח נפש. רבים מגדולי היהדות נלחמו בהן, הרמב"ם, "הנשר הגדול", עלה על כולם במלחמתו נגד המשיחיות. אומר הרמב"ם ב"משנה תורה", הלכות מלכים, פרק י"א: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח בטל דבר ממנהגו של עולם או יהיה שם חידוש במעשי בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג. וזה שנאמר בישעיה: 'וְגַר זָבַב עִם כֶּבֶשׂ וְגָמַר עִם גְּדִי יִרְבֵּי' מִשַּׁל וְחִידָה הוּא". לכן, גברתי היושבת־ראש, תפילה כנה וברכה תמה בפי אל ראש הממשלה. הלוואי שלא ייאמר עליך מה שנאמר על מאן דהוא בקורות ישראל: "יצאת שליח וחזרת משיח".

הי"ד ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר־הכנסת לין.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, כמו כל אחד ואחד מחברי הכנסת גם אני עולה על הבמה הזאת

שאצביע בעד ההסכם שהונח על שולחן הכנסת, למרות תנאיו הקשים ולמרות המחיר הכבד הנדרש מאתנו בו. וזאת לא מפני שהוא מבטיח את מאווינו של עם ישראל ולא מפני שהוא מבטיח את השלום הנכסף שאליו ציפינו אלא מפני שראש הממשלה העמיד אותנו בפני עובדה והגיש לנו הסכם אולטימאטיבי האומר לנו בערך כך: או שתקבלו את ההסכם או שלא יהיה הסכם שלום. יחד עם זאת, גברתי היושבת־ראש, אני מצטרף למברכים את ראש הממשלה מפני שראש הממשלה שחזר מקמפ־דייוויד אינו אותו ראש ממשלה שנסע לקמפ־דייוויד. ראש הממשלה שיצא לקמפ־דייוויד היה ראש ממשלה נוקשה, בלתי מתפשר, עקשן, קפדן, קיצוני וקנאי. חזר —

דב שילנסקי (הליכוד):

חזר אותו ראש הממשלה שלא ויתר על זכותנו לארץ־ישראל. אתה מצייר אותו כאילו ויתר על ארץ־ישראל.

אליהו מויאל (המערך):

— חזר אלינו מקמפ־דייוויד ראש ממשלה אחר שחל בו שינוי, חזר אלינו ראש ממשלה בדמות של מדינאי מפוכח —

מנחם כהנא (המערך):

"אוראל" כללי.

אליהו מויאל (המערך):

— ראש ממשלה הנראה כאילו מתון, בעל אומץ שקיבל עליו את האחריות להחלטה גורלית, וחיידה היא בעיני רבים: מה קרה לראש הממשלה? ראש הממשלה שדבק בנוסחה של שתי גדות הירדן, בנוסחה של "אף שעל", של ארץ־ישראל השלמה; ראש הממשלה שהתנגד להחלטה 242 ועזב את הממשלה בגולה; ראש הממשלה שהתנגד להסכמי ביניים עם מצרים וסוריה — אותו ראש הממשלה היה לו האומץ, הכוח, העוז לסטות מדוגמות קפואות, לגנוז אידיאולוגיות בלתי מציאותיות, לגלות גמישות ולאמץ קו של מדיניות ריאלי.

דב שילנסקי (הליכוד):

הוא מעמיד את ראש הממשלה באור לא נכון.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

— באור מציאותי.

אליהו מויאל (המערך):

צר לי רק שההתפכחות באה לראש הממשלה בצורה חדה ומהירה, ללא תקופת מעבר, ולכן היא מעוררת ספקים וחוסר אמינות. לכן, יחד עם השמחה, ההסכם מעורר גם דאגה.

גברתי היושבת־ראש, מעולם לא סברתי שאפשר להגיע להסכם שלום "דה־לוקס" עם שכנינו, היינו, הסכם שלום בלי לשלם את המחיר. בעד שלום צריך לשלם מחיר אף אם המחיר כרוך בסיכונים. ואכן למרות כל אמצעי הבטחון שיינקטו, אנו נוטלים עלינו סיכונים רבים, ולמרות הסיכונים אני בעד ההסכם. כי האלטרנטיבה במקרה של אי־הסכם חמורה שבעתים: לא רק שבדיעותנו בעולם תגבר ותלוותנו בארצות־הברית תגדל אלא היינו סותמים את הגולל על

גלוי וברור לכל ישובי עמק הירדן, יהודה ושומרון. אותה החלטת אום 242 המשמשת יסוד למסגרת השי- לום, לחזות שלום מצרים וישראל, היא מוזכרת ומואז- כרת הלך וחזר במסגרת לשלום במזרח-התיכון.

רבתי, אינני יכול להסתמך על דבריו של שר החוץ כי אם ירדן תתבע את פינוי הישובים או את ירושלים המזרחית יש להניח בוודאות שישראל תסרב. מניין לו פתאום לשר החוץ ודאות זו? האם לא סיפרו לנו בוודאות במשך שנה דברים ודאים והם כולם היו כאין וכאפס?

בהסכם נוצרו תקדימים חמורים ומסוכנים, ואני מאמין בהחלט לראש הממשלה האומר, ואולי רק ר" מו, מה רב היה מאבקו ומאבק חבריו למשלחת באותם הימים הגורליים בקמפ־דייוויד. שם אולי כבר לא היה מה לעשות, אולי היה כבר מצב של "את הנ" עשה אין להשיב". אבל לא קמפ־דייוויד עומדת כאן להצבעה אלא כל המדיניות, מדיניות של כשנה ורבע ואף של יותר מזה.

למדיניות שהתווה ראש הממשלה בהיותו ראש האופוזיציה, כאשר לא הוא היה המבצע אלא המבקר, היתה משמעות והיו השפעות שאי-אפשר להתעלם מהן. במשך עשר שנים לפחות היה ראש הממשלה כוח מנחה שמשך והנחה לכיוון מסויים. פשרה טריטור-יאלית — חס וחלילה; תכנית אלון — אסון; תכ- ניות המערך, העבודה, מפא"י — לא היו די טובות, די יעילות. אני משוכנע כי לעמדת חלק מהכנסת שבראשה עמד ראש הממשלה היתה השפעה ניכרת גם לעובדה שהממשלה של או לא העזו לגשת לבי- צוע תכניות נועזות. הרי היא היתה מוכרחה להב- טיח, לראשונה לדרישת מפלגה קואליציונית, המפד"ל, ואחרי כן לדרישת הבית כולו, שאם ידובר על פשרה טריטוריאליית יישאל העם במשאל איך לעשות. הלי- כוד הוביל את העם נגד תכניות אלה, ובמשאל שני- אל העם לפני פחות משנה וחצי נתן העם תשובה. הוא לא נתבע בראש-וראשונה לתת תשובה לפתרון בעיות כלכליות ואלה אף הן לא נפתרו. העם נתן תשובה לתכניות המדיניות של ראש הממשלה, והן הן גם קבעו שאי-אפשר היה לממשלה הקודמת גם כש- היתה בשלטון לגשת לביצוע תכניות שלה לשלום. ומי ידע אילו לא נבלמו הממשלות הקודמות, מי ידע אם לא היו מגיעים להצעות טובות הרבה יותר מאלה אשר הגישו לנו היום. לכן אם אני נדרש לאשר את ההצעות המונחות לפני, אני מסרב.

גם את ראשי המערך מאשים אני. היכן תכ- ניותיכם לשלום? רק תכניות ראש הממשלה ותכ- ניות של"י נשארו, רק הן — והן זהות. למערך אין כלום משלו? איך גלכד המערך במלכודת? המערך חשב שיש לו רק דרך אחת להתגבר על ממשלת הליכוד: אם יהיה נגדה וידרוש שלום, הממשלה תתנגד לשלום. הנה הפתיעו אתכם מר בגין ומר דיין וכעת באו ראש הממשלה עם שר החוץ והם מוכנים לוותר יותר מכך, יותר מאשר אתם היתם מוכנים כל הזמן. היכן גבולות הבטחון? היכן רצף לשארם- אישיך? במקומו הרי בא רצף כביש מהיר, בטוח, ממזרים לירדן בשטח ישראל. העם הפלשתינאי מו- כר מפורשות. לא יעילו כאן שום נסיגות תרגום

אחרי התלבטויות קשות ומרובות ומתוך התלבטויות אלה. אלא שיש שהתלבטו בקולות קולות ומול אמ- צעי התקשורת ויש שהתלבטו בפנים לבם עם מצ- פונם וקשה להם עד מאוד היתה ההכרעה. כי ההכ- רעה, רבותי — וזו אמת ישנה — איננה כשרואים רק צד אחד של המטבע; אז אין מה להכריע ואין צורך בהכרעה. מי שרואה את העניין העומד לפניו מצדדיו השונים הוא חייב להכריע, ואם הדבר נוגע לא רק לשלומו, לשלמותו של הפרט אלא לכלל כו- לו, אי-אפשר לתאר את קושי ההכרעה. וחברי ואני הכרענו: לא, חלילה, נגד השלום אבל נגד ההצעה המונחת לפנינו מפני שהגענו למסקנה שאין השלום מובטח על-ידיה ושכנתה מרובה.

הבה ונתבונן: חזר שר החוץ מקמפ־דייוויד. אומ- רים עליך שהוא היה שם "מבריק", שהיה שותף להסכם שנחתם שם, שותף מלא למה שהוסכם ולמה שהוחלט שלא להסכים עליו, קיבל שבח על פעלו ומפעלו. יחד עם זאת הוא אומר עם שובו, שאם יחשוב שפינוי ימית הוא לטובת ישראל, הוא ירים את ידו בעד. אלא ששבוע ויותר לאחר קמפ־דייוויד, לאחר הרעפת כל השבחים, עדיין לא ידע. ומתי ידע זאת? היכן יקבל השראה? — משיבת הממשלה. כשישוב שם שרים, שמפיו יחיו בקשר לתוצאות הוועידה ושמי- פיו יצטרכו להתרשם, אז יחליט איך להרים את ידו, בעד או נגד. אם שר החוץ, שהוא היודע יותר מכו- לנו, איננו משוכנע שבוע וחצי לאחר קמפ־דייוויד אם הוא, שחתם על ההסכם ושהניח אותו על שולחן הכנסת, עדיין לא החליט כשהניחו לפנינו, איך תוב- עים מאתנו להצביע בעד תכנית זו?

ולא די בכך, גם ראש הממשלה אינו רוצה לשכ- נע. הוא רוצה שוב שאנו נחליט מבלי שהוא ישיפע עלינו. הוא גמר והוא סיכם, הוא הופיע בפני הקונגרס והסנאט האמריקני, הוא התחבק עם נשיא ארצות- הברית ועם נשיא מצרים, הוא לחץ ידיים בארץ וב- חוץ-לארץ, הוא הסביר לקאלאהאן מה טוב ההסכם שהושג, הוא התקבל על-ידי רבבות, אולי רק אלפים, ביניהם ילדי בית-הספר, תינוקות של בית רבן, תמי- מים שעדיין אינם יודעים פוליטיקה מה היא, הוא מכריז: "האמבוס פאצם", הוא מספר: הבאתי הסכם שלום. אבל בלבד הוא עדיין כנראה איננו משוכנע כי הוא אינו רוצה לשכנע. אני מניח שראש הממ- שלה, כאשר הוא משוכנע במשהו, הוא רוצה לשכנע אף אחרים בו. אם איננו רוצה לשכנע, הרי זה סימן שאין הוא משוכנע עדיין ושאין הוא מוכן לקבל את מלוא האחריות בעד מה שהוא דרש מאתנו שני- קבל עלי אחריות. רק אחרי לחץ, אחרי איום שחברי הכנסת יימנעו מהצבעה, מדיון, מסכים ראש הממשלה להגיד את דברו.

רק אחד משוכנע והוא שר הבטחון — כל הכ- בוד — יש לו עמדה ברורה והוא אומר אותה ברורות: או שלום או ימית. אני משוכנע שלא בקלות ויותר על ימית. אולי אני מוכן להבין אילו היה מדובר רק על ימית. אבל, רבותי, לא על ימית בלבד מדובר. גם ימית איננה מילתא זוטרתא. סוף סוף ימית נוס- דה, התיישבה, בשליחות מדינת ישראל, בשליחות כו- לנו, בשליחות הממשלה שייצגה אותנו ואת העם כולו. אבל לפעמים אין ברירה. אבל הרי ימית היא תקדים

ביום כ"ד באלול, אתמול, יום ג' השבוע, חל יום השנה לפטירתו של החסיד שבכהונה, הסבא קדישא מרן בעל ה"חפץ חיים" זכרונו לחיי העולם הבא. מספר עליו בנו שעם הכרות הצהרת באלפור דיבר ה"חפץ חיים" על הגאולה העתידה, אשר שתי עתות מרור מוות לה בהפטר אחר נקראת בשבת האחרונה: "לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף, כי השם יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך. ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשי ידי להתפאר. הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום, אני השם בעתה אחישנה". ואמרו חכמינו ז"ל: לא זכו בעתה, זכו אחישנה; לא זכו ישראל עלידי מעשיהם, תבוא הגאולה לעת קץ, בעתה, בסוף הימים, זכו עלידי מעשיהם, אחיש את הגאולה. ואמר בעל ה"חפץ חיים" כי יכולה להיות התעוררות לעילא בענין יין הגאולה. והרבה פעמים היה כבר רצון אבל הדור רות קילקל. יהוסיף ואמר כי נתיירא שמעשים לא יקלקלו חסידים.

בנו הדבר לא לקלקל. ואינני מתכוון לדרכי משא ומתן והסכמים דווקא. יש לנו עוד דרכים שלא לקלקל, לשמוע לקול ה' הבוקע בעולם, לראות נפלאותיו וחסדיו אתנו, לעורר מול ההתעוררות שלמעלה גם התעוררות שלמטה, להתעורר ולשוב בתשובה ולזכות ל"אחישנה".

תמר אשל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, הייתי רוצה להסב תשומת-לב לבית שבנושא כה מכריע אין אף נציג של הממשלה סביב שולחן הממשלה.

פנן שר הבטחון מ. צפורי:

יש סגני שרים, חברי-הכנסת פלומין ואני.

הי"ר ח. גרוסמן:

כידוע לכם אינני מייצגת את הממשלה.

(קריאה: אין זה מחזה נדיר.)

רשות הדיבור לחברי-הכנסת לין, ואחריו — לחברי הכנסת הדר (הורביץ).

אמנון לין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. חברי הכנסת, אני חושב שלא אגוים ולא אפריו אם אומר שאני משוכנע כי אין בכנסת רבים שלא יבחינו ושאינם מבינים, שהשלום בשביל מדינת ישראל ובשביל עצמי הוא כאוויר לנשימה. אני משוכנע שאין נער ונערה, איש ואשה בישראל שאינם חשים שעמנו, שמעולם לא זכה לשלום, חש כי השלום בשבילנו הוא כאוויר לנשימה.

אולם שלום אין פירושו דיו על נייר. שלום חייב להיות שלום של אמת. כיצד בודקים שלום? שלום נבחן לא כאשר באים מנהיגים, ויהיו המנהיגים הגדולים ביותר והיקרים לכולנו, אל מנהיגים של עם אחר וחותרים, על פיסת נייר בלבד, בדיו כמוכן, ומנספים בשדה-התעופה ואומרים כי הנה הבאנו לכם שלום, ואנו מאמינים, שלום לדור שלם. אמירה זו מזכירה לי אמירה טראגית בתולדות העולם. אירוע כזה קרה כאשר חצי שנה לאחר שמישהו נפגש במסמך כזה והודיע שהוא מאמין שהוא מביא שלום לדור שלם, חצי שנה אחר-כך נפתחה מלחמה גוראה.

מפוקפקים. העם הפלשטינאי על זכויותיו הלגיטימיות מוזכר מפורשות בהסכם שנחתם ושאותו אנו נדרשים לאשר.

הוסכם מה שלא הסכמנו בעבר אף בשעה שנח-תמו הסכמי שביתת הנשק ב-1949. אז הסכימה יש-ראל להגביל את יחידותיה בחלקים של הנגב. אבל לא נתנו את הסכמתנו להצבת משקיפי או"ם בשטח ישראל. וכעת, ממזרח לגבול הבין-לאומי עם מצרים יוצבו משקיפי או"ם.

כל זאת היא תוצאה של המדיניות של השנה האחרונה, שבה היה צריך לבוא שינוי קו, שבה היתה צריכה לבוא הסתערות על מערך ההסברה בארצות-הברית ונסיון שיכנוע. במקום זאת ראינו מאבק בשאלה מי יסביר. במשך שנה נחכרמו כל המוסדות עלינו, כל מה שהיה בקונסנזוס הלאומי, ובמלכודת זו נלכד המערך ואיננו מוכן אף לנסות ול-היאבק.

רבותי, אינני מקבל בשום אופן את האשמה, שמי שמצביע נגד התכנית המוצעת הוא נגד השלום. חסידות-לילה. אני בעד שלום לא פחות מכל אחד מכם, ואני מוכן לוותר הרבה למען השלום. אבל אינני משוכנע שהויתורים שנעשו היו הכרחיים, שנשקלו די הצורך, שחפשו דרכים אחרות, לא דווקא בשנים-עשר ימי קמפ-דייוויד אלא בחמישה-עשר החודשים האחרונים.

מעיד אני עלי כי כאשר הוצעה תכנית האוטונומיה של מר בגין אמרתי: ראש הממשלה רוצה להימנע מפשרה טריטוריאלית ובסיסו של דבר יביא, חלילה, לידי הקמת מדינה פלשטינאית בכל שטח יהודה ושומרון. רבותי, הרי במסגרת לשלום במזרח התיכון לא מדובר על אוטונומיה, שם מדובר על העברה מסודרת בדרכי שלום של הסמכות השלטונית.

ומה על ירושלים? היא מקבלת טיפול בחליפת מכתבים. מכתב מסאדאת לקארטר, אשר נשיא ארצות-הברית מעבירו לראש הממשלה, ומכתב של נשיא ארצות-הברית אשר מסתמך על הודעות שגירי ארצות-הברית האומרות שמכתבו של ראש-הממשלה בגין לנשיא ארצות-הברית קארטר בעניין ירושלים אינו מתקבל עלידי ארצות-הברית. במסגרת לשלום במזרח התיכון ירושלים אינה תופסת מקום כלל. היא כלולה בכל השטח של יהודה ושומרון או של הגדה. "על ירושלים ידו גורל".

רבותי, אפילו להימנע אי-אפשר בהצבעה זו, שהרי ראש הממשלה כפארלאמנטר מובהק ומנוסה יצטט לנו תמיד את תוצאות ההצבעה ואת הנמנעים לא ימנה. הם לא התנגדו. אם להביע דעה שפירושה שאין מסה כימים למה שהוגש, לדרך שבה התנהל המשא ומתן, הרי אין אפשרות אחרת, לצערי, אלא להצביע נגד.

אינני מתעלם מהקושי שבדבר. עלול הדבר להתפרש חלילה כהתנגדות לשלום. אינני יכול לראות בהסכם המוצע התקדמות ממשית לקראת שלום, לא לקראת שלום עכשיו, ודאי לא לקראת שלום בטוח. לכן, עם כל סלידתי ממלחמה — ואולי בגלל סלידתי ממלחמה ובמיוחד ממלחמה אשר תפרוץ בתנאים מאוד מאוד בלתי סבירים בשבילנו — אין באפשרותי אלא להצביע נגד ההצעה המוצעת.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אלוני, לין, גרוסמן, פעיל, קורפו, עטשי, אלגרבל, טולידאנו) —

(קריאה: הוא לא התנתק?)

— כי אז הייתי אמר שיש סיכוי שאנאור אסאדאת מתכוון ללכת לפתרון הבעיות של מצרים, ואז הייתי אומר שכדאי לנו להסתכן בחתימה על הסכם ולוותר ויתורים גדולים למען הסכם שלום אתו. אני אומר לכם, חברי הכנסת, אילו ידעתי שזה אמנם כך, הייתי בא לכנסת ואומר: למען שלום עם מצרים נגלה גמישות רחבה בסיני כדי לתת לו אפילו שורות להתפנות לכיוונים אחרים ולאפיקים אחרים למען השגת היעדים של מצרים.

יש בינינו אנשים יקרים מאוד — אינני מזדהה עם אלה שמנצלים דיון זה וויכוח זה כדי להגיד דברים לא מבוקרים כנגד אותם אנשים יקרים שאני מדבר עליהם — שבאים להישבע לפנינו היום, ש"סאדאת זנח את רעיון המלחמה עם ישראל. אני מוכיח להם במלוא הזוהרות והעדינות: אני אינני משוכנע בכך. שימו לב, חברי הכנסת, כל דבר שא"נאור סאדאת נותן לנו, בכל המישורים של ההסכמים, אלה דברים שהוא יכול לקחת חזרה בהכל פה או בשיחת טלפון אחת. כל הדברים שאנחנו נותנים לו, כל הדברים שהוא יקבל מאתנו — אם חלילה יתברר שאותם חברים יקרים שוגים בקונצפציה שלהם או בהנחה שלהם — יהיה עלינו להחזיר אותם בדם רב. זה המבחן, ואסביר מדוע. תעלת סואץ פתוחה לאניות בדגל ישראל, הסכמים דיפלומאטיים, חרם ערבי — הכול טוב, אבל כל אותם הדברים שאנחנו כדברים עליהם ומתגאים שהשגנו אלה דברים שא"נאור סאדאת יכול בשיחת טלפון אחת לסיים אותם, והוא לא הפסיד שום דבר, אבל כשאנחנו מוסרים לו את שדות התעופה בסיני, וכשאנחנו מוסרים את כל סיני, אם חלילה יתברר שטעינו —

(חברת הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת ביניים)

— יהיה עלינו לקחת אותם בחזרה בדם.

שמאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויוזמה):

מה הוא יכול לתת שלא יקח בחזרה? תן דוגמה.

היד"ר ח. גרופמן:

ביקשתי לא להפריע כי הזמן קצר.

אמנון לין (הליכוד):

חברי הכנסת, לא אצביע בעד ההסכם הזה. לא אצביע בעדו כי נקבעו בו שלושה תקדימים חמורים מאוד לגבי מדינת ישראל והעם היהודי. האחד, ההסכם הזה קבע שהמצרים ניגשים להסכם אתנו רק על בסיס של חזרה לגבולות הבין-לאומיים. אנחנו שואפים להסדר עם ירדן ואנחנו שואפים להסדר עם סוריה, התקדים הזה יהיה תנאי ראשון לכל משאומתן גם עם ירדן וגם עם סוריה. נקבע תקדים שני, שהוא חמור מאוד, בעיות סיני הישרובים. אם נתנו את ידנו לפינוי הישובים כתנאי מוקדם להסכמה למשאומתן עם מצרים, רים, לא סוריה וגם לא ירדן תצטרפנו למשאומתן כזה לפני. שיהיה ברור מראש שאנחנו מוכנים לפנות את הישובים ברמת-הגולן ובבקעת הירדן או בגב ההר ובגוש-עציון. התקדים השלישי הוא תקדים חמור שב-עתיים. אמרנו פה כולנו, והיה לנו קונסנזוס, שלא מסכימים למדינה פלשתינאית אש"פית. ותנה בהסכם

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה לא מאמין שסאדאת רוצה בשלום?

אמנון לין (הליכוד):

גברתי הנאוה שולה, תשמעי עוד כמה דברים, ואז יהיה כדאי לך להעיר הערות.

היד"ר ח. גרופמן:

חברי הכנסת לין צריך להספיק לומר כל זאת בחמש דקות.

אמנון לין (הליכוד):

אני רוצה לומר מעל במת הבית הזה, גם אני אינני שייך לאלה המציעים לחברי הכנסת שלא להאמין לעולם בכוונת של מנהיגי ערב לשלום. כלומר, הייתי מציע להיות קשובים היטב, ללמוד בצורה מדויקת, עניינית, האם השתנתה דוקטרינת השמדת ישראל בארצות ערב. האיש שיותר מכל מנהיג ערבי אחר הפיץ בעבר את רעיונות השמדת ישראל היה לא אחר מאשר מוחמד אנואר אסאדאת. הוא, יותר מכל מנהיג מצרי אחר שחי היום ופועל בזירה המדינית, נושא באחריות להפצת הפילוסופיה הזאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני רוצה לשאול אותך שאלה.

חיים קורפו (הליכוד):

איך זה מתיישב עם הצבעתך בעד תכנית השלום?

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויוזמה):

חסכיר לי עכשיו — — —

אמנון לין (הליכוד):

אינני מתעלם מהאפשרות שאדם שהפיץ רעיונות של השמדת ישראל — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חברי הכנסת לין, ראש הממשלה שלך שינה את דעתו כשנעשה אחראי.

אמנון לין (הליכוד):

חברי הכנסת פעיל, יש לי חמש דקות כדי להביא את דברי. אני מבקש ממך, אל תפריע לי. יכולה להיות אפשרות שאדם שעשה זאת בעבר שינה את דעתו. נניח שזה כך. אולם אנחנו חייבים להעמיד לעצמנו מבחני אמינות, ומבחני אמינות לגבי ידי אינם ביקור בירושלים ולא שנים-עשר יום ב-קמפ-דייוויד. אני קובע את מבחני האמינות בנכונות שלו לפתרון הבעיות של מצרים.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):

יש לך שנתיים לבחון זאת.

אמנון לין (הליכוד):

נניח שסאדאת, ללא כל ויכוח אתנו, קיבל את כל סיני. במה זה פותר את בעיות מצרים? מצרים שקועה בבעיות חמורות ביותר, בעיקר של ריבוי אוכלוסיה שמגיעה למיליון מצרים בשנה. נניח שהוא קיבל את חצי האי סיני, כמה מצרים הוא יכול להושיב שם? אילו ידעתי שסאדאת מתכוון, לאחר פתרון של הסכם שלום אתנו, להינתק מהמחויבות שלו לעולם הערבי — — —

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (ליון, אלוני, גרוסמן, הורביץ, עטשי) —

אלה המצדדים בהסכם או לחילופין מפני אותם סיכונים שנוטלים על עצמם השוללים אותו, מזורה ב"ענייני אותה אווירה של עליצות ואופטימיות שמשרה עלינו ראש הממשלה מדי פעם בחיבוקים, בבדיחות ובאימרות שאינם תואמים את המצב לאמיתו. גם אם מצדדים בהסכם יש לדעת, ואני מניח שראש הממשלה יודע, את חומרת העניין, ואווירת הבדיחות איננה תואמת את המצב האמיתי. אני רוצה להגיד גם יותר מזה, לא רק שזה לא תואם אלא כאשר משא-ומתן עולה על שרטון, העם אינו יכול להיבין מה פשר האופטימיות מאתמול לעומת המצב הקשה היום.

צר לי לומר שלאווירת העליצות הזאת, שלא תרמה למשא-ומתן, תרם גם גורם אחר לגמרי, התנועה "שלום עכשיו" ואחרים שהצטרפו אליה, וגם הם העמידו קשיים בדרך ניהול המשא-ומתן. מכל-מקום החובה שעל ראש הממשלה היא לאין שיעור גדולה מחובתם של אורחים אחרים, ואינני יודע מה טעם נתפס לאותה אווירה.

הכול יודעים את הסיכוי ואת הסיכון שבפניהם אנחנו עומדים. יש סיכוי להשיג את השלום שלו אנחנו כמחים, אבל יש סיכון שמא שלום זה לא יהיה שלום אמתי ואנחנו נעמוד בתנאים קשים לאין שיעור מהתנאים היום בעת שניאלץ, אם ניאלץ, להתמודד בנחר-נים חדשים.

לא רק מצדדי ההסכם הם שחרדים לחיי אדם, הנוסח "מספיק הדם שנשפך", שהפך לפאטנט של מצדדי ההסכם, איננו הוגן ואיננו נכון. אם חסיד-חלילה ייכשל ההסכם לאחר הנסיגה, עלול להיות חלילה מוקץ דם רב יותר מאשר במלחמה בתנאים הניכחיים. ובר"כ, אל יטול איש לעצמו את המוניפול שהוא, בהיותו בעד ההסכם, מונע מאתנו אסון. כשם שאחרים אל להם להיות בטוחים במה שהם אומרים. אנחנו נחור-נים בשטח ישר צריך לשקול סיכונים וסיכויים.

אני מודה, ומצאתי לנכון לומר זאת כאן פעם מים מספר: לא הזכות ההיסטורית על ארץ-ישראל השלמה היא שמנחה אותי. הדבר המנחה אותי הוא, כיצד מבטיחים את שלומה ואת בטחונה של כבדת ארץ קטנה שנקראת מדינת ישראל, כבדת ארץ קטנה מדי. מסוכן להישאר בלי איוה שהוא מרווח בטחון. לא הקושאן מלפני אלפיים שנה הוא שמנחה אותי.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזומה):
יש לך ספקות בכוחו של צה"ל?

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
אתה מדבר בשם העדה או בשמך?

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזומה):
אני מדבר בשם אלה שבחרו אותי. אל תגיד לי שאני מדבר בשם עדה. אתה צריך לחזור כך ממה שאמרת.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
או אל תשאל אותי אם אני כופר בכוחו של צה"ל. אמרתי מה שאמרתי.
(חבר-הכנסת ש. טוליאנו קורא קריאת-ביניים)

זה, חברי הכנסת יקרים, נקבע עקרון על-ידי ממשלת ישראל. המכיר בזכות הלגיטימית או החוקית הצו-דקת, בלשון שהיא ידועה לכל העמים, של הרעיון הפלשטינאי, כלומר מדינה פלשטינאית. צר לי לקבוע כי צודק חבר-הכנסת לובה אליאב שאמר כאן: "לי יש זכות לומר לכם, תשמעו מה שאמרתי לפני כך וכך שנים, היום יש לי זכות לבקש מכם שתשימו מעו אותי היטב". אבל אני אינני מקבל את מס-קנותיו של חבר-הכנסת לובה אליאב.

חברי הכנסת, מדוע בכל זאת אינני רואה את המערכה הזאת כאבודה? מפני שאני חושב שראש-הממשלה מנחה בגין יעמוד בקרוב מאוד בפני דילמה קשה מאוד. אני פונה לכל חברי הכנסת לראות עכ"ש מהו התפקיד שלנו לעתיד, לא מה שהיה בעבר, נוכח המשגים של העבר. נראה שאנואר סאדאת אומר להתנות, לפי הפירושים שלו, את המשך קיום המשא-ומתן עמנו לפי הפירוש שלו לגבי ההתנחלות ביהודה ושומרון. נראה שסאדאת לא ימשיך, למרות מה שהוא אומר, את המשא-ומתן אם ידע שחוסין וחאפו אל-אסאד לא נכנסים למשא-ומתן עמנו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה מציע — — —

אמנון לין (הליכוד):
לא מפני שאני שמח שלא יושג השלום הלילה, אלא מפני שאני ריאליסט; לא מפני שאני שמח אלא מפני שאני חרד. ואני רוצה שאנו, כל חברי הכנסת, בלי להתייחס להשתייכותנו החטיבתית, מעל לכל השתייכות חטיבתית, נקבל כאן החלטה פנימית של כולנו ונגיד בגלוי: שגיני בנושא ההתנחלות, שגיני בנושא התקדימים שדיברתי עליהם. אבל אם גע-מוד — חבל שראש הממשלה לא נמצא כאן, אבל לפחות נמצא כאן חבר ממשלה שאני מאוד מאוד מוקיר ומעריך אותו, והוא בודאי יעביר את דברי לממשלה — אני מקווה שממשלת ישראל, אם יתברר שמעמדים לנו תנאי כזה שפירושו משא-ומתן בתנאי שפירושו לגבי ההתנחלות בשומרון הוא כפירושו של סאדאת, שיהיה אומץ, למרות כל האופוריה שהיתה בימים האחרונים, לבוא באומץ ולהגיד לכנסת: קיי ווינו אולם טעינו, ונוכח ההתפתחות האחרונה אנחנו לא ממשיכים במשגים נוספים.

לסיים דברי אני רוצה לומר כי אני עדיין מא-מין כי כולנו מעוניינים בשלום. חברי הכנסת, אני מאמין שאם ממשלת ישראל תעמוד על הדברים שדי-ברתי עליהם, ויהיה ברור שתקדימים אלה אינם תק-דימים לעתיד, אני מאמין שיהיה באפשרותנו להשיג שלום גם עם מצרים, ואולי גם יותר מזה, מבלי שנסכן את הדברים החיוניים ביותר להמשך קיומנו בארצנו.

יוראן עטשי.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הדר (הורביץ), ואח-רי — לחברת-הכנסת אלוני.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, הדיון היום הוא אולי מהדיונים הקשים ביותר שהיו במדינת יש-ראל מאז כינונה, ומורו בעיני דווקא מפני חומרת הדיון והדווקא מפני אותם ויתורים שנאלצים לוותר

ראש־הממשלה מ. בגין:
אני לא מומחה. אני מכיר במומחיתך אך לא
בצדקתך.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
לא עירערתי על זכותך לצדוק לפי הבנתך.

ההחלטה על פינוי הישובים בפיתחת־רפיח כיום, כאשר המצב כלפי הגדה יהיה מעורפל בשנים הקרובות, כן, כאשר האמריקנים עושים סיבוב ומציעים הסדר עם הסורים שיש להניח שיהיה תואם את ההסדר עם מצרים, למיטב הכרתי שום מתיישוב, מתיישוב אמת, לא מתנחל שגר כאן ועובד בפתחת־קווה, מת יישוב אמת שצריך לטעת את שיניו בעוד שבע, עשר או עשרים שנה — מציעים עכשיו לאנשי בקעת הירדן לטעת תמרים שיניבו בעוד חמש־עשרה שנה — לא יהמר על נטיעת תמר כאשר בעוד חמש שנה יחליטו מי יהיה הריבון על אותו שטח. איזה בחור יטע היום עץ או ישקיע בביתו כאשר לא נקבעה ריבונות והואם מהמר?

ובכן, אדוני ראש הממשלה, למיטב ידיעתי המת־יישבים שוב אינם עומדים בתור להתיישוב בבקעת הירדן. לפני חודש עמדו בתור. יש חשש שהיושבים באותם ישובים יתחילו לבקש חופשות לימודים מאותם כפרים וקיבוצים, בפני כך אנו עומדים. אין זה חשוב מה יאמרו האחרים. לא חשוב שאומרים שזה חיוני. חשוב מה אומר הנוער, האם הוא הולך להתיישוב שם או שהוא מחפש דרך להתקפל משם. לדאבון לב זה מה שקורה ומבצבץ: עיפות וחשש להשקיע ולהשתעבד לדבר מפוקפק ולא בטוח.

אני חושש שההסדר המוצע היום בגדה יביא בהכרח להקמת מדינה פלשתינאית. צר היה לי לשמוע היום חברים מהסיעה שאליה אני משתייך הרוב אים בכך פתרון, החושבים שבעצם צריך לפתור את הבעיה עליידי הקמת מדינה פלשתינאית. אני חושב שההחלטה הזו יביא למדינה פלשתינאית. אלה שמתי־געגעים לכך בלי שהתהליך יביא, למה אתם ממתינים? מה תעשה מדינה פלשתינאית שתקום? היא תראה את ייעודה בקליטת עולים, עולים שלהם, אותם פליטים מעבר לגבול, ובשיחורור מחצית המולדת הש־בויה או השדודה. את זה תראה המולדת הפלשתי־נאית כייעודה. חברי־הכנסת שריד, בשביל מה תוקם מדינה פלשתינאית? האם כדי לשלוט על 700—800 אלף ערבים? או שהיא תראה כייעוד לשחרר את חיפה, את לוד ואת רמלה וליישב בהם אותם פליטים שיושבים בלבנון או במקום שיושבים? אל לנו להי־שוב בכיוון הזה. והאיום שמאיימים עלינו, כי אם לא נעמוד בפני מלחמה, רבותי, אם כך נגזר, עדיפה מלחמה היום מאשר פתרון הבעיה עליידי הקמת מדינה פלשתינאית.

נוהגים לשאול: מה אתה מציע במצב שנוצר? אני רואה במצב הנוכחי מצב רע. אני רואה באי־שור ההסכם ועוד ברוב מוחץ מצב רע לגבי המשך המשא־ומתן שאנחנו נמצאים בתחילתו. הייתי מציע לכנסת לאמץ את הצעת המערך, בסעיף ב', המורה לממשלה לחזור ולבחון אפשרות של השגת ישובי פיתחת־רפיח במקומם. כך יש אפשרות שיושב הסדר עם מצרים, ויש בזה רמז ואות למדינות האחרות

כאשר היושבת־ראש תאמר, לא כאשר טולידאנו יאמר.

ויראָן עטשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
העדה הזאת משרתת בצה"ל בדיוק כמו שאתה שירתת, כמו כל המשרתים.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
לא בדיוק.

ויראָן עטשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
אתה מסלק את המציאות. דברייך אינם נכונים. אתה מעוות את הדברים. אלה דברים שלא יאמרו בבית הנבחרים בישראל. התנצל מייד.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
על מה?

ויראָן עטשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
אם זו תפיסתך, אוי ואבוי לנו. זו תפיסה מסור־כנת. איני מסכים לעבור לסדר־היום.

עמם הדר (הורביץ) (המערך):
אני חוזר ב. אף־על־פי־כן אני מציע לחבר־הכנסת עטשי לא לשאול אם אני מאמין בכוחו של צה"ל או לא.

לא הזכות ההיסטורית היא שמנחה אותי אלא החששות לבטחונה של מדינת ישראל. אם חס־יחלילה נישל בהערכה כלשהי עלול להיות רע ומר בלי אזורי בטחון מתאימים. אני אומר זאת משום שאני יודע שכאשר מדובר על סיני מדובר על פינוי וכל הכורך בכך. אני אומר זאת מפני שאני משוכנע שהנוסחה המוצעת היום במצרים היא הנוסחה, שינסו לאכוף עלינו ברמת־הגולן ובירדן, בגדה המערבית. עליכן אני חרד כל־כך לאשר קורה היום בפיתחת־רפיח.

אף שאני איש ההתיישבות, לא ישובים כישושים מנחים אותי. לא אימצתי את הנוסחה שאסור להוריד ישוב כישוב. אני מאמין באזורי הבטחון. כדי להבטיח אחיות קבע באותם אזורים אני רואה את הקמת הישובים באותם אזורים כחיונית. מאהל צבאי, היום יושב ומתר מתקפל ויורד. ישוב הוא ישוב קבע, וכאשר צבא יושב סמוך לאותו ישוב, זו אחיות קבע.

ובכן, אמרתי שאיני רואה את הישובים כייעוד אבל אני רואה אותם חיוניים כדי להבטיח אותם האזורים. רבותי חברי הכנסת, ההחלטה על פינוי הישובים בפיתחת־רפיח תגזור כליה על הישובים הקיימים היום ברמת־הגולן, גם אם לגביהם לא הוחלטה עדיין שום החלטה אופרטיבית, כשם שההחלטה על פינוי פיתחת־רפיח תנע — —

אדוני ראש הממשלה, אתקשה לדבר אם תדבר מולי בקול רם.

(ראש־הממשלה מ. בגין קורא קריאת־ביניים)

אדוני ראש הממשלה, בעניין זה אני מומחה יתר ממשך. אם תאזין לי אסביר מה אני רוצה לומר.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (הדר, גרוסמן, אלוני, אולמרט) —

בכוונותיה של מצרים להגיע אתנו לשלום. איש לא אמר, אולי פרט לבודדים, שלא נפתח סיכוי אמיתי לשלום. ידידי, חברי הכנסת ארנס, במילון שלו המלה שלום אולי אינה קיימת. שמענו מבודדים שהשלום איננו ערך עליון; שמענו שהמלחמה מטהרת; אבל זה איננו הקונסנסוס. מה קרה לחברי הכנסת אלון? הוא מבקר את ראש הממשלה ואנשי "גוש אמונים" על מיתוסים ומיסטיקה, והוא עושה מיתוסים ומיס-טיקה סביב הישובים בפיתחת-רפיח. יש אזרחים בארץ הזאת שישבו במקומות מסויימים לא שמונה שנים ולא חמש שנים ולא שלוש שנים אלא מיום שנולדו, ולא רק הם נולדו שם אלא גם אבותיהם ואבות אבותיהם, והם הועתקו ממקומותיהם. מצבי מלחמה ושי-לום גורמים להעתקת אנשים ממקום למקום. במדינת ישראל אין חוק שנותן קושאן לאדם היושב במקום מסויים תקופה מסויימת. מה גם שהמדובר במקומות שאינם על אדמה שלנו.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה היה קורה אם מישור היה מציע העתקת אז-רחים ממקום למקום לגבי מי שאינם יהודים? איך היית קוראת לזה?

שרלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה העתקת את תושבי איקריט ובירעם.

אהוד אולמרט (הליכוד):

את מטיפה מוסר לכל עם ישראל — — —

שרלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

על מה אתה מדבר? יושבים בדואים בנגב ואתה מבקש מהם קושאן.

בכל העולם היו אחרי מלחמות חילופי אוכלוסין. ולי יש זיכוח עם חברי הכנסת אלון — — —

אהוד אולמרט (הליכוד):

את תומכת בחילופי אוכלוסין לגבי מי שאינם יהודים? אני שואל שאילה פשוטה, אל תתחמקי. את תמיד מטיפה מוסר רק ליהודים. את תומכת בחילופי אוכלוסין גם של ערבים? מה הדמאגוגיה הזאת?

שרלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני אינני מטיפה מוסר.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אין לך תשובה.

שרלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אהוד יקירי, את אשר יאהב יוכיח. אינני מטיפה מוסר. אני מציינת עובדה. מעולם לא תבענו את השטח הזה, לא סיפחנו אותו, לא החלנו עליו את המשפט הישראלי. אמרנו שזו ערובה לשלום ולבט-חון. ומי שמדבר על בטחון, לא מוכן לי מדוע בקלות כזאת מוותר על שדות-התעופה. ומה היא החורפה לומר שזהו סוף הציונות?

במשך תשע-עשרה שנה, עד מלחמת ששת הי-מים, פיתחנו את חבל לכיש ואזור התענך, והגליל עדיין ריק והנגב עדיין ריק, וקלטנו שני מיליון עו-לים. זו איננה ציונות? רק אדמה של עם אחר, שלא סיפחת ושלא החלת עליה את המשפט הישראלי — — —

שאיננו מתכוונים לוותר בנושא ההתיישבות באותם שטחים.

הח"ר. גרופמן:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אלוני, ואחריה — לחברת הכנסת שריה.

שרלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. אדוני ראש הממשלה, אדוני שר החוץ, אדוני שר הבטחון וחברי הכנסת שמעון פרס, יושב-ראש הגדולה במפלגות במדינת ישראל. חושבני שהיום היא השעה לברך את ארבעתכם על כך שהיה לכם האימץ לאחר שנים של אשליות, של חלומות, של תקוות ושל חוסר מציאות — התפכחתם — להביא לפנינו את המציאות כמות שהיא, ואתם אומרים לנו: היום הדרך היא ללכת לשלום ולשלום יש מחיר. אני חייבת להזכיר את חברי הכנסת שמעון פרס לא רק משום — כפי שאמרה חברת הכנסת חייקה גרוסמן — שראש הממשלה זכה היום באופוזיציה נוחה אלא משום שאם באים היום בחשבון על אשליות שהיו, הרי שמפלגת העבודה שותפה לאשליות ושותפה למעשים שהיו. העובדה שיושבים אתנו כאן אנשים מפיתחת-רפיח ואנשים מחבלי-ימית ואנשים משארם-א-שייך שיש להם בעיה כואבת כי הם חושבים שהם נבלחו בשם הממשלה לאדמתם, החטא הזה נולד בימי ממשלת גולדה ובמסמך גלילי. לכן חשוב שההתפכחות היא משני העברים. החלום נהדר, המציאות היא פרוזאית.

הבוקר שמענו את המציאות הפרוזאית במלים פשוטות מאוד. במישר החדשות ו"הבוקר הזה" הובאו סיסמאות של האנשים המתנגדים להסכם, סיסמאות כמו "זה סוף הציונות", "זה סוף המדינה", "אלה ימי שואה", ו"אנו כולנו גרועים ממשטר סטן". סיסמאות אלו גובלות — תסלחו לי על הביטוי הלא-פארלא-מנטארי — בנבזות ובחוסר אחריות. במישר זה נשאל הד"ר שחם, הממונה על הבחירות במשרד הפנים, מדוע אין מקיימים בחירות לרשויות מקומיות בפיתחת-רפיח. תשובתו היתה: החוק הישראלי אינו חל שם.

רבתי חברי הכנסת, מה פירוש הדבר "להעתיק אנשים מאדמתם" באזור פיתחת-רפיח? יש לנו קושאן על האדמה הזאת? יש שם חוקה? רכישת חוקה גם היא קשורה בתקופת זמן מסויימת. הציונות מעולם לא תבעה את האזורים שהם מעבר לקו רפיח-אילת. אולי כמשגה לא תבעה, אבל היא לא תבעה אותם כחלק מישראל. היא לא תבעה אותם. היא לא סיפחה אותם, גם לא את יהודה ושומרון. ואלה המפחדים שלא תהיה התנחלות ביהודה ושומרון בודאי יודעים שלא הממשלה הזאת ולא ממשלת הליכוד הלאומי לא סיפחו את יהודה ושומרון. לאחר מלחמת ששת הימים קבעה ממשלת ישראל, שבה היו שותפות כמעט כל המפלגות, שאין אנו מחילים את המשפט הישראלי על יהודה ושומרון ועל השטחים האחרים שכי-בשנו במלחמה ושהם תחת ממשל צבאי כערוכה לש-לום.

והנה השלום בא. מכל חברי הכנסת שדיברו, פרט לחברי הכנסת לין, לא אמר איש שאין הוא מאמין

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אולמרט, גרוסמן, לין, שריר, גוף) —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לא, כי שם יש ריבונות. והמסקנה היא: תיישב
מהר את הגליל.

אהוד אולמרט (הליכוד):
את תומכת בהסכם, ורואה בו מודל לנסיגה לגבול
לוח 1967.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אני רואה בו צעד ראשון של יציאה מטירוף
וראשית דרך לשלום. שלום שבו נקים מדינה יהודית
ריבונתית שבה אפשר יהיה להגשים את הציונות בלי
לנצל אחרים, ואפשר יהיה להביא עלייה גדולה ולקיים
עם שלא על חרבו ויחיה. וזה לא יקרה עד שלא נכיר
בזכות וזולתנו. לצורך זה יש לתמוך בהסכם ולדעת
שלא צפויים לנו ימים ורודים. אנו צריכים לטפח
מחדש חלום של בנייה עצמית שלנו.

אני רוצה להקיע מעל במה זו חוזר שהפיצו
חבר-הכנסת שמיר וחבריו. חוזר כזה מלמד שכאשר
אינך יכול לומר דברים של אמת, אתה מתחיל להגיד
דברים של טירוף. חבר-הכנסת שמיר וחבריו מטי-
פים ברבים בנוסח זה: "בצרפת הכבושה דרש המארגשאל
פסן ייפוי-כוח מלא לבטל את הרפובליקה. בהצבעה
שנערכה ב-9 ביולי 1940 בבתי-המחוקקים נענו לו
הרוב המכריע של הצירים — — —

אברהם שריר (הליכוד):

מדוע צריך לקרוא כרוז זה?

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):
מדוע צריך לקרוא זאת?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אני רוצה שהציבור ידע מי הם חסדי נאמני
ארץ-ישראל. הם אומרים שאם הכנסת תצביע בעד
פריצת דרך לשלום, הרי היא מביאה את הציונות
לסוף הדרך. לא כך הדבר. אנו מביאים כאן היום
בשורה חדשה לתנועה הציונית. אני מציעה לכל אחד
לחשוב על כך בעצמו ולא לסמוך עלינו, על האוי-
בוזיזיה, שאנו נתמך בהסכם. גם אתם חייבים לת-
מוך בו.

חייך ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שריר, ואחריו — לח-
בר-הכנסת רוזנלי.

אברהם שריר (הליכוד):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי
אני רוצה להצטרף לאלה שבירכו את ראש הממ-
שלה על אומץ לבו, על תבונתו הפוליטית, על יכולתו
המנהיגותית, על יכולתו לעמוד בלחצים קשים מבית
ומחוץ, על יכולתו להתעלות מעל כל אלה וללכת
בדרך שהוא חושב שהיא הדרך הנכונה להנהיג את
עמנו ולהביא שלום לארצנו.

הסכם המסגרת שנחתם בקמפ-דייוויד פותח במ-
לים, ואני אומר זאת בתרגום חפשי: אחרי ארבע
מלחמות וילליות מאמצים רבים במזרח התיכון שהוא
ערש הציביליזאציה ומקום שבו נולדו שלוש הדתות
הגדולות, טרם בא השלום לאזור. תושבי כמהים
לשלום כדי שיחד עם אוצרות הטבע המצויים בא-
זור זה יפעלו למען השלום, ואזור זה ישמש דוגמה

אהוד אולמרט (הליכוד):
של איזה עם האדמה הזאת?

חייך ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת אולמרט, אני מבקשת להפסיק את
קריאות-הביניים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
חבר-הכנסת אולמרט, אני אף פעם לא השתמשתי
בביטוי גבול בין-לאומי לגבי קו רפיח-אילת. בביטוי
זה השתמש ראש הממשלה.

חבר-הכנסת אולמרט, כדאי שאתה ואנוכי והעם
היושב בארץ הזאת נזכור כולנו, שלא רק לנו יש
טראומות — ויש לנו טראומות — אלא גם לשכ-
נינו הערבים יש טראומה. והטראומה שלהם היא
שאין אפשר לחיות אתנו בשלום בשל יצר ההתפשטות
שלנו והחלום שלנו על ארץ-ישראל מנהר הפרת עד
נחל מצרים. ולכן ככל שאתם מרבים לדבר על כך,
כן קשה יהיה לבצע את סעיף 2 בהצעת המערך,
כי אם זה כל-כך חשוב ואם זה כל-כך קדוש, זה
קדוש גם למצרים. אתם הפכתם את הדבר הזה לסמל.

אני מציעה שנראה את הסיכוי שנפתח. ונפתח
סיכוי, ושטות היתה להגיד, חבר-הכנסת לין, מה יצא
למצרים אם תעשה שלום אתנו. למצרים יש מיליון
פליטים, מצרים סבלה מהמלחמות יותר מכל מדינות
ערב האחרות.

אמנון לין (הליכוד):

לפחות תדייקי. אני אמרתי שלגבי פתרון בעיותיה
של מצרים, גם אם היא תקבל את סיני, היא אפילו
לא מתחילה לפתור את בעיותיה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני אינני מתפעלת מהמלים של חבר-הכנסת שמיר,
כמו חבר-הכנסת לין, על גאווה לאומית. גם לסא-
דאת יש בעיה של גאווה לאומית ואדמה קדושה.
אתה מדבר על אדמה קדושה, וסאדאת מדבר על אדמה
קדושה והוא רוצה אותה.

(חבר-הכנסת א. אולמרט קורא קריאת-ביניים)

אמנון לין (הליכוד):

בפעם האחרונה כאשר דובר על הכבוד הערבי
עברנו את מחדל יוסי-הכיפורים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

יהיה שלום, ואנו עם הגאווה הלאומית נסתדר
על-ידי בניין הארץ.

שמעתי שרבים אינם מוכנים להצביע בעד ההסכם
כי יש בו כדי לרמוז על קביעה, שלא תהיה עוד
התיישבות ביהודה ובשומרון. ואני רוצה להבין את
ההגיון שבדבר. אתם רוצים עוד התיישבות שם, ושוב
להטעות אנשים שאחר-כך ישבו ביציעים של הכנסת
ויבקשו לדאוג להם כי הממשלה שלחה אותם? למה
להיכנס ללב לבו של ישוב של עם אחר שרוצה
הגדרה עצמית כפי שאנו רצינו?

אמנון לין (הליכוד):

גם בגליל?

חלושי הדעת וקטני האמונה זרקו בליסטרות בממ- שלה ובמיוחד בראשה. יש כאלה שקצרה רוחם וקפצו מהעגלה דקה אחת לפני השעה השתים-עשרה. טעותם הוכחה לעין כול. אל נשוב על משגים כאלה. ניתן אמון בממשלה זו ובראשה, שידעו להוליכנו בדרך הבטוחה לשלום. זו הנהגה שאין טובה ממנה.

ולסיכום, גברתי היושבת-ראש, אני מציע שנאשר את ההסכמים כמקשה אחת. אני מציע שהכנסת עצמה תירחם למימנטום של השלום ותתן לו תאוצה משלה על-ידי הצעה לפארלאמנט המצרי להחלפת משלחות פארלאמנטאריות בהקדם האפשרי. יבואו המצרים לכאן ויכירו אותנו מקרוב, ונשגר אנו משלחת פארלאמנטא- רית לשם. ניצור קשרים בין אנשים לאנשים, קשר שהוא אמיץ והדוק יותר מאשר כל קשר בין ממ- שלות וחוק יותר מאשר כל אמנה והסכם. נוסיף אנו למלט השלום ונחזקו.

היום נחוץ ליכוד הכוחות והשורות למשימות של- פנינו. אסור להפוך את עניין השלום לנושא בין- מפלגתי. הבאנו שלום לעם ישראל, השלום הוא נחלת הכול. בדורות הבאים נוכל לומר, לא בלי גאווה מסויימת: אני הייתי שם כאשר זה הוכרע. כשם שאלה שעמדו ליד ערש הולדתה של המדינה חשו פעימה בלב עם הכרות הקמתה, כך גם אנו כולנו חשים כשאנחנו שומעים כבר את פעמי השלום הקר- בים ובאים.

הי"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת רוזוליו, ואחריי — לחברת-הכנסת שטרן-קטן.

דניאל רוזוליו (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הסיכוי לשלום עם מצרים הוא שלב חדש ואדיר בתהליך שכלל את המאבק על קיומנו, מלחמתנו ותוצאותיה, מדיניות שאיפשרה את הסכמי ההפרדה והסכם-הביניים חרף התנגדות ראש הממשלה ורעיו. לא אפרט מקוצר הזמן.

אחד הצעדים הראשונים שעשה ראש-הממשלה מנחם בגין עם כינונה של הכנסת הזאת היה להכריז מהו הקונסנסוס הלאומי. הבאת את זה גם לכנסת וא- מרת: לא גבולות 1967, לא מדינה פלשתינאית, לא אש"פ. אדוני ראש הממשלה, ההגיון הפנימי של ההסכם שנחתם הוא, לצערי, חזרה לגבולות 1967, הקמת מדינה פלשתינאית, ובוודאי עם אש"פ. למה אינך מודה בכך?

ראש-הממשלה מ. בגין:

הה, אין שחר לדבריי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אינשאללה.

דניאל רוזוליו (המערך):

בכל-אופן מוטל על כולנו התפקיד לעשות מאמץ כדי שהסכם סיני לא יהיה תקדים לגבי יכולת קיומה של ישראל בגבולות בטוחים במרחב ובצפון.

ועתה שאלה לנשיא סאדאת: כיצד מתיישבת נכר- נותך לחתום חוזה שלום, הכולל יחסים תקינים עם

לדו-קיום בשלום, לשיתוף-פעולה בין עמים. מתוך בחירה חפשיית אני סומך את ידי על הסכם זה, ואני אשוב ואברך את האיש ואת המשלחת אשר הביאו הסכם זה לכנסת ישראל ולעם ישראל. אדם זה זכאי וזקוק לתמיכה ולא לדברי ביקורת אשר לפעמים גובלים בדברי בלע.

חברי הכנסת, זהו ההסכם שמניח את היסוד לסיום מלחמות עקובות מדם במשך עשרות שנים. זה הא- רוע החשוב ביותר מאז הקמתה של מדינת ישראל, ולמעשה הוא סיום של מלחמת העצמאות של ישראל, מלחמת שלושים השנה, המלחמה לחופש ממלחמות ומורא, מחרם ומרציתות. קשה להעריך אירוע זה שהיה אנו נמצאים קרובים למאורעות מכדי שנו- כל להעריכם בצורה נכונה. חסרה לנו הפרספקטיבה ההיסטורית. חלום נהפך למציאות. מעטים בלבד הא- מינו שאמנם כך יהיה; רבים התנבאו נבואות שקר ב-17 במאי 1977, שממשלת הליכוד תביא את המל- חמה, ואנחנו הבאנו את השלום. שני היריבים ההיס- טוריים הגדולים, שני ענקי הדור, דוד בן-גוריון ש' הכריז על עצמאות המדינה ומתם בגין שהביא את השלום, השלימו זה את מלאכתו של זה. עובדה היס- טורית וגורל היסטורי.

אך אין זו שמחה שלמה. שוורים בה עצב וצער, פיקפוקים והיסוסים, וזה לגיטימי בהחלט. במיוחד מכ- איב וכואב עניין הישובים. גוי לא יבין זאת. בשבילנו ישוב זה מקום מקודש כמעט כמו מקום קדוש. הו- רדת ישוב קטן כגדול — ולעניין זה הגודל אינו חשוב — זוהי טראומה לאומית ממדרגה ראשונה. ובכל זאת אם שוקלים את זה מול הסיכוי הגדול, שאמנם אינו נעדר סיכונים, של השלום המיוחל והקרבנות הכבדים, נדמה לי שהכף צריכה להטות לכיוון הש- לום, הסיכוי שסוף סוף ישראל תגיע למנוחה ולנחלה.

יש לי אמון מלא בממשלת ישראל למשא-ומתן. לא ניתן היה לבחור בנציגים אמינים מאלה. מי כמ- נחם בגין אמון על שלום, בטחון, התנחלות, תת יישובות ושלמות הארץ? גם השאלה היא לא מי רוצה התיישבות והתנחלות ומי אינו רוצה בזה. אסור לנו לפלג את הכנסת ואת העם בשאלה זו. אנו חייבים להכריע את אחריות כואבת וקשה, אך אם האחד תלוי בשני — אין ברירה. לשלום יש מחיר ואת המחיר הזה אנחנו חייבים לשלם.

ישראל ויתרה ויתורים גדולים וקשים. מעטות ה- דוגמאות בהיסטוריה שעמים שמנצחים פעם אחר פעם מחזירים שטחים שנכבשו במלחמת מגן. סיני זהו ויתור עצום, אך אנו רוצים שהעולם ידע שישראל מוכנה לשלם מחיר כבד למען השלום. נעשה הכול כדי לא להחמיץ הזדמנות היסטורית זו. עם אמונה בה' ותמיכה בממשלת ישראל ובראשה פתחה ישראל דף חדש, הביאה שלום ליהודים וזה החשוב מכול.

נצטרך להכריע לפי ההגיון ולא לפי שיקולי הלב. סיכויי השלום תלויים בחוט דק, חבילת ההסכמים תפורה בחוטים דקים. פעולות חסרות אחריות והכ- רוזת נמהרות עלולות לקטוע חוט זה. זהו איש לפ- עול ולשתוק, לעשות ולהחשוד. אל יקבל חוש מאתנו את הסיכון העצום שמעשיו והכרוזתיו יפרו איוון זה, סיכוי כביר ואפשרות היסטורית.

תידם באדמה בפיתחת-רפית, ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, שהם מפריחים אותה לפי צו של המדינה, הופכים מדבר לארץ מיושבת ומגדלים עליה דור חלוצים ישרים ואוהבים את ארצם—מולדתם. ועתה טובים עינים מהם לעזוב, לנתק עצמם מאדמתם. האם אז נוכל להשיב על השאלה: האם לכך שלום ייקרא? לא ולא. במקומו מקנן כאב וצער בלבנו, בלבי — על מה שמגישים לנו היום בהצעת ההסכם, כבוד הישיבת-ראש, חברי הכנסת, אנו איננו יכולים, ואין לנו מוצא, אלא לומר ולזעוק בכל לב: לא — להורדת הישובים.

(קריאה: השלום חשוב יותר מהישובים.)

פיתחת-רפית — מדבר שבנינו הפכו לשוב. מי נפגע? מי נשלל? — אף לא אחד. אולי להיפך — פתח ודוגמה לשכנות בונה, למפגש חיובי ולהארה מוניה. היכן ההגיון שבאי-קבלת טיעונינו והיכן ההצדקה? אין מענה. לכן אני חייבת להדוות כי בדרישה זו אין טמונים טיעונים של-ממש, אלא כוונות של-ליות ומלכות המסכנת רק אותנו.

זאת ועוד: לגבי יהודה, שומרון ועזה אנו שומרים עינים כי לא חוסיין ינהל את המשא-ומתן אלא שליט מצרים יעשה זאת למענו. האם נתנו את זכותנו על המשמעות? לדעתי כמה מסקנות מתחייבות מכאן: (א) רצונו של סאדאת להוכיח את דאגתו ונאמנותו לעמי ערב, ומשום כך הוא ידרוש, ויוסיף וידרוש: (ב) רצונו של סאדאת להוכיח למלך ירדן הוכחות חזקות שהוא אינו מפקיר אותן, על כל המשמעות מכך. ואנחנו נידרש לעמוד בתביעות, בעוד שחוסיין מאתנו והאלה — הוא ימשיך לצעוק ולטעון כי אינו מקבל כל הסדר אלא על-פי הפומון הידוע.

אדוני ראש הממשלה, אני חייבת לומר לך את אשר עם לבי, גם אם אינך כאן —

הח"צ ח. גרוסמן:
ראש הממשלה פה.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
גברת קטן, אני פה. אני מקשיב לכל מלה מדברך.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
סליחה, לא ראייתך.

— אדוני ראש הממשלה, צר לי מאוד על שלא שיתפת אלא מעטים מחברי הכנסת בנושא הגורלי כל-כך, לפני כתשעה חודשים, כאשר הבאת לפנינו את תכנית השלום כעובדה מוגמרת ולאחר מעשה בהצבעה זו אני נמנעת, וכאשר נשאלתי מדוע לא הצבעתי נגד השבתי או לחברים ולנציגי כלי-ההתקשרות כי אני סומכת על ראש הממשלה שהוא, ברגישותו הגבוהה, ישמע את המסר שאני וחברים אחרים העברנו אליו בהימנעותנו כאזהרה, כדי שבינתיים את אשר עם לבנו. לצערנו לא כך קרה. גם הפעם הועמדנו שוב בפני מצב מוגמר ודלית ברירה. כששמעתי שנישאל לגבי הישובים היה בכך רמז. אולם כאשר הגיעו אלי תגובות לאחר מכן — הודעתי. אינני יכולה לקבל את המוצא, וצר לי על שאני חייבת לנהוג כך.

ישראל, עם תביעתך שתקבל טריטוריה שהיא "יוד-גריין", ריקה ממתיישבים יהודים? האם באמת כדי לחתום על שלום "יש לפנות את כל המתיישבים הישראליים בסיני"? ואני ממשיך לצטט: "הסכם מטעם ממשלת ישראל ומוסדותיה החוקיים על עקרון בסיסי זה הוא איפוא תנאי מוקדם לפתיחת שיחות השלום לשם חתימת הסכם שלום." הציטוט הוא ממכתבו של הנשיא סאדאת אל הנשיא קארטר.

אני הייתי חבר ביהת-הערבה. אני יודע מה היא נטישת ישוב. נטשנו את ביהת-הערבה בתנאים של מלחמה, מלחמת השיחרור. אבל צריך לדעת: לא היתה זו תביעה של מלך עבר-הירדן דאז. הוא הסכים שנישאר שם. מדוע עומד הנשיא סאדאת על התביעה שהמתיישבים יפוגו חרף העובדה שישראל ויתרה על הריבונות על שטח זה?

אדוני ראש הממשלה, בקבלת התנאי המוקדם, שבא לביטוי בוויכוח החפוף, חסר האחריות, על הריבונות בסיני בגלל תקווה, שאינני יודע על מה היא מתבססת, שניתן יהיה לעקוף את השאלות המרכזיות ביהודה ושומרון — יצרת תקדים מסוכן. בטיפול חסר האחריות, שלא הבין בין מה שקרוי "התנאי חלופי" באזורים מאוכלסים אוכלוסיה ערבית צפופה — "מגדלים פורחים" בגלל תפתחות מדיניות, כביכול לבין ישובים הבאים לעצב גבולות בטחון בבקעה, ברמה ובפיתחה — הושמט הטיעון המרכזי שאיפשר מאבק על קיום מערכת ההתיישבות בפיתחה.

אנו ניאבק שתקדים מסוכן זה לא יחול על הישובים בפיתחה וברמה. ומלה למתיישבים: הנכם חיל-החלוצ שלנו ועל כתפיכם-כתפנינו התפקיד לעצב גבולות בטחון לישראל לעת שלום. קברניטי המדינה היו הראשונים שנטשו אתכם. אנו ניאבק יחד כדי למצות כל אפשרות שתוכלו למלא הלאה את תפקידיכם. לא, חברים — אינכם מכשול לשלום.

חברי הכנסת, חבל שהסיכוי לשלום נווט בנתיב תפתחות שהולך את הממשלה לקמפ-דייוויד, על-הסדר הכפוי הגלום בו.

חברי הכנסת, וזוה אסיים — אין ערוך לסיכוי שהפציע בחתימת חוזה שלום עם מצרים. בתנאים שנוצרו עלינו לבחור בין הסכם, על האלמנטים הגורליים שבו, לבין דחייתו. על המשמעות מכך. אצביע על-פי דרכי באופן שלא יסוכל הסיכוי הזה, תוך אפשרות למאבק מתמשך כדי לשמור על צרכיה החיוניים של ישראל לעת שלום.

הח"צ ח. גרוסמן:
רשות ההיבור לחברת-הכנסת שטרן-קטן, ואחריה — לחברת-הכנסת וירשובסקי.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
גברתי הישיבת-ראש, כנסת נכבדה, אנו דנים היום על הסכם שלום. ושלום, משמעותו רגיעה, פיסות ועוד יותר נפשית, אשר תאפשר בנייה וצמיחה. אמנם נכון, אנו דנים על הסכם שלום — אולם, לצערי, לא על שלום שיש עמו סיכויי רגיעה, אלא חלודה ומתח; לא בנייה וצמיחה, אלא אכזבה והרפיה. נצא נא לראות ולשמע את אחינו אשר קשרו גורלם וע-

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דיוויד (דיון) (בגין, שטרן-קטן, טולידאנו, גרוסמן, פעיל, וירשובסקי) —

תהליך, שבו נוכל לחיות בשלום בארצנו, ולא על חרבותינו.

ומה אני רואה? — לעומת השמחה הספונטאנית האדירה שאפפה את כל הישוב כאשר נתבשרנו שיש הסכם בקמפ-דיוויד הרי בבית הזה אני שומע איוו מין קינה, איוו שהיא טרדה עצובה כאילו השלום הוא סכנה רצינית שנקלענו לתוכה ולמעשה אין ברי-רה, אנחנו מוכרחים לקבל איוו שהוא שלום שאינו טוב כל-כך בשבילנו. לצערי הרב לא רק השוללים את ההסכם אלא גם המחייבים אותו מדגישים את הסכנות — והן ישנן — ואת הכאב — והוא ישנו — שבביצוע התכנית, אבל הייתי רוצה לשמוע ביי-נינו, בתוכנו, בעם היושב כאן ובתפוצות את השמחה שלאחר הכאב, שהנה סוף סוף נוכל לצאת מן המצב שאנו נראים כעם לוחם היושב במחנה צבאי והמוכרח להיאבק יום יום, ונוכל להגיע לשלום, להיות חלק ממשפחת העמים באזור הזה ולצאת מן הבדידות הפור-ליטית הגוראה שבה אנחנו נמצאים. אני מצטער לר-אות ולשמוע שיום יום מדגישים את הרע ולא את הטוב שבהסכם הזה.

בוודאי, יש גם דברים מסוכנים, אבל האם מישו העלה על דעתו מה היו אומרים אם האנשים שנסעו לקמפ-דיוויד היו חוזרים ואומרים: אין הסכם? האם מישו העלה על דעתו לאיוו סכנה היו נקלעים ומה היו חושבים על המחור? כדאי שנשקול את כל הדב-רים האלה, כי ראינו את השלום והנה הוא בא, וא-סור לנו להתחמק ממנו גם אם הוא קשה.

האומרים: אני בעד הסכמי השלום, אבל אני נגד הורדת הישובים — הרי הם כאילו אומרים לראש הממשלה וליתר האנשים שהשתתפו במשא-ומתן: לא הצלחתם במשא-ומתן. אני אינני נמנה עם מפלגתו של ראש הממשלה ואינני ממעריצי שר החוץ, אבל אני בטוח שהם עשו כמיטב היכולת להשיג את התנ-אים הטובים ביותר. הם באים ואומרים: יש אפ-שרות לשלום, אבל יש גם אפשרות שכל העסק ית-מוטט ולא יהיה שלום, כי הישובים הם נקודה קובעת בעניין זה. אני מבין ללבם של היושבים במקום ש-ניסו להקים שם בית ולהגשים את הציונות, אבל האם בגלל הישובים האלה נפסיד את הסיכוי לשלום? ואם אומרים: אסור להוריד ישובים מפני שהגשמתה של הציונות היא הקמת ישובים ואי-הורדתם, הרי זו אמירה שאיננה מדויקת. הגשמת הציונות היא להגיע לשלום עם שכנינו ולחיות אתם כעם חפשי, ללא מורא מל-חמות. בשביל זה אפשר להוריד ישובים, במיוחד כשהם אינם נמצאים על שטח ישראלי. לבי להם ליושבים שם, אבל אני חושב שיש לזכור את כל אורחי מדינת ישראל הרוצים בשלום ושאינם יושבים שם. אני חושב שאנחנו צריכים לזכור את הדבר הזה.

ואם אנחנו מדברים על ציונות והגשמתה — האם אמנם הגשמתה את הציונות בשנים האחרונות? האם יישבנו את הגליל? האם לא ניצלנו עבודה ערבית כדי להקים ישובים? האם לא נהפכנו כאן למדינה שהפשע המאורגן שולט בה? האם כל אלה מעשים ציוניים? הרי התרחקנו מכך.

יש אפשרות, על-ידי עשיית השלום — שהוא מעשה ציוני ממדרגת ראשונה — לפתוח דף חדש

ראשי-הממשלה מ. בגין:

גברת קטן, אני מקבל את דבריך באהבה.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
ונקודה אחרונה שאבקש מהבית להתייחס אליה לפני ההצבעה: דברי אלה מכוונים בעיקר למחייבים את הצעת ההסכם, עם כל המחויבות המעשית שבה; נגד החוששים כי פיתחת-רפית עלולה, חלילה, לשמש מו-
— — —

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
יש עוד שלושה מיליון יהודים שאינם גרים בפית-חת-רפית. הם לא מעניינים אותך?

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
אל תפריע לי, בבקשה.

הי"ר ח. גרוסמן:
נא לא להפריע.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
למה לא?

הי"ר ח. גרוסמן:
כי הנואמת סיימה את הזמן העומד לרשותה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
האם הגברת קטן מחזקת? היא אומרת די דב-רים הראויים להפרעה.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
— — — הם מצבים גבולות, ולכל אחד הנקודה הק-ריטית שלו, האומרת: עד כאן ולא יותר. אקח את הנקודה הקיצונית ביותר — ירושלים — שהיא בבי-חינת חומה לעם, לכל הדעות. אשאל: האומנם לקחו המחייבים בחשבון באסטרטגיה שלהם את התגובות של ערביי ירושלים, לדוגמה, לגבי תחושות קנאה, תח-רות וגבורות למיניהן? בתחום רגשות אלה אין לי מה לומר. אתם יודעים איך פועלים הרגשות.

ובכן, אדוני ראש הממשלה, עליך לחזור אל הלוי-חצים באמצעותך עלינו ועל קיומנו. תאמר להם חד-משמעית כי העם הזה, שהקריב כל-כך הרבה על מזבח הכוח והרשע, לא מוכן עוד להכניע את קיומו לכוחות מעצמתיים וכלכליים של העולם. עליך, אדוני ראש הממשלה, להעביר למתידיים את המסר שלנו, לא להרפות, כי אם כן — לא נוכל. הם ייאוצו לשמוע לך, הם ייאוצו להיכנע לעצם הקיום שלנו.

הי"ר ח. גרוסמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת וירשובסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת קצב.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, 30 שנה ויותר מזה חיכה עם ישראל לשלום. כמה פעמים כולנו — כל אחד בבית הזה וכל אלה שאנחנו מייצגים — אמרנו: בשביל השלום נוותר, ונוותר הרבה. התייחסנו לשלום כאל כמיהה של העם שאם נגשים אותה נגשים סוף סוף את הציונות במלוא היקפה. והנה פעמי הש-לום הגיעו ויש סיכוי שנחתום על הסכם שלום עם מצרים ועם מדינות אחרות ונגיע לאותו מצב, אותו

היא מכריעה. צריך להכריע בעד או נגד ואין להימנע בשעה זו מהחלטה כה גורלית.

קשה לי לרדת לסוף דעתם וקשה לי להבין את המדברים בחריפות רבה נגד ראש הממשלה על רקע הסכמי קמפ-דייוויד. ככלות-הכול העולם כולו, ובכלל זה גשיאי ארצות-הברית ומצרים, ממתינים להחלטתנו שלנו. חברי הכנסת. הם לא המתינו להחלטת הממשלה. ההכרעה בידינו. הסמכות בידינו לאשר או לדחות. אם כן, מה היא אשמתו של ראש הממשלה? מדוע הרוגו והועם נגד ראש הממשלה?

מר מנחם בגין נסע לקמפ-דייוויד בראש משלחת, בהיותו הנציג המוסמך של מדינת ישראל. הוא ניהל משא-ומתן קשה, ארוך ומרוכז. הוא מביא לפנינו, נציגי העם, הצעה לחווה שלום עם הגדולה והחזקה במדינות ערב. בא ראש הממשלה ומציגה לפנינו, ובכוחנו ובידינו לאשרה או לדחותה. אין זו הצבעה בדיעבד, לאחר התחייבות שנתן ראש הממשלה. בהסכמי קמפ-דייוויד לא העז ראש הממשלה להחליט על אחריותו האישית. ראש הממשלה — וכך כתוב בהסכמי קמפ-דייוויד — העביר את ההכרעה אל הכנסת כגוף המוסמך להחליט החלטה כה גורלית. אם כן, קשה לי להבין מדוע הועם נגד ראש הממשלה.

אינני חסיד הנאמן באמונה עיוורת לרבו, אך אני לא מתעלם מהכוחות של ראש הממשלה כי הסכם קמפ-דייוויד הוא הסכם טוב לעם ישראל, וכי הוא שלם עמו לחלוטין. אני מאמין כי המשלחת בקמפ-דייוויד עשתה כל מאמץ אפשרי על-מנת למצות את האפשר ולהציג לפנינו את ההסכם הטוב ביותר בתנאים הקיימים, וכאמור הברירה בידינו. אני מאמין כי ראש הממשלה אומר את כל האמת. אוי למאשימים כי הוא מטעה את העם. מר מנחם בגין, כמנהיג מחתרת עברית לוחמת, כמנהיג אופוזיציה וכראש ממשלה, כאדם שכל ימיו חלם ולחם למען עם ישראל — אני מאמין בכנותו וביכולתו לשמור על האינטרסים החיוניים ביותר לעם ישראל ולמדינת ישראל.

אמנם כן, קשה לי להבטי בעיניהם של המתיישבים בפיתח-רפיח ובמרחב סיני, במתיישבים ביהודה ובשומרון ובמתיישבי רמת-הגולן. המאבק הפנימי הוא קשה. על כולנו להצביע בעד או נגד, ועל כולנו להכריע מה הם האינטרסים החיוניים ביותר של עם ישראל ושל מדינת ישראל. לדעתי טעתה הממשלה כאשר החליטה שלא להפריד את הדיון. ההחלטה על פינוי היישובים מחייבת דיון נפרד, ויש הגיון רב בהפרדת הדיון.

גברתי היושבת-ראש, אם לפני שנה בלבד, בספטמבר 1977, היו מציעים לנו משא-ומתן ישיר וגלוי עם הגדולה במדינות ערב — כלום לא היינו מתלהבים? הרי במשך 30 שנה דחו כל מדינות ערב את ידנו המושטת לשלום ואת דרישותינו למשא-ומתן ישיר וגלוי. אילו לפני שנה היו מציעים לנו יחסי שלום — כלום לא היינו מוכנים לויתורים? אילו היצעו לנו הסכם שלום — גם אז היינו פתוחים לויתורים. כעת מציעים לנו לא יחסי שלום, לא הסכם שלום, כי אם חווה שלום שהושג במשא-ומתן ישיר וגלוי.

במדינת ישראל כמדינה ריבונית ולהקים פה חברה מתוקנת, המשוחררת מאימי המלחמה ומסכנת הדם. אני חושב, גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, שזהו רגע קשה, אבל זה רגע גדול, ואם בכל אשר עשיתי ואעשה בכנסת יהיה רק זה שאצביע היום בעד תכנית השלום ואשתתף בדיון הזה, ארגיש את עצמי כאדם מאושר שעשיתי משהו למדינת ישראל.

ומלה אחרונה לחברי חברי הכנסת: שמעתי על חברי כנסת המתכוונים היום להימנע. אני בעד זה שיתמכו בתכנית, אבל אני מעדיף חבר כנסת שיהיה לו האומץ להצביע נגד. הימנעות היא פחד והתחמקות מן האמת. תהיה זו בושה אם בבית הזה, ביום מכריע כזה, יהיה אחוז ניכר של חברי כנסת שיאמרו "אינני מוכן להחליט", ותחוצאה מכך לא ידעו היכן הם עומדים. ברגע זה מוכרחים כולם להצביע לכאן או לכאן. צריך להצביע בעד השלום, אבל עדיף להצביע נגד מאשר להימנע.

הו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קצב, ואחרי — לחבר הכנסת הכהן.

משה קצב (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, היום הרת ע"ל. היום הזה יעמוד למשפט ההיסטוריה. ההיסטוריה תשפוט ותוכיח אם אכן צדקו אלה אשר תמכו בהסכמי קמפ-דייוויד או אלה המתנגדים לחווה שלום עם מצרים. כל בית בישראים מחלבט ומהסס. מחד גיסא — תקווה לצוקת-מיפנה היסטורית, ומאידך גיסא — חששות וחרדות לגבי העתיד. מצד אחד — אפירות לנצחון הרעיון הציוני על-ידי עצם חתימת חווה השלום, ומצד שני — פתח לסכנה של הקמת מדינה פלשתינאית על-ידי הפתחויות מדיניות היסטוריות שלא תהא לנו שליטה עליהן. איש מאתנו איננו שלם עם הוויתורים המוצעים. ההתלבטויות לגיטימיות, וגם החששות והחרדות מוצדקים. התהייה וההרהור הם מחויבי המציאות.

אף-על-פי-כן אין לחלק את חברי הכנסת לתומכי ארץ-ישראל ומתנגדי ארץ-ישראל. אין לחלק את הציבור לתומכי פינוי היישובים ולמתנגדים לפינוי היישובים, לתומכי שלום ולמתנגדי שלום. כולנו כמהים לשלום, כולנו מתנגדים לפינוי יישובים וכולנו רוצים בארץ-ישראל השלמה.

מעניין אם חברי הכנסת היו משנים את אופן הצבעתם אילו גורלו של ההסכם היה תלוי בכל אחד ואחד מאתנו. יש השפעה הדדית מצטברת. יש חברי כנסת אשר אופן הצבעתם נקבע כיוון שיוצעים את תוצאות ההצבעה מראש, אמנם לא בצורה מדויקת אלא באופן כללי. זו טעות. כל חבר כנסת צריך להצביע כאילו גורלו של הדיון, גורלו של הסכם קמפ-דייוויד, תלוי בו אישית בלבד, כאילו כל חבר כנסת על-ידי עצם הצבעתו יכריע את הגורל לחווה שלום תמורת ויתורים קשים, או אי-ויתורים על יסודות החבויים עמוק בנפשנו.

כפי שאמר חבר-הכנסת וירשובסקי אין מקום להימנעות מהצבעה. ההחלטה צריכה להיות חד-משמעית — בעד או נגד. ההכרעה קשה, היא כואבת, אבל

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הדעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (קצב, גרוסמן, הכהן, מילוא, קורפו) —

חיו"ר ח. גרוסמן :

רשות הדיבור לחבר־הכנסת הכהן, ואחריו — לחבר־הכנסת האונגר.

מנחם הכהן (המערך):

גברתי הישיבת־ראש, חברי הכנסת, הרבה שנים מחנך אני את עצמי ואומר: מתי תבוא מצווה זו לידי ואי־קיימנה, מתי תוזמן השעה הגדולה הזאת שנתבקש להרים את ידינו לאישור חוזה שלום. והנה הגיעה השעה, ואף־על־פי־כן אין הלב שמח ואף־על־פי־כן כולי חרדה, לא חרדה מפני השלום, לא חרדה מפני שמא מרמזים אותנו, שהרי שלום כמלחמה — בשניהם צריך להסתכן, שניהם שדה קרב ולשניהם צריך ללכת באומץ ובגבורה.

מה שמפחיד אותי הוא קלות־הדעת של כבוד ראש הממשלה. מה שמפחיד אותי זה שליח ציבור שעומד בימים נוראים ואינו אומר "הנני העני ממש נרעש ונפחד" אלא צהלה, חיבוקים, ונישוקים נוסח לבן הארמי, שהרי מי שנישק וחיבק היה לבן הא־רמי "ויחבק לו וינשק לו". זהו הדבר המפחיד. מה שמפחיד היא אותה היללות נצחון ביום שישי אחרי־הצהריים כאשר המוני בית ישראל היו צמודים ל־טלויזיה לראות מה הבשורה שמביא אתו ראש הממשלה. והנה ירד כבוד ראש הממשלה ובתנועות אשר הזכירו את מי שהזכירו נופף בשתי ידי, כאילו כאן פסטיבאל של פורים או מוקיוניות.

חברים, חברי הכנסת, כתוב בתהילים: "יושב ב־שמים ישחק, ה' ילעג למי". כל החישובים, כל החש־בונות לגבי השלום, נתנפצו כאשר עשינו חשבונות ריאליים, וההשגחה העליונה כיוונה כך שעל השלום, על הסכם השלום, יחתום מנחם בגין.

דני מילוא (הליכוד):

אני מבין, הרב הכהן, שאת הדברים הטובים אתה מייחס להשגחה העליונה ואת הדברים הרעים למנחם בגין. זו החלוקה אצלך.

מנחם הכהן (המערך):

אצלי, בדיר־כלל, אין חלוקה בהשגחה העליונה.

אבל כיצד אפשר לעשות בן־לילה קפיצת דרך מטיאורית כזאת מקיצוניות של "אף גרגיר" לקיצוניות של ויתור על מתחילים בסיני? ואני מדגיש את הביטוי הזה, שהרי מי שמדבר על מתחילים כתנועת מתאה, מי שמדבר על התיישבות — — —

חיים קורפו (הליכוד):

חבר־הכנסת הכהן, ההגינות מחייבת. מתי אמרו "אף גרגיר" ביחס לסיני? יש צורך בהגינות. למה פאראפראזות?

מנחם הכהן (המערך):

נאמר: "אף גרגיר" גם ביחס לסיני. לא אני אמרתי. נאמר: ראש ממשלה שיוויר ישוב אחד לא יחזיק מעמד 24 שעות. זה כן נאמר?

חיים קורפו (הליכוד):

זו פאראפראזה.

במשך 29 שנים היו חמש מלחמות, היו נסיגות ללא תמורה. זו הפעם התמורה היא חווה שלום עם הגדולה במדינות ערב. זאת ועוד, הממשלה הנוכחית לא החלה מנקודה התחלתית. הממשלה הנוכחית לא יכולה להתעלם ממצייאת שנקבעה במשך 29 שנים, ממדיניות שהותוותה במשך שלושה עשורים, מיחסים בין־לאומיים שהתגבשו והשתררו במשך 29 שנים. מציאות זו יצרה אילוצים מסויימים שהיום לא דלים עליהם, אילוצים אשר התהוו מאז 1948 ואשר ממשלה זו לא יכולה להתעלם מהם. שום ממשלה לא דיברה על הזכויות ההיסטוריות של העם היהודי ועל ארץ־ישראל השלמה; לא בקול ענות חלושה לפני מלחמת ששת הימים ולא בבירור לאחר מלחמת ששת הימים. מציאות זו, אילוצים שנוצרו במשך 29 שנים על־ידי הממשלות הקודמות — כל אלה צימצמו למדי־נימום את הסיכוי להסביר ולהבהיר מונחים כמו יהודה ושומרון.

גם הדיבורים על פשרה טריטוריאלית גיבשו בד־עת־הקהל, בישראל ובעולם, תפיסות שאינן מבוססות על הזכויות ההיסטוריות, תפיסות שאינן קשורות ל־רשעים העמוקים וההיסטוריים של העם היהודי לא רק ליהודה ולשומרון אלא גם לחבלי הבשן והגלעד. לכן אין פלא שותפיינו מסויימים נשמעות כזרות ומשונות בעיני מנהיגים מסויימים.

יש המתנגדים להסכמי קמפ־דייוויד משיקולים ב־טחוניים. אם אמנם יש חווה שלום עם מצרים, הרי שזה נצחון לרעיון הציוני. הרעיון הציוני עדיין לא הוגשם על־ידי מרביתו של העם היהודי, אולי משי־קולים בטחוניים. די לנו אם 20% מהעם היהודי היושב בנכר יחליט לעלות לישראל בעקבות הסכמי קמפ־דייוויד, כדי שמדינת ישראל תכפיל את אוכלוסייתה, כדי שהאוכלוסיה היהודית תגדל משלושה מיליון ל־ששה מיליון. האם כך אנו לא מחזקים את כוחנו הב־טחוני?

בחמש המלחמות, שנכפו עלינו מאז קום המדי־נה, נקבע שהגורם האנושי הוא שקבע את תוצאות המלחמה. יש להניח כי בעקבות תחיתת חווה שלום עם מצרים תבוא עלייה גדולה לישראל, אשר גם תחזק את כוחנו הבטחוני, ומעל לכול — כך מגשימים הלכה למעשה את הרעיון הציוני הסוציאליסטי. לעומת זאת הברירה לחווה השלום היא קשה, היא עלולה להביא מפולת והתדרדרות וחוסר יציבות שלטונית. הברירה היא אחת ואין זולתה.

אך למרות הכול, רבותי חברי הכנסת, אני מא־מין שיש בהסכמי קמפ־דייוויד יסודות ומרכיבים המחיי־בים משאל־עם. החזרת כל שטחי סיני לריבונות מצ־רית, אוטונומיה מינהלית ביהודה ובשומרון למשך חמש שנים, חווה שלום מלא עם המדינה הערבית הגדולה והחזקה ביותר — כל אלה הם מרכיבים ויסודות חדשים אשר שום מפלגה לא ביקשה לג־ביהם מאנדאט מבותריה. אין מאנדאט להכריע בנושא כה גורלי עם מצרים, ויש להציג בפני העם לה־רעה — הן או לאו, בעד או נגד אישור החווה. צריך להתייצב מול העם ולומר לו: זה חווה השלום, עליכם להתחיל.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (הכהן, קורפו, עטשי, זורקמן, גרוסמן, האוזנר) —

אמר ה' על הנביאים המתעים את עמי, הנושכים בשיניהם וקראו שלום ואשר לא יתן עליהם וקידשו עליו מלחמה. לכן לילה לכם מחוזן וחשכה לכם מק-סום ובאה השמש על הנביאים וקדר עליהם היום... כי לפני הימים ההם... והנהגתי את שארית העם הזה...".

הזכיר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחבר-הכנסת בדיאן.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני הושב-ראש, כנסת נכבדה, עיני העולם מופ-נות היום לכנסת ולבבות העם היהודי פועמים בח-רדה לדברים המושמעים ולקראת ההכרעה שתפול. ניצבים אנו על פרשת-דרכים אשר לא היתה עוד כמות מאז היתה ישראל למדינה; ניצבים אנו כשאנו חיי-בים להכריע הפעם לא כתגובה על מעשי אחרים, לא כהתגוננות בפני סכנות אלא כבחירה רצונית של עם האדון לגורלו והחייב לקבוע לאן פניו מועדות. כל הכרעה שתפול יש בה גם מהטוב וגם מהרע, גם מהסיכוי וגם מהסיכון. לכן העם חרד, שסוע בלב ומתלבט.

בגלל אופי הבעיה אין לצאת לחוצות בתרועות שמחה, לפאר ולרומם את ההסכם שכרוכים בו פינוי סיני ומכאוב ההסתלקות מהישובים. על מה הצהלה? ומצד שני — על מה יצאו להתריע המתנגדים והמ-גדפים? על בשורת השלום שנשמעה בשערינו? לא עת תרועות צהלה היא ולא עת זעקות שבר. עת היא לשיקול מעמיק של ההכרעה ההיסטורית ולנסיון נוקב לצפות את פני העתיד.

הנושא הובא לכנסת להחלטה, חד וחלק, כי זהו ההסכם שהושג — לקבל או לדחות, לחייב או לש-לול. אין כל בטחון כי אכן כך, ורק כך, מוכרח היה הדבר להתרחש וכי מלכתחילה לא היתה כל אפשרות גם לשמור על הישובים וגם להגיע אחם לפתח הש-לום עם מצרים. הוויתור על הריבונות בכל סיני, שנעשה עוד לפני שבא הנשיא סאדאת ירושלימה אשתקד, כרוך בהכרח עם פינוי הישובים. האם אכן היה זה אילוץ שלא ניתן עוד בלעדיו? על כך ישיב רק ההיסטוריון כשיתגלה פעם כל החומר.

אנו ניצבים בפני אלטרנאטיבה אכזרית: הכול או לא כלום; ויתור על ישובים עם פתח התקווה לשלום או שמירת הנכס ההתיישבותי והבטחוני תוך המשך האיבה.

ראש הממשלה, אדריכל ההסכם, ראוי להוקרה רבה על שהתעלה מעל מחיצות מפלגתיות, השתחרר מכב-לים של מצעים, כנינות ופרוגרמות, והעדיף על פני אלה את היעד הלאומי המרכזי. בכך נתגלה מנחם בגין כמדינאי וכמנהיג, ולא רק כראש תנועה ומפ-לגה.

החרדה שבלבנו, שלוש סיבות לה: ראשית, האם יהיה ההסכם עם מצרים בריקיימא ויצדיק את הקרבן הכבד שנדרש; שנית, פן יהווה אותו הסכם תקדים ודגם לקביעת הגבולות, וחלילה, גם לגבי הישובים בבקעה, ביהודה, בעזה ובגולן; ושלישית — אחרון

מנחם הכהן (המערך):

אבל זה כן נאמר: ראש ממשלה שיוריד ישוב אחד לא יחזיק מעמד 24 שעות.

חיים קורפו (הליכוד):

בארץ-ישראל.

מנחם הכהן (המערך):

בארץ-ישראל. והיכן הם הרבנים שחתמו שזו ארץ-ישראל? הם טובים רק כאשר הם מבצעים את מדי-ניות — — —

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

זה תלוי בנסיבות. אל תגזים.

מנחם הכהן (המערך):

לא, אם אינם אסמכתה לכנסת כשיש קמפ-דיי-וויד הם אינם אסמכתה גם לפני קמפ-דייוויד, ומי שהסתמך עליהם קודם חייב להסתמך עליהם גם אחר-כך. אני לא דיברתי אתם גם קודם, ולכן במצפון נקי ובושר ארים את ידי לאישור הסכמי קמפ-דיי-וויד.

ההתיישבות העובדת, כבימי מלחמה כך גם במ-ערכה על השלום, גדרשת לקרבנות מעל ומעבר לאחוז שלה באוכלוסיה, והקרבנות כבדים. זה אינו פינוי מתנחלים מסיני ויישובם מחדש. זו עקירת יהודים מאדמתם, ואם היה אומץ-לב לראש הממשלה — — —

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

מה ההבדל? — — —

מנחם הכהן (המערך):

תיכף אומר לכם מה ההבדל.

— ואם היה אומץ לראש הממשלה — ולמען השלום חייבים לעשות זאת — צריך היה ראש הממ-שלה לא לבוא מקמפ-דייוויד ולהשתתף בפסטיבאלים כי אם ללכת ישר מקמפ-דייוויד למתיישבים בפיתחה, לשבות אתם את השבת, לשבת אתם ולהסביר להם, ולא לדבר על הורדת מתנחלים מהתיישבות ויישובם מחדש; כי זו חולשתה של הממשלה הזאת וזו חול-שתו של ראש הממשלה הזה, שאמינותו מוטלת בספק משום שאין עמה כוונת הלב.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

ממתי עושי השלום הם חלשים?

מנחם הכהן (המערך):

משום שבשבילו עקירת ישובים היא ניתוח קוס-מטי ולא עקירת איברים.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

תענה על השאלה.

מנחם הכהן (המערך):

ואם צריך לקטוע איברים, יש העושים את זה בכאב לב. ניתוח קוסמטי עושים תוך שתיית בק-בוקי שאמפאניה.

חברים, תרשו לי לסיים בפסוק מספר מיכה: "כה

וימשיכו במלאכתם ופעלם. הם יישארו במקומותיהם לאורך ימים.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
מי מבטיח להם זאת?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
חבל שהממשלה הקודמת, שהשתתפתי בה, לא הס- פיקה להקים יותר ישובים בקו הבקעה המהווה קו קדומני לבטחון ומשען לצה"ל, ישובים שיישארו בשט- חים יחד עם צה"ל. חבל — כי אינני יודע כיצד יימשך בעתיד מפעל ההתיישבות הבטחונית בשטחים שבהם תוגשם האוטונומיה.

ולבעיה הכאובה של פינוי אוור רפיח ומרחב- שלמה: כל בית ישראל חש דבר זה כאבדה אישית שלו. כל חבר כנסת יראה עצמו כאילו ישב שם הוא עם בני משפחתו ונדרש כעת לעקור מאזור שהת- יישב בו לפי קריאת הממשלה כצו חלוצי ציוני. גם לתנועתי ישובים שם. הממשלה חייבת לעשות מאמץ עליון נוסף, אולי נואש, להשאיר את הישובים האלה על-ידי חילופי שטחים. אבל אם ייכשלו כל המא- מצים בגדון ונצטרך לקרוא למתיישבים בחזרה, נעשה זאת בשם בשורת השלום, כאינטרס לאומי עליון, שרק מטעמו ביותר לבקש ממתישבי סיני את חקרון הזה. יעד מרכזי של מפעלנו הלאומי הוא לשכון לבטח באין מחריד, לקלוט עולים, לפתח מדינה, לקדם ערכים לאומיים. הסיכוי לכך נפתח. זוהי הציונות האמיתית והשרשית.

מי שמציע לנו להצביע נגד ההסכם בשעה זו חייב גם להראות מה האלטרנאטיבה הנפתחת לפינוי כיום הזה, לא מה היתה האלטרנאטיבה בעת קרבן סאדאת ירושלימה. אז חברת-הכנסת גאולה כהן, חבר- רייהכנסת משה ארנס ומשה שמיר תמכו בממשלה בהתלהבות ובקו שלה, שגור על ויתור לגבי כל סיני. היום, לאחר קמפ-דייוויד, האלטרנאטיבה להסכם הוא בידודה הגמור של ישראל וניתוקה מידידיה. פירוש הדחייה היום יהיה סיכון מקורות האספקה הח- יוניים לצה"ל ולהתעצמותו הנוספת. פירוש הדחייה יהיה חשיפת המדינה לסכנות בטחונית, מדינית וכל- כליות, שהן כה מוחשיות עד כי אין צורך להאריך את הדיבור עליהן.

הלקח המרכזי הנוקע ועולה מהשואה הנוראה ש- עברה על העם היהודי בימינו הוא שהאסון הזה בא עלינו כאשר היינו בודדים ומבודדים כלפי חוץ ומפני- צלים ללא תקנה כלפי פנים. כל נתמך את עצמנו לבדידות ולריב אחים.

אדוני היושב-ראש, כאשר עמדה בפני העם היהודי ב-1947 ברירת החלוקה של ארץ-ישראל כתנאי לה- קמת המדינה צפו גם אז חילוקי-דעות נוקבים וע- מוקים באומה, אף כי המחנות נחלקו בצורה אחרת מאשר היום. בסופו-של-דבר הוכיחה ההיסטוריה כי צדקו מחיבי הסיכוי שניתן היה להשיג במציאות הפוליטית של אז או כזו להעניק מדינה לעם היהודי. אלמלא נאחזנו אז באפשרות שנפתחה לשעה, ושהיוותה גם אז רק מסגרת ליצירת מציאות חדשה — ספק אם שעת כושר היסטורית גדולה לא היתה חולפת לשנים רבות.

אחרון, לא חביב אלא כואב ומדכא, חיסול המאמץ ההתיישבותי בסיני ובמרחב שלמה, שעליו תפארתנו.

אין בידי אדם לבחון סתר לכו של זולתו. איננו יכולים לעמוד על מלוא הכוונות של גשיא מצרים ועזריו. עצם הסכמתה של מצרים לוותר על המל- חמה כדרך הפתרון מהווה מהפכה מדינית ופסיכו- לוגית. מעשיו הגלויים של הנשיא סאדאת מלמדים על כוונותיו. נראה שבדעתו, הפעם, להביא למציאות של שלום בין ארצו לבין ישראל. שאם לא כן, לשם מה בא לירושלים בשליחות השלום, לשם מה הלך לקמפ-דייוויד והסתכן במערכה קשה בעולם הערבי? יתירה מזו, אם לא כך — למה לא העדיף לחכות להצעה של פתרון אמריקני כפוי, כשהוא ידע בבטחה שיקבל מהם לעניין יהודה ושומרון עוד יותר ממה שנתן לו הסכם ועידת קמפ-דייוויד? הוא לא עשה זאת, הוא לא גרם לפיצוץ הוועידה, לא תלה יתבו בהצעות האמריקניות והעדיף את ההסדר שהשיג, המש- איר את הנשאים העיקריים במגור הבין-ערבי פתוחים ועומדים ותלויים בהסכמתנו לגבי כל הצעה שתועלה וכל הסדר שיוצע.

אין בטחון מה יקרה במצרים בתקופה שלאחר סאדאת. יש לקוות כי אם תשתרר פעם אווירת הש- לום היא כשלעצמה תהווה מומנטום חדש ותישאר בתקפה לאורך ימים. גם זכרון החורבן שמלחמות העבר המיטו על האזור יישאר שם טרי בזכרון במשך זמן רב ויטה את הכף לעבר השלום. בטחון — אין. לנסות — חייבים.

גם לעניין ההסדר הצפוי לגבי הגדה ורצועת- עזה יש מקום לדאגה רבה. הדגם המצרי לא יוכל לשמש, בשום-פנים-ואופן, תקדים. גבולנו המזרחי הא- ריך והמסוכן לא ירשה לנו זאת. למרות כל דבר האמור בעניין זה בהסכם-המסגרת של השלום הכיר- לל, פרטי ההסדר לגבי מצרים לא יחולו לא על הגדה, לא על רצועת-עזה ולא על הגולן.

אני מסכים לבוססת פתרון ירדני-פלשתינאי. במשך שנים נאבקנו, חברי ואני, על כך שיש לשתי- גם את חושבי השטחים במשא-ומתן להסכם, באשר בל- עדיהם לא ייכון הסדר ברי-קיימא. אני מציינ בסיפוק כי ממשלת הליכוד מגשימה קו זה. אך אין פירושו, בשום-פנים-ואופן, שנשכים גם בגיורה זו לחזור במורח לגבול 1967, שלא היה מעולם גבול בין-לאומי מוכר, או שנשכים לפינוי ישובינו משם. זה לא יהיה שלום — זה יהיה בנפשונו. עלינו לומר זאת מפורשות באוזני הנשיא קארטר, באוזני מנהיגי ערב והעולם כולו, כי דבר זה לא יקום. גם מי שיצביע היום בעד ההסכם קמפ-דייוויד יתייצב בכל עוז נגד הדגם של פינוי ישובינו בגזרות אחרות ונגד חזרה כוללת לקו-הירוק, אפילו אם ייאמר אז כי זהו המכשול האחרון לשלום.

זאת ועוד: קיימת סכנה מוחשית כי האוטונומיה שתשרע על פני כל הגדה והרצועה, עד לקו-הירוק, תוכל אכן להתגלגל למדינה פלשתינאית. העם מתנגד למדינה כזאת באופן נחרץ. נוכח למנוע הקמתה לא בכוח הזרוע אלא על-ידי מדיניות נבונה שתחשף לעין כול של הקמתה של מדינה פלשתינאית נוגדת את הבטחון והשלום.

ירגענו-א אימא יושבי הבקעה, הגולן והרצועה

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד
ביטון —

בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, שהוא מסכים להקפיא את ההתנחלות רק לשלושה חודשים, לכל היותר. אך כדי לקדם את פני הרעה ולהבהיר באופן חד-משמעי שבנקודה זו אין הממשלה מוכנה להתמקח על הממשלה לחזק במידה מירבית את ההתנחלות היהודית ביהודה, בשומרון, בעזה ובגולן. עליה לבנות בקצב מזויר כבישים, בתי-מגורים, בתי-ספר ועוד. רק עליידי כך נשכנע את צעירי עמנו שממ"ל של ישראל, שחתמה על הסכם זה, אינה מתכוונת לאפשר ארועה בשטחים אלה. נוכח הנסיגה מסיני הרי ההתפתחות הדינאמית ביתר השטחים היא הערבות היחידה ששטחים אלה לא ייהפכו למדינה ערבית עצמאית העוינת את מדינת ישראל.

עם ישראל ידע אכזבות רבות והתגבר. אני בטוח שאם תצדק, אדוני ראש הממשלה, והשלום ישרור בינינו לבין מצרים, יתגברו גם המתנגדים של היום על אכזבתם לגבי סיני וימצאו נחמה בפיתוח מואץ של יתר האזורים. בשבילי אי-הקפאת ההתיישבות הישראלית בשטחים האחרים היא תנאי בל יעבור לתמיכתו בעתיד לצעדים שיוצעו. כל ויתור נוסף שיוצע לנו חייב לבוא לפני משאל-עם ולא רק לפני הכנסת. (קריאה: מדוע?)

אדוני היושב-ראש, מנהיג פוליטי דגול מתגלה במלוא גדולתו כאשר למען השגת מטרה נשגבת הוא אינו נאחז בנזקקות בעמדתו המסורתית בפרטי פרט. טיה אלא יודע גם לוותר כדי להשיג את העיקר. וכפי שאין לי ספק שממשלתו של מר בגין הביאה את השעה הגדולה של דו-שיח ישיר בין ישראל לבין מנהיג האומה הערבית הגדולה ביותר, אני מסיים בתקווה ותפילה שהיא אשר תצליח להביא גם את השלום יאז, ורק אז, הקרבן שנדרש מאתנו היום ייראה כמוצדק גם בעיני השוללים.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביטון, ואחריו — לחבר-הכנסת ארבל-אמולוני.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יכול היום להצביע נגד הצעת ראש הממשלה, לא מכיוון ש-איכפת לי אם מנחם בגין באמת יתפטר כפי שאיים. נהפוך הוא, אם אמנם יתפטר יסולק מכשול חשוב מבין המכשולים הרבים הניצבים בדרך לשלום בינינו ובין העם הערבי הפלשטינאי, וזאת, רבותי חברי הכנסת, בדיוק הנקודה. ללא שלום אמת בינינו ובין העם הערבי הפלשטינאי לא יקום שלום. האמת היא שהיו לי ספקות רבים האם לא להצביע נגד, כשאר חברי לסיעה. אולם, בסופו-שלי-דבר, אסור לנו להתעלם מההיבט החיוני היחיד בכל הסכמי קמפ-דייוויד והוא — ההתחייבות להוריד התנחלויות ונסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967, ולו בגיזרת אחת בלבד.

לא אני ארים יד נגד הורדת ההתנחלויות בשטחים הכבושים. מצד שני אני יכול, כמוכם, להצביע בעד הסכמי קמפ-דייוויד, כי לא אוכל להתעלם מן הצדדים השליליים והסכנות של ההסכמים האלה. האמת היא, חברי הכנסת, שכבוד הרב מנחם בגין, כבוד הקאדי אנואר א-סאדאת והבישוף הנכבד ג'ימי קאר-

כך המציאות גם היום. יתרונותיו של ההסכם המוצע עולים על חסרונותיו, אורו מרובה מצלו, הת-יוב שבו גדול מהשלילה. לכן, למרות הכול וחרף לבטים חמורים, יש לחזק את ידי הממשלה ולתמוך בהסדר המוצע, בתקווה ובתפילה לשלום.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדיאן, ואחריו — לחבר-הכנסת ביטון.

אליקים (נוסטב) בדיאן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, טוב עשה ראש הממשלה שלא עמד על הטלת משמעת מפלגתית-סיעתית או קואליציונית, והלילה תחקים הצבעה חפשיית של חברי הכנסת בנושא זה גורלי. זכורה דרישת ראש הממשלה, כאשר היה ראש אופוזיציה, מהממ"ל שלה דאז לקיים משאל-עם לפני החלטה גורלית מעין זה. לכן, אם לא משאל-עם כעת, לפחות משאל חפשי של הכנסת, חפשי מכל לחץ.

בדיון גורלי כמו זה על כל חבר כנסת לערוך סיכום אישי ומצפוני, סיכום של הערכתו לגבי הסיכון והסיכוי העומדים לפנינו. רק הבדל של אות אחת מבדיל בין שני המושגים הללו — סיכון וסיכוי, אך ההבדל הוא הבדל של שני עולמות כאשר מדובר על גורל עמנו. החלטתו של כל חבר כנסת חייבת להיות אישית ופומבית. עם ישראל רשאי לדעת איך מצביע כל נבחר בשאלה זו. ולכן צירפתי את חתימתי לפנייה הדורשת הצבעה אישית ושמיית הלילה.

השר מ. נסים:

זאת הממשלה דורשת.

אליקים (נוסטב) בדיאן (הליכוד):

ערכתי את סיכומי האיש והגנתי היום למס-קנה שעלי למוך בתכנית המוצעת, אף שהתכנית כוללת החלטה כה חמורה כמו הורדת הישובים מסיני ומפיתחת-רפית. אני עושה זאת בצער ובעצב מהול בקורטוב של תקווה.

הסיכונים גדולים, ופורטו כאן לפרטי פרטים: סיכונים בטחוניים, סיכונים פסיכולוגיים, נפשיים, בעיקר הסיכון של השלכות הנסיגה מסיני על העתיד להתרחש ביהודה, בשומרון, בעזה ובגולן. אך יש גם סיכוי, אותו קורטוב של תקווה שנגיע לשלום עם עמי ערב, שלום אשר תועלתו כה רבה בשבילנו, ואסור להחמיץ הזדמנות זו גם אם הסיכוי קטן מאוד.

האלטרנטיבה היא רק מלחמה, אולי מלחמה מנ-קודת יזנוק טובה יותר בשבילנו, אבל בכל זאת מל-חמה, מלחמה ודאית, ומלחמה היא גרועה מאוד לעם ישראל, היתה תמיד גרועה לכל העמים, ועלינו לנצל כל סיכוי, עד לגבול מסויים, כדי להשיג אותו ש-לום. אך יש לי תנאי, זה הגבול שאני קובע לי, גבול אישי, להמשיך תמיכתי לגבי העתיד. איש אינו יכול לחזות את העתיד להתרחש, אך ניתן לנחש במי-דה רבה על סבירות שיופעל לחץ כבד מצד המדי-נות הערביות ומצד ארצות-הברית למען העתקת התנ-אים שנחתמו לגבי סיני גם לגבי יתר השטחים, והתחלת הלחץ היא בדבר הפסקת ההתנחלות ביהודה ובשומרון. אני מברך את ראש הממשלה על שהבהיר,

לריבונות ערבית פלשתינאית, כפי שזה יבוא בהתאם לדינאמיקה הטמונה באוטונומיה — אלה הם ויתורים המנוגדים לקונסנסוס הלאומי שאיפיו את המחנה הציוני ברובו הגדול.

אין להתפלא, על-כן, על המבוכה השוררת בקרב סיעות הקואליציה, הנקרות בין מצפוני והנאמנות לעקרונות, שלמענם לחמו במשך עשרות שנים, לבין הנאמנות למנהיגות ושקוליה. זאת היא הסיבה גם להתלבטות במפלגת העבודה, שהונכה על חורתם של בן-גוריון, ברל כצנלסון ויצחק טבנקין, אשר חינוכו דורות לרעיון שהגבול נקבע על-ידי התלם שנחרש על-ידי המתיישב היהודי.

רבותי, ההחלטה לחסל ולפרק יישובים שהוקמו על-פי החלטת ממשלת ישראל ובהסכמתה ובאישורה של הכנסת — גם על דעתך, חברי-הכנסת קורפו, ועל דעת סיעתך ביהודה באופוזיציה — שוברת מסורת עתיקת-יומין של ההתיישבות, שאין נושאים ישוב; פותחת פצע שותת דם לרבות צעירים ולא רק מתיישבי פיתחת-רפיח, רמת-הגולן והבקעה; ויוצרת תקדים מסוכן. עלינו לדעת שיישובים אלה הוקמו מתוך להט חלוצי ותודעה ציונית לאומית על-ידי טובי בנינו ועולים חדשים, שראו בהתיישבות בא-זורים אלה לא רק הגשמה ציונית אלא גם שליחות בטחונית. חיסול חבל התיישבותי הוא טראומה לא-מה, שתלווה את הישוב היהודי והתנועה הציונית שנים רבות, והנותנים את ידם להחלטה זו מקבלים על עצמם אחריות כבדה, שהלוואי ולא יתחרטו על כך בעתיד.

אדוני הוישבר-ראש, בלי לזלזל באחריות שקיבל על עצמו ראש הממשלה בקמפ-דייוויד ובלי לערער על רצונו העז לתרום את תרומתו לכינון השלום; על העם בישראל כה נכסה לו ולפעמים גם נותן ביטוי לכיסופים אלה מעבר לרצונו, אני מסכימה לדבריו של חברי-הכנסת בן-מאיר כפי שפורסמו ב"מעריב" ביום ב': "ההבטחות שניתנו על-ידי ראש הממשלה אינן אמינות עוד". גם לדעתך, ראש ממשלה שאיננו מוסר לעם את כל האמת וראש ממשלה שמתכחש להבטחות שנתן לעם איננו זכאי לאמון העם.

עם כל התנגדותי למעשה שעשו המתיישבים במ-עלה-אדומים כאשר החליטו לנטוש את יישובם כמ-חאה ולמסור את מפתחות היישוב לראש הממשלה — שבהיתור באופוזיציה היה מוכן לקרוא את העם לבא-ריקאות כדי להבטיח את זכות ההתיישבות במעלה-אדומים — אני מבינה לנפשם וללבם, כי הם עשו זאת כתוצאה מכך שאמונם בראש הממשלה התערער לחלוטין ואינם בטוחים שהתקדים בפיתחת-רפיח לא ידרוך וינחה אותו גם לגבי יישובי רמת-הגולן והבקעה והפקרת המתיישבים ביהודה ובשומרון לחסדם של המב-היגים הערבים באזור האוטונומי, שלבטח יהיו נציגי אש"ם. גמסר לי כי יש תסיסה גדולה מאוד אצל הדרוזים וים ברמת-הגולן החרדים לגורלם. רק לפני חודש ימים הם נפגשו עם ראש הממשלה ודיברו עמו על החלת החוק הישראלי והריבונות הישראלית על רמת-הגולן. הוא הבטיח לדון בתביעתם, אך מאז לא שמעו

דבר — — —

טר, גייסו לעזרתם לא רק גנרלים מהחללים, רבנים, עורכי-דין ממולחים ודיפלומאטים צבועים אלא אפילו התפללו לאלוהים כדי לבשל מזימה שמטרתה אחת — ל-אפשר למצרים לחתום על הסכם שלום נפרד עם ישראל, על חשבון זכויותיו הלגיטימיות והצודקות של העם הערבי הפלשתינאי; מזימה הבאה למנוע את מימוש זכותו, הבלתי ניתנת לעירעור, של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית במדינה משלו, לצד מדינת ישראל. לכן לא אצביע בעד הצעת ראש הממשלה. אמנע.

ואוסיף משפט אחד. אם תוסיף ישראל להתעלם מזכויותיו הלגיטימיות של ראש הערבי הפלשתינאי הרי, אם להשתמש בביטוי של ראש הממשלה, "איך בין אונדו נישט מקנא". ולאחי בבית, שאינם יודעים את שפת היידיש, אני מתרגם: אינני מקנא בנו אם נוסף להתעלם מזכויותיו של העם הערבי הפלשתינאי.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, וא-חריה — לחברת-הכנסת מלמד.

שדנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני הוישבר-ראש, כנסת נכבדה, אני משתתפת בדיון לאחר לבטים רבים שהיו מנת חלקי מאז פורסם הסכם המסגרת בוועידת קמפ-דייוויד. אינני מתעלמת מגודל האחריות המוטלת על כל חבר כנסת בהצ-בעת היום. כי כל כך המאזניים מונחים, מצד אחד, הסיכוי לפריצה לשלום עם מצרים שתוכל לשמש פתח להסדרי שלום באזור, ומצד שני התרדה למחיר שיש לשלם בעד סיכוי זה, ואני מדגישה — סיכוי, כי גם לאחר חתימת הסכמי שלום המשך השלום תלוי בתמורות העוללות להתחולל באזור ובשינויים העל-לים לחול במצרים עצמה. בויכוח הוויתור על הי-שויבים בפיתחת-רפיח, על שדות-התעופה, על אופירה והרצף הטריטוריאלי במרחב-שלמה יוצר מציאות גי-אופולטית חדשה, הוזה למציאות שהיתה קיימת בשנת 1967 ושימשה כבר, במידה רבה, פיתוי בשיקוליו של נאצר לצאת למלחמת ששת הימים.

מציאות זו של חזרה לגבולות 1967 ויצירת רצף טריטוריאלי בין מצרים לרצועת-עזה, עלולה לשמש בעתיד גורם ממריץ ומפתח להרפתקה צבאית של שליט מצרים לעתיד לביא נגד ישראל. והרי קורים מקרים, אמנם בודדים, ששליטים גם במדינות ערב מסיימים את חייהם במוות טבעי.

חברי הכנסת, אין להפריד בין שלום לבטחון. חינוכנו על התורה שיש להבטיח את בטחון המדינה בכל מחיר. עמדנו במבחנים רבים של בדידות בזירה הבין-לאומית, של הטפות מצד ידידים במרכאות או בלי מרכאות, והעדפנו שלא להיות סימפאטיים, אך לא ויתרנו על בטחונו של מדינת ישראל. בו בזמן ש-לום ללא בטחון עלול להביא לכשלון הסולל את הדרך לאסון, הרי בטחון ללא שלום משאיר תקווה וסיכוי לשלום המבטיח את הבטחון.

כבוד הוישבר-ראש, אינני יכולה להרים את ידי בעד אישור הצעת הממשלה, כי פינוי יישובים בפיתחת-רפיח, כפי שזה משתמע ומתחייב מההסכם שהושג בקמפ-דייוויד, ויתור על שארם-א-שייך והרצף הטרי-טוריאלי אליו מצד אחד, והפקרת יהודה, שומרון ועזה

— הודעת הממשלה על הסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (טובי, ארבל-אלמולוני, שינמן, מלמד) —

תזכיר טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

את מאמינה שאלה התושבים הדרוזים? אלה סוכנים של ראש הממשלה.

שדונה ארבל-אלמולוני (המעריך):

ההסברים וההבטחות הניתנים בימים אלה על-ידי שר החוץ להנהלת המפד"ל ולמתיישבים ביהודה וב-שומרון וברמת-הגולן הם שטר ללא כיסוי, אלה גלגל-לוח הרגעה שהשפעתו, במקרה הטוב ביותר, תחזיק מעמד עד לגמר ההצבעה בכנסת, כי נוכחנו לדעת מנסיון העבר כי עקביות בעמדות איננה הקו המ-אפיין את שר החוץ במדינת ישראל היום.

מתקוממת אני בכל נימי נפשי על הפסקה הכ-לולה בהצעת ההחלטה שמביאה הממשלה לכנסת בדבר הוצאת המתנחלים ויישובם מחדש. זאת היא גישה שאיננה מבינה את נפשו של המתיישב ומהותה של ההתיישבות, שהיא ערך בטחוני ממדרגה ראשונה. ההתיישבות איננה עסק סווגרי, פותחים ומעבירים. ההתיישבות היא תורת חיים, זאת היא תמצית הצ-יונות, זה הקשר שנוצר בין האדם לאדמה, בין המ-תיישב לבין קרקע המולדת. הורדת ישובים היא עקירת שרשים. יש להצטער על שגישה זו לא הנחתה ולא הדריכה את מנהלי המשאומות בקמפ-דייוויד כשנחנו את הסכמתם לפינוי הישובים בפיתחת-רפיח ובמרחב-שלמה, והלוואי ואתבדה וזה לא יהווה דגם לרמת-הגולן ובקעת-הירדן.

אדוני היושב-ראש, אני מבינה לשמחתם של אלה שהתנגדו להתנחלויות שקמו לפי החלטת הממשלה מעבר לקריה-הירוק והטיפו לחזרה לגבולות 1949, קראו להקמת מדינה פלשתינאית שלישית ביהודה ובשומרון ובעזה. אך מה השמחה בקרב כל אלה שבמשך שנים התנגדו נמרצות לדעות אלה? הרי עתה מובן כי הפירוש הוא יישובם בשלבים של תכנית זו. איך אפשר להסביר את הסכמתם של מפקד חיל-האוויר לשעבר ושר הבטחון כיום לויתור על שדות-התעופה של סיני, המהווים נדבך רציני לבטחונה של מדינת י-ש-ראל? איך אפשר להבין את שתיקתו והסכמתו של שר החקלאות להורדת ישובי פיתחת-רפיח, אשר רק תמול שלשום, מתוך שיקולי בטחון, לחם כאריה, כ-יכול, להגדלת מספרם? ואנחנו זוכרים את דבריו בעבר על חשיבות כל גבעה, חשיבות כל תלם, במקום לבנות ישובים, אדוני שר החקלאות, יוטל עליך לע-קור מתיישבים, לפרק ישובים ולהעבירם למקום אחר. אך ישובי פיתחת-רפיח אינם התנחלויות-דמה שאפשר לבנות אותן ולהוריד אותן בטרקטור אחד. ישר-בים אלה הוקמו על-ידי חלוצים שבנו ביתם מתוך אמונה שהם ממלאים שליחות לאומית ומחזקים את בטחונה של המדינה.

רבתי, יש תמורות בפוליטיקה, אך כאן יש תמורה שקשה להבניה ולבטח אין אפשרות להשלים עמה. מוטב לממשלה לחזור ולנהל משאומות מחודש על הישעבים הללו כדי לאפשר את המשך קיומו של המערך ההתיישבותי והבטחוני בחבל-יימית ובמרחב-שלמה.

הד"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחריו — לחבר-הכנסת אולמרט.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שעליתי על במה נכבדה זו אמר לי אחד החברים: לך קל היום לדבר ולהצביע בעד התכנית הזאת, שהרי אמרת את זה כל השנים. אני מודה ומתוודה בפניכם שקשה עלי ההצבעה הזאת, אף שחיכיתי ליום הזה ולרגע הזה. אני רואה לנגד עיני את אלה המשלמים את המחיר. זה מחיר כבד. אני מדבר על אלה שדיברו כל השנים על התנחלות ויושבים אי שם בוויולה זו או זו; אני מדבר על מתנחלים אשר בגופם ובנפשם הלכו לקיים צו של רוב הבית הזה, אם כי אני יכול לומר שלא נמיתי עם הקונסנוס הגדול והנכבד הזה — ואני מכבד אותו — ולא קראתי להתיישב בשטחים אלה ולהתנחל, מפני שיראתי מפני הרגע הזה, יראתי מפני היום הזה. אמרתי או לחברים: אי לנו מיום הדין, אי לנו מיום התוכחה. אבל עשינו את זה. לכן קשה מאוד, קשה לי מאוד לא פחות מאשר לאלה אשר מעל במה זו ומעל במות אחרות כל הזמן דיברו בלשון אחרת.

בימי חשבון-נפש אלה, וככל שאנחנו מתקרבים לרגע שבו כל אחד יצטרך להכריע באופן אישי, לרגע שבו כל אחד ייקרא להצביע, אנחנו צריכים — לפי הפרשה שנאמר בה "אתם נצבים היום כולכם" — לשבת פה ולהכריע הכרעה גורלית, גדולה, להכ-ריע בין שתי ברירות קשות.

לפני שהגיע הנשיא סאדאת לכאן יצא לי לדבר מעל במה זו — לקראת יומתו, עדיין לא היינו בט-חיים אם אמנם יבוא, אחר-כך התברר שאמנם כן — ואמרתי שעלינו לחשוב מה יקרה אם, חס-חילה, לא יצא מזה שום דבר. והיו ימים קשים. חשבנו שהיזמה הזאת באמת שבקה חיים לכל חי. היינו נבוכים, והציבור הגדול בארץ הוכיח לא רק שהוא נבון אלא לאן היה רוצה שיוביל אותו. היה בינינו ויכוח רציני מאוד באווי מידה סאדאת מתכוון בריצינות. אמר אז אדם גבר-ארבא שאולי זה "טריק". בהזדמנות הזאת ציטטתי את המדרש על מפגש אחר, מפגש מקראי, מפרשת "וישלח". שם מדובר על חיבוק מסיים ועל נשיקה מסוימת שקדמה לחיבוק הזה, כפי שר-אינו בקמפ-דייוויד ולפניו. אנחנו מוצאים בבריתא דספרי שדרשו על הנקודה הזאת של "וישקהו" שלא נשקו בכל לבו, ושוה טבעי ואפשרי, כששני אוי-בים נפגשים, שזה לא בכל הלב. ציטטתי אז את רבן שמעון ברי-וחאי, שלא היה מקובל בספרות התל-מודית כיונה אלא כנץ. הוא לא רק היה מתלמידי רבי עקיבא אלא היה גם חשדני מאוד כלפי גויים. המימרה "הטוב שבגויים" והמימרה הידועה על המ-עצמות, שכל מה שעושות לטובת עצמן עושות, גם כן היתה שלו. של אותו רבן שמעון ברי-וחאי, החשדן הגדול, הנץ הגדול. הוא אמר: הלכה בידוע היא שעשו שונא ליעקב, אבל באותו פעם נשקו בכל לב. הוא האמין שיכול להיות רגע של אמת גם במפגש כזה. האמנתי אז שהצעד של סאדאת רציני. האמנתי שבשלו התנאים למצרים להתפייס עמנו. הייתי בטוח שאסור לנו להחמיץ את ההזדמנות. ציטטתי באותו עניין גם את הספורנו, אחר מפרשני המקרא הגדולים במאה ה-16, אשר אמר: וירץ עשו לקראתו ויהפך לבו באותו רגע. והוא הוסיף — וזה מה שניקר במותי

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (מלמד, אלון, פעיל, רוזווליו, גוף, זכאי, שינמן) —

ינאל רוזווליו (המערך):

עם כל הכבוד, איזו השוואה יש בין מה שהיה ב־1948 ובין מה שהסכימה לו ממשלה זו היום?

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אני מוכן להוכיח לך שנשק יש לנו היום יותר מאשר היה אז, אבל כושר עמידה — אני מסופק אם יש לנו כפי שהיה אז.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):
מזה חוזר בך.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אני מדבר מבחינה מוסרית פנימית. זה אחד השי- קולים שלי. אני רוצה להגיע לשלום, כי אני חושב שאנו צריכים לבנות — — —

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):

אנו הולכים לשלום לא מתוך עמדה של הולשה.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אל תנצל את גאומי לגאומ דמאגוגי.

יחזקאל זכאי (המערך):

זה מה שאתה אמרת.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

לא. כוחנו בנשק אז היה פחות מכפי שהוא היום. אבל כושר העמידה מבחינה מוסרית היה גדול יותר. מבחינה מוסרית היינו אז חסונים יותר. באיזה שהוא מקום הדברים מתאזנים. ואני דיברתי על גזירה שווה.

ינאל רוזווליו (המערך):

אין מקום לגזירה שווה במקרה זה.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אנו חייבים להפנות את כוחנו כלפי פנים, כי בעשור האחרון, אף שהחוקנו שטחים, כוחנו לא גדל מבחינה מוסרית. זה סימן ששטח איננו ערובה לכות.

(חבר-הכנסת י. זכאי קורא קריאת-ביניים)

אני רוצה להסביר לך מה הם השיקולים שברגע זה, למרות ההיסוסים שלי, אני נוטה לומר כן.

הי"ר פ. שינמן:

חבר-הכנסת מלמד, עליך לסיים.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, היום ראיתי ששלוש דקות באריחמטיקה פוליטית הן יותר משלוש דקות באריחמטיקה מאתמאטית.

העניין העיקרי שאני רוצה להדגיש אותו הוא — הלגיטימציה המוסרית שלנו. גם אני יכולתי להוציא את עצמי מן הכלל, אך לא אעשה זאת. אנו שלחנו את בנינו למלחמות רק מתוך אינ ברירה. כאשר ניתנה לנו הברירה חייבים אנו לנסות, לפחות, אם אמנם זוהי הברירה. וזה בדיוק מה שצריכה הכנסת להחליט היום — לומר כן לנסיון להגיע להסדר שלום. לכן בלב קשה ודואב נטייתי היום היא לומר כן.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אולמרט, ואחריו — לחבר-הכנסת אמיר.

כל הזמן — שלו עשו כן בריוני בית שני לא היה נחרב בית-מקדשנו. היינו, אם בריוני ירושלים היו מבי- גים שיש מקום לפעמים לפיס, שאסור להתמייך ר- גע, לא היה נחרב בית-מקדשנו. האלטרנטיבה איזומה וגורלית. את הדברים האלה אמרתי אז.

קודמתי, חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, שאלה איך יכול ראש חיל-האוויר לשעבר לקבל זאת. ובכן זו התשובה, היא הנותנת. אם ראש חיל-האוויר לשעבר יכול לוותר על שדות-תעופה, אני סומך עליו יותר מאשר על חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, עם כל הכ- בוד, ובמיוחד על ראש הממשלה. אינני מכיר בבית הזה ובמפלגות של ימינו בהנהגות הקיימות אדם שיכול היה לקבל את הדברים שהוא קיבל במחיר נמוך מזה; הוא כבד מאוד, אבל אינני מכיר מי שהיה מקבל במחיר נמוך יותר. לכן אני מוכרח לראות את הדברים שהושגו שם, הייתי אומר בנתונים הק- ימים, כדברים שהושגו בתנאים הטובים ביותר.

ינאל אלון (המערך):

יש עוד מומחים לענייני בטחון.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

יש, ללא ספק. אבל המומחים היושבים במפלגה שלך לא היו מסוגלים להחליט החלטה. ואני רואה אותם היום, הם בקושי מסוגלים להצביע בעד הח- לטה כזאת. אתם הייתם מסוגלים להעביר בעם הח- לטה כזאת היום?

ינאל אלון (המערך):

בלעדי החברים שלי לא יהיה הערב לראש הממ- שלה רוב.

(קריאה: הלילה.)

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

זו טעות.

מגיע לכם יישר-כוח שאינכם מתכחשים שאתם בעד השלום — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני רוצה לומר לחבר-הכנסת אלון שהוא, יחד עם חבריו בכנסות הקודמות, יכול היה להביא שלום ולא הביא.

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):

הבעיה איננה אם אפשר היה להשיג הסכם במחיר טוב יותר. הבעיה היא האם צריך לשלם מחיר בעד סיכויי שלום, בעד צער ראשון לשלום. זה עוד איננו השלום. אני רואה מה עוד עומד לפנינו ואינני רוצה למנות כרוכל כל מה שעומד לפנינו.

אני רוצה לומר במאמר מוסגר, כי כבר עמדנו לפני מצב של פינוי ישובים. חבר-הכנסת אלון, אני רוצה להזכיר לך שמפלגתך עמדה לפני בעיה של פינוי ישובים בומן החלטת החלוקה. מי כמנך, ממי שחררי הגליל והנגב, יודע זאת. עמדנו בפני בעיה של פינוי ישובי גוש-עציון, ישובי הנגב, ומורנו ור- בנו דוד בן-גוריון ז"ל וכולנו, היה לנו קונסנסוס שאיחד את כולנו לגבי פינוי ישובים אלה. ברוך- השם, לא אנו שינינו את ההחלטה.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אולמרט, ברעם, שחל, אלון, שינמן, וכאי, טולידאנו, ברילב, ורטהיימר) —

אהוד אולמרט (הליכוד):

במשך כל המשאומתן היינו מחזקים אתכם נגד ויתורים מיותרים ולא היינו עומדים מאחורי הגב שלכם במשך חודשים וקוראים לבגין ולשר החוץ ולשר הביטחון לוותר עוד ולוותר עוד ועוד, ואחרי זה להטיף להם מוסר על הויתורים. זה מה שאתם עושים. המפ"לגה שלך, חבר-הכנסת שחל, ניהלה במשך חודשים מאבק ציבורי שהתמקד בנקודה אחת: עוד ויתורים. וכשזה לא היה מספיק, ניסיתם אפילו לנהל משאומתן מקביל. אילו אנחנו היינו נוהגים כך כשאחם ניהלתם ממשלה, אני יודע באילו שמות הייתם קוראים לנו.

משה שחל (המערך):

הדברים שלך אינם נכונים ואינם מבוססים.

יגאל אלון (המערך):

מי אמר "אף גרגיר של חול"?

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה שעשו בזמן האחרון מפלגת העבודה ותנועת "שלום עכשיו" — — —

(חבר-הכנסת מ. חריש קורא קריאת-ביניים)

חבר-הכנסת חריש: (א) אינני שומע אותך; (ב) לא היה לי ספק שזה ירגיו אתכם. אבל צריך לומר את האמת, לקרוע את מסווה הצביעות מעל פניכם. אתם באים לכנסת, גם מטיפים מוסר, גם טוענים שההסכם הזה הוא אסון וגם מצביעים בעדו. את הכול ביחד אתם עושים.

עוזי ברעם (המערך):

מה אתה רוצה, שנצביע נגד?

הד"ר פ. שינמן:

אל תענה על קריאות-הביניים.

יחזקאל וכאי (המערך):

למה אתה עושה את החשבון אתנו?

אהוד אולמרט (הליכוד):

אם תקשיב לדברי עד הסוף תמצא תשובות על כל השאלות שלך.

עבדאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):

ועתה לגופו של עניין.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה שעשו בזמן האחרון מפלגת העבודה ותנועת "שלום עכשיו" — — —

חיים בר-לב (המערך):

מה שברור הוא שלממשלה הזאת אין כוח עמידה.

(קריאות באולם)

הד"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אבקש להפסיק את קריאות-הביניים.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

אני מזכיר לך שהדיון היום הוא על הסכמי קמפ-דייוויד.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסכם שהביאה אתה משלחת ישראל מקמפ-דייוויד איננו בהכרח ההסכם היחיד שניתן וצריך היה להשיג במשאומתן עם מצרים. זהו הסכם שהושג בנסיבות ובנחומים מיוחדים, אולי ללא תקדים בהיסטוריה המודרנית. בטרם אביע דעתי עליו אינני רואה עצמי פטור מלהעריך את התנאים והנסיבות הפוליטיות שתרמו להתגבשותו.

המשאומתן בין ישראל ומצרים, שהתחיל לפני יותר משנה, התנהל מבחינתה של ישראל בתנאים שאין להם כמעט מקבילה. מצד אחד — שליט אב-סולוטי של מדינתו, שהכול סרים לפקודתו; ברצותו — ממנה שרים ומפטרים, ממנה עתונאים ועורכים ומסמך כתבים; מנהיג שגם האופוזיציה שלו מאורגנת ופועלת לפי תכתיב וחלוקת תפקידים מוגדרת מראש, התואמת את צרכיו בכל זמן נתון. מנהיג זה ניהל במשך יותר משנה משאומתן כאשר מאחוריו ניצבת אומה שלמה, היוצרת רושם שהיא לוחצת עליו לבל יוותר, לבל יגלה גמישות ולבל יפקיר, חס-וחלילה, עמדה כלשהי מן העמדות אשר הערכו עלי-ידו כעקרונות המדיניות המצרית.

ומולו — ראש ממשלה החייב לנהל מאבק מקביל נגד יריב קשוח מן העבר האחד של השולחן ונגד אופוזיציה חסרת רסן ונעדרת אחריות מן העבר השני, כשבצד מצרפת לחצים, אוהרות ואיומים מוסווים מממשלת ארצות-הברית.

אפשר להעריך את תוצאות המשאומתן בדרכים שונות, אך אסור להתעלם מן העובדה כי במשך זמן ארוך — — —

עוזי ברעם (המערך):

חבר-הכנסת אולמרט, כשאתה מדבר על אופוזיציה חסרת רסן, למי אתה מתכוון, "לעם"?

אהוד אולמרט (הליכוד):

אגיד לך בדיוק, חבר-הכנסת ברעם, אני מתכוון לאופוזיציה שפועלת באופן שיטתי ועקבי כדי להחליש את כוח המיקוח של הממשלה. ואתה ומפלגתך נמנים עם האופוזיציה הזאת.

משה שחל (המערך):

לומר זאת, זה פשוט עלילה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אסור להתעלם מן העובדה כי במשך זמן ארוך ניהלה הממשלה את המשאומתן כאשר מאחורי גבה תנועה מאורגנת מנסה להוציא אותה לויתורים, לנסיגות ולהתקפלות. אלה מאנשי מפלגת העבודה אשר באו בימים האחרונים למתות ביקורת קיצונית על יסודות מסויימים בהסכם השלום חייבים לשאול את עצמם כמה תרמה מפלגת העבודה להחלשת כוח העמידה ויכולת המיקוח של הממשלה בחודשים האחרונים. קל מאוד לבוא לכאן, לכנסת — — —

משה שחל (המערך):

העניין רציני מדי, חבר-הכנסת אולמרט, ואני רוצה לשאול אותך שאלה: יד על הלב, אילו אנחנו היינו מביאים הסכם כזה, מה אתם הייתם עושים?

תונים שקיבלנו ב־1977 לא ניתן יהיה להגשים במ־לואם את כל עקרונות מצע הליכוד. אולם אני מאמין כי עדיין פתוחה דרך לפני הממשלה לשמור על עיקרי עמדתנו, דהיינו המשך ההתנחלות, הנוכחות הצבאית ומגיעת שלטון זר ביהודה, בשומרון וב־עזה. המאבק על נושאים אלה יהיה במוקד תשומת־לבנו בחודשים הקרובים. אילו נדרשנו, אדוני היושב־ראש, להצביע בעד חלק זה בהסכם בלבד, כי־אז בלא חמדה ובלא שמחה הייתי מצרף את קולי לרשימת התומכים.

לא כן לגבי ההסכם הנוגע למצרים. בניגוד לא־חדים מחברי אני חש את גודל הייסורים שבהם התי־חבט ראש הממשלה בטרם הסכים לראות את התביעה לפינוי הישובים כתנאי למימושו של ההסכם. אולם אני מרגיש כי אינני יכול להיות שותף להסכמה זו. אין לי ספק כי אכן כך הועמדו הדברים בוועידת קמפ־דייוויד וזהו התנאי שהוצג. אולם לאורך כל השנים האחרונות סירבנו לקבל הצגת דברים כזו כד־רך לניהול המשא־ומתן. בשעת חתימת הסכמי־הבין־ניים עם מצרים טענו כי ההסכמים המסויימים ההם היו כשלון וסירבנו לקבל את הדעה כי האלטרנטיבה היא מלחמה או משבר חמור ובלתי ניתן לתיקון ביחסים עם ארצות־הברית.

אני מאמין שלא היה מנוס מתשלום מחיר כבד מאוד למצרים תמורת הסדר שלום אתה. אני מוכן לקבל כי מחיר זה, באין מנוס, חייב היה לכלול נסיגות, ויתורים על מיתקנים צבאיים ואף על פני־רוזים טוטאליים. אולם אני ממאן להשלים עם הטענה כי ויתור על הישובים חייב היה בהכרח להיות הנושא האחרון העומד למכשול בין הסכם ומשא־ומתן לבין ביטולם.

אין לי ספק כי יהיו הנסיבות אשר יהיו בעתיד, בסופר־שלב־דבר, בכל משא־ומתן, תועמד לבסוף שאלת הנוכחות של ישראל בשטחי רמת־הגולן, יהודה ושומ־רון והישובים שלנו מול שאלת השלום. לא אנו נעשה זאת, כי אם הצד האחר למשא־ומתן. הם יגורו גזירה שווה, וכל אותה איבה שממנה חששנו, בצדק, עכשיו בשאלת הישובים בסיני תחזור ותתדפק על דלתותינו בעצמה אדירה לאין ערוך.

לפיכך, אדוני היושב־ראש, החלטתי כי בנסיבות הללו לא אוכל להצביע בעד. אני עושה זאת בכאב רב ובידיעה כי ברגע מכריע כזה אינני יכול לתת את מלוא התמיכה לצעדי ראש הממשלה. בד־בבד אני מאמין כי השבועות והחודשים הקרובים יחשפו את הממשלה ואת מדיניותה בנושא יהודה ושומרון, ללחצים ואף לאיומים שיחייבו עקשנות, תעוזה ואי־מץ־לב בהתמודדות עמם. אין לי ספק כי נעמוד שכם אחד עם ראש הממשלה במאבקים אלה.

מאיר פעיל (מחנה שלי) ;
מוכרחים לומר שאתם אופוזיציה מאוד מאוד מוצ־לחת.

היזיר פ. שינמן :
רשות הדיבור לתבר־הכנסת אמיר, ואחריו — לתבר־הכנסת יגור.

אהוד אולמרט (הליכוד):

תרשה לי להחליט מה העניין שאני אדבר עליו ותהיה לך סבלנות מספקת להאזין.

היזיר פ. שינמן :
אל תתייחס לדברים.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מה שעשו בזמן האחרון מפלגת העבודה ותנועת "שלום עכשיו", שזכתה לתמיכתה, היה נסיון ממושך להחליש את הממשלה, לפגוע בתדמיתה, לחזק את הלחצים עליה ולהצדיק את הקשיחות הערבית והא־מריקנית.

שמחת אנשי "שלום עכשיו" איננה שמחת, לע־ליצותם אינני שותף. אינני כופר בזכותו של כל אזרח להביע את דעתו, למחות ולהפגין, וודאי שמב־חינה פורמאלית הם פעלו על־פי כל כללי הדמוקרטיה. אולם אני מאמין כי מחאתם הכוללנית והגורפת בעי־צומ של המשא־ומתן, לא היה בה נסיון להגיש תכנית אלטרנטיבית למדיניות הממשלה, אלא תביעה להתקפלות ולקבלת תכתיב.

א־אפשר שלא לציין כי אווירה זו של מחאה ושל הרפיה קיבלה חיוק מגורמים שונים בתוך המ־ערכת הפוליטית הסמוכה לממשלה עצמה, שתפקידם צריך היה להיות הפוך לגמרי. אך יהיו הסיבות וה־נסיבות אשר יהיו, חובתנו לבחון את ההסדר כפי שהוא מציג לנו היום.

מיכאל חריש (המערך):
סוף סוף אתה מתחיל לנאום.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אינני שותף לחלק מן הנבואות האפוקליפטיות שהשמיעו כאן כמה מדוברי הליכוד, ואני מסתייג מן הנימה והביטויים שהעלה כאן משה שמיר. גם כאשר אנו חולקים על יסודות מסויימים בהסכם, ואף אם איננו שותפים מלאים לתחושת הבשורה של ראש הממשלה לגבי כל חלקי ההסכם, אנו עושים זאת בדרך־אמצע למנהיג דגול ולציוני גדול אשר עשרות שנים מחיינו הקדיש באומץ ובהתמדה ובעקביות למ־אבק על קיומה ושלמותה של ארץ־ישראל. דווקא משום כך זהו ויכוח קורע לב ומכאיב.

אני סובר כי ההסכם המוצע כולל הישגים מש־מעתיים למדינה, במסגרת תכנית האוטונומיה שהעל־תה הממשלה לראשונה לפני שנה. אין לי ספק כי גם חלק זה בהסכם איננו אידיאלי. הוא טומן בחובו סכנות, ועוד צפויות דגול לעיוני גדול אשר עקרו־ות וויכוחים על נקודות רבות בו. הסכם זה הוא רק ראשיתו של תהליך שבמהלכו נהיה צפויים ללחצים אדירים ולאיומים בטרם ייקבע סופית גורלם של יהודה ושומרון. אולם בצל כל הסכנות האלה א־אפשר להת־עלם מן העובדה כי הסכם זה מבטיח את המשך ההתנחלות ביהודה ובשומרון, את נוכחות הצבא היש־ראלי באזורים אלה, רכישת קרקעות על־ידי יהודים, התעלמות מוחלטת ממעמד אש"פ ואי־קבלת התביעה להקמת מדינה פלשתינאית. שכן אין זהות בין הא־מור בהסכם הזה ובין המצע המקורי של הליכוד. עוד לפני הבחירות ובוודאי מייד לאחריהן ידענו כי בני־

החברתי. אנו צריכים לזכור כי באנו לארץ הזאת לא רק כדי לבנות מדינה אלא גם כדי להקים חברה טובה וצודקת, ברוח האידאליה הגדולים של האנושות ושל היהדות. אם, חלילה, ניכשל בזה — נצדיק את האסטרטגיה המפורסמת של חביב בורגיבה הטוניסי, ודי לחכימא ברמיזה.

בהקשר זה עלי להדגיש כי חזונו של דוד בן־גוריון וזכרונו־לברכה בדבר מרכזיותו של הנגב בפיתוח המדינה ובפיתוח חברה חדשה מקבל עתה משנה תוקף. על כל זרועות הביצוע של המדינה לעשות מייד להיערכויות תקציביות חדשות לפיתוח הנגב ול־הקצאת המשאבים האנושיים הדרושים לכך.

כאדם שקשר את גורלו בנגב ובדימונה אני יכול להעיד על עצמי, על תושבי עירי ועל אורחים אחרים הפזורים ברחבי הנגב, כי אנו מצפים שהנגב יעלה עתה ביתר תנופה לראש סולם העדיפויות הלאומי ויתן תשובה לכל מאווייהם של אנשים המחפשים אתגרים חברתיים והתיישבותיים.

רביעית, הייתי אומר שסיכויי השלום אשר נפ־תחו והאווירה הבין־לאומית אשר נוצרה דורשים מא־תנו לחזור ולראות במרכז חיינו את היזמה, התושיה ותחזון כדרך של התנהגות בעולם קשה זה שבו אנו חיים. המציאות החדשה פותחת אפשרויות גדולות הן אצלנו והן בזירה הבין־לאומית. הנה שמענו בכל־התקשורת בעולם שסין העממית רואה באהדה את הס־כמי סאדאת—בגין, כנראה מתוך שמחה למפלתה של ברית־המועצות בזירה המזרח־תיכונית. דבר זה צריך לעודד אותנו לנסות ולהשיג קשרים דיפלומטיים עם סין ולהפעיל מאמצים לחידוש היחסים עם ארצות אפריקניות במהירות ובזריזות.

אדוני היושב־ראש, לא אוכל לסיים דברי מעל במה זו מבלי להתייחס למשהו שנראה לי לא רק חשוב אלא גם יסודי. כולנו עקבנו בימים האחרונים אחר השתפכויות של שמחה המונית אמיתית, ולצדה אחר גילויים של השתפכות עצמית, הצגות גראנדיוזיות של אנשים המבקשים לשכנע את העולם ואותנו כי הם הם שהביאו את השלום לאזורנו כשידול, בלחץ, בפעולה ואף בהפגנות. פוליטיקאים ממולחים רוצים ומצליחים לעשות הון פוליטי ממה שקרה. עלינו להזהר כיר להם ולעצמנו שמי שיביא לנו את השלום זה לא סאדאת ואף לא בגין ובוודאי לא אנשי "שלום עכשיו". עלינו לזכור כי מי שנחנו לנו את האפשרות לעשות ויתורים גדולים למען השלום אלה הם אותם בחורים יקרים שאינם כבר אתנו, הגיבורים שמסרו נפשם על הגנת המולדת ושיחרורה, הפצועים והנפגעים שבזכותם הגענו עד הלום. השלום בא בזכותם ובזכות המאמץ הבטחוני של כל עם ישראל.

אדוני היושב־ראש, בסיום אני נאלץ להשתמש בממה זו להבעת דאגה לתושבי רמת־הגולן.

מאיר פעיל (מתנה שלי):

חבר־הכנסת אמיר, יש לי שאלה אליך: אילו דאגות יש לך — — —

יעקב זאק אמיר (המערך):

אני עומד לסיים ועכשיו אתה מפריע לי. (חבר־הכנסת מ. פעיל קורא קריאת־ביניים)

יעקב זאק אמיר (המערך):

אדוני היושב־ראש, עמיתי חברי הכנסת, ההסכמים שהושגו עם נשיא מצרים בארצות־הברית הטילו את כולנו ללבטים קשים, על־אף השמחה הרבה ששטפה אותנו כאשר שמענו עליהם. השלום המיוחל מסתמן באופק, אבל המחיר כבד מאוד, ולא רק בשטחים — גם במושגים ועקרונות מקודשים. המחיר שאנו משל־מים הוא גם מחיר העירעור של הבטחון הרב שחלק מהעם חש בעבר לגבי מנהיגים שניהלו את המשא ומתן בזירה הבין־לאומית. זו הפעם הראשונה שמנ־היג נבחר של מדינתנו מטלטל אותנו בקיצוניות כזאת מקצה אחד של תפיסה אידיאולוגית לקצה שני; מאיג־רא רמא של גדלות לאומית לבירא עמיקתא של וי־תורים קשים ומכאיבים. דוד בן־גוריון וזכרונו־לברכה ויתר בזמנו על סיני, אבל היה זה ויתור על שטח בלבד ולא על השקפת־עולם עמוקה, כמו זו של מנחם בגין, שאנשים האמינו בה מעומק לבם.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אבל לא תמורת חוזה שלום.

יעקב זאק אמיר (המערך):

זה מוכיח פעם נוספת את מה שלימדו אותנו כל הזמן: להתרחק מפולחן האישיות מכל סוג שהוא; לא לסמוך על האדם אלא על הרעיון, על הבסיס הרחב המאחד קבוצות אנשים, מעמד, חברה.

אבל קרה מה שקרה, ואין לנו ברירה אלא להת־ייחס לתוצאות ולהיערך לקראת העתיד. עלינו לדאוג, קודם־כֹּל, במידה שנוכל להגיע להסכמים עם שכ־נינו האחרים, שלא להסכים כי המודל הזה של ההס־כם עם סאדאת יהיה המודל גם בהסדרים החדשים. אנו חייבים להבהיר שעם האחרים זה לא ילך, במיוחד כשידובר בגורל רמת־הגולן, ירושלים וישובי בקעת־הירדן. שנית, עלינו לבדוק היטב מה מסתתר מא־חורי רעיון האוטונומיה בגדה המערבית ובעזה. העק־רון של האוטונומיה יהיה אולי טוב אם ירדן תעניק אזרחות לתושבים הערבים בגדה, ואולי מצרים תעניק אזרחות לתושבי רצועת־עזה. חלילה לנו להיתפס לאפ־שרות שמיליון תושבים בשטחים יקבלו תעודות זהות ישראליות. באופן זה ניכנס למלכודת של מדינה דו־לאומית, ולא תועיל לנו כל התחמקות. דווקא בת־קופה של שלום לא יהיה שחר לשום אשליות בעניין זה, והתושבים הערבים יעמדו על זכויותיהם האז־רחיות באופן שיפגע באפשרויות הגיבוש הלאומי שלנו ובבניית חברה ישראלית יציבה וברירה.

שלישית, עלינו לפנות ליהדות העולם ולעצמנו בדרישה להשתתף במיבצע אדיר של בניית חברה ישראלית אשר תוכל לעמוד באתגרי השלום ולהת־גונן בפני ההשפעות המסוכנות על עתידנו הלאומי. עלינו ליצור מצב שהמשימות של מיוזג גלויות אמ־ית, של בניית חברה צודקת ומפותחת, יכבשו את לבות היהודים ואת השכבות הרחבות בישראל, לא פחות ואולי יותר ממשומות ההגנה על מדינת י־ש־ראל וגילויי הגבורה שנתלוו לה.

מבחינה זו אינני מקבל את התפיסה של שר־האוצר שמחה ארליך, שהביע אותה בימים האחרונים, כי יש להעדיף את הרמת הדגל הכלכלי על־פני הדגל

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו —
הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (שינמן, אמיר, יגורי) —

הח"ר פ. שינמן :

חבר-הכנסת אמיר צריך לסיים.

יעקב זאק ואמר (המערך):

אחרי הנאום שלי אצא אתך להסביר לך מה קורה.

לפני זמן קצר ביקרה ועדת-משנה של ועדת הכל-כלה בראשותי ברמת-הגולן וכתה להבעת הודעות עם מדינת ישראל מצד התושבים הדרוזים אשר ביקשו להעניק להם תעודות זהות ישראליות. היום הגיעה אלינו הידיעה כי קיצונים מסיתים ואף מכים דרוזים אשר הודחו עם מדינת ישראל. הבטחון בקרב האזרחים התערער. עלינו למצוא דרך לעמוד בצרה הזאת ולשקול צעד שיעניק להם בטחון כלשהו. ייתכן שרצוי להתחשב בבני העדה המעטים האלה בגולן ולראותם כחלק מהעדה הדרוזית כולה החיה במדינת ישראל, שווה בזכויות ובחובות, ללא כל קשר לעתידו של חבל-ארץ זה בצפון ארצנו.

כמקובל לגבי קבלת הכרעה גורלית — וזו הכרעה גורלית לעם ישראל — אתמון בהצעה המבשרת את בואו של השלום ומשאירה פתח להצלחת ישוביני בסיני.

הח"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגורי, ואחריו — לחבר-הכנסת גרופר.

אסף יגורי :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במעלה הדרך היום לירושלים, בנתיב הצר והמרגש של שער-הגיא, בין שלדות המשווריינים מימי מלחמת העצמאות נסעתי אחרי מכונית שעל השימשה האחורית שלה היתה מודבקת הסיסמה: "שלום עכשיו". נדמה היה לי כי אילו היא ישנה, מפעם. הפכתי והפכתי בה: "שלום עכשיו", "עכשיו שלום" ומשהו לא נתן לי לשמוח. משהו אמיתי, משהו כמו אות אזהרה, תמרור. האם תענועני מדבר? האם "פאטה מוראנה"?

חברי הכנסת, דיון נוקב תהומי זה מתרחש אל מול אשמורת העשויה להיות ריקה משטחים, ריקה מהבטחות, על גבול האמיתות הבסיסיות שלנו. באשר מורת זו עומד, לדעתי, במרכז האדם בישראל, החברה שבנינו לנו, לילדינו ולדורות הבאים. כל אחד מת-ייצב אל מול עצמו בתחלטה קשה, אולי מן הקשות ביותר.

אדוני היושב-ראש, יש מקום לדאגה, לדאגה אמיתית, דווקא משום הדרישה להוריד ישובים. האם יש בכך גם מודל לפתרונות אפשריים ביהודה ובשומרון וברמת-הגולן? יש איש ממשי בגירה הממוחית; יש אפשרות של פעולות טרור ויזמה מלחמתית בגירה הצפונית; יש פגיעה בטחונות באבדן עומק אסטרטגי להמרון וכושר תמרון יבשתי ואווירי, באבדן שדות תעופה; נפגעו גם מערכות ההתרעה. לעומת זאת יש מקום לתקווה שלא תשובל מצרים במלחמה נגד ישראל. כל מלחמה, אם תיכסה עלינו ללא מצרים, שונה במהותה ובסכנותה לעצם קיומנו. אני בעד שלום עם מצרים, אני מאמין שניתן להשיגו היום.

חברי הכנסת, משמעות ההצבעה היום בכנסת היא

הליכה בכיוון של הסדרים במסגרת גבולות 1967. את זאת צריך לומר בגלוי ובבהירות. היו אלטרנאטיבות שהחצנו ויש אופציות שעדיין אפשר לממש. יש מקום להקים אזורים פורחים, בהשקעות בין-לאומיות, אזורים סחר חפשי שיושקעו בהם הון ויוזמות של העולם החפשי — פיתוח תיירות, תעופה, תחבורה, מסחר ותעשייה. במסגרת אזורים סחר חפשי כאלה ניתן להקים חגורות שיהיו חגורות פעילות. זאת צריכה היתה להיות התכנית של באופירה, דהב ונביעות. זאת את זה "פיספסנו", אבל זו יכולה להיות התכנית של מעלה-אדומים וקצרין.

חברי הכנסת, ניצבות שאלות רבות. נראה שרק על חלקן יש כרגע, בשעה זו, תשובות מלאות. לדעתי במהלך המשא-ומתן על השלום יש מקום להידברות ולהסדרים על נושא הישובים ופינויים. מדובר לא רק בפיתחת-רפיח אלא גם באופירה, דהב ונביעות. חשוב שכל תושבי המדינה ידעו באופן חד-משמעי מה היא ההתייחסות לישובים בבקעת-הירדן וברמת-הגולן. שר החוץ מאשר היום כי הוא רואה קשים גדולים עד שיהיה הסכם חתום. עיקר הקשים שאני רואה יעלו לאחר חתימת ההסכם: האם מצרים תוביל לשלום נפרד גם בלי ירדן והפלשתינאים? כיצד יובטח הבטחון השוטף ביהודה ובשומרון? מה יקרה לדילול הכוחות בסיני אם תהייה הסרת? איזה משטר ואיזה שלטון יקבל אתריות ביהודה ובשומרון? ועוד.

חברי הכנסת, דרוש לנו דיון יסודי, ערכי, על המשמעות והמשימות הניצבות לפנינו. אדוני היושב-ראש, האם אמנם אנו נערכים לכך? בנושא צה"ל מתחייבת, לדעתי, היערכות מחשבתית, אירגונית. דרוש גישה שונה לבסיסי הדברים, למוטיבציות, לכוח העמידה, לשמירת חסנו הפנימי. בהתיישובות: איך להמשיך ולקיים תנופה נוכח פינוי ישובים, תקופה של עירעור אמתיות בצדקת המעשה ובטעם הדרך. בתנועות הנוער החלוציות: אלה הבנים והבנות המאמינים והתמימים, אנשי הנח"ל וההיאחזויות, הנוער הנפלא, הנלהב, השלים עם עצמו — איך לא לאבד אותו להמשך הדרך. החברה הישראלית וכלכלתה ניצבת בות בתקופה של עיצוב מחדש, נפתחים סיכויים גדולים, אין ספק, אולי מן הגדולים ביותר, ואורבות גם סכנות. לכן דרושה מנהיגות חזקה, אמיצה וסוחפת, דרושה היערכות לאומית כוללת.

חברי הכנסת, במדבר סיני לא גישלנו. לא בינינו את בתינו על חורבות בתים אחרים. פרחים יפרחו בשדות שם וזרעו ישראלים בדם לבם ולא ניתן להם ליהנות מהם. בפיתחת-רפיח ובאופירה מי צאנו הרבה חולות. לא ברור לי עד עצם הרגע הזה מדוע אי-אפשר היה לפתח את השטחים האלה ביחד — בפיתחת-רפיח, בימית, באופירה, בדהב — יש ראלים וערבים תושבי השטחים האלה, אלה בצד אלה. אילו היה נמצא אתנו ראש הממשלה הייתי פונה אליו להכריז עוד היום בדיון כאן בכנסת כי יעשה מאמץ עליון במהלך המשא-ומתן על הסכמי השלום להסביר לנשיא מצרים את משמעות העמוקה של פינוי הישובים, ויש אפשרות למצוא דרך להסדרים אחרים. אני פונה אל ראש הממשלה כי גם ייוזם מטעם הממשלה דיון מיוחד בכנסת להיערכות החברה הישראלית והכלכלה בישראל לקראת הימים הבאים.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (יגורי, שינמן, גרופר, זכאי, ארבלי-אלמוליון) —

חברי הכנסת, הייתי רוצה לשמוח, אבל משהו בתוכי מסרב. נפגשתי עם מתיישבי ימית, עם מתיישבי אופירה ודי-זוב — מה לעשות והם מסרבים להיות צמודים למדד, מדד המשא-ומתן? כך קשה לקיים חיים. אלה אנשים חיים עם משפחות, עם ציפיות ותקוות.

חברי הכנסת, נושאים רבים לפנינו, ובכל-זאת הנושא של המעשה ההתיישבותי הוא העליון, ומוטלת עלינו אחריות לומר. ולעשות למען המתיישבים, בהר-גשתם — כי יחשו שליחות ועורף יציבים; במעשה — כי תימשך הבנייה והפיתוח עד גמר חתימת הסכמי השלום ואחריהם. רק כאשר אפשר יהיה לממש את השלום בידיים יוכלו גם הם לחוש את טעם קרבנם. צריך לתת להם כתובת ברורה וסיוע משמעותי, להפנות את מיטב המחשבה, החינוך והגיבוי הציבורי והממלכתי לתנופת ההתיישבות בכל רחבי הארץ, ובמיוחד באזורים האלה.

אדוני היושב-ראש, התחנכנו והאמנו כי יש מעט ויש ערך לסמלים ולמלים כגון התיישבות, אדמה, אבנים וחולות, עצים ושדות, גני-ילדים ובתי-ספר. האמנו במושגים של קנאות לארץ ולאדמתה. האם ההסכמים מביאים אתם התפרקות מכל אלה? הקו החוצה אינו בין נאמנים לרפי-רוח. זהו צו המפריד כחים, צו החיים — וזה ערך עליון. אין ולא ניתן להיפרד מאלבומי הזכרון ומדמויות חברינו. אלה בל-בנו. אלבומי כל המלחמות, כל האנשים. הפעם צריך לתת סיכוי מלא לחיים של שלום, של צמיחה. דרוש מבט מפותח. לעבר העתיד.

הרבה חסר, לטעמי, במסמכים שהוגחו לפנינו, אבל יש בו העיקר: יש בשורה, יש תקווה, ועל כך מגיעה ברכה לראש הממשלה ולצוותו.

חברי הכנסת, אני תומך בסיכוי הזה לשלום. המהלך הזה דרוש לנו. יש לעשותו למען המשך המעשה הציבורי, להמשך החיים בארץ. אנו חייבים זאת לעצמנו ולדורות הבאים.

אדוני היושב-ראש, הנאמנים והאמיצים, המסורים בכל לבם לאידיאל הגדול, עליהם כתב המשורר חיים גורי:

"יום חדש אל תשכח

כי נשאנו שמך עד המוות עצם את עינינו
הנה מוטלות גופותינו שורה ארוכה,
ואיננו נושמים

אך הרוח עזה בהרים ונושמת
הבוקר נולד וזריחת הטללים רוננה
עוד נשוב ניפגש, נחזור כפרחים אדומים
תכרינו מייד זו מחלקת ההר האילמת
או נפרח עת תידום בהרים זעקת
ירייה אחרונה."

— "נחזור כפרחים אדומים" כתב המשורר. האם קללה היא או ברכה עמה?

הד"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת גרופר, ואחריו — לחברי-הכנסת כץ (עוז).

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יום גדול, יום היסטורי ושעה של אמת בבית הזה. נבחרו העם, זו היא שעה שכל אחד מאתנו יצטרך, בעוד שעתיים או שלוש שעות, להוכיח בהצבעתו מה הוא חושב בנושא השלום.

והנה מה קרה היום? אני מצטער מאוד, אינני רוצה לפגוע בחברי כנסת נכבדים, אדוני היושב-ראש, אבל טוב לומר את האמת.

יחזקאל זכאי (המערך):

לא, אל תעשה את זה.

פסח גרופר (הליכוד):

ישבתי כאן, בפסקות, והנה מה אנחנו שומעים? לאחר שלושים שנה מקום המדינה, לאחר שבמשך שנים הצדקנו את המלחמות שלנו ואמרנו שאנחנו שהיינו מותקפים בכל מלחמה ומלחמה, נדיה מוכנים לשלום — אמרו את הדברים האלה הממשלות הקודמות ואמרה זאת גם הממשלה הזאת — אמרנו שננהל משא-ומתן ישיר לא באמצעות מתווכים, שאנחנו רוצים לחתום על הסכם שלום ישיר ולא באמצעות שותפים ובמשא-ומתן ישיר נשב אל השולחן.

והנה, חברים נכבדים, חברי כנסת שכחו את מה שנאמר במשך שנים. ומה שמענו היום? מלל, צביונות, לא אמת, מתחסדים הבאים ונותנים פירושים של גמרא, שאם זה יהיה כך זה יהיה גם כך. האם כך מתייחסים למשא-ומתן על שלום? האם כך מתייחסים לרגע היסטורי? האם כך מתייחסים למה שייחלנו לו ומה שרצינו במשך כל השנים? רצינו שאנחנו, נבחרו העם, באופציה הקיימת, באופציה שהיא קיימת יום יום, אופציה של מלחמה ומלחמת הגנה של עם ישראל, נוכל להסתכל בפניהם של הבנים ונוכל להסתכל בפניהם של הלוזמים ולומר להם: עשינו הכול למען שלום, אבל האויב איננו רוצה אותו ואונסים אותו, מאלצים אותו להילחם. לכן ניצחנו בכל המלחמות, כי ידענו שאלה מלחמות הגנה ולא מלחמות כיבוש. זאת עשינו במשך שלושים שנה וזאת אנחנו עושים היום.

מה ראו חלק נכבד מחברי הכנסת במלל ובהצהרתם שלא יצביעו בעד, שלא יצביעו בעד השלום בגלל הישגים בפיתוח-רפיח?

שדשנה ארבלי-אלמוליון (המערך):

איש לא אמר זאת.

פסח גרופר (הליכוד):

אני מגיע לפיתחה. מי שרוצה להיות ישר עם עצמו — אני שמח היום — — —

יחזקאל זכאי (המערך):

פסח, פסח, ממתי אתה חושב כך?

פסח גרופר (הליכוד):

העם בישראל צופה אל הבית הזה; העם בישראל שומע מהבוקר את הדברים הנאמרים כאן; העם ישפוט את הנבחרים לא לפי המלל.

מה באים לספר לנו סיפורי בדים ופחד על פיתוח-רפיח ועל הישגים? כל אחד רואה עצמו אשור-...

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (גרופר, רובינשטיין, ארבל-אלמוזלינו, אשל, מ. שמיר, שינמן, וירשובסקי, אלגרבל, כץ (עוז)) —

שם. אתה וחלק מהחברך תקומו ותעברו לספסלים אח-רים, כי מי שיושב בצד הזה יושב כאן עם כבוד ועם אחריות, רוצה את שלום העם — — —
(חבר-הכנסת מ. שמיר קורא קריאת-ביניים)
אתה שר שירי — — —

משה שמיר (הליכוד):

תתבייש. זהו שקר. אתה משקר. אינך יודע מה שאתה מדבר. לא נברא ולא היה. אתה משקר. תאמר את האמת. אתה לא תהיה משרת של דיקטטורה. אתה סותם פיות מקצועי.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זה רגע של אמת, זה רגע שמי שירים את ידו נגד השלום — אינני יודע מה הוא יאמר בעוד כמה שבועות. לא תהיה חרטה, מפני שאנחנו אומרים במפורש: זוהי פריצת הדרך לשלום; אנחנו אומרים שנדאג ליושבים, נדאג לכל המתגיישים. כמו שהושבנו אותם בפיתחה נמשך ליי-שב אותם באזורים שלנו, ולא נפגע אף לא באחד. וכל המלל הזה, שזה יהיה דגם ליהודה, שומרון ועזה ושזה יהיה דגם לרמת-הגולן — הוא לא נכון.

(קריאה: מה הבטחון הזה?)

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
את מי אתם מוליכים שולל?

פסח גרופר (הליכוד):

אתם לא תצליחו, עם כל הצעקות האלה. לא יועיל לך. תמשיך, בבקשה. שמעתי את הנאום שלך. תמשיך, תצביע נגד השלום. תהיי אמיצה ותרימי את ידך. לא רק במלל.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
וו דמאגוגיה.

פסח גרופר (הליכוד):

זה מפלט לחברי הכנסת הישרים והאמיצים, חברי כנסת שנבחרו לדאוג לעם ישראל ולא למלל ולצבי-עות. תצביעו בעד השלום.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כץ (עוז), ואחריו — לחבר-הכנסת אלגרבל.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
כל הכבוד.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
כל הכבוד.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
כל הכבוד.

אברהם כץ (עוז) (המערך):

חבר-הכנסת גרופר, גם אני שתלתי, גם אני חרש-תי וגם פתחתי תלם. לא צריך להתרגש.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מרשה לעצ-מי להניח כי ראש הממשלה ושר החוץ הציגו את נושא ישובי הפיתחה כפי שהציגו כרי להסיט את

רפוס על הישובים ועל האנשים; מדברים על הי-שובים אנשים החיים בעיר, אשר לא חרשו, תלם בימי חייהם. ומה הם אומרים? הם שואלים: האם אתה יודע מה פירוש הדבר להוריד מתיישבים? ראיתי שהורידו מתיישבים במלחמות בכורח המציאות, הורידו אותם. האם אנחנו רוצים להוריד אותם בכוח, במלחמה? עם ישראל בנה את הישובים האלה על חשבוננו, על חשבון ההוצאות שלו. עם ישראל הקים ישובים. נכון, יושבים בהם בחורים נהדרים, משפחות מצויינות, אבל אם כורח המציאות מחייב לעזוב את הישובים — האם בגלל הישובים לא נגיע לשלום ולא נחוגג?

אינני אומר שיש כבר שלום, אבל זאת פריצת דרך לשלום, זו התחלת שלום אחרי שלושים שנה. האם יעז משהו לומר שזה לא כך, למרות כל התי-רוצים?

שמעתי ואני שמח שרוב חברי הכנסת יצביעו ללא שיקולים פוליטיים. אני רוצה לומר משהו לחברי, מפני שלחברי הסיעות האחרות אמרתי מה שאמרתי באופן כללי. אני רוצה לפנות לחברי סיעתי, סיעת הליכוד, ולומר: מה שמענו היום מחלק מן החברים? שמענו: אנחנו נימנע. זו שיטה צבועה. אדם צריך להיות אמיץ. הוא צריך להופיע בפני העם ולומר: אני נגד. אבל לא ייתכן שעלידי זה שיאמר "אני נמנע" יציל את עורו. בוז לאנשים האלה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
מאה אחוז. כל הכבוד לך.

פסח גרופר (הליכוד):

אנשים האומרים שהשלום לא טוב לעם הזה, שיי-קומו ויאמרו: אנחנו מצביעים נגד השלום.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
ההצבעה איננה בעד או נגד שלום.

תמר אשל (המערך):

מי יקום כאן להצביע נגד השלום?

פסח גרופר (הליכוד):

אנשים אשר אינם ממלאים את מצוות הבוחרים הם פחדנים. ולסופר הדגול משה שמיר: העזת לומר דברים קשים על ראש הממשלה. חבר-הכנסת משה שמיר, כשסטאלין מת שרת לו שירי תהילה, יגון ואבל.

משה שמיר (הליכוד):
זהו שקר.

פסח גרופר (הליכוד):

אתה בזמנך "הסוון" חוקר חיית, חוקר היית בתקו-פת "הסוון".

משה שמיר (הליכוד):
אתה משקר.

פסח גרופר (הליכוד):

אתה הלכת לחקור יהודים, ציונים, לוחמי חירות, אבל העזת לומר היום לראש הממשלה מיני דברים. תתבייש על המלים שאמרת. תקום מהכסא. לך ותשב

מן המעשה ההתיישבותי במדינת ישראל, 10% ממנו אין זו פעולה של 30 שנה בלבד אלא של הרבה יותר. השאלה העיקרית לגבי התכנית היא האם נוהל המשא-ומתן כהלכה, למי יש להאמין בהצהרות — לקארטר, לסאדאת או לכגין. ונאמרים דברים, נש- מעות הכרות. התשובה חד-משמעית: הפחות אמין מכולם היה הצוות הישראלי.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
הבעיה אינה אמון. הבעיה היא אם אנחנו משי- גים איזה הישג או לא.

אברהם כץ (עוז) (המערך):
מה רצה כל אחד מהצדדים בהיכנסו למשא-ומתן? קארטר רצה נפט, רצה השפעה על אזורי נפט, רצה הרגעת העימות עם ברית-המועצות וכן רצה להי- בחר פעם נוספת. בואת נכנס קארטר למשא-ומתן. סאדאת רצה את סיני, את התמיכה האמריקנית ואת היוקרה הערבית. וישראל רצתה מדינה יהודית, מדינה דמוקרטית, שלום בגבולות בני-הגנה, והליכוד רצה, נוסף על זה, גם ריבונות ביהודה ושומרון. כמה הצהרות, כמה הודעות, כמה "לאוים" ו"כנים" היו במשך השנה האחרונה מצד אלה שבסופו-שלי-דבר היו הצוות שהביא לנו את ההסכם?

ובכן מה השיג כל אחד משלושת הצדדים שחתמו על ההסכם? קארטר השיג את שלו: השפעה על הנפט, השפעה ויוקרה בין-לאומית; הוא שיפר את מצבו האלקטוראלי, השיג השקעה מסוימת של העי- מות במזרח-התיכון, אם אמנם יושג ההסכם הזה. סאדאת השיג את כל סיני, השיג את כל יושבינו, את כל 16 הישובים, השיג את שדות-התעופה ונוסף על זה כביש, השיג תמיכה אמריקנית כלכלית מא- סיבית וכן תמיכה אמריקנית פוליטית. הוא השיג תי- אום עם חלק מארצות ערב, כמו מארוקו, סודאן, סעודיה, ושמר את ירדן בתמונה. סאדאת היה האמין מכל שלושת הצדדים שניהלו את המשא-ומתן. הוא אמר את דבריו בתחילת דרכו, בתחילת בואו הנה לירושלים, והלך עם הדברים שלו עד הסוף. לכן כאשר סאדאת אומר משהו על ירושלים אני מציע לעצמנו להאמין לסאדאת ולא לאחרים. אני מציע להאמין לסאדאת במה שהוא מפרש את המשא-ומתן ואת המכתבים השונים שהיו שם ולא להאמין לא- חרים.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
אבל לגבי ירושלים לא ניתן יד.

אברהם כץ (עוז) (המערך):
אינני יודע למי ניתן יד ולמי לא ניתן יד.

(חבר-הכנסת ע. נוף קורא קריאת-ביניים).

בגין השיג הצעה לחוזה שלום עם מצרים ואפ- שרות של הוצאת מצרים מן העימות, אך דבר זה מותנה בהמשך שלטונו של סאדאת במצרים, ומצרים אינה מדינה דמוקרטית.

סאדאת לא עלה לשלטון במצרים אחרי בחירות דמוקרטיות — הוא עלה אחרי נאצר, ונאצר אחרי נגיב, ונגיב אחרי פארוק. כל אחד יודע איזה משטר יש במצרים. הוא הדין גם בסוריה וגם בירדן.

תשומת-הלב מן הנקודה הקריטית דווקא באזור אחר. ייתכן כי ראש הממשלה חשש יותר מן המאבק במפ- לגתו, כי האמונה של "אף שעל" היא זו שתגרום לבעיות יותר מאשר התקפתה של האופוזיציה, והוא ידע, ובצדק, כי תתקוף את הוויתור באזור הפיתחה. ומסתבר כי חישובו הטקטי היה נכון, שאם לא כן — איך להבין כיצד מבקשים מאנשים יודעי קרוא וכתוב לקרוא, מחד-גיסא, בהסכם המונח לפנינו משפט האומר: "יישום מלא של ריבונות מצרית עד לגבול הבין-לאומי המוכר שבין מצרים וארץ-ישראל (פלש- תינה) המאגדאטורית", ומאידך גיסא נותנים בכלי- התקשורת למיניהם הצהרות של אישים ורמזים, רמ- זים חזקים דיים לעורר ויכוח מר וגובק דווקא בנושא ישובי הפיתחה בכל המערכת הפוליטית?

הוויכוח הוא מר וגובק, כי הוא ויכוח על אמי- נות ועל קונצפציות ולא על ישובים. ישובים, חבר- הכנסת דקל — היכן הוא? איננו כרגע — מיישמים שתי תפיסות: תפיסה אחת הרואה את הישוב כמס- גרת חברתית צודקת יותר, אמתית יותר ואנושית יותר, במטרה לבנות חברה חדשה טובה יותר. בארץ הזאת הלכה הציונות עם הישובים ובנייתן של חברות חדשות בתוכם; והתפיסה השנייה בנושא הישובים עוסקת במיקומם של הישובים ככלי וכסיוע במאבק על אזורים וגבולות בני-הגנה למדינה היהודית.

המדיניות של תנועת העבודה הציונית ושל הצ- יונות העובדת היא שהשיגה את ההישגים האדירים עד לשנת 30- למדינה. מעתה מתחילת הציונות ההצ- הרתית וה"ציארטרים". אני חושש שהסכם זה לא יהיה אחד מהישיגיה של הציונות ההצהרתית הזאת.

עליכן אף במצב הפוליטי החדש בישראל לחסנם החברתי של הישובים דואגות ותדאגנה גם בעתיד תנועות התיישבות ידועות ומקובלות בעלות ערכים ומ- סורת, בעלות קשר קבוע וחי עם הישובים. כאן בכנסת ראויה לבחון ולקחת לתשומת-לבנו את הנושא של גבולות בני-הגנה של ישראל.

מדברים על הישובים. "ישובים" זה מושג כולל. מי הם? הבה נאמר את שמותיהם פעם אחת כדי שנדע במה מדברים. מדובר על 12 מושבים: אוגדה, שדות, ניר-אברהם, נתיבי-העשרה, פריאל, תלמי-יוסף, דיקלה, נאות-סיני, תרס"ג, קדש-ברנע, די-זהב ונבי- עות; מדובר על שני הקיבוצים סופה וחולית; מדובר על הישובים העירוניים: ימית, אופירה ומרכוז-אב- שלום — סך-הכול 16 ישובים בסיני, נוסף על שדות- התעופה, שעליהם נאמר שצריך לחזור מהם לגבול המאגדאטורי. וכמוכן לא כללתי במסגרת זו את הישובים המצחיקים של השר האחראי על "היישוב מחדש" וכן לא כללתי את הישובים שבדרום רצועת- עזה.

עלי לקבוע בצער ובחרדה כי ישובי סיני אלה הם רק המס הראשון שישולם על-פי תכנית המסגרת לשלום במזרח-התיכון. אחריהם עלולה לבוא הידר- דרות של 27 ישובי הבקעה, 28 ישובי הגולן, 5 ישובי גוש-עזיון, 3 ישובי מדיעין — כל כולם יחד 63 ישובים, ויחד עם ישובי הפיתחה והרצועה 83 ישובים, ושוב לא כללתי שיכונים והתנחלויות ביהודה ובשומרון. 83 ישובים, רבותי חברי הכנסת, הם 10%

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אלגרבלי, כץ (עוז), מילוא, רובינשטיין, שינמן) —

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
יש 3,000 סטודנטים במצרים.

(קריאה: מה אתה מציע במקום זה?)

אברהם כץ (עוז) (המערך):
תיכף אומר.

רוני מילוא (הליכוד):

הוא מציע להחליף את השלטון במצרים לשלטון דמוקרטי, זוהי הצעתו.

אברהם כץ (עוז) (המערך):

צריכים לדעת בדיוק מהו ההסכם. בגין הפסיד את גבולות הבטחון בסיני, ולכן גם באזורים אחרים, כי הוא זיתר על עקרון. בגין הפסיד את ישובינו בסיני והפסיד את הרצף לאופירה. הפסדנו על-ידי בגין והצוות הזה את התפיסה העקרונית של 242 — זאת שבגין לא רצה לקבל אותה מתחילה — כי כאשר נקבעה החלטה 242 היא נקבעה גם לגבי מצרים וכי אשר העקרון במצרים כבר בוטל, מי יוכל להחזיק באותו עקרון בגולן אחר-כך? — חברי-הכנסת גרו, פר, בצעקות לא נחזק בעקרונות. בעקרון, משמעות הכירוסם ב-242 היא גם לגבי הגולן וגם לגבי ירדן, כי העקרונות תופסים, ותחומים עליהם שלושה. ראש-הממשלה מר מנחם בגין אמר מעל הדוכן הזה: הנשיא קארטר קרא כל משפט וכל מלה וכל אות. מישהו מכאן מעלה בדעתו שהוא לא יודע מה כתוב שם?

השאירו את המשך המשא-ומתן לניהולם ולהחלטתם של סוריה ושל ירדן, אם הם יקבלו את מה שכתוב שם — המשך המשא-ומתן אינו בידינו אלא בידיהם.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזומה):
למה של סוריה?

אברהם כץ (עוז) (המערך):

גם של סוריה, כי העקרונות תופסים לגבי סוריה. זה כתוב במפורש. לא חסר הרבה אלא שברית-המיר עצות תעשה שיקול מחדש עם סוריה לגבי עמדתה במזרח-התיכון, ותשלח את סוריה למשא-ומתן. למה ואיך — אף אחד מאתנו לא יודע.

ויתרנו על עמדתנו לגבי מדינה פלשתינאית תוך ביצוע סעיף "החזרת האנשים שנותקו" ובקביעת בחי-רחה של רשות שלטונית ובדרך הבחירה. כך, בעצם, כללנו לעתיד אף את אש"פ בהסכם. אינני יודע מדוע אנשי ר"ק כל-כך צועקים. הם היחידים שצרי-כים להיות "מבסוטים" מכל העניין הזה. אנו עלולים לחזור לגבולות 1967, כשהחלטה על המשך המשא-ומתן אינו בידינו.

אדוני ראש הממשלה, כפו עלינו הסכם, הסכם כפוי ורע למדינת ישראל. לא בוששה להיות קטנים וצודקים — לקבל הסכם כפוי על-ידי ארצות-הברית וזאת לא בוששה. בוששה לא לומר את האמת ובמקום לומר שכפו שעלינו הסכם לומר: "השגנו היום אנו אדיר". אני יודע, אדוני ראש הממשלה, כי לא אתה היית צריך להיות מנהל המשא-ומתן.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
מי הציע את תכנית השלום?

אברהם כץ (עוז) (המערך):

אבל אתה "התנדבת", ויתרת ראשון על תיאום עמדות מראש עם ארצות-הברית והעמדת את ארצות-הברית כמי שכפתה עלינו את ההסכם הזה, למרות דברים שנאמרו על-ידי תנועת העבודה ומפלגת העבודה.

לסיכום דברי: קרוב לוודאי שהכנסת תצביע בעד הצעת הממשלה. אני סבור שבהצביעה צריכה היא לראות אותו כהסכם כפוי על מדינת ישראל, ובידיעה שבכל אחד מן השלבים הבאים יש להיאבק על מדיניות של גבולות בנייהגנה ככל יכלתנו, עם תקווה מועטת שנצליח, שכן הצוות הנוכחי הוא המנהל.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אלגרבלי, ואחריו — לחברי-הכנסת רום.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יום זה הוא יום גדול בתולדות המדינה ובימי הבית הזה. ההכרעה שבפניה אנו עומדים היא חשובה וגורלית. בהסכם המונח לפנינו, אדוני היושב-ראש, יש אורות ויש גם צללים. יש חרדות ויש תקוות.

חברי הכנסת, אמנה לראשונה את הצללים — פינוי הישובים, עזיבת נכסים בטחוניים וכלכליים חשובים; לעומתם יש לומר את האמת לעם, את האורות — לא הסדר כפוי אלא מאבק עיקש של ממשלת ישראל כדי להשיג את הטוב ביותר למען העם הזה. השגנו אורות, השגנו הישג חשוב — הוא פירוז חצי האי סיני מכוחות מצריים. הנסיגה האחרונה תהיה לאחר כינון השלום, לא לפניו. יהיה בידינו זמן לבי-חון הלכה למעשה את השלום; יהיו לנו שנתיים חיים משותפים לאחר הנסיגה אל הגבול הבין-לאומי. זאת האמת. אותה תקופה אנו חייבים לנצל עד תום למען מציאת השלום וקשירת דרשיה בין שני העמים.

לפנינו חווה שלום מלא, הכולל הכרה בישראל, חילופי שגרירים, חופש תנועה של סחורה ואנשים. זה הסדר כפוי, שעליו מדבר חברי-הכנסת אברהם כץ (עוז)? לא עוד הסכמי-מדינה, לא עוד הצהרות כוונות בלבד או הסכמים לא-לוחמה אלא הכרה מלאה, יחסים של שלום-אמת בין העמים.

רבותי חברי הכנסת, אנא, הסתכלו על היום הזה בפרספקטיבה היסטורית. עוד לפני שנתיים התפללנו על כל מגע, על כל תקווה להסכם; והיום, עם כל המכשולים שעדיין בדרך, הדבר ריאלי יותר ותלוי גם בנו — האם נשכיל ליצור דינאמיקה של שלום? האם מחר, לאחר ההצבעה, נפסיק להתלבט, לחשוש, להצהיר ולפטפט ונתחיל לפעול למען חיים משותפים, כיאה בין עמים גדולים — העם הישראלי והעם המצרי? אנחנו מדברים על פגישות בין מנהיגים במצרים ובישראל. אנחנו מדברים על חווה שלום בין עמים, אנחנו מדברים על חילופי סחורות ואנשים. הדבר תלוי גם בנו.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):

אני חושב שעל ממשלת ארצות־הברית לבוא לעזרת העם בישראל והעם המצרי, לאחר תקופה ארוכה של מלחמות וקרבות, להשקיע פה במפעלים משותפים בסיני, באתרי תיירות, בשטחי הכלכלה והחקלאות. אני מקווה שגם מצרים, גם ירדן וגם מדינות גור ספות יתנו יד לשלום. אין כל סיבה היום שמדינות נוספות, כמו סעודיה ומארוקו, לא יצטרפו להסכם השלום. אני מקווה שיתנו יד ויצטרפו בקרוב למפעל הגדול ביותר של תקופתנו, שהוא מפעל השלום.

חיו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת רום, ואחריו — לחבר־הכנסת בר־לב.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי כנסת נכבדים, אפתח באמרי שאני מעריך ביותר את ההחלטה הקשה שקיבל ראש הממשלה בקמפ־דייוויד, ואין לי ספק שקיבל החלטה זאת מתוך שיקולים של נאמנותו הבלתי ניתנת לערעור לעם ולמולדת, נאמנות שלאורה הגיג והדריך דורות של מורדים ולוחמים.

ברצוני, לפיכך, לבקש מראש הממשלה וחברי הממשלה וחברי הכנסת להאמין שגם אני מעוניין באמת ורוצה בשלום בין ישראל לבין מדינות ערב, ובמיוחד בין ישראל למצרים, ומתפלל לו. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת והשטחית תכניתו שיתוף פעולה בין ישראל ומצרים עוד מתחילת תקופת המשא־ומ־תן. אבל אני מתפלל לשלום שיהיה שלום אמתי, יציב ובר־קיימא, שבו תהיה ישראל מסוגלת לחיות בבטחון וללא צורך להזעיק את צאצא עם כל תוויה בהיערכות מעבר לגבול. האם זו התוצאה שתתקבל מהחלטות קמפ־דייוויד ומהסכמת ממשלת ישראל לקבל את התכתיב של נשיא מצרים לפינוי מוחלט של סיני, לרבות שדות־התעופה והישובים באזור ימית ומרחב־שלמה?

מה היו תנאי סאדאת להסדר עם ישראל? — ראשית, שום ישראלי, חייל או אזרח, לא יישאר מעבר לגבול על אדמה ערבית קדושה; שנית, קשירת ההסכמים בין מצרים וישראל לעניין הפלשתיני. בקמפ־דייוויד, כמו בדיונים קודמים, עמד הנשיא סאדאת על דרישתו העקרונית לנסיגה מוחלטת מהאדמה המצרית. הוא הגשים את זיקתו לאדמה הערבית. בעצם, מה שקרה הוא שכל מה שסאדאת נותן במלה הוא יכול גם לקחת במלה; כל מה שקיבל עכשיו בא־דמה ניתן לקחת בחזרה אך ורק במלחמה.

דובר הרבה על הסיכון שהנשיא סאדאת לוקח על עצמו בהיותו המנהיג הערבי הראשון, ואולי היה חיד, המוכן לתת עתה על הסכם שלום עם ישראל. חושב אני שבאמת מוכן הנשיא סאדאת לקחת על עצמו להיות אותו "קרבן", ולדעתי, זאת מתוך הכרה שהוא יוכר בהיסטוריה כמנהיג הערבי שהחל בתהליך הנצחון הערבי, כפי שמוכר צאלאח א־דין. רואה הוא את "מיבצע־באדר" — צליחת התעלה וכיבוש קו בר־לב — כ"קרב חייטין" המודרני, ואת מפגשי ירושלים וקמפ־דייוויד כמפגשי יפו. סמוך ובטוח אני שהוא מקווה שתוצאות המפגשים האלה יהיו כתוצאות מפגשי יפו.

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב־ראש, לא תמיד היו יחסי איבה בין שני העמים. האיסלאם ידע תקופות של טובנות. היו תקופות יפות בין האיסלאם לבין היהדות. עלינו להמשיך בדבקות ובתנופה בדו־שיח וליצור יחסים משמעותיים בתחומי הכלכלה, התיירות, המסחר, החקלאות, התרבות והחינוך בין שני העמים. רק בכוחם של יחסים משמעותיים בין העמים נוכל למנוע חזרה אל דרך האיבה והמצור. זאת עלינו לעשות מתוך הכרה של התרבות המצרית, של העם המצרי, לא מתוך עליונות, חלילה, אלא תוך יחסים של תרבות אנושית.

על ממשלת ישראל לגשת לעיצוב השלום. טוב תעשה הממשלה אם בימים הקרובים תקים צוות לתיכנון השלום ולביצועו. בצוות חייבים לשבת אנשי רוח ואנשי מעש, תעשיינים, עורכי־דין, חקלאים ואנשי ציבור.

השלום, אדוני היושב־ראש, הוא ערך עליון ביהדות. אינני מבין כל אותם אנשים אשר בשם היהדות מתנגדים לשלום. אני רוצה לצטט כאן מתוך דברי חז"ל. רבי יהושע בן לוי אמר: גדול השלום לארץ כשארר לעישה. ועוד נאמר: גדול הוא השלום שהיה אפילו הקדוש־ברוך־הוא שינה בדבר מפני השלום. די לחכימא ברמיזא. כל הדיבורים הנשמעים היום על סוף הצינונות, על סוף תקופת האתגרים אם נקבל החלטה שלילית, הם הבל וריק. האם פתרון את בעיית העוני והמצוקה בארץ? האם יישבנו את הגליל? האם יישבנו את הנגב? קראתי היום בעתון "הארץ" שרק 2,200 איש הצטרפו לנגב ולגליל בשנה האחרונה. זו בושה. לפנינו ימים גדולים — חמש שנים של עשייה בכל התחומים. אלה יהיו שנים קשות גם בתחום הכלכלי. עלינו לבצר את הבטחון, עלינו לבנות את מה שאנחנו מפנים בסיני. יש לומר את האמת לעם. בקשה אחת לי ממעצבי המדיניות הכלכלית: אנא, אל תתנו יד לרווחים קלים. אנא, אל תגזעו בתקציבים ובפרוייקטים המיועדים לשיקום שכר־נות עוני, אל תתנו יד לפגוע בתקציבים המיועדים לחינוך העם. לחברי הפרוספורידין, סגן ראש הממשלה, אני קורא להמשיך ללא הרף במפעלי החברה בארץ, למרות הבעיות הקשות שיש לפנינו. אנחנו חייבים ללכת, כמו תמיד, בצורה מאוזנת — השקעה בתחום הבטחון והמשך המפעל הצינוני האדיר ביותר — קיבוץ גלויות בעם ישראל.

אני מקווה שהשנה הקרובה תהיה שנת שלום לעם ישראל. אנחנו חייבים ללכת בזה ללא חשדות, ובהרבה אהבה. שלום לא עושים בחשדות. שלום עושים ביחסי אהבה בין עמים. זה ערך ביהדות. זה תמיד היה ערך גדול בצינונות. אנא, הבה נשׁ־תחרר מהאווירה הקודרת והשוררת היום. ניגש למפעל הגדול ביותר בימינו, למפעל השלום, בהרבה אהבה והרבה חדווה של עשייה להקמת מפעלים משותפים.

אני קורא לממשלת ארצות־הברית לעזור לאזור הזה, כמו שעשתה לאחר מלחמת העולם השנייה — או היתה תכנית מארשאל שבנתה את אירופה לאחר המלחמה. גם אנחנו זקוקים וזכאים — — —

ואב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

היתה תכנית לאמצעי ייצור שיוכלו להתפרנס לבד.

הקונצפציה שללא מצרים אי־אפשר לצאת למל־חמה נגד ישראל מהמזרח ומהצפון מתעלמת מה־פריסה הגיאוגראפית ומהכוחות הצבאיים המאיימים מ־כיוון זה ומהתקדימים ההיסטוריים שהתקפות המסור־כנות באו מהצפון — "מצפון תיפתח הרעה". קונצ־פציה זו מתעלמת מחשיבות סיני ופריסת כוחות צה"ל בסיני ובשדות־התעופה ובמלא אילת ואופירה להגנת ישראל מפני התקפות גם מהמזרח ומהצפון. קונצ־פציה זו מתעלמת מיכולת ההרתעה ממלחמה בקיום בסיסים צבאיים בסיני, הוויתור על בסיסי צה"ל, שדות־התעופה ובסיסי חיל־הים בסיני ובים־האדום מהווה פגיעה ביכולת ההרתעה ובמניעת מלחמה גם בחזית המזרחית והצפונית.

ועתה לעניין פינוי הישובים בסיני ופינוי שדות־התעופה ובסיסי חיל־הים. ראשית, לדעתי, היתה זו שגיאה בסיסית בניהול המשא־ומתן בקמפ־דייוויד להפ־ריד בין הבסיסים הצבאיים ובין הישובים. תמיד טענו שישושים הם חלק מהמערך הבטחוני של ישראל. בהפ־רדה הזאת עירערנו את העקרונות ההיסטוריים. הזוה, בכך עירערנו גם את הנימוק הבטחוני בדבר חשיבות ההת־ישובות גם בגולן וביהודה ובשומרון. ההחלטה הרבה היא איפוא בעירעור האמינות של גימקוי הבטחון שדגלנו בהם והשתמשנו בהם בדיונים מדיניים. גם ליירבים וגם לידידים אמרנו ששדות־התעופה והישוב־בים הם הכרחיים לבטחון ישראל. אף שאמרנו לנו שיש תחליפים, אמרנו: אין, אין תחליף העומד במבחן הזמן, ורק נצחיות פיסית ישראלית מבטיחה את בט־חוננו. עתה — נשארנו במערומינו.

אדוני היושב־ראש וחברי הכנסת, אם אנו מדב־רים על שלום אמיתי, מדוע אי־אפשר שיהודים יש־ראלים יהיו ויישבו אזורים בסיני הגובלים עם יש־ראל? איזה הוא שלום הדורש אזור שהיה "יודגריין"? מדוע לא נעמדי דרישה זו כנגד הוויתור שנכלל בתכנית, בהסכמי ישראל, בדבר כביש פתוח בין סיני וירדן? נזכור שהגבול הבין־לאומי לא היה בין מצ־רים ובין שטח המאנדאט פלשתינה־ארץ־ישראל. היה זה גבול בין המאנדאט ובין סיני שהיה שטח שלטון מצרי־בריתי. תחנות הגבול המצריות היו בקנטרה, על הסואץ, ולא ברפיח ובאל־עריש.

חשוב להזכיר שההתיישובות בשומרון היא במקו־מות אסטרטגיים, באזורים המיועדים להפריד בין רי־כוזי האוכלוסיה הערבית במשולש הקטן ובין אלה שעל גב ההר. אלה ישובים בעלי חשיבות בטחונית, ויש להודות לחלוצים המסורים מ"גוש־אמונים" המייש־בים מקומות חשובים אלה. תקדים סיני מהווה איום על ישובים אלו. דברי מצרים וארצות־הברית בנושא זה מדאיגים אותנו, ואל נתעלם מהם.

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, הרשו לי הודעה אישית. נכנסתי לפעילות פוליטית מפני שהאמנתי שבי־כוז לתרום להחלטות שיבטיחו את עתיד העם, וב־עיקר לחומו נגד הקונצפציה "שטחים ומזרות שלום". האמנתי שהליכוז ושחנותות החירות בראשות בנחם בגין אכן יבטיחו דרך מדינית שתוכיח שניתן להגיע לשלום ולהרתיע ממלחמה בגבולות בטוחים שייקבעו במשא־ומתן. ועידת תנועת החירות קבעה שגבולות הש־לום יהיו בסיני ועל הגולן.

סאדאת מציג את הסכמי קמפ־דייוויד, במסגרת האסטרטגיה הערבית, כביצוע ההחלטה שזכותה וחור־בחה של כל מדינה ערבית "להשתמש בכל האמצעים", כפי שהוחלט בוועידת רבאט, ולהשיג את נסיגת ישראל מאדמות שנכבשו ב־1967. סאדאת הודיע שבחר בדרך המדינית, המתבססת על ארצות־הברית, להשגת המטרה הזאת. אכן מבחינתו כבר החל להוכיח שדרכו זו נושאת פירות. את ההמשך של ביצוע הדרישות המ־בוטאות במכתבי הנשיא סאדאת בעניין ירושלים, ב־עניין יהודה ושומרון, או הגדה כפי שהוא קורא לכך, הוא משאיר לשלב נוסף, תוך כדי הנסיגה מסיני. כפי שאמר איש משרד החוץ המצרי, עוסמה אל־בז, פתרון הבעיה הפלשתינית חייב להיעשות בהדרגה ובסבלנות.

לדעתי סאדאת זורע בהסכם זה את הזרעים שה־מנהיגים שיבואו אחרינו יקצרו את פירותיהם. על־כן הוא מצפה שההיסטוריה הערבית תודה לו. יש לציין את פליטת־הפה של הנשיא סאדאת לאחר הוועידה בקמפ־דייוויד — שיצא ממנה סחוט, כפי שסיפר לע־תונאים — כשהתבטא בראיון טלוויזיוני שוועידת קמפ־דייוויד היתה בשבילו ווט־רלו. אם הוא אכן רואה את ועידת קמפ־דייוויד כקרב ווט־רלו, ושבעלי־הברית בה היו מצרים וארצות־הברית נגד ישראל, הרי, אדוני ראש הממשלה, לפי דברי סאדאת, מהיו המקביל לווילינגטון, מי היה בליכר ומי הוא נאפוליון המ־יועד לאלבה לאחר המפלה בוטרלרי־קמפ־דייוויד?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לא אלבה אלא סאנטה־הלנה.

ירופה רום (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הבעיה העומדת בפנינו אינה בעיה של מי נאמן יותר למולדת, לעק־רונות, לעקרונות תנועת החירות. הבעיה העומדת בפ־נינו היא בעיה של קונצפציה מדינית ובטחונית. אני רואה סכנה גדולה בהשחטת עובדות קונצפציה. ברציני להזכיר את ההשחטות של קונצפציה שאמרה שרק כא־שר תשיג עליונות אווירית תוכל מצרים לפתוח במל־חמה. קונצפציה זו, מקורה היה במומחי בטחון, ש־כללו גם את שר הבטחון הנוכחי. קונצפציה זו הביאה לכך שהיתה שאננות לקראת מלחמת יום־הכיפורים והביאה למחדל של מלחמת יום־הכיפורים. היום אנחנו עומדים בפני קונצפציה ששלום נפרד עם מצרים כדאי כמעט בכל מחיר. אנחנו שמענו על קבלת הקונצ־פציה שללא מצרים לא תיתכן מלחמה שתסכן את קיום ישראל. סכנה רבה אלהתמך על מומחי בטחון הפועלים בקונצפציות מדורכות. לדעתי אלה קונצפציות מסוכנות ביותר. ראשית, ההסכמים בקמפ־דייוויד קשורים זה בזה. הסכם המסגרת לשלום במז־רח־הליכון מכיל סעיף א: הגדה המערבית ועזה; סעיף ב: ישראל—מצרים; סעיף ג: עקרונות להמ־שך. לפיכך הסכם המסגרת השני, או הראשון, לשלום בין ישראל ומצרים קשור ומשולב בהסכם המסגרת לגבי יהודה, שומרון ועזה. ולכן לא מפליא שהיום נמסר לנו שארצות־הברית מעכבת את המכתב בקשר להתחייבות למימון שדות־התעופה התחלופיים לסיני עד להתחייבות הממשלה להימנע מהקמת ישובים ב־יהודה, בשומרון ועזה, האם אין זו כבר הוכחה לקשר בין הסכם סיני והסכם יהודה ושומרון?

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (רום, שינמן, בר-לב, זיידל, רובינשטיין, שוסטק, שילנסקי) —

אנינה ישובים מול שלום אלא: פיתחת-רפיח או ש' לום, מרחב-שלמה או שלום. אלה השאלות. ראש הממשלה אמר לנו כאן לפני יומיים שהוא מצטער על כך שנשיא ארצות-הברית איננו יכול לבוא לכאן ול- תאר לנו איזו מערכה ואיזה מאבק קשה ניהלה הממשלה שלנו בקמפ-דייוויד למען הכללתה של פיתחת-רפיח והישארותם של הישובים. אבל, חברי הכנסת, מה ערך למאבק הזה בקמפ-דייוויד — שאני מאמין שהוא היה — אם ראש הממשלה ב-20 בנובמבר אש- תקד ויתר מרצונו על כל סיני? וסאדאת אמר את זה. סאדאת אמר: בגין נתן לי את סיני בלי שבי- קשתי.

הלל זיידל (הליכוד):

איפה הוא אמר את זה?

חיים בר-לב (המערך):

אביא לך ציטאטה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
האם אתה מעלה על הדעת שהוא היה בא לארץ אלולא הובטח לו משהו?

חיים בר-לב (המערך):

אתה צריך להפנות את השאלה לחבר-הכנסת זיידל.

שרהבריאט א. שופטק:

האם אתה מאמין לסאדאת?

חיים בר-לב (המערך):

אני מאמין, משום ששמעתי מפיו שר הבטחון שגם הוא בעניין זה הועמד בפני העובדה ולא התייעצו לא אתו ולא עם צה"ל על מה לוותר ועל מה לא. מה ששמעתי מפיו שר הבטחון מחזק את אמונתי במה שסאדאת אומר.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

אני מודה לך על הערתך המבהירה והמסדירה הכול.

אדוני היושב-ראש, אנו חוזרים לגבול 1967 בסיני בגלל עקרון של אי-חלוקתה מחדש של ארץ-ישראל המערבית.

רב שילנסקי (הליכוד):

ב-1967 זה היה הגבול בסיני, כפי שמוצע עכ- שיו?

חיים בר-לב (המערך):

כן. בדיוק בקו האלכסוני שעובר מפיתחת-רפיח עד אילת. אם את זאת אינך יודע מוטב שתעיין במפה.

רב שילנסקי (הליכוד):

ואיפה היתה רצועת-עזה? האם רצועת-עזה לא היתה הגבול בינינו לבין המצרים?

חיים בר-לב (המערך):

אמרת שהגבול בינינו לבין סיני הוא גבול 1967. תפסיק להתחמק ולעטוף את הגוללות בכל מיני עטי- פות.

תמכתי בתכנית השלום גם כאשר פרטים מסו- יימים בתכנית השלום נראו לי כמסוכנים. אבל נאמר לנו שהתכנית היא חבילה הכוללת כמה סעיפים שיבי- טיחו את עתיד ישראל: הזכות להתיישבות ביהודה ובשומרון; הישובים והבסיסים בסיני, אמנם בריבונות מצרית, אבל בהסכם, בנוכחות ישראלית. היום אנחנו נקראים לוותר על אלה. לדעתי מערערים בכך את יכולתנו לבצע את הסעיפים שהיו סעיפי הבטחון לגבי תכנית השלום.

בלב כבד, נוכח מצב זה, אנינה רואה דרך אחרת למלא את חובתי הפוליטית אלא להצביע נגד ההסכם הזה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בר-לב, ואחריו — לח- ברה-הכנסת בן-מאיר.

חיים בר-לב (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המצוקה שבה נתונים רבים מבין אזרחי ישראל, ואני בתוכם, וה- מועקה שאנו חשים נובעות מכך שהועמדנו בפני עוב- דה מוגמרת. הברירה שיש לנו, האלטרנטיבות שר- בים דיברו עליהן, קיימות רק להלכה — דה-יורה יש לנו ברירה לאשר או שלא לאשר את ההסכם המוצע, אך למעשה אין לאדם מן הישוב ברירה אלא לאשר את ההסכם הזה. לא משום שזה הסכם טוב, לא משום שזה ההסכם שייחלנו לו, לא משום שזה ההסכם הטוב ביותר שאפשר היה להשיג, אלא משום שאי-אישור ההסכם הזה יביא למצב גרוע הרבה יותר, ומשום ששלום, גם אם הוא מבוסס על גבול לא טוב, הוא עדיין שלום — וזה דבר גדול שיש לברך עליו.

אדוני היושב-ראש, בתהליך המשא-ומתן על הש- לום הנחה את ראש-הממשלה מנחם בגין עקרון אחד ויחיד: שיוכל לומר כי הריבונות על יהודה ושומרון לא נמסרה לגורם זר. קרבן לעקרון הזה גפלו כבר צרכי הבטחון של מדינת ישראל בגבול עם מצרים, וסכנה דומה מרחפת על הגבולות האחרים שלנו, אם הליכוד יהיה זה שבבוא היום ינהל את המשא-ומתן ויתחתם על הסכם עם שכנינו האחרים.

הגבול עם מצרים, חברי הכנסת, הוא גבול 1967. אמנם מסבירים לנו ראש הממשלה וחברים אחדים מהממשלה שהמצב לא נורא כל-כך, מנסים את הג- לולה המרה וזאת לעטוף במעטה של שוקולד. ראש הממשלה הסביר לנו כאן ששדות-התעופה יוון, בסך- הכול, ב-20—30 קילומטר, ומה הם 20—30 קילומטר בתקופה העל-קולית?

שר החוץ שם את יהבו על סידורי בטחון. חברי הכנסת, כל סידורי הבטחון, החל מפרוץ וכלה בנו- כחות כוחות או"ם, ערכם הוא אחד בלבד: התרעה של כך וכך שעות. גם אם כל סיני יהיה מפורז ויהיו בו הרבה כוחות או"ם, ויהיו בו כלי סוף תחנות הת- רעה אמריקניות, הערך הצבאי הוא במחצית היממה, או לכל היותר ביממה, של התרעה.

אם צבא מצרי יקבל פקודה להתקדם עד הגבול לא יעמדו לו הדברים הללו בדרך. טוב שנדע את זה. התיזה: ישובים מול שלום, חברי הכנסת, היא, לדעתי, הטעיה מכוונת, כי לא זו השאלה. השאלה

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הדעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (בר"ל, שילנסקי, בגין, הורביץ, פעיל) —

את זה משתי סיבות: (א) משום שבתפיסה של "אף שעל" ביהודה ובשומרון ממשיכים לדגול ראש הממשלה וחלק מחבריו גם היום; (ב) — זה דבר לא פחות חמור — עובדה היא שהממשלה הזאת איבדה את האמינות והזיכיון שאין לה כוח עמידה במשא ומתן. איני אומר את זה על סמך העקרון הידוע והמפורסם של שר החוץ "טוב שארם-א-שייך בלי שלום משלום בלי שארם-א-שייך"; אני אומר את זה על סמך דברים שהתרחשו בחודשים האחרונים לבגד עינינו. עובדה היא שהממשלה טענה וקבעה שהחלטה 242 אינה תופסת ביהודה ובשומרון. אחרי קמפ-דייוויד — היא תופסת. עובדה היא שהממשלה אמרה "לא גבולות 1967" — זה היה אחד המרכיבים של הקונסנסוס הלאומי — ואילו אחרי קמפ-דייוויד אנתנו מתקפלים עד הגבול של 1967 בסני. עובדה היא, שבפעם הראשונה ממשלת ישראל קיבלה מינוח, שכל ממשלות ישראל הקודמות, וגם ממשלה זו עד לקמפ-דייוויד, לא קיבלו. זה נוגע לפלשתינאים.

שר התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ: מדוע אתה חומך בהסכם?

חיים בר-לב (המערך):

ובמסמך ההסכם שנחתם בקמפ-דייוויד — אמנם בגירסה העברית נאמר: "הזכויות החוקיות של ערביי ארץ-ישראל", אך רוב העולם איננו קורא ושומע עברית, ולגבי רוב העולם הנוסח האנגלי הוא הנור. ובתרגום נכון הוא לא אומר: "הזכויות החוקיות של ערביי ארץ-ישראל" אלא הוא נותן הכרה לעם הפלשתינאי, דבר שכל הממשלות, וגם הממשלה הזאת, דחו. בקמפ-דייוויד זה נחתם על-ידי הממשלה הזאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חברי-הכנסת בר-לב, האם יש בזה פריצת דרך לשלום או לא? זה מה שחשוב. אתה ומפלגתך לא היה לכם האומץ לקבל זאת על עצמכם קודם.

חיים בר-לב (המערך):

אומץ-לב נלמד ממך, מאיר-קה.

(קריאה) אומץ-לב לדבר הרבה אפשר ללמוד ממנו. בעניין הישובים אמרה הממשלה שהם לא יורדו, ואם זה יהיה תנאי — לא ייחתם שלום. סאדאת אמר: אומה זו קדושה לערבים. בגין אמר: הישובים קדושים לנו. ערב צאתו לקמפ-דייוויד אמר ראש הממשלה למתיישבים שהם יישארו על כנם. בקמפ-דייוויד העניין ירד מעל הפרק.

חוסר אמינות, חוסר יכולת לעמוד על דברים חיוניים למדינה, הם שאפיינו את ממשלת ישראל במהלך המשא ומתן. ודבר זה ידוע ומוכר לכל אלה שינהלו את המשא ומתן בעתיד.

חברי הכנסת, הדרך היחידה להיחלץ ממצב אומלל זה היא בכך שבבוא היום ינוהל המשא ומתן על-ידי ממשלה בעלת תפיסה התואמת את צרכי הבטחון של ישראל; ממשלה משוחררת משאפויות בלתי-מצוינות; ממשלה היוצעת לנהל משא ומתן והמסוגלת לעמוד על הצרכים האמיתיים של ישראל.

אדוני היושב-ראש, כל עוד שורר שלום אפשר לחיות עם גבול 1967 בסני, אבל אנתנו חייבים לדעת שבגבול 1967 בסני יש פיתויים קשים מאוד ואין בו מרחב, ובעבר המצרים לא עמדו בפני הפיתויים הללו — לא בפני הפיתוי לסגור את מצרי-טי-ראן, לא בפני הפיתוי להשתמש ברצועת-עזה כבסיס לפעולה נגד ישראל, ולא בפני הנסיון לנתק את אילת המבודדת. הפיתויים הללו נפתחים מחדש עם נסיגתנו לגבול הישן. אורחי ישראל צריכים לדעת את זה. אנתנו צריכים לדעת שהסכם השלום הזה מציב, מבחינה זאת, גבול לא טוב בינינו לבין מצרים, ועל הפרק, חברי הכנסת, יעמדו הגבולות האחרים שלנו. בתקופת האוטונומיה תימסר הריבונות דה-פאקטו, הריבונות בפועל, לידי גורם ערבי. אמנם ראש הממשלה טוען וימשיך לטעון ששאלת הריבונות נשארה פתוחה, אך למעשה, חברי הכנסת, אורחי ישראל צריכים לדעת שהריבונות על הגדה נמסרה, כי תהיה שם מועצה נבחרת שתחליף את הממשל הצבאי שלנו, ומוכיר המדינה מר ואנס, במסיבת עיתונאים אחרי קמפ-דייוויד, התייחס אל המועצה הזאת וקרא לה "Tse transitional Palestinian Government" ואמנם דבר זה מופיע בטראנסקריפט הרשמי של הבית-הלבן. אנו בוודאי לא מכירים בדבר הזה, אבל צריך לדעת שהאמריקנים רואים את המועצה הנבחרת ברוח זו. זאת לא היתה פליטת-פה של ואנס. החוק בגדה הוא חוק ירדני. האזרחות היא אזרחות ירדנית.

דב שילנסקי (הליכוד):

למה לא החלתם את החוק הישראלי כאשר הייתם בממשלה?

חיים בר-לב (המערך):

תוק משטרה חוקה — ירדנית-פלשתינאית. גבולות האוטונומיה הזאת הם גבולות 1967.

ראש-הממשלה מ. בגין: אין גבולות.

חיים בר-לב (המערך):

אדוני ראש הממשלה, קלקיליה תהיה באוטונומיה, וכפר-סבא — בישראל; ומה שקורה בין קלקיליה שבאוטונומיה לבין כפר-סבא שבישראל זה הגבול בין האוטונומיה לבין ישראל.

ראש-הממשלה מ. בגין: שום גבול.

חיים בר-לב (המערך):

"שום גבול" — אצלך, אצלי — גבול, ואצל כל אדם הראוא את הדברים כך ואיננו דוגמאטי עד הסוף. טול-כרם בתוך שטח האוטונומיה, כפר-יונה — בישראל. אדוני ראש הממשלה, אני ידע שאתה טוען שהריבונות פתוחה. תיאורטית היא פתוחה; מעשית — התכנית הזאת קובעת ריבונות יומיומית של גורמים ערביים, והשאלה איפה יהיו הגבולות כאשר ייחתם ההסכם הסופי היא פתוחה.

אני רוצה לומר שאם הממשלה הזאת, ממשלת הליכוד, תנהל את המשא ומתן ותחתום על ההסכם, כסופר-שלידבר, בגבול המזרחי ובגבול הצפוני מורח, נמצא את עצמנו בגבולות 1967. אני אומר

— הודית הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (בר־לב, שינמן, מ. שמיר, ביטון, בן־מאיר, בגין, אלגרבל) —

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
את התקון בעברית אני מקבל.

מחיר שאני מודה ומתודה שאני כשלעצמי לא הייתי רוצה לשלם אותו, מחיר של הורדת ישובים, גם בעד שלום, אילו זה היה חלוי בי.

חברי הכנסת, אי־אפשר, לדעתי, לנקוט עמדה חד־משמעית, פשטנית, לגבי ההסכם; בשום־פנים ואופן לא. לכן אני — ואני בטוח שרוב העם אתי — אינני נמנה עם הצהוללים והשמחים שהתקבצו בכיכר מלכי ישראל לשמוח על הסכם שכרוכה בו הורדת ישובים, הורדת גברים, נשים, ילדים מביתם. על כך אינני צוהל ושמת.

(קריאה: על השלום.)

אינני נמנה עם אלה היכולים לשמוח על הסיכוי לשלום — וגם ראש הממשלה אמר שעדיין אין זו בשורה שלמה ובטוחה — הכרוך במחיר גורא כזה. ולא רק שאינני נמנה עם הצהוללים והשמחים אלא גם אינני יכול להימנות עם השמחים בלב מלא וב־ראש מורם על הסכם זה. אם לחמוך בו — בראש מורכן, לא בראש מורם.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
למה? למה?

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אבל אני מודה שאני גם אינני יכול להימנות עם אלה — גם אם הם חברי הטובים, הטובים ביותר — השוללים אותו באופן מוחלט, הדוחים אותו מכול וכול תוך שימוש בביטויים שזה שלום מזויף. אם לא הציתנות. אני חושב שהשלום אינו מזויף. אם לא יהיה שלום אמיתי לא יהיה הסכם ולא תהיה הורדת ישובים. אבל אני מאמין שלפי ההסכם — וזה הקושי הגדול פה — אכן מדובר בסיכוי לשלום אמיתי, בחוזה שלום בינינו לבין מצרים, ביחסים מלאים, בגבולות פתוחים, בשכנות טובה. לכן אינני אומר שזה שלום מזויף, ולא צריך מראש לומר "מי יכול להאמין לזה", שהרי אם כן — לעולם לא נוכל לדבר על שלום. אם איננו מוכנים להאמין שחותמים אתנו חוזה שלום, אם לעולם לא נאמין, אז צריך למחוק בכלל את המלה "שלום" מהמילון שלנו. ואני אומר: אם מדובר בשלום אמיתי צריך להאמין שמדובר בשלום אמיתי.

השאלה איננה שזה שלום מזויף; השאלה היא המחיר, השאלה היא השלום עם המחיר שלו. אסור לטשטש את הוויכוח הזה ואסור להסיט אותו בסיס־מאות קיצוניות לא נכונות, שאינן תורמות לוויכוח וגם לא לשוללים.

אדוני היושב־ראש, תחליט הכנסת מה שתחליט; וגם אם תאשר את ההסכם הזה — אין זה סוף. הצי־ינות ואין זה סופה של מדינת ישראל — בשום־פנים ואופן לא, ולא צריך לומר שזה סוף הציונות. גם אם אני חושב שזה הסכם לא טוב — ואני חושב שהוא לא טוב ואני לא אתמוך בו — לא אומר שזה סוף הציונות. אני גם לא מקבל את דברי חבר־הכנסת משה שמיר שראש הממשלה איבד את אמונתו בציונות. אינני מקבל זאת. אפשר לחלוק על דעתי של ראש הממשלה — — —

הוכח, אדוני היושב־ראש, כי ממשלת הליכוד אי־ננה בעלת הכישורים הללו, וכולנו משלמים את המחיר.

היור־פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת משה שמיר, להצעה לסדר.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, אני רוצה להציע שתוך זמן סביר בשעה הקרובה ייפסק הדיון, והוא יימשך מחוץ או בשבוע הבא. חברי הכנסת עייפים. הנושא חשוב.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
פתאום אתה דואג לחברי הכנסת? אתה היית כל היום במזנון.

משה שמיר (הליכוד):

הנושא כה חשוב, וככל הנראה נגיע להצבעות, החשובות מכול, בשעות הבוקר המוקדמות, ולכן אני מציע שנחדש את הדיון מחוץ או בשבוע הבא, מתוך רענונות ומתוך יכולת פיסית ורוחנית הראויה לנושא כה חשוב.

היור־פ. שינמן:

חברי הכנסת, ברשותו של יושב־ראש הישיבה לה־רע אם לקבל את ההצעה. אני מכריע שלא לקבל את ההצעה. כל חברי הכנסת התכוננו לכך שלילה זה יהיה ליל־שימורים. ורצוי וראוי להקדיש לילה שלם למען השלום. רשות הדיבור לחבר־הכנסת בן־מאיר.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אנו עומדים עתה לפני נעילת שער, ובעוד שעות מספר הכנסת — כמייצגת את העם בישראל — תצטרך להכריע.

מאז נתקבלה הידיעה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד, בשעות לפנות בוקר של יום ב' של השבוע שעבר, במשך עשרה ימים, עד הרגע הזה, נמשך ויכוח מר, קשה ונוקב בתוך כל תנועה, בתוך כל מפלגה, בתוך כל ישוב, בתוך כל בית בישראל, וב־סופר־לדבר אני מאמין בתוככי לבו של כל אחד, מהערב הוא עומד להיות מוכרע. אנו, הכנסת המ־ייצגת את הריבונות של עם ישראל, חייבים לקבל החלטה.

האמת היא שהעם חצוי בדעתו, ולפי דעתי כל אחד מתוך העם חצוי בלבו, חצוי בין הסיכוי וה־תקווה אולי — אולי אכן אפשר להשיג את השלום שהוא משאת־נפשו של העם הזה במשך כל שנות קיומו, משאת־נפשו של העם במדינה זו ובמשך עשרות שנים לפני קום המדינה, שבהן לא ידע יום אחד של שלום; הוא חצוי בין הסיכוי לשלום ובין המחיר הכבד וההוראי שאנו נתבעים לשלם בעד שלום זה.

ראש־הממשלה מ. בגין:
נורא.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני ראש הממשלה, לפי דעתי המחיר נורא.

ראש־הממשלה מ. בגין:

לא אמרים "נורא", אמרים "נורא".

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון). (מ. שמיר, בן־מאיר, בגין, מלמד, דרוקמן, סבירור, דיין) —

משה שמיר (הליכוד):
לא אמרתי זאת.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אם לא אמרת זאת אני שמח. יש מי שאומר אה זה.

משה שמיר (הליכוד):
יש פרוטוקול.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
בסדר, אז לא אתה. אינני מקבל את זה. אפשר לחלוק על דעתו של ראש הממשלה, אבל אני משוכנע — — —

ראשי־הממשלה מ. בגין:
חבר־הכנסת שמיר אמר דבר יותר חמור מכפי שאתה ציטטת. הוא אמר שלפי דעתו אני איבדתי את אמון נתי בצדקת הציונות.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אז אני אינני מקבל את זה. אמרתי זאת, אינני מקבל את הדיבורים על איבוד האמונה בצדקת הציונות.

משה שמיר (הליכוד):
אמרתי שהתכנית הזאת שומטת את צדקת הציונות מתחת לרגלינו.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
ידידי חבר־הכנסת שמיר, אין זה משנה מה שני־אמר — — —

אברהם מלמד (חזית דתית לאומית):
עשרים־וחמש שנים — — —

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
מה זה חשוב מה היה לפני עשרים־וחמש שנים?

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אפשר לחלוק על דעתו של ראש הממשלה, ואני חולק במידה רבה על דעתו, אבל אי־אפשר לומר שהוא איבד את אמונתו לא בציונות ולא בצדקת הציונות. ואני שולל את הדיבורים על בגידה. אף אחד בבית הזה אינו בוגד, והממשלה הזאת אינה ממשלה בוגדנית, והכנסת הזאת אינה בוגדת. קיבלתי היום איזה פלאקאט שחילקו לי, ונאמר בו שאם הכנסת תאשר את ההסכם, דינה יהיה כדון הפארלאמנט הצרפתי שאישר את ההסכם־פסן. איזה מין השוואות פסולות אלה? לא כך צריך לדבר.

השאלה היא מה המחיר, השאלה היא אם אנחנו צריכים לשלם את המחיר הזה. אני אומר את דעתי שלא היינו צריכים ולא היינו צריכים לשלם את המחיר הזה.

מנחם פבירור (הליכוד):
רק לפני שישה שבועות ניהלת פלירט וטענת שה־ממשלה הזאת היא קשוחה מדי ונוקשה מדי.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
חבר־הכנסת סבירור, אינך יודע מה אתה מדבר.

מנחם פבירור (הליכוד):
אני יודע מה אני מדבר.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
טענתי בוועדת החוץ והבטחון שאפשר לחתום על מסמך־יונה, ושר החוץ אמר לי אז שנהפכתי ליונה, והוא הסביר לנו בוועדת החוץ והבטחון שאי־אפשר לקבל את מסמך־יונה. על מה הוא חתם עכשיו? ואתה אומר שניהלתי פלירט? אני יודע את כל ההאשמות חסרות השחר שנהפכתי פתאום ליונה משום שהעזתי לומר שאפשר לחתום על מסמך־יונה. הלוואי והיינו חותמים על מסמך־יונה ולא על המסמך שנתתם בקמפ־דייוויד, בלי עם פלשתינאי, בלי זכויות. אז שר החוץ אמר: בלתי־אפשרי, זה אש"פ, זה לא טוב, פילפול לסיטיקה בלתי־רגילה. אני למדתי הרבה שנים תל־מוד, לא קיבלתי את הפילפול הזה. ושמעתי ששר החוץ שביקר אותי על כך התקיף אותי אפילו בממשלה ואמר: בן־מאיר נהפך ליונה. עכשיו ראינו מי נהפך ליונה ומי לא. אני מעיד אמרתי שהמפד"ל גמישה בסיטוחים, בהחלט, אבל עומדת על המעשים. הייתי מוכן לכל ניסוח שבעולם ולא להורדת ישובים. זה יותר חמור ממסמך־יונה. איזו השוואה אתה עושה?

מנחם פבירור (הליכוד):
אבל הצהרת־יונה לא היתה הצעה לחווה שלום.

שר־החוץ מ. דיין:
חבר־הכנסת בן־מאיר, אני רוצה להזכיר לך על מה היה הוויכוח בינינו בקשר למסמך־יונה. במסמך־יונה נאמר שישראל תהיה זכאית ביהודה ובשומרון או בגדה המערבית לאמצעים צבאיים ולא לצה"ל. בהסכם הזה נאמר שישראל תוכל להחזיק את כוחות צה"ל. לפי מה שנאמר לי — מבחינה משפטית יש ודאי מומחים גדולים ממני — ההצעה הראשונה שהוצעה לסאדאת עליידי קרייסקי בשם המציעים ה־אוריגינאליים דיברה על זכותה של ישראל להחזיק כוחות צבאיים, וסאדאת מחק את זה ואמר: אמצעים בטחוניים, לא כוחות צה"ל. בהסכם שמובא עכשיו מזכיר על כוחות צה"ל. זה ההבדל, הוא לא כלי־כך קטן.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
כן, אדוני שר החוץ, צריך לראות את הכול יחד — — —

ראשי־הממשלה מ. בגין:
חבר־הכנסת בן־מאיר, לפני שאתה עונה לשר החוץ תן לי לומר משהו: בוויכוח הזה רק קרייסקי חסר לנו.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):
אדוני ראש הממשלה, אתה יודע שאינני נמנה עם ידידי של קרייסקי. לא התייחסתי לזה. אבל היות שחבר־הכנסת סבירור פתאום העלה מהעבר ש־אני ניהלתי, כאילו, פלירט, אז אמרתי מה שאמרתי, במה אני תמכתי. ומחוסר זמן אינני רוצה להיכנס עכשיו לוויכוח עם שר החוץ. אבל אני רוצה לומר שזה לא בדיק כך. זו היתה הצהרת עקרונות מעור־פלת. לא מוזכר שם עם פלשתינאי, לא מוזכרות שם זכויותיו של העם הפלשתינאי ולא זכויות לגיטי־

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפיין (דיון) (בן-מאיר, אלגרבל, סבידור, בגין, מ. שמיר) —

ביע. אילו היה ראש הממשלה מסכים להפרדת הסעיף פים הייתי תומך בהסכם השלום, עם כל הקושי שבו, בלב חצוי, והייתי מצביע נגד הורדת ישובים. היות שזה אינו עומד כך, וראש הממשלה אומר לנו — זו המציאות, ואני מקבל אותה כמציאות — שאי אפשר להפריד, שההסכם הזה עומד כולו כך, אני אינני יכול — —

ראש-הממשלה מ. בגין:

הרי אתה יודע שאני הוא שהצעתי להפריד בין שני הדברים, אבל הספסלים האלה צעקו: התחמך קות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

בסדר, אבל היום הממשלה מציעה שלא להפריד.

ראש-הממשלה מ. בגין:

נכון.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):

בצדק.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— — אני אינני יכול, ואתי חברים רבים מסייע, במפלגתי, להרים יד בעד המעשה הזה של הורדת הישובים. עם זאת — ואמרתי זאת אתמול בישיבת הוועד הפועל שלנו לחבריינו מהישובים — כפי שאינני יכול להרים יד בעד הורדת ישובים, גם אם מדובר בשלום — —

משה שמיר (הליכוד):

לא מדובר בשלום.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אילו לא היה מדובר בשלום הייתי נאבק נגד זה בכל לבי ונפשי, ואני בטוח שגם ראש הממשלה לא היה מעלה זאת. אבל גם כאשר מדובר בשלום — לא ארים ידי נגד זה. אם לא מדובר בשלום, לא תהיה הורדת ישובים. עם זאת, אני אומר את האמת: עם כל רצוני להצביע נגד, עם כל שאני מבין את הכאב של המתיישבים, הנכון, האמיתי, שהוא כאב של כל עם ישראל, כי בשליחות של כל עם ישראל הם יושבים במקום שהם יושבים — עם זאת אינני יכול גם להרים יד נגד. כשם שאינני יכול להסתכל בעיני המתיישבים ולומר שהרמתי יד בעד הורדת ישובים הרי באותה מידה, כאשר בא ראש הממשלה בדיעבד — אילו היה שואל אותי מלכתחילה הייתי אומר לו שלא יחתום; אילו היה מתייעץ בממשלה לפני זה היא היתה נותנת לו, אולי, עצה שונה — אבל בדיעבד עובדה היא שבא ראש-הממשלה מנחם בגין — ואני חוזר ואומר: אין אדם יותר טוב שיכולנו אנו לשלוח לקמפיין ולנהל את המשאומתן מאשר מר מנחם בגין. אין מישהו טוב יותר שיכולנו לשלוח. וזה עובדה. גם אם אני חולק על דעתו היום, אי-נני חושב שאפשר למחוק את העבר המפואר של ראש הממשלה במשך כל השנים — ומביא לנו בשורת שלום, אינני יכול להרים יד נגד.

אילו בא היום ראש הממשלה ואמר לעם הזה: "רבותי, לכול הייתי מוכן להסכים, על הכול ויתרתי, אבל לעניין הורדת הישובים לא הסכמתי, ועל זה

מיות של הפלשתינאים. זו נוסחת-אסואן, ונוסחת-אסור — אן הרבה יותר גרועה, ועל זה חתמתי. אבל לא על זה אני מדבר.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):

אבל עכשיו לא מדברים על נוסחאות, עכשיו יש חוזה שלום, לא נוסחת-ינה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

ונכון, חוזה שלום. אמרתי שיש פה חוזה שלום. אני חושב שההסכם איננו טוב, יש בו הרבה ויתורים, יש בו הרבה סכנות, יש בו הרבה מלכודות.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר שהסכם האוטונומיה כפי שסוכם שונה מאוד מתכניתה המקורית של הממשלה, והשינויים אינם לטובה. אני דואג להסכם האוטונומיה. אינני מסכים לדברי חברי-הכנסת בר-לב שאוטונומיה היא חזרה לגבולות 1967. ניאבק שזה לא יהיה כך. לא ניתן שזה יהיה כך. אבל יש בכך הרבה סכנות. אולם אני אומר: עם כל הסכנות של האוטונומיה, שהיא תכנית עם הרבה פרובלמאטיקה ובעיות, כי יש שם גם ישובים יהודיים והמעורפל בו רב מן הברור, עם כל זה ועם כל הוויתורים האלה הייתי תומך בהסכם לולא הורדת הישובים. לדעתי בהורדת הישובים שברנו קו אדום שהיה עליו קונסנזוס לאומי בעם הזה. כולנו האמנו בזה, אני האמנתי בזה. ובצדק שאלו אותי בשבוע האחרון אנשים מכל הישור בים שלנו, מגוש-עציון, מקטיף, ממחולה ומרמת-מג — שימים: הרי אתם, שרי המפד"ל, חברי כנסת מהמפד"ל, אמרתם לנו שבשום-פנים-ואופן לא תהיה הורדת ישובים. אמרתי: אתם צודקים, אני לא האמנתי שנגיע לעניין של הורדת ישובים.

זה דבר שקשה לעכל אותו. אין זו רק בעיה בטחוני, זה מעבר לזה. זו שאלה חינוכית ערכית, זו שאלה אנושית. אני אומר שהורדת ישובים היא טראגדיה לאומית ממדרגה ראשונה — להוציא אנשים מבתים, והרי יש ילדים שגולדו במקומות האלה. זה טראגדיה.

מנחם סבידור (הליכוד):

האם מאבירודס לא הורידו?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אבירודס לא היה ישוב. אל תשווה לי את אבירודס עם פיתחת-רפיח. תבקר ותראה מה זה פיתחת-רפיח.

ומעבר לבעיה שהיא כשלעצמה קשה יש גם בעיית התקדים. אינני אומר, חלילה, שפיתחת-רפיח תשמש תקדים לרמת-הגולן; אסור לומר שזה תקדים לרמת-הגולן. בשום-פנים-ואופן אסור להוציא את זה מהפה. זה לא צריך להיות תקדים, וניאבק שזה לא יהיה תקדים. לכן, שוב, אינני מקבל את אלה שלא מסתכלים על המחר ומפציצים בעולם כאילו זה, חלילה, תקדים לרמת-הגולן. זה לא צריך להיות. אבל לומר בפה מלא שאין סכנה — זאת אינני יכול. לכן אמרתי שאינני יכול להסתכל ישר בעיני המתיישבים שלנו ולומר שאני הרמתי יד בעד הורדת ישובים.

משום כך, אדוני היושב-ראש, אינני יכול להצ-

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפידייויד (דיון) (בן-מאיר, בגין, דין, גוף, אלגרבלי, אמורי, הכהן, פלומין, סבירור, אלוני, גולומב) —

עדיאל אמורי (המערך):

צריך להיות אמיץ ולקחת אחריות להחליט לכאן או לכאן. אתה בורח מהכרעה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת אמורי, אני מצדיע לגבורתך ול-אומץ-לבך. אני לא אקבל על עצמי החלטה על הורדת ישובים, ואני לא אקבל על עצמי אחריות לדחות הסכם שלום שמביא ראש-הממשלה מנחם בגין. משום כך אמנע מהצבעה.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
זו התחמקות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

היות שההצעה היא מאוחדת, היות ששני הדברים לא הופרדו, אין לי מנוס. אני אינני יכול להרים יד נגד, אני אינני יכול להרים יד בעד, וההימנעות גם היא הצבעה.

עדיאל אמורי (המערך):

אתה חייב להיות אמיץ-לב ולהצביע או בעד או נגד. הכנסת חייבת להכריע.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
יפה-נפש.

מנחם הכהן (המערך):

אז איך אתה תכריע — בעד או נגד?

בן שר האוצר י. פלומין:

על כך אמר כבר מי שאמר: "א ווארעמער פראסט".

מנחם סבירור (הליכוד):

אתה רוצה ליהנות משני העולמות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת סבירור, אל תאיים עלי בשני עולמות. אני מוכן לשאת בכל המסקנות. המפלגה הדתית לאומית מוכנה לשאת בכל המסקנות. כינסנו את המוסדות שלנו והחלטנו על הצבעה חפשיית. שום משמעת לא תוטל עלינו. תסיק את המסקנות שאתה רוצה להסיק. ראש הממשלה יחליט, לא אתה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

תצביעו לפי מצפונכם.

(קריאה: אבל המצפון נמנע עכשיו.)

שלמה אלוני (תנועה ליכודית האזרח):

איך אפשר להכריע כשנמנעים? שעה שלמה אתה עומד ואומר שאתה לא מכריע. איפה ההכרעה?

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):

איך אפשר להתבטא כך?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני מכבד את ראש הממשלה על כך שהחליט שלא להטיל מרות אלא לאפשר לכל אחד להצביע לפי מצפונה. אני חושב שראש הממשלה נהג בכיבוד. — — —

התפוצץ המשא-ומתן", ועל זה הוא היה לוקח את האחריות ואמר: גם אם נלך למלחמה — ואני יודע מה זו מלחמה, ואני יודע שיכולים אלפים להיהרג בה, וזה כואב, וזה גורא, אבל אם היה עושה זאת — הייתי מתייצב מאחוריו.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אבל האחריות לא היתה שלך.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

נכון, אני מודה, האחריות היא שלך. אני על עצמי אינני יכול לקבל את האחריות.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אבל אם הייתי עושה זאת — — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

לא, אדוני ראש הממשלה. לדעתי, אם היית חוזר ואומר לעם הזה שהסכמת לכול, אבל קיבלת אולי-טימאטום בדבר הורדת ישובים — העם ברובו המכריע היה עומד מאחוריך.

בן ראש הממשלה י. דין:

מי זה העם? אתה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

העם זה לא אתה, אדוני סגן ראש הממשלה.

בן ראש הממשלה י. דין:

ממתי אתה מוסמך לדבר בשם העם?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אתה בוודאי אינך מוסמך. אני מבצע הערכה. מה אתה רוצה? אני מבקש, אל תגרה אותי.

בן ראש הממשלה י. דין:

לא אגרה אותך.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):

"תחזיקו אותי!"

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אולם היות שראש הממשלה חזר והביא לנו בדיעבד את הסכם השלום; והיות שהוא אותו ראש-ממשלה מנחם בגין, והוא אמר לנו כי זה ההסכם היחיד האפשרי — אני, אין בכוחי, אם כי זו אולי חולשה —

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

זו באמת חולשה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— — — אינני יכול להסתכל בעיני אנשים ולומר שאני הרמתי יד נגד הסיכוי לשלום, כאשר האלטרנטיבה היא שמחר נלך למלחמה קשה ואכזרית וא-לפים מחיילינו יפלו, חלילה, במלחמה זו. את האח-ריות הזאת אינני יכול לקבל על עצמי.

עדיאל אמורי (המערך):

חבר-הכנסת בן-מאיר, אתה בורח מהכרעה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אינני בורח משום דבר. אולי לך זה קל — לא.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אלגרבי, בן-מאיר, בגין, ארבל) — אלמולזינו, גולומב) —

מדריך אלגרבי (התנועה הדמוקרטית):

אולי כולנו נימנע? מה דעתך על זה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

ואחרון, הכנסת היא סוברנית להחליט, ומה שהיא תחליט — העם כולו חייב לקבל את ההכרעה. הווי- כוח צריך להתנהל בדרכים דמוקרטיות. אני שולל מכאן את כל הדיבורים ואת הרמזים על נסיונות לנהל ויכוח בדרכים לא דמוקרטיות או להיאבק בדרכי אלימות. לא יהיה מרי אורחי בעם הזה. לא תהיה אלימות. לא יהיה ולא נצא לרחובות להיאבק. הווי- כוח הוא בתוכנו, כאן, בכנסת, חייב הוויכוח להיות מוכרע והעם כולו, עם כל הכאב, יקבל את ההכרעה הכנסת. ההכרעה צריכה להיות בכנסת, ואת ההכרעה הזאת צריך העם לקבל.

ראש-הממשלה מ. בגין:

נניח ששיכנעת את כל הכנסת בדברך הנלהבים — איך היא תכריע?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני מקווה שהיא תכריע באופן נכון.

היו"ר ש. ארבל-אלמולזינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולומב, ואחריו — לחבר-הכנסת נסראלדין.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפתיח דברי וכסעף ראשון אני רוצה להביע ברכה לראש הממ" שלה ולצוות המשאומתן על הסכמי המסגרת שהגיעו על שולחן הכנסת ובכך פתחו פעם ראשונה בתולדות מדינת ישראל פתח וסיכוי למצב של שלום — מצב שלא היה במדינת ישראל מאז כינונה ואשר ייחלנו לו תמיד. בגלל הסיכוי הגדול הזה, ולמרות הסיכויים נים והמחיר — התנועה לשינוי ויזמה תתמוך בהצעת הממשלה.

לכל מאורע יש כינוי המייחד ומתאר אותו. אני חושב שהיום הזה בכנסת צריך להיקרא "יום ההכרעה הגדולה". אין בזה חגיגה, לא שעה של התרוממות רוח. זו שעה של הבטה מפוכחת, של הבטה נכוחה בעובדות ובסיכונים, שעה של הכרעה. הכנסת היום תצביע, הכנסת היום תכריע, בשאלה העומדת לפניה. אין סממנים של מתח בהכרעה. נאמר לעצמנו: אנחנו יודעים את תוצאות ההצבעה, הכנסת תאשר היום את הצעת הממשלה, אבל בכך אין לגרוע מחשיבות ההכרעה העומדת בפנינו. והסיכונים הרבים ידועים לכולנו. חלק גדול מהסיכונים העומדים בפנינו הם סיכונים הכרוכים בעצם תהליך השלום ולא בהסכם זה או זה אשר יחתם. כל שלום הוא סיום מצב של מלחמה וכל מלחמה פורצת מתוך מצב של שלום. אם אכן יחול סיכסוך מחודש בינינו לבין מדינות ערב הוא יתחיל בגבולות נחותים מאלה שנמצאים בידינו. זה נכון. האם משום כך עלינו לא לחתום? האם משום כך עלינו לא לאשר את הצעת הממ" שלה? מי שאומר כך חייב להמשיך ולגזור אותו הגיון ולומר: אנחנו נגד השלום.

אינני רוצה לייחד דברים על הסיכונים הכלליים שיש במצב של שלום שבו צריך לוותר ויתורים

ולהגיע למצא של פשרה. אני רוצה לדבר על סיכון אחד המיוחד להסכם הזה, אני מדבר על הווייתור על פיתחת-רפית. אני רוצה לומר ולהדגיש שהווייתור על פיתחת-רפית, אין זה מקובל עלי שהוא מסכן את בטחון ישראל בגלל המצב הגיאופוליטי בסיני. בטחונה של מדינת ישראל בסיני מותנה הרבה יותר בקיום הפיריו, בשליטת צה"ל במרחב האווירי, ביכולתו של צה"ל להגן על מדינת ישראל בסיני במקרה של מלחמה, ולא דווקא בפיתחת-רפית. הסיכון החמור של פיתחת-רפית הוא במה שזה עלול לגרום אחריו במחור: זות אחרים, ובראש-ויראשונה בגולן, לא חשוב, יהודה בן-מאיר, אם נאמר או לא נאמר שזה תקדים, לגי- בינו אולי זה לא תקדים, אבל ברור לכולם, אם נדבר על כך ואם לא נדבר על כך, שהרי ברגע שנשיא סוריה יבוא ויאמר "מוכן אני", סוריה תדרוש ומ- דינות ערב תתמוכנה בה. ואני חושב שארצות-הברית תתמוך בהחלט דגם סיני על סוריה, וזו הסכנה ולא נטאטא אותה מתחת לשולחן דבילים — זו סכנה ריאלית וזה מחיר כבד שאנחנו משלמים. לוא יכולנו לגזור מאה קילומטר ולומר שבהסכם השלום שוננו הגבולות; לוא יכולנו לאחר מכן לומר שבגבול האחר העקרון הזה חל בקנה-מידה גדול, היה מצבנו הרבה יותר טוב. זה מחייב אותנו גם להתכוון, גם לומר וגם לעשות צעד צעד בכל המעשים של הממ" שאומתן והמעשים בשטח ולהראות לעצמנו ולעולם כולו שדגם סיני לא יחול על הרמה.

ואני רוצה לומר כמה דברים על הורדת ישובים: אנחנו עולים בכנסת לטונים גבוהים מאוד בהתנגדות העקרונית להורדת ישובים, כאילו זה העקרון העליון של מדינת ישראל וכאילו לא היו דברים מעולם. רבותי חברי הכנסת, ב"1948, כאשר נציגי ישראל חתמו על החלוקה כדי להקים את מדינת ישראל, האם לא ויתרו למעשה על מעלה-החמישה, על נהר ריה, על חניתה ואילון? ואני מוכן להעיד עלי את כל מי שהשתתף אז, ואני זוכר את הדברים גם בגופי איך נציג ישראל — אני לא יכול לומר נציג ממשלת ישראל, כי ממשלת ישראל לא היתה — יצא למעלה- החמישה ולאילון להודיע על הווייתור. אינני אותה את גיפנוף היד הקל כאשר מדברים על הישובים. זה חמור מאוד, אבל כאשר מצד שני קיים סיכוי השלום יכול להיות שיש בכך צורך, וצורך עליון, שנביט בפניו ונאמר את הדברים כפשוטם.

היו"ר ש. ארבל-אלמולזינו:

אבקש לסיים.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה): עוד שתי דקות.

היו"ר ש. ארבל-אלמולזינו:

אני מבקשת מחברי הכנסת להקפיד על הזמן ש- הוקצה להם על-ידי הסיעות. השעה מאוחרת.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):

אני רוצה לפנות, עם כל החרדה שבעצם הפנייה, אל נציגי ההתיישבות, אלה המדברים בשם העקרון, ואני אומר את זה למען ההתיישבות: מה יהיה מע- מדה של ההתיישבות אם נקבל את התביעה ואם לא- חר מכן אכן יתברר שהם טעו, וסאדאת יחזור ומצרים

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (גולומב, ארבל־אלמוזלינו, נסראלדין) —

וכמו יאיר אמיתי שכבר רוצה לשלוח אותנו להר הדרוזים, לאלה ולחברי הכנסת אמר שהיחס לעדה הדרוזית בישראל יישמש כקנה־מידה בבחינת הכוונות והיחסים שעתידי העם בישראל לקיים עם עדות ועמים אחרים החיים בשכונות ובשדות. על־פי יחס זה יימדד בעתיד גם רצונן של עדות אחרות באזורנו לקחת חלק במעשה היצירה והצעידה קדימה עם מדינת ישראל.

חברי הכנסת, אל לנו, חלילה, לטעות בחישוב נכון ולגרור למצב אשר יעלה תחושה בקרב הדרוזים כאילו הגיע הקץ לצורך בהם, בבחינת "הכושי עשה את שלו — הכושי יכול ללכת". אסור ואסור לתת, חלילה תחושה כזאת, אפילו ללא כוונה.

אני אומר דברים אלה מתוך עמקי לבי, משום הדאגה העמוקה האוכלת בי למה שיתנהוה בבוא השלום. אך כאן רצוני לומר לשלום: שלום, אהלן וסהלן. אני רוצה שהוא יהווה כיוון ודרך לבן העדה הדרוזית למצוא עצמו מעורה בחייה התברתיים, הכלכליים וה־פוליטיים של המדינה, ובוודאי בחיים הבטחוניים, כא־חיו היהודי, שהיה לו חלק עצום ונפלא בהבאת הרגע הגדול הזה, רגע גדול שהגיע במחיר יקר ועצוב, ובאותו זמן מלא גאווה אשר נושאים אותה יהודים ודרוזים כאחד.

כבוד היושבת־ראש, לבי כבד עלי היום למרות החגיגות שבנושא. למעשה מוכרע היום דבר גדול מזה הנראה לעין. על־כן אוכל לומר לאלה המטילים ספק שאילו הייתי מטיל, חלילה, ספק באישיותו הג־דולה של ראש הממשלה, אילו הייתי מטיל, חלילה, ספק בעמלם הכן וביושר דרכם של ראש הממשלה, שר הבטחון ושר החוץ ובאהבתם את ארצם ועמם, אילו לא הייתי מאמין בדרכם הציונית — היתנת מ־נגד להסכם הזה כפי שהוא, במיוחד לסעיף המצביע על הורדת הישובים בפיתחת־רפיח. אולם בידעי היטב עם מי יש לנו עניין ואיוזה עומס של אחריות נפל על חברי המשלחת הישראלית במשך 13 ימים ולילות של הסגר ודיונים, כאשר כל העולם מלווה אותם, וב־מיוחד מעצמות־העל שאינן אדישות למה שקורה באר־צנו ובאזורנו, ויותר מזה — אני מתאר לעצמי ואני כמעט בטוח שמשלחתנו בקמפ־דייוויד עמדה בפני ברי־רה אחת: לבחור בין השלום לדור הזה ולדורות הב־אים לבין סיכסוך ממושך שבעקבותיו יבואו סיכסוכי מלחמה וליטוש חרבות בין ישראל ושכנותיה, ודומני כי הפעם הסיכסוך יגלוש מעבר למדינות ערב וייהפך לקונפליקט עולמי, משום שברית־המועצות חיכתה וציפ־תה בכליון עיניים לכשלונו בגין—סאדאת, יחד עם שליחיה המפורסמים — עראפאת האש־ש־פ, אסאד הסו־רי, קדאפי הלוּבִי ואחרים.

גברתי היושבת־ראש, הסכם זה הוא הטוב ביותר בנתיבים שהיו לפני משלחת ישראל, ואין נתיבים טובים מהם בהווה וגם בעתיד. על־כן, לדעתי, ההסכם הזה יפתח דף חדש בחיי מדינתנו עם המדינה הגדולה ביותר בין מדינות ערב. הסכם זה יביא את העולם לשנות עמדתו שהולעט בהן. יראו בנו נושאי השלום ויאפשרו למדינתנו לפתח יחסים תקינים עם כל העמים בכל חלקי תבל.

לכן אני מאמין שהמשלחת, בראשותו של ראש

תחזור לחזית הסירוב, ואם בתהליך זה תפרוץ, חלילה, מלחמה בעוד שנה—שנתיים, עם הרבה מאוד קרב־נות? איך העם או חלקים מהעם יביטו על ההת־יישבות ומה תהיה ההתייחסות אליה, כאשר בלב יגבר הספק שמא יוכלנו למנוע את זה במעשה אחר?

ולבסוף משפט אחרון: אנחנו כולנו עוסקים בע־בר ובהווה, ובצדק, ועל כך אנחנו צריכים להתחילט מה אנחנו נעשה, מה הממשלה תעשה. אבל כבר מהיום, ואומר — מאתמול, המעשה החשוב ביותר שאנחנו צריכים לתת את דעתנו עליו הוא מיצוי מהות השלום, מילוי תוכן מהות השלום, ואם הוא יתמלא זו אולי הערובה החשובה ביותר לבטחוננו. ועל הממשלה מייד לחשוב ולמלא תוכן את הדברים על פרויקטים משותפים, על חיים משותפים, על חירות דו־צדדית, על סחר דו־צדדי, על תביעות לפרויקטים חברתיים־חיוניים. ואם הממשלה תלווה את המשא־ומתן בנכונות וביזמה כזאת אפשר שהמילוי הזה יש־מש חגורת בטחון לישראל והווי חיינו ישתנה לדבר שאילו נכספנו.

חיו"ר ש. ארבל־אלמוזלינו:

אני פונה שוב לחברי הכנסת העתידים לקחת חלק בדיון להקפיד על הזמן שהוקצה להם עליידי הסיעות ולא לאלץ אותי להפסיק מדי פעם בפעם. רשות הדיבור לחברי־הכנסת נסראלדין, ואחריו — לחברי־הכנסת תלמי.

אמל נסראלדין (הליכוד):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, בני העדה הדר־רונית ברמת־הגולן, בגליל ובכרמל מקבלים את בשורת השלום בשמחה, משום שבשורה זו, יש בה יותר מהצדקה לברית הדמים שנכרתה בין העם הדרוזי לבין העם היהודי בישראל. בשורה זו מהווה הכוחה כי השותפות הגדולה הזאת עתידה להביא למזרח־התיכון רווחה ואושר, כנאמר בחזונו של זאב ז'בוטינסקי: בארץ־ישראל יחיו בשפע ועושר בן ערב, בן נצרת ובני־אמנם ז'בוטינסקי לא כלל באמירה זו את הדרוזים, אבל לפי מיטב הכרתי גם הוא היה מ־רשם מכך שצאצאיו של יתרו היו למעשה הגשר החי שבין העם היהודי לבין הערבים שכנינו במזרח הזה. הדרוזים היו למעשה את הגשר הפיסי והרו־חני כאחד, אפילו בימים שבהם חזון השלום היה בבחינת חלום בלבד. כל אדם נאור יודע ומבין שהת־רחשות מהפכנית כגון זו שקרתה בין ישראל ומצרים לא היתה בבחינת יש מאין. העדה הדרוזית היא ההו־ר כחה החותכת לכך שמציאות השלום, יחסי הידידות ושיתוף הפעולה בין העמים והדתות באזור הזה אפ־שריים בהחלט. בכך למעשה מילאו הדרוזים שליחות היסטורית בקידום עניין השלום במזרח־התיכון.

חברי הכנסת, כאשר אנו דנים היום, בכנסת יש־ראל, על השלום מותר לנו, אנו הדרוזים, לומר בפה מלא ובצניעות שיש לנו תחושה היסטורית בהשתת־פותנו בשמחה המציפה את מרבית העם. הרגשה של זכות זו נותנת לנו את הייחוד להוכיח בעת כזאת, חזון והוכר, את חלקנו במה שהביא אותנו עד כה. נזכיר בפה מלא לפני ראש הממשלה וחברי הכנסת, ובמיוחד לאלה החושבים ומתפללים כמו חברי־הכנסת הדר (חורביץ), שאינני רוצה לחזור על התבטאויותי,

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (נסראלדין, ארבלי-אלמוזלינו, תלמי, נוף, מילוא) —

מה צופן בחובו מצב זה? לאן מובילה מדיניותה של הממשלה הזאת? המרוץ לקראת ההכרעה על עתיד הגדה יתחיל לאלתר. ממשלת ישראל תעשה מאמצים לקבוע עובדות בשטח על-ידי רכישת קרקע והתנחלויות, בעוד שהפלשתינאים יחדדו התנגדות, חב" לה וחינוך לאיבה, משטרי אוטונומיה מובילים למאבקם על עצמאות בכל העולם, ובתנאינו שלנו מאבק זה עלול להתרופף שבעתיים.

מוחשית הסכנה כי גבול ישראל בעתיד יעבור במקום שבו יופעל שלטון האוטונומיה. הננו עלולים להגיע לגבולות 1967 בתנאים של מתח גובר. אדוני ראש הממשלה, כאשר אומרים זאת אתה טוען להד"ם, אבל אני מקבל על עצמי להוכיח שחור על גבי לבן שכאשר דובר על אפשרות של הורדת הישובים בפיתחה ענית באותה מידת הבטחון שבה אתה עונה עכשיו לחברי הכנסת האומרים לך מה שהם אומרים.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
זמנים טובים כשמאשימים את בגין בוותרנות-יתר.

מאיר תלמי (המערך):
אשליית "אף שעל" משתקת כוח שיפוט ריאליסטי, והעם ישלם את החשבון. לא יעזור דבר. לא נגיע לשלום באזור ללא תשובה לבעיה הלאומית של הפלשתינאים. הובה לדעת זאת, חובה לדעת זאת עכשיו ולפתוח במאבק על גבולות בטוחים ומוכרים בהתאם להחלטה 242, ולא בנוסח של אשליית כפי שהיה עד עכשיו. זאת שעת סיכוי, וצר לי על כך שהתגלגלה לידיה של הממשלה הזאת.

(קריאות מספסלי הליכוד: בזה אנחנו מאמינים לך.)

תשמעו הלאה, אתם מפיצים אגדה שהמהפך הביא את סאדאת ליירושלים ומתעלמים מעובדות ומתהליכים במצרים ובאזור מאז מלחמת יום-הכיפורים. מאז אוקטובר 1973 חל מיפנה, וסאדאת אומר זאת פעמים איין-ספור. בספטמבר 1975 נחתם הסכם-ביניים, והוא היה שלב בלתי-נמנע לקראת המשא-ומתן על שלום. אבל מה היה בהמשך? בשנת 1976 היו בחירות לנשיאות בארצות-הברית, וכמה שבועות אחריהן התפרטה ממשלת רבין והיתה שנת בחירות בארץ. למצרים ולאמריקנים היה ברור כי תקופה של בחירות בהכרח תהווה לחץ על המשא-ומתן. לא היה כל הגיון לנהל את המשא-ומתן בתקופת הבחירות וברור לי לחלוטין שכל ממשלה שהיתה מגיעה לשלטון, היה נפתח אתה המשא-ומתן הזה, כי לכך הבשילו תנאים במצרים ולכן הבשילו תנאים בין-לאומיים בתוך אזור הים התיכון.

זוהי שעת סיכוי, לא בגללכם, ומבחינה לאומית חמור הדבר שזה קורה בימי שלטונה של הממשלה הזאת. הסיכוי הזה כפי שהוא התגשם עד עכשיו ולפי התכנית שאתם הולכים אתה בעניין יהודה ושומרון לא יביא טובות לעם ישראל.

רוני מילוא (הליכוד):
השלום לא טוב לעם ישראל.

הממשלה, עשתה גדולות בהביאה לפריצת דרך היסטורית זו. לכן אני קורא לחברי הכנסת מהליכוד ולכל חברי הכנסת בכלל, לתמוך בתכנית זו שהניהל פנינו ראש הממשלה בשם ממשלת ישראל וללוות את ראש הממשלה במשא-ומתן העתיד בברכת יישר-כוחך. אדוני ראש הממשלה, עשה והצלח, ואלוהים עמך.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת תלמי, ואחריו — לחברי-הכנסת דורון.

מאיר תלמי (המערך):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אצביע בעד אישור הסכמי קמפ-דייוויד, כי יש בהם סיכוי לשלום עם מצרים. זו הצבעה נגד ניתוק המשא-ומתן, כאשר ניתוקו עלול לקרב את סכנת המלחמה, להעמיק את בידודה של ישראל בעולם ולהקשות את יחסיה עם הממשל האמריקני. אצביע בעד אישור ההסכמים למרות תכנית השלום של הממשלה, כי שלום גרוע עדיף על מלחמה.

בנאומי שלוש הסביר ראש הממשלה כי בקמפ-דייוויד נאבק על גורל הישובים בפיתחה. אינני מטיל ספק בכך כי אמנם כן עשה. אולם למען תיאור שלם של העניין צריך להוסיף ולהזכיר גם את נאומי של סאדאת בטלוויזיה המצרית, בדצמבר 1977, ובו נאמר בעניין זה הדברים הבאים: "בגין היה ברור אתנו ביחס לכך. הוא אמר את זה כהחלטה רשמית של ממשלת ישראל, כי ביחס לגבול הבין-לאומי אין ויכוח עם ישראל. לא ביקשתי ממנו זאת."

במשך השנה אפילו לא שמענו על יזמת הממשלה בכיוון להחלפת שטחים. אנחנו משלמים את מחיר האשליה כי נדיבות לגבי הפיתחה תשיג את הסכמת סאדאת לתכנית ממשלת בגין לגבי הגדה.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

כאיש ההתיישבות אני חש היטב את משמעות ההחלטה על פיגוי ישובים. ברורה לי סכנת התקרדיס שנוצר וכן ברור לי כי ייווצר רצף טריטוריאלי מגבול מצרים, דרך הרצועה, בואכה שדות יד-מרדכי. אולם עכשיו זוהי הכרעה פוליטית ומצפונית שאין ממנה מנוס — החזרת הפיתחה או הפסקת המשא-ומתן.

יש מחיר לשלום ועלינו לשאת בו למרות הספק המר, המקנן בלב, האם אמנם היתה זו התפתחות מוכרתה. המקנן לי היא ההכרעה על מדיניות האשליה לא תמה וכי לגבי יהודה ושומרון נמשכת מדיניות בלתי מציאותית המבוססת על אשליה כי יותן לישראל לשמור בידיה "לנצח נצחים" את הריבונות על הגדה ואת שלטונה על מיליון ערבים. כל ההתחמיות המילוליות של הממשלה על "הסדר חלקי קבוע"; התשובה לאמריקנים לפני שבועות מספר בלבד כי עם תוך חמש שנים של אוטונומיה "ידון ויוסכם טיב היחסים העתידיים בין הצדדים" — "יוסכם" ולא יוכרע, "טיב היחסים" ולא עניין הריבונות — כל אלה התכדו. עכשיו מדובר כבר על תקופת מעבר ומוכן כי מדובר על הכרעה לאחר כמה שנים.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת דורון, ואחריה — לחברת-הכנסת גוף.

שרה דורון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מודעת לגודל השעה ולחשיבות ההכרעה שאנחנו, חברי כנסת ישראל, נכריע היום, נצביע ונחליט. הדור הזה זכה למדינה, לעצמאות, ולא חשבתי שהדור הזה יזכה גם לשלום. והיות שאני ורבים מעמיתי מודעים לגודל השעה צר לי על כי חלק מחברי הכנסת לא ידעו להתעלות מעל לקטנות של חשבונות מפלגתיים. אני מתכוונת לקודמי חברי-הכנסת תלמי ולחברת-הכנסת בר-לב. אבל דבר אחד לא ייתכן: לא ישכתבו את ההיסטוריה. את השלום למדינת ישראל תביא ממשלת הליכוד. זו עובדה, אם היא נעימה לאזניכם ואם לא, והייתי מצפה ממנהיגי העם ומאלה שרצו להיות בשל"טון שגם אם השלטון נשמט מהם ידעו כי המדינה היא מעל למעמד ולמפלגה כדי שנוכל להתלכד כאן היום, מרבית הבית, בשמחה, עם כל הכאב והצער, בשמחה לא מהולה בעקיצות ובדברי בלע.

דרושים היו אומץ רב וכושר מנהיגות כדי להחליט על הצעדים ההכרחיים להבטת השלום. זה היה אולי קשה יותר מאשר להחליט לצאת למלחמה, ועל כך יבואו על הברכה הנציגים שלנו בקמפ-דייוויד.

יש הבדלי גישות — ואני מקבלת אותם בהערכה, לא בהסכמה. אני מבינה שיש הבדלי גישות, אבל אינני יודעת מדוע זה צריך היה לגלוש להתקפות אישיות. אפשר להתווכח, אפשר לנסות לשדל, אפשר לנסות להוכיח לאנשים את צדקת הדרך, להוכיח שזו הדרך היחידה הפתוחה לפנינו, אבל התקפות אישיות אינן מכובדות ומן הראוי היה שלא יישמעו כאן. הן אינן מוסיפות למעמד הזה.

דובר כאן על ההיבט הבטחוני, וידידתי היושבת-ראש, חברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלינו, דיברה על שלום ללא בטחון. אינני יודעת איך יכול להיות בטחון ללא שלום. ומי יתקע לדינו שאחרי מלחמה נוספת לא היינו מוכנים לתתם על שלום באותם תנאים שבהם אני מקווה שאנחנו נחתום עכשיו, ללא מאבקים נוספים, ללא מלחמה, ללא שפיכות דמים?

היושבים הם הנושא הכואב לכולנו, אבל המדינה בהיווסדה, בקיומה ובהבטחת עתידה דרשה קרבנות רבים, והקרבת האלה היו כבדים הרבה יותר וקשים הרבה יותר מהקרבת שגורם בהחלט ממתניישי פיתחת-רפיח ומימית. לעזוב בית שבנו, גינה ששתלנו, שדה שעברנו — זה לא קל, זה קשה. אנחנו דורשים מהם את הקרבן הזה, אבל המדינה הזאת נוסדה ומתקיימת בזכות הקרבנות שבנו רבים מאתנו.

אני זוכרת היטב את הנאומים שהושמעו כאן ביום שני השבוע, ויותר מכול מהדהדות עדיין באוזני המלים של ראש הממשלה: "לא עוד שכול ויתמות". ועם כל הסיכון והצער שלכל על עויבת ישובים אני אומרת: אם נפתח הפתח בפעם הראשונה ואנחנו רואים את הקוהה לשלום — ואינני מבינה את הביטוי "שלום-אמת"; האם יש שלום שאיננו אמת? — הבה נתלכד כולנו במדינה הזאת שחיה בה שארית הפליטה ושידיעה חמש מלחמות; בואו ננסה ונקווה שהשלום אכן בוא יבוא.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גוף, ואחריה — לחברת-הכנסת מילוא.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ההבדל בין הדיון הנוכחי לבין כל הדיונים האחרים שערכנו בנושא הזה של אפשרויות השלום — ההבדל המשמעותי הוא בכך שהפעם אין זה ויכוח עם עצמנו אלא דיון עם בעל הדבר, עם הצד השני. לא מדובר כאן על תיאוריה אלא על הצעה קונקרטית, שלמה, מוסכמת המובאת להחלטתנו והכרעתנו, ושהיא במסגרת שלום מלא וקבוע. ככל שקשה וסבוכה ומכאיב יש בלב חג מסויים, חג על כי עצם ההתחבטות היא במסגרת של אפשרות שלום — לא במסגרת של פחות ממלחמה, לא הפסקת אש, לא הסדר-ביניים זמני אלא בתוך תוכה של מסגרת אפשרות שלום קבוע ומלא.

השאלה המעיקה היא — חברת-הכנסת בר-לב וחיבריו מן המערך — לא דרך גיהולו של המשא-ומתן. וכי איך מנהלים משא-ומתן, האם לא עלי-ידי הצוות הבכיר המוסמך בדרך העליון, המביא את פירות המשא-ומתן להחלטת הפורום המלא? השאלה המעיקה היא האם באמת — וזוהי שאלה שכל אחד מאתנו שואל את עצמו — אנחנו עומדים בפני שלום — עם סיכונים, סיכונים אפילו מחושבים — או, חלילה, בפני מלכודת במסיכה של שלום? במלים אחרות: הקונצ'רציה הבסיסית המנחה את הצוות ואותנו היא קיומו ושלמותו של עם ישראל. עם ישראל איננו יכול בלי ארץ-ישראל. אבל גבול ארץ-ישראל בדור הזה, כמו בדורות אחרים, נקבע בהתאם ליכולתו באותה שעה וכפוף לשאלת הבטחון.

לשם קיומו של עם ישראל רובנו מוכנים כיום, שומה עלינו, לנסות למנוע מלחמה, שומה עלינו לנסות ולקחת סיכונים מחושבים. רשימת הסיכונים ארוכה. דווקא כמי שיעביע היום בעד ההסכם על כל חלקיו, חושבני שצריך שנהיה — ואני מנסה להיות — פקוחי-עין וצריך שלא ננסה לטעיה. יש סיכונים. הסיכון האחד — ביטול חגורת הבטחון בין מצרים לעזה. צריך בהקשר זה שנאמר לאנשי ימית: לא מכוול אתם לשלום. ייתכן ובזכות המעשה שלכם, אנשי ימית ואנשי גולן ואנשי ההתנחלויות ביהודה ובשומרון, ייתכן שדווקא בזכות ההתיישבות שלכם בארץ השלום ואתם הייתם הקאטאליזטור. אתם מילאתם חובה לאומית. מבחינה לאומית צריכים אתם היום להיות ראשונים לחג את האפשרות כי משימתכם באה על מילוייה. משימתכם הגיעה ליעדה העליון של השגת אפשרות הבטחון עלי-ידי השלום.

צריך גם לומר בהקשר זה כי מדיניות איננה רק משפטנות, ולא בהכרח סיטואציה אחת משמשת חק-דים לאפשרות אחרת. יש הבדל בין סיני לגולן, ולא בהכרח מה שנכון לסיני ישמש תקדים לגולן או לחלק אחר של הארץ.

קיים הסיכון הרציני, רציני מאוד, החשש כי האורטוגוניה עלולה להיות זרעה של מדינה פלשתינאית. מכלי-מקום הדרך שבין הסכם האוטונומיה לבין המדינה הפלשתינאית היא קצרה בהרבה מהדרך שבין המצב שהיה אתמול לבין המצב שיתחווה אחרי חתימת הסכמי קמפ-דייוויד.

הדק הזה, איננה עומדת היום להכרעה. היום נוצקת המסגרת, אבל תכנה, מהותה יהיו התוצאות של משא-ומתן מפורט ודקדקני שכולנו — הממשלה, הכנסת, ועדת החוץ והבטחון — נצטרך לעקוב אחריו שלב אחר שלב, ורק בסופו תעמוד בפנינו ההכרעה הא-מיתית לקבל או להניח.

אני מציע לכל מתנגדי ההסכם ולחברי הכנסת הרבים שיציבו אחרי לבטים קשים מאוד בעד: תנו סיכוי להתקדמות אל השלום. הקרב האחרון, האמיתי, אם יהיה בו צורך, אפשר יהיה, וחיוני יהיה לתת בעוד זמן, בעקבות המשא-ומתן. היום עלינו לתת את האפשרות להתקדמות הזאת. ועם זאת, כמי שיש בידי בעד הסכמי קמפ-דייוויד, אני בהחלט רואה כטבעי שיש בתוכנו מיעוט משמעותי המתנגד להם. הייתי בוש אילו לא היה בעם הזה מיעוט כזה. אני סבור בהחלט שיש לדרוש מתכרי כנסת החלטה, לא הימנע עות. עלינו להחליט את ההחלטה החשובה מכל. ההחלטה להחליטו שלוש השנים כולן. כל אחד מא-תנו צריך להחליט, ובזה יימדד, ולכן גם הצעתי לקיים הצבעה אישית. אני בהחלט אבין את המיעוט.

במיוחד לך, חברת-הכנסת גאולה כהן, אני רוצה לומר: קראתי את ספרך האוטוביוגרפי "יומנה של לוחמת". את מתארת בו את החגיגות שהיו ב-29 בנובמבר 1947, כאשר כל העם חגג את החלטת החלוקה. את מתארת איך עמדת מחוץ למעגל הרוקד ולבך לא שר בתוך המעגל. לשמחת כולנו, וגם לשמחתך, יכולת מאוחר יותר להצטרף למעגל. ואני מקווה ומתפלל ופועל שיבוא יום ותיווכחי, וכולנו ניווכח, ויכח שיש מקום לכך, וגם את תצטרפי למעגל הרוקד דים בתנועות השלום. —

הד"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

זה סיום יוצא מן הכלל. יש גבול. חברת-הכנסת נוף, אני מבקשת שתסיים.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

גברתי הישבת-ראש, את לא שימשת בנואמך דוג-מה להגבלה. אני מצטער על שדווקא אותי — — —

הד"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

לא דווקא אותך. אי-אפשר כך. זה לא יכול להיות.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

— ועם הריקוד נתפנה כולנו, וגם את וחב-ריך, ומרצכם, נתפנה אנחנו ומשאבינו ליצוק בתוך ישראל גופה תוכן חברתי לשלום, ביצירת עם אחד — ללא ישראל "ראשונה" ו"שנייה" — עם המקדיש את חילו ומעייניו ליצירה שברוח ובבניין, לקליטת עלייה ולהקמתה של חברת-מופת. וצריך שנקים מייד את המנגנון להכנת חברתנו לחיים במסגרת שלום.

אבל היום צריך שנעשה, זה בצד זה, את שני הדברים הנראים לכאורה סותרים: צעידה זהירה ומחז-שבת תוך ערנות כלפי פרטי הפרטים של המשא-ומתן למילוי המסגרת מחד-גיטא, ומניעת כל שיהוי, שמירה והמרצה של תנופת הדיון מאידך-גיטא כדי שאנשי חזית הסיור חברתנו לא יוכלו להיכנס בסד-קים ולא יספיקו להכשיל את המהלך, שאם יצליח — הרי הוא, אחרי הקמת מדינת ישראל, הצעד הגדול קדימה לביסוסה לדורי דורות.

יש סיכון של חילופין בלתי-סימטריים של נכסים ריאליים שהחזרתם, אם נישל, חלילה, מחייבת דם תמורת מלים שביטולן מצריך הבל-פה. אם כי — גם זאת צריך לומר — המצרים עושים היום מעשים בשטח המעידים, במידה מסויימת, על כוונה אמיתית לשלום.

יש סיכון של יצירת מעורבות-יותר של מצרים בנושא הפלשתינאי ובהסדר ביהודה ובשומרון. אין זה נכון כי נחתם כאן חוזה נפרד. היפוכו של דבר, יש כאן היום, מעכשיו, יתר מעורבות של מצרים הלוקחת על עצמה את התפקיד של ניהול המשא-ומתן גם ליהודה וגם לשומרון, והיא בתחלת עשייה להתנות את ההסכם בגבול הדרומי עם ההסדר במזרח. אלא שמדיניות איננה בחירת אידיאל. היא בחירה בין אלטרנטיבות מצויות. שמעתי כאן חברים שש-אלו מה היה אומר ראש הממשלה דהיום אילו את ההסכם הזה היה מביא ראש ממשלה אחר. אבל אני שואל שאלה נוספת: באזני רוחי אני שומע מה היו אומרים אלה האומרים זאת על ראש הממשלה הנו-כחי אילו נכשל בקמפ-דייוויד.

מנחם הכהן (המערך):

אולי אתה רוצה להסביר לי מה זה "אזני רוחי"? אני יודע שיש עיני רוחי.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

כמו שיש "עיני רוחי" יש "אזני רוחי". אם זה מה שמפריע לך אני מוכן לשנות.

הד"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברת-הכנסת נוף, אבקשך לסיים.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

לא, אני מצטער, אותן חמש דקות שהותרו לך, לחברת-הכנסת בר-לב ולחברת-הכנסת בן-מאיר יהיו גם לי.

אילו חזר ראש הממשלה מקמפ-דייוויד אחרי כש-לון היו אומרים לו: "כמו בכל השנה האחרונה גם עכשיו החמצת הזדמנות לשלום". "דוגמאטיות". מה לא היו אומרים לו? משחזר עם בשרה אחרת — אין טעם בשאלה שאתם שאלתם. והייתי מוסיף על השאלה הזאת. אנחנו היום, רבותי חברי הכנסת, נא-לצים גם לשלם את מחיר כשלונה של מלחמת יום-הכיפורים.

מול הסיכונים שמניתי קיים היום, יותר מאי פעם, הסיכוי הריאלי לשלום-אמת שהוא עצמו יש בו בטחון, שהוא פתח לתנופת עלייה ולהתבססות, להתרחבות חברתית ותרבותית, לביצור של המפעל הציוני. כמו שאמרתי, יש גם סימנים במצרים המעידים על כך ויש בהסכם הזה מכאסים שבמידה מסויימת מבטיח גם את התהליך.

הבעיה האמיתית, רבותי חברי הכנסת, שתעמוד בפני מנהלי המשא-ומתן בחמש השנים הבאות היא לבנות את החומה על הקו הדק שבין מיצוי סיכויי השלום לבין הימנעות מסיכונים בלתי-מחושבים. במ-שא-ומתן, מכאן ולהבא, צריך שניצור חוזה שלום שבו עצמו לא יהיו טמונים זרעי הגירווי למלחמה נוספת. ההחלטה, אם אמנם הצלחנו למצוא את הגבול

חברת מ"א, ישיבה קמ"ז

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (ארבלי-אלמוזלינו, גוף, מילוא, רוזווליו, הלל, אשל, זכאי, משל) —

מערך היושב בכנסת ומבכה היום ותוקף את ההסכמים האלה היה יוצא בקאמפאניה אדירה נגד הממשלה, נגד ראש הממשלה.

דניאל רוזווליו (המערך):

תעשה סדר קודם אצלך בליכוד.

(קריאה: הרי בלעדינו לא תעביר את ההחלטה.)

רוני מילוא (הליכוד):

יכולתי לראות את ראש האופוזיציה שמעון פרס, לאחר שוועידת קמפ-דייוויד עלולה היתה להתפוצץ, כיצד הוא חוזר ואומר שהוא היה מגיע להסדר עם סאדאת תוך 24 שעות.

שלמה הלל (המערך):

יותר טוב מזה.

רוני מילוא (הליכוד):

האם ב-24 שעות יכול היה להשיג הסכם טוב יותר? אנחנו הקרבנו למען השלום את סיני, עם כל הכאב שבדבר.

(קריאה: לא רק — — —)

תמר אשל (המערך):

מרוע לא כינסת את מרכז חירות, אם זה כל-כך טוב?

רוני מילוא (הליכוד):

הייתם מוכנים להקריב למען השלום לא רק את סיני אלא גם את יהודה ושומרון, על תושביהן ומת-בחליהן.

יחזקאל זכאי (המערך):

ומה אתם עושים עכשיו?

דניאל רוזווליו (המערך):

חבר-הכנסת מילוא, אתה רוצה שנצביע נגדכם? אל תרגיז אותנו.

רוני מילוא (הליכוד):

אתם תצביעו בעד או נגד הסיכוי לשלום. אני רק אומר מה אתם הייתם עושים אילו לא אנחנו היינו מביאים את השלום הזה מקמפ-דייוויד ואילו הוועידה לא היתה עולה יפה.

דניאל רוזווליו (המערך):

תברר קודם את הדברים בקואליציה, אחר-כך באו פוויציה.

רוני מילוא (הליכוד):

אני בודק את הדברים והתכניות וקראתי את מצע המערך, חבר-הכנסת רוזווליו. קראתי היטב. אני משוכנע ששכפי שקובע מצע המערך הייתם מוכנים לוותר על-פי-כמה-וכמה ממה שממשלת ישראל ויתרה עליו במשאומתן.

דניאל רוזווליו (המערך):

אולי אתה לא יודע לקרוא, או אולי אתה לא מבין מה אתה קורא, או שלא קראת את הסכמי קמפ-דייוויד.

ירחם משל (המערך):

— — — ברוך את המצע שלך.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

אפשר לנהוג בליבראליות כלפי הזמן. אבל אי-אפשר לדבר רבע שעה במקום חמש דקות.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

את לא הפסקת אחרים, ובכל הכבוד אני אומר זאת גם לגבי עצמך.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

מה זה לגבי עצמי?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

חבר-הכנסת בר-לב דיבר 27 דקות במקום 5 דקות. זה בסדר?

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

היחיד שעמד בזמן היה חבר-הכנסת תלמי.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

אילו היה לי כובע הייתי מצדיע.

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מילוא.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

הדיון הזה מספיק חשוב דייו לאפשר התבטאות מלאה.

(קריאה: נכון, אבל השעה כבר מאוחרת.)

היו"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מילוא, ואחריו — לחבר-הכנסת נמיר.

רוני מילוא (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, במדיניות הב-חירה אינה בין אלטרנאטיבות אידיאליות, חד-משמיות, אלא בין אלטרנאטיבות שאינן שלמות וחד-משמעיות. ההתלבטות של כל אורח בישראל קשה ביותר. על כפות המאזניים מונח הסיכוי לשלום, ולעומתי שיקולים בטחוניים כבדי-משקל ופינוי ישובים ומשפחות שהכו שורש באדמת חבלי-ימית.

כל אורח שואל את עצמו שאלות רבות ברגעים אלה, שאלות רבות וקשות, כמו: מה יקרה אם השלום יופר, מה יהיה אם השלטון המצרי יתחלף, מה יהיה אם סאדאת יעמיד אולטימאטום בקשר לעתיד יהודה ושומרון ויאיים בביטול ההסכם אם לא נסוג או אם לא נפסיק את ההתנחלות והנוכחות הצבאית ביהודה ובשומרון, מה יהיה אם האמריקנים יציגו אולטימאטום בעניין ירושלים או יהודה ושומרון — כל אלה שאלות כבדות וקשות ביותר. אולם מי שמתעלם משאלות אחרות ואינו מציג לעצמו את תמונת המצב השלמה כולה עושה שקר עם עצמו. חייבים לשאול שאלות נוספות. חייבים לשאול מה היה קורה אילו שיחות קמפ-דייוויד היו נכשלות, כאשר מול ישראל מתייצבת חזית מאוחדת של העולם הערבי, ארצות-הברית, ברית-המועצות וגורמים אחרים.

על כל השאלות אין תשובות ברורות. אינני נביא ואינני יכול להשיב עליהן תשובות ברורות. דבר אחד ברור לי: אילו היה המשאומתן בקמפ-דייוויד מתפוצץ, אילו לא היה עולה יפה, אין לי ספק שה-

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (מילוא, ארבל-אלמוזלינו, משל, אמיר, טולידאנו, רוזוילי, אלגרבל, גמיר) —

רזני מילוא (הליכוד):

חבר-הכנסת משל, מה שמוציא אתכם משיווי-המש-קל זה לא ההסכם אלא שראש הממשלה הוא מר בגין והוא הביא את ההסכם הזה. זה מה שמוציא אתכם משיווי-המשקל.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אתם מאריכים לו את הזמן.

ירוחם משל (המערך):
נבדוק את המצע שלך.

רזני מילוא (הליכוד):

מאז ביקורו של סאדאת, חבר-הכנסת משל, תקפת את הממשלה על כל צעד שהיא עשתה ועל כל צעד שלא עשתה.

יעקב זאק אמיר (המערך):
במה היא לא נכשלה?

(קריאה: — — — הסי.איי.אי. — — —)

רזני מילוא (הליכוד):

אתם דיברתם נגד הממשלה שהיא לא מוותרת די הצורך ותמכתם בכל תנועה שדרשה לוותר יותר ולהתקפל יותר. אילו הייתם מתייצבים מאחורי ראש הממשלה מאז המשא-ומתן ומחזקים את כוחו במהלך המשא-ומתן ייתכן מאוד שאפשר היה למנוע את פירוק ישובי חבל-ימית.

אתם ותנועת "שלום עכשיו", שתמכתם בה בגלוי, אתם גרמתם לכך שבעד השלום נשלם מחיר יקר כל-כך. במקום לחזק את הממשלה במשך השנה האחרונה עשיתם הכול כדי להכשיל את הממשלה ולחזק את הנשיא סאדאת.

אבל אל דאגה, חבר-הכנסת אמיר, אל דאגה, עוד תתיינה לכם הזדמנויות לא מעטות, לכולכם, לצאת נגד הממשלה הזאת ולהיאבק נגדה, כי הממשלה הזאת לא תוותר על יהודה ושומרון, הממשלה הזאת לא תוותר על התנחלות-ירבתי ביהודה ובשומרון, ואתם שוב תתייצבו מנגד הממשלה הזאת כאשר הממשלה תצא למאבק למען התנחלות ביהודה ובשומרון, למען עיבוי התנחלויות והתנחלויות חדשות. לכולכם תהיה הזדמנות לחזור על מה שעשיתם בשנה האחרונה, כשהתקפתם והחלשתם את הממשלה בניהול המשא-ומתן. אלמלא התקפתם כפי שהתקפתם ותמכתם בכל התנועות שקמו והתקפו את הממשלה, ייתכן שהמחיר שצריך היה לשלם בקמפ-דייוויד יכול היה להיות קטן יותר.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
אתה מאמין בזה?

דניאל רוזוילי (המערך):
אין להכחיש שזה היה מקורי...

(חבר-הכנסת י. רבינוביץ וי. משל קוראים קרי-אות-ביניים)

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אני מבקשת מסיעת המערך להפסיק להפריע. זמן ההפרעות הוא לא על חשבון זמנו של הנואם. אתם מאריכים את הזמן.

רזני מילוא (הליכוד):

שמעתי איך חבר-הכנסת תמר אשל מזילה דמ-עות-תנין על ההתנחלות ביהודה ובשומרון.

(חבר-הכנסת י. משל קורא קריאת-ביניים)

אם אני צריך להגן על חבר-הכנסת תמר אשל מפניך, אני עושה גם את זה.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
למה תורמת ההתנצחות הזאת?

רזני מילוא (הליכוד):

חבר-הכנסת אלגרבל, אם אתה שואל אותי למה תורמת ההתנצחות המפלגתית בנושא זה היית צריך לשאול שאלה זו את המתקפים, לפני שאתה מפנה את השאלה אלי.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אינך חייב לענות על כל קריאת-ביניים.

רזני מילוא (הליכוד):

ההסכם הקיים, חברי הכנסת, טומן בחובו סיכויים רבים, אולם ברור לי שאנחנו חייבים להת סיכויי שלום. אינני יודע אם ההסכם יחזיק מעמד, אולם אנו נוכל לומר בכל מקרה, גם אם ההסכם לא יחזיק מעמד, שעשינו למען השלום כל מה שניתן היה לעשות, גם דברים כואבים, כואבים מאוד. ואם נסיון זה ייכשל ידינו תהיינה נקיות.

עם כל הכאב ולאחר התלבטות קשה הגעתי למס-קנה שיש לתמוך בסיכויי שלום כפי שבא לביטוי בהסכמי קמפ-דייוויד. אני משוכנע שתמיכה בהסכמים אלה, לפחות תמיכתי, תאפשר לי ולממשלה להתייצב בתוקף מוסרי מוחלט כנגד כל נסיון להפסיק הת-נחלות-ירבתי ביהודה ובשומרון וכנגד כל דרישה לנסיגה ישראלית מיהודה ובשומרון. אנחנו עושים כל מה שאפשר כדי להשיג את השלום, אבל לא נוותר על האינטרסים החיוניים, לא נוותר על זכותנו להתנחל בארץ האבות ולהתיישב ביהודה ובשומרון. עצמתנו הפ-נימית וכוחנו יגברו עם הסכם השלום.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גמיר, ואחריה — לחבר-הכנסת מאיר כהן.

אורה נמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כמשתייכת למ-חנה היוני שבמפלגת העבודה לא התקשיתי לקבל את המסגרת לשלום במזרח-התיכון שהוסכם עליה ב-קמפ-דייוויד. לא צריכה הייתי להעמיק כדי להבין כי אילו לא היה המערך האופוזיציה של מנחם בגין לא היה כל סיכוי לאשר את התכנית בכנסת. לגבי ידיי הכאב הגדול האחד הכרוך בתכנית זו הוא ה-רדתם של הישובים שבפיתחת-רפיח.

כבת לתורים חלוצים, מייבשי ביצות, שנאבקו שנים בטיפוס ובקדחת, שעלו להתיישבות למושב בוואדי-חוארת בעיצומם של מאורעות 1937, שם חיינו בצל התקפותיהם הרצחניות של ערביי טול-כרם וקלקליה, יודעת אני מה היא התיישבות, מה היא תלוציות ומה הם חיים בספר. דומני, חברי הכנסת, כי לכן קל לי להבין מה משמעותו הכואבת של הורדת ישוב.

לגבי הסכמי קמפ-דייוויד. אין לי ספק בכך שכל אחד ואחד מחברי הבית מעוניין בכל מאודו בהשגת שלום בין ישראל לשכנותיה. עשרות שנים לפני הקמת המדינה ושלושים שנה לאחר הקמתה שררו לסירוגין יחסי איבה ויחסי ידידות בין שני העמים, היהודי והערבי, בישראל. ליחסי האיבה לפני קום המדינה תרם רבות השלטון הזר בארץ-ישראל.

מאז קום המדינה לא שקטה הארץ. ארבע מלחמות עקובות מדם, ובין מלחמה אחת לרעותה בוצעו מעשי איבה משני צדי הגבול. מלחמת-סיני פרצה בשנת 1965 וצבא ישראל פרץ, התקדם והגיע קרוב לתעלת סואץ, ושם נעצר. אכן קיווינו שזו תהיה המלחמה האחרונה. ומה קרה? לאחר הפעלת לחצים, ופיק בר-כיסי אשר תקף את הממשלה דאז, התקפל הצבא התקפלות מוחלטת ללא כל הבטחה לבטחונה של ישראל, ואם ניתנו כאלה — לא קיימו. המצב לא רק שחזר לקדמותו אלא אף החריף. שלושים שנות שלטון המערך לא הביאונו למנוחה ולנחלה. הארץ לא שקטה.

גברתי היושבת-ראש, ממשלת הליכוד הלאומי הביאה אותנו שוב לגבולות תעלת-סואץ, והפעם יהודה, שומרון ורמת-הגולן נמצאו בשטונה של ישראל. כאן, אני סבור, קרתה הטעות אשר את תוצאותיה אנו חשים על בשרנו — לא החילונו מייד את החוק הישראלי על אזורים אלה, הסתפקנו בהחלתו על ירושלים. מכאן התחילה ההתדרדרות. לאחר 10 שנים כבר איחרנו את המועד, ואת הנעשה אין להשיב. אולם חל מהפך, וראש-הממשלה של היום מר מנחם בגין, שתואר בתעמולת הבחירות האחרונות כאדם נוקשה שיגרום למלחמות וימיט אסון על ישראל, דווקא הוא, בתנופה מדינית אדירה, מאומצת, ובעבודה מפרכת ללא ליאות הביא לכך שמצרים, הגדולה והחזקה במדינות ערב, תיאות לשבת ליד שולחן הדיונים על שלום עם ישראל, וכל המשתמע מכך.

לא עוד הסכמי-ביניים, לא עוד התמקחות אלא משא-ומתן לשלום, דבר אשר לא עלה בידי שום מנהיג ישראלי במשך דור. ואכן מנהיגים רבים הוכו בתדהמה וברגש נחיתות.

כיצד יתרץ מנהיג האופוזיציה אשר ירד מנכסיו את תמיכת סיעתו בהסכמי מחנה-דוד? בפתח דבריו בכנסת השתמש בדמאגוגיה זוה — הוא נתלה באילן יוחסין שאינו ראוי לו, בדברים של אם שכולה הראויה למלוא הכבוד, ההערכה וההערכה. דבריה של אם זו נאמרו במרכז מפלגת העבודה. לא היתה לו, לאותו מנהיג, כל זכות להשתמש בדבריה בפתח דבריו בנאומו אמש בכנסת, בוודאי ובוודאי לא לאותו יושב-ראש האופוזיציה. זו היתה כסילות ואיוולת.

גברתי היושבת-ראש, אנו עומדים לפני ההצבעה. בשעה זו רצוני לפנות לחברי מספסלי הקואליציה, ובמיוחד לחטיבת חירות: אתם בוודאי לא תחשדו בי שארץ-ישראל אינה יקרה לי. את אהבתה ינקתי מחלב אמי, ומשחר נעורי חונכתי על ברכי אהבה זו. עברתי את כל תלאות המאורעות והפרעות בארץ, ומחנות המעצר. בפרעות 1936—1939 פונתה בחיפה שכו-נה שלמה — ארד-אליהוד, בעזרת ההגנה אשר דגלה בתכלה. אנחנו היינו המשפחה היחידה אשר לא

נולדתי בארץ הזאת. מעשי ההתיישבות, המוכרים לי יותר מ-40 שנה, היו תמיד תולדה של תיכנון בטחוני ומדיני של הסוכנות היהודית בעבר ושל המדינה מאז הקמתה. ומותר לכן, עליפי אותה דרך, למי שמחליט משיקולים מדיניים בטחוניים להעלות ישוב על הקרקע, גם להחליט, אם כי בצער ובכאב, על הורדתו מתוך אותם שיקולים.

אצביע בעד מסגרת השלום המוצעת היום משום שבאנו לארץ הזאת כדי להקים בה מדינה יהודית; כדי ליצור בה היירארכיה חברתית שעל-פיה ימלאו את כל התפקידים ואת כל העבודות אזרחיה יהיו דים; כדי לקיים בה חברה שווה לכל אזרחיה; כדי שאנו, היהודים, שסוגנו כאזרחים מדרגה שנייה ושלישית במדינות רבות בגולה, לא ננהג כך במדינתנו עם הזולת החי עמנו.

אצביע בעד מסגרת השלום המוצעת כדי שרובה המוחץ של המדינה יהיה יהודי; כדי שעובדי המוסד, כים, רוחצי הכלים במסעדות, עובדי הבניין ומגדלי הפרחים לא יהיו ערבים בלבד; כדי שעובדים אלה לא ילוננו בביקחות עלובות, במחסנים, בסככות, במרסכים ובחדרי מדרגות; כדי שכל העובדים ישתכרו ויתקיימו בכבוד; כדי שהחינוך שיוענק לערבים אזרחי המדינה יהיה זהה עם זה המוענק ליהודים; כדי שתשקוטנה המתיחות בקאמפוסים של המוסדות להשכלה גבוהה; כדי שנחנך את ילדינו שהערבים אינם אזרחים מדרגה שנייה, ונעמיד מחסום לתהליך השנאה אליהם ההולך וגובר.

אצביע בעד מסגרת השלום המוצעת, המחזירה למצרים את כל סיני ושהה לגבולות 1967, משום שכשמדובר בנימוק של גבולות בני-הגנה, מקננת בי מאז 1967 ההרגשה כי לולא הכיבושים הגדולים והנצחונות המזהירים שהרחיקו את הגבול ממקומות היישוב לא היינו שאננים כל-כך, בטוחים כל-כך ומרוצים כל-כך, ולא היה קורה מה שקרה עם פרוץ מלחמת יום-הכיפורים.

חברי הכנסת, אני מאמינה כי כריתת חוזה שלום בינינו לבין מצרים, ולאחר מכן עם יתר מדינות ערב, במחיר של ויתורי שטח גדולים, תמחק את האימה ההולכת וגוברת מפני מלחמות, תגביר את העלייה ותקטין את הירידה.

נכוון את כל מאמצינו ליישוב הגליל והנגב. מיליוני יהודים יוכלו להיקלט בהם ולהוות את חומת הבטחון האמיתית למדינת ישראל. תוכלנה אמהות ישראלי ללדת ילדיהן בשמחה, בתקווה ובאמונה; לא עוד תבאנה ילדים לעולם של הרג ומלחמה.

מכל הסיבות הללו, גברתי היושבת-ראש, אצביע בעד המסגרת לשלום במזרח-התיכון שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר כהן, ואחריו — לחבר-הכנסת רבין.

מאיר כהן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בדחילו ורחימו התכנסה הכנסת היום כדי לדון ולקבל החלטות

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפידייוויד (דיון) (מ. כהן, ארכליאלמוזילנו, רבין, בגין) —

מרכיביהם. בהסכמים אלה טמון סיכוי לפריצת דרך משמעותית לשלום עם מצרים. יש בהם גם מחיר יקר, כבד וכואב, שעל עם ישראל לשלם בעדם. אני מחייב את ההסכמים על-אף זאת שידוע אני כי רבים הסיכונים הטמונים בהם. ועדיין רבה אי-הודאות להיכן יובילו אותנו.

מאז תום מלחמת ששת-הימים לא נתפסתי לאש-ליות, לא חלמתי חלומות מיסטיים על ארץ-ישראל הגדולה. ידעתי שהישגה העיקרי של מלחמת ששת-הימים הוא בכך שנתנה בידינו שטחים גדולים ונרחבים שיש בהם לשמש קלף מיקוח לקידום השלום. כן, גרסתי שטחים תמורת שלום; לא כל השטחים, אך מרבית השטחים תמורת שלום. כל עוד השלום לא הושג נתנו שטחים אלה את העומק האסטרטגי הדרוש להגנת ישראל בעת מלחמה.

תמיד האמנתי כי המפתח להתקדמות לשלום בין גינו ובין מדינות ערב מצוי, בראש-ויראשונה, במערכת היחסים בין מצרים וישראל. לא אלאה אתכם בציטוטים מדברי, לרבות דברי בעת הצגת הממשלה שהיתה לי הזכות לעמוד בראשה.

לא האמנתי בעבר, כשם שאינני מאמין היום, שניתן להשיג את השלום המלא בעת ובעונה אחת בכל גיזרות העימות בינינו ובין מדינות ערב. היתרון העיקרי המצוי בהסכמים אלה הוא בכך שהם מאפשרים דירוג בהתקדמות לשלום: להגיע לשלום מלא עם מצרים תוך שנה, תוך כדי השתיית ההכרעות הקשות למכלול הבעיות בנושא פתרון הבעיה הפלשתינאית, עתיד יהודה, שומרון ורצועת-עזה ושלום עם ירדן לעוד חמש שנים. בדירוג זה אני רואה את עיקר הסיכוי והיתרון שבהסכמים הללו. ולפיכך את תוצאתי של מהלך מדיני מקיף זה נוכל לשפוט רק בעוד שלושה חודשים ובעוד חמש שנים.

הדינאמיקה של מה שיתרחש בין ישראל למצרים, של מה שתימנע התהוותו ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה — בה המפתח לקביעת התוצאות. כולי תקווה שנשכיל למצות ארבע שנות שלום עם מצרים, ליצור הווית שלום וחווית שלום, שלא נתנסינו בהן עד כה, בין ישראל והמדינה הערבית הראשית; ולכש' נגיע לקבלת ההכרעות הקשות יותר נהיה במציאות מזרח-תיכונית שונה מזו שאנו חיים בה היום. בכך הסיכוי ובכך גם הסיכון בהסכם זה.

ראש הממשלה אמר שאין הסכמים סודיים. אודה, קיוויתי שהפעם נוכל להגיע להסכם בין מצרים לישראל במשא-ומתן ישיר, ללא התערבות מבחוץ. המציאות הוכיחה שכלי השותפות הפעילה של ארצות הברית והשפעתה, במרכאות ובלי מרכאות, על שני הצדדים ספק אם ההסכם היה מושג. וחבל שאין בצד ההסכמים בין מצרים לישראל גם הבנות ישראליות-אמריקניות. אני מנוע מלגלות כמה אותן הבנות אמריקניות-ישראליות שבאו בעקבות הסכם-הביניים שנחתם עם מצרים בספטמבר 1975 גם סייצו בתהליכים שהביאו להשגתו של ההסכם זה.

ראש-הממשלה מ. בנין:

אני מאשר זאת.

יצחק רבין (המערך):

אני מודה לך.

פינתה ולא נטשה את ביתה. היינו אי בודד בשכונה אשר נעזבה עליידי תושביה היהודים. נשארו רק הערבים. אני מזכיר אפיוודה זו רק כדי להודיעכם עד כמה ידועים לי היטב משמעותם של התנחלות ופינוי ישובים.

מלחמות ישראל על גבי חרשו חריש עמוק והאריכו למעניתם, ואף אחד לא יעז לחשוד בי כי פיק ברכיים אחוזי ועל-כן הגעתי למסקנה שלצורך סיכוי של שלום ובאין ברירה אחרת עדיף הסיכוי לשלום הכרוך בפינוי הישובים בפיתחת-רפית, עם כל הכאב והצער הכרוכים בכך. אין צורך להרחיב את הדיבור. גם אם יתברר בעתיד שסיכוי זה לא עלה יפה נוכל לאמור, קבל עם ועדה, שעשינו כמיטב יכולתנו, פינוי ישובים — קרבן עילאי; ואת המסקנות נסיק, לא אלמן ישראל ולא אלמן צבא. ישראל.

אדוני ראש הממשלה — אני מצטער על שאיננו כאן, אני פונה אליו — אחריות כבדה מוטלת היום על שכמך כשם שבועבר, תקופת הכיבוש הבריטי, רבצה על שכמך אחריות לא פחות כבדה, כאשר גורלו של העם היהודי בציון היה מוטל על כף המאזניים. ואכן ההחלטות שנתקבלו על-ידך תרמו רבות גם לא הכרעיו — לסילוק השלטון הזר והקמתה של מדינת ישראל. לאחר חתימת השלום יפנו אלך עיני העם בישראל ובארצות תבל לפתרון הבעיות החברתיות והסוציאליות בארץ. איכות החיים והחברה בארץ היא כיום בשפל המדרגה, ויש צורך באותה תבונה ובאותו אומץ-לב כדי לחקן המעוות, שתהיה חברה אשר יהיה נעים לחיות בה, חברה אשר נעים פני זקנים לא ילבינו, וזקנים לא יעמדו מפני קטנים, חברה אשר תמחק את העוני ותחסל את הפערים החברתיים בישראל. נהיה זקוקים לחברה אמיצה אשר תוכל להתמודד גם עם השלום, כשם שידעה להתמודד בעת מלחמה ולהצליח. עתידה ובטחונה של ישראל יהיו תלויים רבות בחברה אשר נצליח לגבש אחר הסכמי השלום.

היו"ר ש. ארכליאלמוזילנו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רבין, ואחריו — לחבר-הכנסת לורניץ.

יצחק רבין (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ככל אחד מחברי הכנסת ניצב אני בפני השאלה הקשה, אך הב-רורה, שהוצגה לפנינו על-ידי הממשלה: הלאשר או לשלול את הסכמי-המסגרת בין מצרים וישראל שנחתמו בקמפידייוויד. כל אחד מאתנו חייב בתשובה ואין הוא יכול להתחמק ממנה. זו אחת השאלות הקשות ביותר שהוצגו אי פעם בפני חברי הכנסת. לחבר-כנסת היושב על ספסלי האופוזיציה קשה הדבר שב-עיתים. המשא-ומתן המדיני התנהל על בסיס תפיסת מדינית כוללת שאיננה תואמת את דעותי. לא שור-תפתי, ככל חברי, במידע הקשור במהלכי המשא-ומתן ובהליכי קבלת ההחלטות בכל שלביו בטרם הגיע לסימום.

על-אף זאת אינני רואה אפשרות לפטור עצמי ממחן תשובה ברורה. תשובתי, אף כי בלב כבד מאוד: אתמוך בהסכמי-המסגרת שנחתמו בקמפידייוויד, על כל

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (רבין, ארבל־אלמולינו, לורינץ, דרוקמן) —

בכל העולם. לעניות דעתי לא רק היינו מסכנים את עצם קיומה של מדינת ישראל אלא גם היינו גורמים נזק לכל היהודים באשר הם שם.

גברתי היושבת־ראש, ברור שכואב להוריד ישר בים, אבל עלינו להשיב באומץ־לב: שלום או אפילו סיכוי ממשי לשלום, או ישובים — מה עדיף? אני חולק בכל לבי על התפיסה האומרת שיש להעדיף מלחמה ולא להוריד ישובים. צרמו את אזני במיוחד דבריו של ידידי חבר־הכנסת יהודה בן־מאיר, נציג המפלגה הדתית לאומית, שאמר בבטחון כזה שלפי דעתו, לאחר שראש הממשלה הציג את תכנית השלום, כשהוא נדרש להסכים להורדת הישובים היה צריך להשיב: לא, אני מעדיף מלחמה אפילו אם זה קשור באלפי קרבנות, ובלבד שלא לשנות את מקומם של הישובים. נדמה לי שאין לתפיסה הזאת כל מקום בתפיסה היהודית.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
לא צריך להחזיר.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
יש הרוצים להיתלות באילן גדול, באילן ההלכה. חברי הכנסת, הציבור האגודאי חי, לא רק כפרט אלא גם ככלל, לפי ההלכה. אגודת ישראל היא התנועה היחידה בישראל ובכל העולם כולו שהגוף העליון שלה הוא מועצת גדולי התורה ועל־פיה יישק כל דבר.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
ומה החליטה מועצת גדולי התורה? החלטת מועצת גדולי התורה פורסמה במודעה ברחובות.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
אינני מתיימר לדבר בשם של גדולי התורה, אבל זאת אוכל לומר בבטחה שאין שחר לדיבורים כאילו הסכם שלום, אפילו מתוך ויתורים, נוגד את ההלכה. הכלל ההלכתי אצלנו הוא שפיקוח־נפש דוחה כל התורה כולה. אין עוד ערך עליון מאשר הצלת חיי אדם. ובקשר למודעות שאתה שואל עליה —

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
ומה היא מלחמת מצווה?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
ודאי שיש מלחמת מצווה, ודאי שיש להילחם — — —

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
הרמב"ם קבע שכיבוש הארץ הוא מלחמת מצווה.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
חבר־הכנסת דרוקמן, אינך חושד בי שאינני יודע מה היא מלחמת מצווה. אם, סמינלית, תוקפים או־תנו אנחנו חייבים להילחם, וזאת מלחמת מצווה. אבל אין מלחמת מצווה כאשר יש אפשרות לשלום וכאשר מדובר רק בהעזקת ישובים, עד כמה שזה כואב, וזה כואב מאוד.

ועוד הערה, גברתי היושבת־ראש, אולי זה לא לעניין, אבל אצלנו העניין של בין אדם לחברו תופס מקום חשוב מאוד, ועל זה נאמר שעל עבירות שבין

מצרים קיבלה מידי ישראל את מלוא תביעותיה. המחיר הבטחוני, הציוני והאנושי שבפנינו סיני, בע־קירת הנוכחות הישראלית — הצבאית והאזרחית — מתוכו יקר וכבד. אין לי ברירה אלא לקבל את הודעת ראש הממשלה שלא ניתן היה להשיג ההסכמים עם מצרים ללא מחיר זה.

לאחר הוויתורים המפליגים בסיני אני רואה את מוקד הסכנה בכל אשר יתפתח ביהודה, בשומרון וברצו־ע־עזה. כאן מונחת פצצה־הזמן המסכנת את השלום גם עם מצרים. לא קיבלתי בעבר, ואינני מקבל היום, את גישת הממשלה לפתרון מכלול הבעיות בגיזרה זו. תכנית האוטונומיה היא הרת־אסון. לידתה בדבקות הממשלה בעקרונות מצע הליכוד — החלת הריבונות הישראלית בין הים לירדן ושלילת אפשרות של שלטון זר, ולוא גם על חלקים של יהודה ושומרון. בעיני עדיף היה לנהל משא־ומתן עם ירדן, להגיע לשלטון משותף ירדני־ישראלי, גם בתקופת המעבר של חמש השנים. ממילא קיבלה הממשלה את ההחלטה 242, על כל עקרונותיה וקביעותיה גם לגבי גיזרה זו. וכי ידוע אחד מעקרונותיה של החלטה 242 הוא נסיגה משטחים — לא מכל השטחים, לא משטחים.

הקמת שלטון עצמי, מתן אוטונומיה מלאה לו, ביטול הממשל הצבאי על כל מרכיביו, יוצרים את הסכנה החמורה ביותר שלגביה היה קיים קונסנזוס לאומי — הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית. יתירה מכך, חזית הסירוב הערבית תפעל כאשר אירגוני המ־רצחים הפלשתינאים ישמשו חוד מחץ להפוך זירה זו למוקד פעולתם, לא רק כדי לפגוע בישראל אלא כדי לטרפד את הסיכוי לפתח מציאות של שלום בין מצרים לישראל תוך תקופת המעבר.

אין לי ספק, לאחר שיאשרו ההסכמים בכנסת, לאחר, כפי שאני מקווה, שיושג חוזה שלום עם מצרים, נעמוד במבחנים קשים ומורכבים, בטיפוח השלום עם מצרים ובצורך לעמוד בפני הסכנות האדירות הטמונות בהצעת הממשלה בכל הקשור למתווה ול־אשר יתווה ביהודה, בשומרון וברצו־ע־עזה. כולי תקווה שהממשלה תשכיל ללמוד מן המשגים של הת־נחליות־הדמה, התנחלויות ארכיאולוגיות, לבל יבולע לסיכוי הטמון בהסכמים האלה, על כל הסיכונים הא־דירים המלווים אותם.

הי"ר ש. ארבל־אלמולינו:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת לורינץ, ואחריו — לחבר־הכנסת דרוקמן.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה, צריך שיהיה ברור לכל אחד מאתנו חברי הכנסת ולכל אורח ביש־ראל שאין פתרון אידאלי ומוחלט לבעיות המסובכות של העם היושב בציון. נזכה לכך רק עם בוא משיח צדקנו, שאנו מחכים לו בכל יום שיבוא. רק תשבי יתרון קושיות ובעיות. מה שמוטל עלינו עתה הוא לשקול שכר נגד הפסד והפסד נגד שכר. לדעתנו, לדעת סיעת אגודת ישראל, החיוב שבהסכם, הסיכוי לשלום, עולה על השלילה. אולי לא כליכך טוב עם ההסכם כמו שגרוע בלעדי. אי וואבוי היה, חברי הכנסת, אילו ועידת מחנה־דוד היתה נכשלת באשר מתנו. אין ספק שהיינו נשארים מבודדים ומושמצים

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (לורנץ, בגין, ארבל-אלמולינו, דרוקמן) —

ההסכם המובא לפנינו איננו הסכם שלום, אף שכך הוא נקרא. ומתוך צער נורא חייב אני לקרוא עליו את דברי הנביא ירמיהו: "ורסאו את שבר עמי על נקלה, לאמור שלום שלום ואין שלום." (ירמיהו ו', י"ב).

(קריאה: אין שלום לתנועת "שלום עכשיו" המחל-לים את השבת.)

אין צריך לומר שהסכם זה איננו השלום שבחזון אחרית-הימים של נביאי האמת והצדק, ישעיהו ומי-כה, שהנני מאמין בו באמונה שלמה ובטוח כי בוא יבוא. אני מגיח שאף אחד איננו רואה אותו בתור שכזה, אולם לפי מיטב הכרתי הוא איננו אפילו הסכם שלום שיבטיח כי מחר, מחרתיים לא נצטרך לצאת שוב למלחמה ולא נצטרך שוב להקריב קרבנות. עלי-כן מדובר כאן בדבר חמור ביותר, כי הוא יוצר בעם תקוות שאין מאחוריהן כיסוי.

הסכם זה, אשר בו צד אחד מוותר על הכול והצד השני אינו מוותר על שום דבר — האם הוא הסכם שלום או הסכם כניעה? יתירה מזו, כאשר הצד המובס בכל המלחמות עומד על שלו בקצו של יו"ד ואיננו מוותר במאומה, והצד המנצח מוותר על כל ההישגים של נצחונותיו — האין זה איבוד עצמי-לדעת, חלילה? איך אפשר לקרוא לזה הסכם שלום? זה בוודאי לא שלום עם ישראל, כי אם שלום על ישראל.

גברתי היושבת-ראש, אם הנשיא סאדאת באמת רוצה בשלום, מדוע עלינו לתת לו את כל סיני נוסף על השלום שהוא מקבל? ואם הוא כבר מקבל את כל סיני, האם זה מוגזם לתבוע ממנו לפחות כ-2% מכל השטח שהוא מקבל, אשר בהם נמצאים 21 ישר-בים יהודיים ובכללם שתי ערים, שיישארו במדינת ישר-אל? ואם הנשיא סאדאת אינו מוכן לוותר אף על סנטימטר אחד ותובע את עקירתם של כל הישובים היהודיים מסיני — האם לזה ייקרא הסכם שלום? מה מבטיח זאת — חתימתו של הנשיא סאדאת? האם לא היו הסכמים קודמים שהנשיא סאדאת הפר, לא אחד ולא שניים, לרבות הסכם ההפרדה אתנו המופר עד עצם ימים אלה? מה מבטיח אפוא ש-הסכם זה יקויים? ואז אנו עומדים מחדש בסכנה מלחמה, שהתהיה הרבה יותר קשה ומסוכנת מהמל-חמות הקודמות, כי היא תהיה בלא סיני, בלא שדות-התעופה, בלא הישובים בחבל-יימית — מלחמה שתהי-חל, חס-חלילה, באשקלון — ולזה ייקרא שלום?

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה להתקומם כל-כולי כנגד ההעמדה המעותה, שהישובים הם מכשול לש-לום. אם כך, מדינת ישראל כולה היא מכשול לש-לום ועם ישראל כולו הוא מכשול לשלום, כשם שבלי עם ישראל אין שלום וכלי מדינת ישראל אין שלום כך גם בלי הישובים בחבל-יימית ובכל חלק אחר מארץ-ישראל אין שלום. הישובים אינם מכשול לש-לום, כי-אם תנאי לקיומו. רק הם מבטיחים שהשלום יהיה שלום-אמת.

רבים במדינה חרדים שעקירת הישובים בחבל-יימית תהיה תקדים לעקירת הישובים ברמת-הגולן, ביר-הודת ובשומרון. אני מודה, גם בלי החרדה הזאת של תקדים אני מוועז מהעובדה שממשלת ישראל

אדם לחברו אפילו יום-כיפור אינו מכפר. לכן כאב לי לשמוע את ההתקפות הבלתי-מרוסנות על ראש הממשלה, ובמיוחד מצד חברי-התלמידיו. רבותי, קצת הגיון וקצת הגינות. נדמה לי שההגיון מחייב שאם מר בגין התקף, ויסלח לי אם אומר — הקיצוני אם הוא הגיע למסקנה שיש לוותר — הרי בוודאי יש דברים בגו.

היום מותר לגלות שכאשר הצטרפנו לממשלה שא-לו אותנו רבים וטובים: איך אתם, אגודת ישראל, יכולים להצטרף לממשלה שבראשה עומד מר בגין? הרי הוא יוליד את המדינה, את העם, למלחמה.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
זה היה למחרת הבחירות, ב-18 למאי.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):
כן, נכון, אתה יכול לאשר זאת. ואנחנו אמרנו לשואלים, אמרנו זאת בזמננו גם למר בגין, שאנחנו מאמינים שאם יש מנהיג, אם יש אדם במדינת ישר-אל, הרצפה בכל לבו, ויש סיכוי שהוא יקדם את השלום הרי זה ראשי-הממשלה מר מנחם בגין. נדמה לי שהיום, אולי להפתעת רבים, אולי גם לעצבונו של רבים, הדברים שאמרנו הוכחו כנכונים.

גברתי היושבת-ראש, אצל חברי אגודת ישראל קיים היום הרגש של גילוי ברעדה. הגיל הוא על הסי-כוי לשלום, אבל הוא מהול ברעדה. הרעדה היא לא רק בגלל הסכנות הרבות מבחינה גופנית, פיסית, אלא בעיקר בגלל הסכנה מבחינה רוחנית. כי גדול המה-טיאו יותר מהורגו. יעקב אבינו התפלל: "הצילני-נא מיד אחי, מיד עשרי". לפעמים נשיקת עשו מסוכנת יותר מחרב. חברי הכנסת, חלק גדול של העם היושב בציון אינו מחוסן כבר מבחינה רוחנית כנגד הטמיעה, לרבות נישואי-ערובות, כפי שהיינו מחוסנים במשך אלפי שנים. השלום המיוחל טומן בחובו גם את סכנת הטמיעה. לכן השלום מחייב חינוך מחדש לתורה וליראת-שמים — הדבר היחיד שיבטיח את עתיד עמנו לנצח נצחים.

אסיים בברכה: כתיבה וחתימה טובה. שזוכה לשנת שלום וברכה, לשנת הרמת קרן ישראל, עם משיח צדקנו.

היו"ר ש. ארבל-אלמולינו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת דרוקמן, ואחריו — לחבר-הכנסת נתן-אורגד.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אחרי שלוש-שנות מלחמה על קיומה של מדינת ישראל; אחרי שהאויב עשה הכול, בכל הדרכים, להתנכל לעצם קיומו בבחינת "אמרו לכו ונכחדים מגוי ולא ייזכר שם ישראל עוד" (תהלים פ"ג, ה'), ולא עלתה בידו; לאחר שזכינו לנצחונות בכל מלחמותינו, ששילמנו בע-דם מחיר יקר ביותר של קרבנות מן הטובים ביותר בבנינו — אנחנו הולכים להיות מובסים בהסכם המונח לפנינו והנקרא "הסכם שלום".

זהו רגע של אמת, והדברים נאמרים מעמקי לב כואב. המושג "שלום" מושך מאוד, קוסם מאוד, מי איננו רוצה בו? מי לא ציפה לו כל השנים? אולם

שלנו ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה? על כך אף לא מלה אחת בהסכם. מה על ההתיישבות היהודית בחבלי ארץ אלה? איך מצויה לעצמה ממשלת ישראל התיישבות יהודית בשטחי האוטונומיה? האם היא לא תחוק, חס-ושלום? הרי עד כה, עוד בטרם היות האוטונומיה, לא עשינו את אשר היה עלינו לעשות ביהודה ובשומרון. הממשלה לא קיימה את הבטחתה לתנופת התנחלות ביהודה ובשומרון, וזאת עוד בטרם היות האוטונומיה. ומה, חס-וחלילה, יהיה לא-חריה? ולמעשה, אם תקום האוטונומיה על כל מר-כיביה קיימת סכנה שתושביה יכריזו על עצמאות, ובוודאי יזכו מייד להכרת האו"ם. ומה נעשה אז? מדוע נעזר במיידיו להקמת מדינה פלשתינאית מסוג כנת ביותר? עלינו למנוע את הדבר מראש ולא להג-היג כלל וכלל את האוטונומיה.

גברתי היושבת-ראש, ראש הממשלה פתח את דבריו בכנסת על הסכמי קמפ-דייוויד בכך שהוא מביא לנו את בשורת השלום. אני מוכרח לומר בכל הכאב, בכל הצער: אם זו בשורה הרי לכל היותר זו בשורה איוב, ובשורת שלום — בוודאי לא. זה רחוק מלהיות שלום. זה הסכם של כניעה והתקפלות מוחלטת.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויוזמה):
חכמים, היוזרו בדבריכם. קצת פרופורציה.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
צריך לומר לעם את האמת, ולא להשלות אותו באשליות של שלום. צריך לעורר את העם מאיבוד העשתונות ומשכרון של שלום שאיננו שלום.

ראש-הממשלה מ. בנין:
חברי-הכנסת דרוקמן, צר לי, דברייך לא אמת.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
אדוני ראש הממשלה, הרבה שנים אמרת את האמת שלך, אף שהייתה מנוגדת לזו של ראשי ממ-שלה אחרים. אני אומר את האמת שלי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
עד שהוא הגיע לרגע של אמת ועד שצריך היה לשנות את דעתו.

שרי-החץ מ. דיין:
אדוני הרב, מותר לי לשאול אותך שאלה? מה אתה מציע לעשות בערבים החיים בשטחים? להח-זיק אותם לנצח בממשל צבאי?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
לא. צריך להחיל את הריבונות הישראלית על כל המקומות. לדעתי צריך היה להחיל את הריבונות הישראלית מייד אחרי מלחמת ששת-הימים, וחבל שזה לא נעשה. אילו זה נעשה אז היה היום מצבנו אחר לגמרי.

שרי-החץ מ. דיין:
ולחית עם מיליון-ורבע ערבים שהם אזרחים יר-דניים ואינם רוצים להיות ישראלים? אתה רוצה להתחזק אותם בכוח? מה אתה רוצה לעשות בהם?

מוכנה לעקור ישובים בארץ-ישראל. הדבר הזה כש-לעצמו הוא התכחשות להגשמת החזון הציוני. מי לא חש בזעזוע שהקיף את כל ההתיישבות בארץ, את כל משפחות האדמה, את כל החלוצים האמי-תיים? מי איננו שומע את זעקתם, את זעקתה של הארץ, על בנים שעומדים להפריד ממנה, ואת זע-קתם של הבנים הבונים? לבי לבי אתם, עם אנשי הישובים שעזבו היום את בתיהם ועלו לירושלים, לכנסת, על-מנת להביע זעקה נוראה זו. לא היה כדבר הזה — להסכים מרצון לעקור ישוב יהודי — במאה שנות הציונות, גם במצב הקשה ביותר. זהו חידוש שמחדשת ממשלת ישראל לאחר שלושים שנות עצמאות ישראל.

אי-אפשר לקבל זאת בשום-פנים-ואופן ובכל תנאי שהוא, לא רק מפני שזה מהווה דגם למקומות אחרים, משל, יבואו אל אדם לחתוך לו רגל והוא יא-מר: לא, אינני מסכים לכך, כי זה יהווה דגם להורדת הרגל השנייה. עקירת ישובים בארץ-ישראל היא הורדת איברים מגוף חי. ישובים אלה הם עצם מעצ-מנו ובשר מבשרנו. לא נסכים שיחתכו בבשר החי שלנו; גם אם ממשלת ישראל נכנעה ללחץ של הנשיא סאדאת.

שמעתי אמש מפני הרב הראשי גורן שליט"א הד-גשה על הפסוק: "כרע רבץ כארי וכלביא מי יקי-מנו?" פעמים שגבורת הארי מתבטאת בריבציה, ואף אחד אינו מסוגל להקימו. ישובים יהודיים לא ייעקרו מארץ-ישראל.

גברתי היושבת-ראש, עם כל הכאב הצורב בעצם המחשבה לעקור את הישובים בסיני, גם אם זה לא היה מהווה תקדים למקומות אחרים, אי-אפשר להת-עלם מן האמת, כי יש מקום לחרדה נוראה שאכן חבל-ימית יהיה תקדים לרמת-הגולן ואפילו ליהודה ושומרון, גם אם ממשלת ישראל מבטיחה שזה אינו כן. הנסיון המר מלמד אותנו כי הבטחות של ממ-שלת ישראל אינן עומדות במבחן הלחצים. שהרי ערב נסיעתו של ראש הממשלה לקמפ-דייוויד היתה אצלו משלחת מחבל-ימית, וראש הממשלה הבטיח לה שהישובים לא יפוגו בשום-פנים. ומה השתנה בקמפ-דייוויד? היו בוודאי לחצים. מי לידנו יתקע שמחר לא יהיה לחץ לגבי רמת-הגולן, ומחרתיים לגבי יהודה ושומרון? אם נשבר העקרון שאין מפנים ישובים יהודיים — מה מבטיח שבכירה זו לא תהיה בכל החזיתות, כשם שאחרי כל ההתפתחויות סביב החלטה 242 הסכימה ממשלת ישראל בקמפ-דייוויד להחיל אותה על כל הגזירות?

גברתי היושבת-ראש, רצוני גם להביע התנגדות חריפה ביותר לתכנית האוטונומיה ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. זאת תכנית מסוכנת ביותר, הטומנת בחור-בה הקמת מדינה ערבית פלשתינאית, שכולנו מאו-חדים בשלילתנו אותה תכלית שלילה. קודם-כול, ב-מסמך מממשלת ישראל חתמה עליו בקמפ-דייוויד מדובר על הזכויות הליגטימיות של העם הערבי הפלשתינאי ודרישותיו הצודקות — אם כי בתרגום העברי נז-כרים ערביי ארץ-ישראל. אבל מה שקובע הוא המסמך המקורי שבו הסכמנו בחתימתנו לדבר חמור ביותר, שעד כה התקוממו כולנו נגדו. ומה על הזכויות

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דין) (דרוקמן, דין, ארבל־אלמולינו, אלגרבל, פעיל, כהן־אורגד, וירשובסקי) —

ברר, שהעתיד יוכיח כי טעיתי וכי הסכמי המסגרת שנחתמו — —

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזומה):
ההווה מוכיח שאתה טועה.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

— בקמפ־דייוויד יובילו לשלום יציב בינינו ובין שכנינו הערבים, שלום של בטחון; שהעתיד יוכיח שהתחזית כי יהיו מסגרת לסחטנות ערבית ול־נסיון לכירסוס בלתי־פוסק בבטחוננו, כאשר האמ־ריקנים נתונים ללחץ על־ידי הערבים ומתרגמים את הלחצים האלה ללחצים עלינו — גם תחזית זו, הערכה זו, לא תתממש.

נשמעו הערב דברים באשר לאלה הרצים שלום ואלה הרוצים מלחמה. רוב רובו של הבית הזה, החלק הציוני שבו, אינו מחולק היום ולא היה מחולק בעבר בין הרוצים שלום לבין הרוצים מלחמה, בין הרוצים יותר את השלום לבין הרוצים יותר את השטחים. כשם שהכנסת אינה מחולקת בין הכמהים לשלום לבין הששים לשטחים כך גם העם אינו מחולק בין אלו לאלו. קיים ויכוח, קיימת הבחנה, בין אלו שבשם סיסמת "שלום עכשיו" מוכנים לסכן את העתיד של קיום מדינת ישראל כמדינה ריבונית ובלבד שישג מצב שייראה כשלום היום, מחר בבוקר, בכל מחיר — אם גם מצב זה מקדם את סכנת המלחמה — לבין אלו שעם כל הכמיהה לשלום, עם העצב על כל יום שעדיין לא קיים בו שלום, רואים קודם־כול את ההכרח להתבטח את הבטחון והעצמאות גם בלחץ, גם במחיר של אי־נחת, גם במחיר של אמירת "לא" לגדולה ואולי ליחידה שבידידותינו, כאשר ההיסטוריה של הארץ, ההיסטוריה של ההתיישבות בארץ, מלמדת דבר אחד: שתנאי לדו־קיום יהודי־ערבי בשלום הוא בצימצום עד למינימום של הפיתוי לתקוף את יש־ראל, צמיצום הפיתוי שניתן להקטין אותו רק בחי־זוקה, בהבטחת גבולות הבטחון ובהבטחת יכולת הע־מידה של ישראל. מה הביא את הנשיא סאדאת ליר־שלום? — —

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית):
הרצון לשלום.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):

— בראש־ראשונה הידיעה כי בראש ממשלת ישראל עומד מנחם בגין ושאת הוויתורים שצפה הנ־שיא סאדאת שניתן יהיה לקבל מישראל ללא שלום לא ניתן לקבל לא בהסכמי־ביניים ולא בכל דרך אחרת; הידיעה כי צה"ל חזק ואינו ניתן לתקיפה, שלא ניתן לתקוף אותו בהצלחה; והבעיות האמיתיות של מצרים המביאות את הנשיא סאדאת — אני מק־ווה, כולנו מקווים — לרצון לשלום. זה אותו ראש ממשלה שעקב עמידתו התקיפה על הבטחת בטחון ישראל טענה האופוזיציה חוזר וטעון, לפני הקמת הממשלה ולאחריה, שעם עלייתו לשלטון צפויה מל־חמה. זו אותה התקפה מחוסרת רסן שמקורותיה והמ־שכה באו לביטוי בשיסוי של "שלום עכשיו", שמא־וריו לא היתה אמירת שלום־אמת, שמאחוריו היתה האמירה: תנו לנו היום הסדר, תנו לנו היום את השקט, והאשליה — עד מחר בבוקר.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
מה עשית בערבים במדינת ישראל?

שר־החץ מ. דיין:
אל תענה לי בשאלה על שאלה.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
למה לא?

שר־החץ מ. דיין:
"למה לא" זו תשובה?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
זו תשובה.

הדין שחל על הערבים שהיו ברמלה, יפו ובכל המקומות יחול גם עליהם. אלה אותם שטחי ארץ־ישראל.

שר־החץ מ. דיין:
אין בפיד תשובה.

ד"ר ש. ארבל־אלמולינו:
אדוני שר החץ, זמנו חם, ולכן הוא לא יכול לענות לך בצורה מפורטת על השאלה.

מרדכי אלגרבל (התנועה לשינוי ויזומה):
האם אתה רוצה שיהיה רוב ערבי?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
גדומתי ביותר מהצהלה שאחזה חלקים בעם על הסכם זה. על מה צוהלים? הייתי עוד מבין אם היו אומרים: אין ברירה, היינו נתונים תחת לחץ, לא היתה לנו אפשרות אחרת; אמנם כואב, אבל מה יכולנו לעשות? אבל לצהל, לחגוג, לשמוח — על מה? על עקירת ישובים מארץ־ישראל? על ויתור שליטתנו המלאה ביהודה ובשומרון, לב־לבה של אר־צנו? על זה יש לשמוח? האם אדם העובר ניתוח מסוכן וכורתיים לו אבר מגופו חוגג את המאורע? עלינו לעורר את רוחו האמיתית של העם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
לפעמים כשמוציאים סרטן חוגגים.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
עלינו להורות לו את הדרך לשלום־אמת על־ידי בניין הארץ ויישובה, על־ידי חי צניעות וטהר, על־ידי הסתפקות במועט, על־ידי אורח חיים יהודי אמיתי. כל אלה הם נדבכים בבניין הגדול של שלום־אמת.

אני מתפלל בכל לבי: "מן המצר קראתי יה ענני במרחב יזה" (תהלים קי"ח, ה'), ומאמין בכל לבי בקיום הנבואה: "ושבתי את שבות עמי ישראל... ונטעתים על אדמתם ולא ינטשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ד' אלוהיך" (עמוס ט', י"ד—ט"ו).

ד"ר ש. ארבל־אלמולינו:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת כהן־אורגד, ואחריו — לחבר־הכנסת יוסף תמיר.

יגאל כהן־אורגד (הליכוד):
גברתי היושבת־ראש, אדוני ראש הממשלה, חברי הכנסת. התקווה הטובה ביותר, שלמילות אני מייחל בכל לב כאשר אני עומד עתה על הדוכן, היא שית־

חברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (בגין, וירשובסקי, כהן-אורגד, שילנסקי, אלגרבלי, מילוא) —

נשיא ארצות-הברית — מציג את האוטונומיה כהסדר מעבר לתקופה שאינה עולה על חמש שנים, שהסדר הסופי אשר צריך לבוא בעקבותיו מכיר בזכות הלאומית של העם הפלשתינאי. זה הנוסח ה"אנגלי, לגירסתם, ויש הסתייגות שלנו, אבל ידועה לנו המשמעות המדויקת שבה רואים הערבים את המושג "הזכויות הלאומיות של העם הפלשתינאי". לעומת האוטונומיה המינהלית ומדיניות ההתנחלות בתכנית השלום הישראלית מוטבעת ההסתייגות המוחלטת של הערבים להמשך זכויות ההתנחלות שלנו בשומרון וביהודה, ולהסתייגות זו של הערבים נותנים תמיכה וגינוי מלאים של הממשל האמריקני.

זה לא פלא ששמענו היום — אני מקווה שנתבדה — מצוטטים דברי הפקיד הבכיר, המודיע שהמכתבים האמריקניים לגבי המימון לבניית שדות התעופה מתעכבים עקב אי-מתן תשובה המניחה את הדעת בתחום ההתיישבות. אני מקווה שנתבדה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת כהן-אורגד, שדות התעופה בסיני לא יפוגו כל עוד שדות-התעופה האטרנאטיביים לא יהיו תפעוליים. לא נעזוב שום שדה. תהיה שקט.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה, הדברים ידועים, שמעתים, הקשבתני. אני טוען שהסיכון בחתימה על מערכת של הסכמים הוא גדול גם אם סאדאת יהיה הנציג של הערבים הפלשתינאים ולא חוסיין, כאשר העתון "אל-גומהוריה" מגדיר את השלבים שבהם ינוהל המשא-ומתן להסכם לגבי מצרים ולגבי יהודה, שומרון ועזה, כאשר סאדאת מצהיר שירושלים המזרחית, הכור ללית את רמות, גילה ונווה-יעקב, אזור התעשייה בעטרות ושדה-התעופה, מהווים חלק מהגדה המערבית ולגביה צריך להתקיים הכלל של הגדה המערבית ולגביה הוא רואה את האוטונומיה כשלב מעבר. אמנם יש המכתב הישראלי המגדיר חד-משמעית שירושלים מהווה חלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל, אבל אותה מערכת של הסכמים, הכלולת את הנסיגה החלקית של כוחות צה"ל, כאשר פירוש של סאדאת להסכם, שהנשיא קארטר מצטרף אליו במכתביו — —

ראש-הממשלה מ. בגין:

אמר אתה יכול לומר מעל במת הכנסת "כילל נסיגה ישראלית" ולא מוסיף את המלים שכוחות ישראלים נשארים ביהודה ובשומרון?

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אמרתי "נסיגה חלקית". אדוני ראש הממשלה, אני מגדיר נסיגה חלקית, כך מופיע, והשארת כוחות צה"ל בשומרון וביהודה. ציינתי שירושלים המזרחית, לפי רוחו של סאדאת, מהווה חלק מהגדה המערבית ולגביה חייבת להיות נסיגה חלקית, וכוחות צה"ל נשארים בחלקם. לעמדה זו של הנשיא סאדאת מצטרף הנשיא קארטר.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר-הכנסת כהן-אורגד, האם במכתבים האלה יש איזה שהוא שינוי לעומת המצב שלפני ההסכם? ידועה עמדת מצרים, ידועה עמדת ארצות-הברית וידועה עמ-

ראש-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת כהן-אורגד, את האמת צריך לומר, להבדיל את כל ההבדלים, שהיום יש שיסוי מצד אחר.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
הרבה יותר גרוע, הרבה יותר עוין.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה, אני יכול להצטער על כל מלת שיסוי שנאמרה ושאיננה משקפת לא את רצונך בשלום, לא את אהבתך לארץ-ישראל. וכאשר יש חילוקי-דעות באשר לדרך, בינם לבין שיסוי המרחק עצום.

אני יכול להצטער על כל מלת שיסוי שנאמרה ושמחטיאה את האמת ומערבבת בין ויכוח שיש מאחורי אהבת ישראל ואהבת ארץ-ישראל לבין העמדה של הדברים בצורה מעוותת ומעוקמת.

רב שילנסקי (הליכוד):

אני מבין שאתה לא רק מצטער אלא גם מגנה את השיסוי הזה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אני מצטער ומגנה ואני חושב שככל שנעמיק בנושא הזה נחטא לבעיה שבה אנו עוסקים.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

צריך גם לשמור על יחסים קורקטיים בין אנשים.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

הצבעתי בלב שלם בעד תכנית השלום שנוסחה ואושרה, נוסחה והוגשה על-ידי הממשלה לכנסת לקראת ביקורו של ראש הממשלה באיסמאעיליה והוגשה לנשיא סאדאת באיסמאעיליה. התכנית היתה מבוססת על הליכה מרחיקה-לכת לקראת הנשיא סאדאת, תוך לקיחת סיכון משותף, סיכון מחושב בפינוי הדרגתי של סיני, סיכון מחושב שמטרתו להבטיח לנשיא סאדאת את המחיר המלא בעד כנינתו לשלום, ובר-זמנית היתה התכנית מבוססת על העמקת אחיזתנו בשומרון וביהודה על-ידי שילוב של העמקת ההתיישבות והגברתה, עם אחיזה צבאית, כי שניים אלה אינם הולכים זה ללא זה, והליכה במאקסימום האפשרי להבטחת זכויותיהם האזרחיות, התרבותיות, הדתיות והמינהליות של התושבים הערבים ביהודה, בשומרון ובעזה.

זו היתה תכנית שניסחה לתת את המאקסימום תוך לקיחת סיכון מחושב, אבל בלי לסכן את האי-חיוה בשומרון וביהודה, ואין אחיזה ביהודה ובשומרון רק ככוח צבאי אלא בשילוב של התיישבות ואחיזה צבאית.

מה השוני ומה השינוי הערבים בעקבות חתימת הסכמי קמפ-דייוויד? אינני רוצה להיכנס כרגע למכתב תביע הנספחים של ישראל, המסייגים את הסכמתנו בצורה חד-משמעית לנוסח האנגלי המופיע במכתבים; אבל הנוסח האנגלי המחייב — אינני משפטן ואינני כנסס לצר הפורמאלי — שנעשה בעדותו ובהתערבותו של נשיא ארצות-הברית — וזו משמעות עדותו של

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד
ארבלי-אלמוזלינו, סבדור, שילנסקי, בדיאן, יצחקי) —

גברתי היושבת-ראש, הדרך לשלום מוליכה להסכם נפרד עם מצרים — לא כאשר מצרים היא אפטרופוס של ערביי יהודה, שומרון ועזה והזכויות הלגיטימיות של העם הערבי הפלשטינאי. אין לי שום ספק שזאת דרך קשה בהרבה, דרך שבה תצטרך ישראל לקיים אורח חיים שונה, משטר חברתי כלכלי שונה, כדי שתהיה מסוגלת לומר "לא" גם לחוקה בבעלות-בריתה העוזרת לה, גם לארצות-הברית; מסגרת שבה תצטרך ישראל להקטין את דרישותיה ולא ליהנות משני עולמות — של שפע מצד אחד והקטנת התלות בארצות-הברית מצד שני. זו דרך שעם ישראל מוכן ויהיה מוכן לתת את הגיבוי לראש הממשלה להוליך אותו בה. זו דרך קשה יותר, אבל זו הדרך שמוליכה לשלום-אמת.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו :

אני שבה ופונה לחברי הכנסת להשתדל להקפיד על הזמן העומד לרשותם. רשות הדבור לחברי-הכנסת יצחקי, ואחרי — לחברי-הכנסת יוסף תמיר.

יצחקי יצחקי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי לפתוח בדברי ברכה לראש הממשלה: "יהי נועם ה' עליך". אתה, מר בגין, איש אמיץ.

גברתי היושבת-ראש, אני, כמו רבים מחברי חב"רי הכנסת, מתנגד לווייתורים ומתנגד להורדת ישובים. גם אני סבור ומשוכנע כמותם שלא במחיר ויתורים נקנה מעמדה של אומה בתוך משפחת העמים. אבל בנסיבות הנתונות של נסיון בן שלושים שנה, של קפאון, של מלחמות מזה ושל סיכוי גדול לשלום המסתמך בעקבות שיחות קמפ-דייוויד מזה, אני, חברי הכנסת, ארים את ידי בעד השלום. כן, בעד כריתת חוזה שלום בין מצרים ובין ישראל.

חברי הכנסת, ראוי לציון שהסכם קמפ-דייוויד, על מסגרותיו השונות, אם יתממש, שונה לחלוטין מכל המקרים האחרים שהיו לנו בעבר במסגרת הסכמי שביתת-נשק, הפסקת-אש והפרדת הכוחות. בעקבות לחצים מדיניים של מעצמות גדולות נסוגו כוחות צה"ל משטחים שונים שנתפסו במדינת ערב. נסיגות אלה היו ב-1949, בסוף מלחמת-העצמאות, אחרי מערכת סיני ב-1957 ואחרי מלחמת יום-הכיפורים. אף לא אחד מהסכמים ומוויתורים אלה לא הבטיח לנו שלום ולא היה כרוך בהכרה במדינת ישראל.

יודע אני שהמושג "שלום" הוזכר כבר בהסכמי שביתת-הנשק בין ישראל לבין מצרים ב-24 בפברואר 1949 וכי השגת השלום היתה אז מטרת חתימתם של הסכמי שביתת-הנשק. מאז ועד היום חש עם ישראל על בשרו שלא חמש מלחמות ולא שלוש נסיגות שלאחר המלחמות הביאו עמן את השלום. ואף-על-פי-כן, גברתי היושבת-ראש, רק עתה, כמעט כחום שנות דור, מסתמנת אפשרות, שלא היתה כמותה, להגיע לחוזה שלום מלא בין ישראל לבין מצרים, כאשר אפשרות חד-פעמית זו ניצבת בפני עם ישראל, כאשר הזדמנות היסטורית זו עומדת בפנינו, מה יוכל להיות המענה שבפינו לילדינו ולטפנו אם נסרב ליד המושטת ונאמר: סירבנו ומאנו משום שישובינו יקרים לנו מהשלום?

דת ישראל. כך באות עמדות אלה לביטוי גם במכתבים. האם זה שינוי לרעה שעשה ההסכם?

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

השוני, חברי-הכנסת מילוא, הוא בכך שאנחנו עכשיו חתומים, מוצע שנהיה חתומים — — —

רוני מילוא (הליכוד):

וזאם אנחנו חתומים על המכתב המצרי? האם אנחנו חתומים על המכתב האמריקני?

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אנחנו אמורים להיות חתומים על הסכם שחליפת המכתבים מהווה חלק ממנו, עם חילוקי-הדעות, עם הבעת העמדה של הנשיא סאדאת ושל הנשיא קארטר כחלק מאותה תפיסה. שאלת אותי מה השוני. זו תשובתי בקשר לשוני.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

גם המכתב שלנו הוא חלק מההסכם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

יש לי הצעה לסדר. מה זה כאן, דיון במרכז חירות?

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

האם אתה מנהל את הישיבה, חברי-הכנסת? עיל?

מנחם סבדור (הליכוד):

אצלנו אין מחשבה קולקטיבית, חברי-הכנסת פעיל.

רב שילנסקי (הליכוד):

זה ליבון של בעיות.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

חברי-הכנסת פעיל, לך אין בעיות. לך יש פתרונות פשוטים וקלים: מפנים את שומרון, מפנים את יהודה, מקימים מדינה ערבית פלשטינאית, והנה בעיה נפתרת. החיים הרבה יותר מסובכים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מזה אתה מבין שהפתרונות שלי מסובכים, אבל נכונים.

אליקים (נוסע) בדיאן (הליכוד):

גם מבחינה טכנית אין לו בעיות. הוא מתייעץ עם עצמו. הוא מתייעץ עם סיעתו, זאת אומרת עם עצמו.

(ראשי-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

לצערי מערכת זו של הסכמים, כאשר הנשיא סאדאת, לאורך כל המסלול, בשיתוף עם חוסיין או ללא שיתוף עם חוסיין, מבצע את תביעותיו בחלק המזרחי של ארץ-ישראל כתנאי, להתקדמות לשלום — אני רואה אותה כמערכת שיש לה הסיכוי המירבי שלא תוליך לשלום אלא תוליך לסיכסוכים בלתי-פוסקים ובלתי-נלאים באותו תחום ויכוח שהגדרנו אותו כתחום ויכוח לגיטימי המבוטא במכתבים של ישראל ובמכתבים כפי שנוסחו על-ידי הנשיא סאדאת והנשיא קארטר.

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ז

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (יצחקי, יעקבי, בגין, ארבל-אלמוזלינו, י. תמיר) —

כל אדם מישראל וכל יהודי ברחבי העולם חייב לדעת שישאל עושה כל מה שניתן לעשות להגשמת השלום. גם מצרים וגם ישראל חייבות להתפנות לטיפול בבעיות פנים וחברה, רוחה וצימצום מצוקה, והטיפול באלה יכול להיעשות טוב יותר בתנאי שלום.

לכן בכאב ובתקווה גדולה ארים את ידי ואתמוך בממשלה כדי לחזק את ידיה במימוש המסמך הגורלי הזה.

גברתי היושבת-ראש, בספרו "המרד" כותב מר בגין: "שאלת השאלות העומדת בפני כל חכמי העולם היא: אי שביל הזהב וכיצד למצוא אותו".

יורשה לי, גברתי היושבת-ראש, לסיים בציטוט מתוך ספר קהלת, ספר גדול חכמי העולם, ושם נמצא אולי צוהר לשביל הזהב. חבל שחבר-הכנסת דרוקמן לא נמצא כאן. "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השם" יים: עת ללדת ועת למות, עת לטעת ועת לעקור נטוע; עת להרוג ועת לרפוא; עת לפרוץ ועת לבנות; ... עת לבקש ועת לאבד; עת לשמור ועת להשליך; ... עת לאהוב ועת לשנוא; עת מלחמה ועת שלום." את הכול עשה יפה בעתו, זהו שביל הזהב.

אל ניתן לשעת-כושר להישמט מידינו.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוסף תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת שחל.

יוסף תמיר (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, להערכתי מהווה חתימת הסכם המסגרת את המאורע המדיני החשוב ביותר מאז הכרזת המדינה. בו בזמן אני מעריך שבקרב הציבור קיימת תחושה מורשת של שמחה המהולה בפיסקופים או בספקות — לא מועקה, כפי שאמר חבר-הכנסת חיים בר-לב לפני שעה קלה, אין מועקה בציבור, יש הירעורים. קיימת ורווחת הרגשה של הקלה המעורבת באי-נוחות מסוימת. זוהי תוצאה טבעית של שלושים שנות מלחמות מאז קום המדינה ועשרות שנים של מתיחות, קרבות ומאורעות דמים בטרם קמה המדינה.

כל זה הוא עניין לגבי שתי בעיות יסוד הקשורות בהסכם המובא לפני הכנסת לאישור. שתי הבעיות הללו הן: (א) באיזו מידה ההסדר עם מצרים הוא בר-קיימא, באיזו מידה השלום עם מצרים הוא שלום אמתי; (ב) האם העתקת הישובים בצפון-סיני אינה מחיר גבוה מדי תמורת ההסכם. אלה הן שתי הבעיות שאני חש שהציבור נותן במידה רבה את דעתו עליהן.

התשובה על השאלה הראשונה — כפי שנמסרה עליידי ראש הממשלה ושר החוץ בימיים האחרונים — מדגישה שיש בהסדר אלמנטים העשויים לשים קץ למלחמות בין ישראל לבין מצרים ולמנוע בעד שכנינו במזרח לתקוף את ישראל בכוחות עצמם.

נשאלת השאלה המחבקשת: מה הם המניעים שהניעו את נשיא מצרים לטוס לירושלים? הדתף להגיע לשלום עם ישראל הינו, להערכתי, תוצאה של ניתוח התוצאות של מלחמת יום-הכיפורים. כל הקל-

ידועים לכול המאמצים הבלתי-נלאים של מר בגין, ושל השר ויצמן ושל השר דיין שנלוו אליו במשך ימים וליילות, להימנע מהניתוח ומהניתוח משוביני שהוקמו בעמל רב בפיתח-הרפיה. כלום יש מי שמי-עלה על דעתו כי אין לייחס חשיבות לקיומם של הישובים? ובצמוד לשאלה זו ובנשימה אחת יש לשאול: האם יכול להיות ספק בלב משהו שאותו סי-כוי ואותה הודמנות יהיו שרירים וקיימים שלא במחיר ויתורים מכאיבים?

אנחנו, חברי הכנסת, נקראים היום להכריע בין האמון בסיכויי ובהודמנות לשלום לבין הוויתור המכאיב. נראה לי שאם נשים על כף המאזניים את שתי השאלות הללו בוודאי תכריע זו השואפת לשלום-אמת בין ישראל לבין מצרים. נראה לי כי תדמינו האמיתית תיחשף בעולם כולו, ולא יימצא עוד איש בעולם שיטיל דופי בנכונותו ללכת לקראת השלום. ואם, חלילה, לא יתממש השלום נוכל לומר: ידנו לא היתה במעל הזה.

גברתי היושבת-ראש, ידענו שתהליך השלום אינו חד-צדדי. יש בו מכלול של גורמים ואינטרסים, של מדינות קטנות וגדולות. ידענו על הישובים ברמת הגולן, ביהודה ובשומרון ובפיתח-הרפיה ושאלנו מה יעלה בגורלם. ידענו שתהליך השלום הוא מסובך וא-רוך, ותיכוננו חייב עבודת הכנה מרובה. ידענו שמי עורבים בתהליך זה, לצדה של ישראל, המדינות הערביות השכנות, מעצמות-על ואף ערביי ישראל והשטחים, שמערכת יחסים זו תושפע ישירות מסיום מוצלח של התהליך.

חברי הכנסת, בטוחני כי המשלחת הנבחרת, ובין חבריה רמטכ"לים ואלופים בצה"ל, הביאה בחשבון כל אחת מהנקודות הללו במערכת שיקוליה לשלום.

נד יעקבי (המערך):

במשלחת היה אלוף אחד.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אבל בממשלה יש עוד כמה אלופים, ואני סומך עליהם.

נד יעקבי (המערך):

אמרת: במשלחת.

יצחק יצחקי (הליכוד):

במשלחת היו: אלוף אחד, רמטכ"ל אחד ומפקד גדול אחד.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אני ציביליסט.

(קריאה: לא ידעתי שאתה ציביליסט.)

יצחק יצחקי (הליכוד):

נכון הדבר, אדוני ראש הממשלה, שממשלות יש-ראל-לא חסכוניות מעולם לוותר על התיישבות, אולם ממשלות ישראל לא הגיעו לתנאי שלום חתומים. בבוא השלום ידע עם ישראל להעריך ולהוקיר את החלוצים שיישבו את תל-ימיט ושנושאים בכאב הגדול ביותר, ולהם יהיה העם חב את תודת השלום.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (י. תמיר, ארכלי-אלמזולינו, שחל, בגין) —

טוח שהיא תתבטא בתמיכה ניכרת בהסדר ובסכסכ — יהיה עלינו להתפנות ולהפנות מאמצים, משאבים ומחשבה לסוגיות ביחיות, לבעיות החברה, לאורחות חיינו, למשטר של חוק וסדר במדינה, לשירותים מעורלים, למינהל תקין. לענייני פנים הזקוקים כל-כך לתשומת-לבה של הממשלה.

להצלחת השלום דרושה לנו חברה איתנה, חברה בעלת עצמה פנימית, איחוד לבבות. בקצרה, השלום וקיומו תלויים במידה רבה בחברה ישראלית בריאה.

היו"ר ש. ארכלי-אלמזולינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שחל, ואחריו — לחבר-הכנסת יגאל כהן.

מש"ה שחל (המערך):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, נסיון החודשים האחרונים חייב היה ללמד את ראש הממשלה כי מי שמבקש להנהיג את המדינה לקראת הכרעות קשות, אסור לו להזחיק את דעתו של העם ולהרקיע את ציפיותיו. ככל שתהא האמת מכאיבה חטא הוא להקריב אותה על מזבח תשואותיהם של ההמונים, ובמיוחד כאשר תשואות אלה הן לזמן קצר בלבד.

אדוני ראש הממשלה, לפני רגעים מספר באת בטענה לאחד מחבריך לסיעה כי חבריך לסיעה משים בדך היום דברי ביקורת.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אל תדאג לחברי, תדאג לחבריך, אני כבר אסדר אתכם.

מש"ה שחל (המערך):

אינני דואג. אדוני ראש הממשלה, אני מציע שנקבע בינינו סיכום שאתה לא תדאג לסיעת המערך ואני לא אדאג לסיעת הליכוד.

ראש-הממשלה מ. בגין:

זהו.

מש"ה שחל (המערך):

אדוני ראש הממשלה, יאה דורש, יאה מקיים. רק אתמול, במסיבה פרטית, מצאת לנכון לחלות את הקולר לכל בעיותיך בתוך סיעתך בסיעת המערך. מצאת לנכון להטיח ביקורת דוקה בסיעה שהראתה בהתנהגותה ובדין שהתקיים היום את מלוא תאחריות כסיעה פוליטית בעלת דעה שונה משלך. האמת של הימים והשבועות האחרונים הוכיחה כי אתה שגית ודרכך היתה מוטעית.

אדוני ראש הממשלה, אתה במשך שנים טיפחת אשליה, אתה במשך שנים אמרת דברים שקטע מהם אצטט. אתה היית זה שאמר, בשיבת מרכז גח"ל, כי "זו פרשת-מינכן במזרח-התיכון". אתה היית זה שאמר לראש ממשלת ישראל דאז "אם נחלת אביר תיגד שוחררה, איך תשימי חתימתך על מסמך הקובע כי נחלת זו היא שטח כיבוש?" בחודש ינואר 1977, בוועידת חירות, אמרת: "אין איש בישראל, זולת הקומוניסטים, המוכן לנטוש את כל סיני." אתה היית זה שאמר את הדברים האלה, ואתה הוא זה שנטוש את סיני.

אני מבקש שלא להפריע לי. יש לי מעט זמן. אינני אומר זאת לשם קינטור אלא כעובדה. יתווכחו מי שיתווכחו לסתור את המסמכים.

מים במלחמה ההיא היו בידי הנשיא סאדאת. כל יתרונות פתיחת המלחמה לא עמדו לו, ולא עמדו לצבאו, לגבור על ישראל. אילו היתה המלחמה נמשכת עוד ימים ספורים היה צה"ל, קרוב לוודאי, בקהיר. סאדאת וראשי צבאו הגיעו למסקנה הברורה שאין לגבור על ישראל בכוח הנשק. מוטב לחפש פתרון למצב האיבה בדרך אחרת, באמצעות הסדר שביסודו הכרה בישראל וכריתת שלום עמה. אילו סאדאת וגמאסי היו בטוחים שיוכלו לישראל בשדה הקרב, לא היה סאדאת בא לירושלים, וההסכם שהושג בקמפ-דייוויד ונחתם בבית-הלבן לא היה מושג. אם ההנחות הללו נכונות ואם ההערכות הללו סבירות — יש לקוות אכן למה שהסביר לנו ראש הממשלה לא אחת ולתמיד: יש לקוות לשלום יציב ולשלום-אמת.

ראש האופוזיציה חבר-הכנסת פרס חזר מזויגה מוועידת האינטרנציונאל הסוציאליסטי ואמר לנו: סאדאת רוצה בשלום. לא עבר זמן רב ושר החוץ חזר מטירת לידס באנגליה ואמר לנו: סאדאת רוצה בשלום. קדם לו שר הבטחון, שביקר במצרים כמה פעמים, חזר ואמר: סאדאת מבקש שלום. ראש הממשלה חזר מקמפ-דייוויד ומודיע לנו: סאדאת רוצה בשלום. למי עלי להאמין? לאלה הארבעה, או לחבר-הכנסת יוסף רום הטוען שסאדאת איננו רוצה בשלום?

רבותי חברי הכנסת, אם תחלופנה שנים אחדות ולא נשוב למצב של מלחמה, תעמיק ותלך הנורמאליזאציה ביחסי שני העמים. המצב בין ישראל ובין מצרים ישליך השלכות אשר תשגינה את המערך במזרח-התיכון.

מכאן גם התשובה על השאלה הנוקבת השנייה: האם מחיר ההישג הזה איננו יקר מדי. תשובתי היא חד-משמעית: השלום בעיני שכול כנגד הכול. אין לך דבר הנכבד מהשלום. טוב שלום אף אם הוא מפותק במידה מסוימת. ייתכן שיש המפקפקים בו. אלה הם המתנגדים להסדר. לגבי ידי טוב שלום כזה ממלחמה בטוחה על כל מוראותיה, שאנשי חבל-ימית יתרו ישובי האזור עלולים, חס-ושלום, להיות קרבותיה הראשונים.

הנושא השלישי שאגד בו בקצרה מתייחס למצב שעלול היה להיווצר אילו היתה הממשלה דוחה את ההסדר. אומר זאת בראשי-פרקים: היינו מאחדים נגד דנו מחדש את העולם הערבי; היינו מקרבים את שוואת המלחמה; היינו מרחיקים מאתנו את ידידתנו הגדולה, כמעט היחידה, ארצות-הברית; היינו מחזיקים את ברית-המועצות; היינו מגבירים את בדידתנו תנו בעולם; היינו מאכזבים את בעלי-בריתנו הבוודים בעולם המערבי; היינו מרחיקים את סיכויי התגברות העלייה לארץ, שהיא דבר חשוב ביותר; היינו הופכים לחברה ש"מחוץ לתחום" הקהיליה העולמית.

הסיכויים לשינוי במעמדה של ישראל בזירה הבינלאומית אחרי קמפ-דייוויד השתפרו. סיכויי ההתקרבות בין עמי המזרח-התיכון אף הם גברו. זהו ההישג החשוב ביותר, הייתי אומר — הישג היסטורי, של ראש הממשלה וחבריו.

רבותי חברי הכנסת, בתום ההצבעה — ואני ב-

משה שחל (המערך):

אני מציע לך, כמי שהיה ראש אופוזיציה והש-
מיע הרבה ביקורת, שתלמד כי מותר לבקר ראש ממשלה
גם כאשר אומרים דברים לא נעימים כל-כך. גם
אנחנו שמענו מפיך דברים לא נעימים, והקשבנו להם
בכל הכבוד.

במיוחד מדאיגה אותי פיסקה בתוך המסמך הזה.
אומר לך מה היא. במסמך הזה יש פיסקה שאלולא
מצאתי בה דמיון, זהות, עם הצעה אחרת שהוצעה
לפני ימים מספר באיגוד הבינ"פארלאמנטארי בבון
על-ידי סוריה ולאג'יריה ובתמיכתו והסכמתו של אש"פ,
לא הייתי נועץ לך. והיא אומרת, בעמ' 3 במקור
האנגלי: The solution from the negotiations must
also recognize the legitimate rights of the Pal-
eststinian people and their just requirements
כמובן, Palestinian people תורגם ל"ערביי ארץ-ישר"
אל". אקרא את המסמך שהוצע על-ידי מדינות הסירוב,
בתמיכת אש"פ, בדיוק בקשר לנושא זה. הוא אומר:
That the establishment of a just and lasting
peace in the Middle East requires...

זו הצעה שהגיעה ונתמכה על-ידי אש"פ. זו הצ-
עה שאנחנו ראינו אותה באיגוד הבינ"פארלאמנטארי
כהצעה שאסור לישראל ולידידותיה לקבל. אתה חתמת
עליה. אתה, אדוני ראש הממשלה, במסמך אחר, באיס-
מאעיליה, ידעת להבחין היטב בין Palestinian people
לבין Palestinian Arabs. בהצעת הצהרה, שסאדאת
לא הסכים להצהיר במשותף, במסמך הישראלי היה:
The recognition of the Palestinian people
אתה השתמשת ב-Palestinian Arabs ולא Palestinian
people.

ראש-הממשלה מ. בנין:
בדיוק כך.

משה שחל (המערך):

העניין הזה חוזר במסמך אחר או בדברים אחרים
שאמרת. אמרת את הדברים הבאים ב"4 באוקטובר
1974, בראיון לבשן ב"ידעות אחרונות": "אבקשך לשים
את המושג פלשתינאים במרכאות. המושג "פלשתי-
נאים", אם יהודים משתמשים בו, הוא לא רק מסולף
אלא גם משרת את אייבוינו ומטרותיהם. אם ממשלת
ישראל מסכימה שבלי פתרון הבעיה הפלשתינאית
לא ייתכן שלום במזרח-התיכון" — מה תגדנה אומות
העולם?" אדוני ראש הממשלה, שמת במרכאות, אבל
לא את המלה "פלשתינאים", כי לא היתה לך ברירה
ותרגמת זאת ל"ערביי ארץ-ישראל".

ידידא עטשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
מה אתה רוצה?

משה שחל (המערך):

אל תהיה מגן. כאשר ימנו אותך למגן על הממ-
שלה תקבל מינוי ותגן עליה.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):
מה יוצא לך מכל הדברים האלה?

משה שחל (המערך):

חבר-הכנסת גוף, יקבלו אותך לליכוד בלי בעיה.
יש מחסור. רבים יוצאים. אני אומר את הדברים
האלה בהקשר של דבר אחד — — —

אדוני ראש הממשלה, אני מזכיר זאת, כי טיפוח
האשליה והאמירות האלה הוא שהביא לכך שיש לך
היום משבר עמוק גם בקרב סיעתך וגם בקרב העם.

ראש-הממשלה מ. בנין:
אין לי שום משבר.

משה שחל (המערך):

דבר זה הוא המעורר בי חששות כבדים שמא
אנו הולכים לאשליה חדשה כאשר מציירים לפנינו
מציאות יפה יותר ממה שהיא באמת; הוא שמ-
עורר בלבי חשש שההסכם על האוטונומיה אכן יוביל
בסופו של דבר לאותה טראגדיה היכולה להתרחש,
חלילה-וחס — שתקום מדינה פלשתינאית. לא מפני
שאתה רוצה אלא מפני שאתה רוצה לטפח אשליה
על דברים שאי-אפשר להגיע אליהם. אתה היית זה
שייסר את המערך והזהיר שלא נעלה למדרגות של
סולם גבוה, כי לדרת ממנו יהיה קשה. אבל מה
לעשות, ואתה הוא זה שהרים את הסולם הזה מעלה
מעלה, טיפח אשליה בהיותך באופוזיציה, והיום, כראש
ממשלה, בקרב העם הזה — שהכול ניתן והכול אפ-
שיר.

לפני זמן לא רב אתה היית זה שאמר שבשום-
פנים-ואופן לא נפנה את הישובים. אתה היית זה
שבצורה סמלית קבע שיהיה חבר בחל-ימית; וחברי
חל-ימית אמרו לי היום: היכן ראש הממשלה שאמר
כי הוא בא להשתקע בחבל הזה, כאשר למשפחות
אלה קוראים היום "מנתחלים"?

אדוני ראש הממשלה, עליפי נסיון זה אני חיב
להתייחס בדאגה לכמה דברים הנמצאים במסמכי-המס-
גרת שאתה מדבר עליהם. משום-מה מצאת לנכון,
או הממשלה מצאה לנכון, כי בתרגום העברי של
המסמך יופיעו, לא פעם ולא בהיסתה-הדעת, במקום
המלים המתורגמות באנגלית ל"של העם הפלשתינאי",
בכל מקום כזה יופיעו המלים "ערביי ארץ-ישראל". מי
נתן זכות — — —

(קריאה)

אתייחס לזה. האמן לי שלא הייתי עולה לומר
זאת אילולא בדקתי זאת היטב.

מי בכלל נתן רשות לתרגם מסמך, שמקורו באנ-
גלית, תרגום חפשי, מסמך שבעיקר יש לו ערך מש-
פטי, החלפת מכתבים? שמעתי שאצלך יש התייחסות
למלה Palestinian people כ"ערביי ארץ-ישראל".
המסמך המשפטי אשר עדיין בהתאם למקורו האנגלי,
הייתם צריכים לתרגם זאת תרגום מילולי ולציין
הערה כי אתה כתבת מכתב לנשיא ארצות-הברית.
אדוני ראש הממשלה — — —

זלמן שובל (הליכוד):
אבל נשיא ארצות-הברית אישר זאת.

משה שחל (המערך):

אתה גם משפטן, אדוני ראש הממשלה. מסמך שמ-
קורו בצורה מסוימת, כשאני כותב לצד שני שאני מתייחס
למסמך זה כפי שאני רוצה, אין זה מספיק. לא קיים
דבר כזה.

ראש-הממשלה מ. בנין:
כי אתה לא יודע, זה לא קיים.

— הרדעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפיידיוויד (דיון) (ארבלי-אלמוזלינו, פעיל, שחל, י. כהן) —

הד"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:
אני מבקשת לסיים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מודה ועוזב ירוחם.

נעשה עזח (המערך):

אילו ראש הממשלה היה מודה בכך הייתי מתייחס לדבריו, מבחינת האמינות, באמון רב יותר, ואני מציג זאת כנסיון להתחמק מלראות את האמת כפי שהיא ול- השלות את הציבור.

ואני אומר לך, אדוני ראש הממשלה, דווקא בדב- ריך שלך מצאתי תשובה על השאלה מדוע התקפ- לות היתה כל-יך מרחיקה-לכת. בינואר 1974 אמרת לגולדה את הדברים הבאים: זו התקיפות. אין שום ספק שראש הממשלה היא אדם תקיף, אבל מה לע- שות, ובחיי הארוכים ראיתי אנשים תקיפים שגם אם הם נכנעים — הם עושים זאת בתקיפות רבה, ובמיוחד כלפי פנים. אדוני ראש הממשלה, אתה נהגת בדיוק כך, אבל לא היה לך האומץ הדרוש כדי ש- תודה בכך. ואל תתלה את זה במערך. המערך לא עשה לך דבר פרט לכך שהוא הוכיח שהוא אחראי. אילו היית אתה באופוזיציה ואנחנו היינו מביאים הסכם, כזה, אדוני ראש הממשלה, אינני יודע מה היה קורה. אני רוצה לסכם ולומר איך אצבע. לאחר כל הדברים האלה אני חושב שראש הממשלה הביא אר- חנו לכך שיש לנו הצעת-מסגרת שאין מנוס מלקבל אותה; כל המעוניינים כי הסיכוי אכן יגיע למימוש מוכרחים לקבל אותה. ודווקא מתוך גישה אחראית זו, אדוני ראש הממשלה, אני אצבע בעד ההסכמים. אבל אני רוצה לומר לך, כעצה, אנא, אל תתלה את שגיאותיה של הממשלה הזאת במי שאיננו אשם בהן.

הד"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחבר-הכנסת קורפו.

יגאל כהן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, את אשר לא יגורנו בא ערב סיומו של הוויכוח הגדול והקשה הזה. דומה שאכן הוויכוח הוא לא אישי, הוא חוצה סיעות ומפלגות, מעבר לאמנות אישיות ומעבר להשתייכות מפ- לגתית. ואכן טוב וחשוב שכן הדבר. אבל עוסקים אנו כולנו בהערכות והולכים על חבל דק. אין ספק שיש מי ששוקל כך ויש מי שמעריך אחרת. אבל, לדעתי, מוב- חים על כך המאזניים שלושה שיקולים עיקריים: הסמ- ליות שבהסכם הזה, מהות ההסכם, והכיוון והדרך שהסכם כזה יגרום אותנו אליהם.

הסמל: לכל עם יש ערכים שעליהם הוא מתחנך ועליהם הוא מתנח: דגל, הימנון. בעם שלנו היה ערך נוסף: ההגשמה האישית וההתיישבות החלוצית כדרך לבניין עם וארץ.

אני נולדתי לפני 50 שנה בתל-עדשים. זכור לי היום שהקימונו את בית-העם שלנו מהאבנים של החושות שיצאו מהן מגיני תל-ח, אותה תל-חי שגם תנועת בית"ר וגם תנועות אחרות מצאו בה סמל ומופת לעם

ולגור. זכור לי איך נזעקנו, לא רחוק משם, במלחמת- הישרור להגן על משמר-הירדן, הישוב הבודד והקטן של בית"ר. אני יודע שכולנו זוכרים את המאבק על גוש-עציון, על משמר-העמק, על נגבה ועל נקודות אחרות. יש נקודות שידענו שמבחינה צבאית אין שום סיכוי ואין שום יכולת ואין גם שום חשיבות אסטרטגית להחזיק בהן, אבל ההתיישבות והישובים היו בשבילנו סמל מקודש, שאין נושעים אותו אפילו בימי מלחמה, אפילו צריך לשלם מחיר יקר, ואולי גם כשיודעים שהמי- חיר יושלם מעיזים ומנסים להחזיק במקום.

רבותי חברי הכנסת, נדמה לי שהסמל הזה נפגם. צר לי מאוד שדווקא אנשי התיישבות, אנשי הישובים האלה, הם צריכים כאילו לחזור ולשנן את התפקיד העי- קרי שמילאה ההתיישבות בארץ הזאת ועוד צריכה למלא. כאילו זה עניינם של המתיישבים שם.

מהות ההסכם: נדמה לי שאין דבר ציני יותר מלבוז אליו, דור שידע ארבע מלחמות, אל המתיישבים היש- בים בספר, הפגיעים ביותר לגניבה, לחבלה, ליום פקודה, השומרים כמעט בכל שבוע, המגינים על הארץ הזאת — לבוז ולהציג כאילו ההתיישבות או ישובי-הספר הם מכשול לשלום. אין דבר פסול וחמור מזה. צר לי שכך הוצג העניין, שאם יפוגו הישובים יהיה שלום, אם לא יפוגו הישובים לא יהיה שלום. מי שכך מעמיד את העניין פוגע, מהותית, ביכולת העמידה שלנו; ועניינית — זה לא הוגן, לא צודק ולא נכון.

רבותי, אנחנו הועמדנו בהסכם זה בפני עובדה שה- דעת לא סובלת אותה. לא ייתכן שנשיא מצרים, אם אכן הוא רוצה שלום, לא היה יכול להשלים עם העובדה שיהיו שלושת-אלפים או חמשת-אלפים איש בתחומי הריבונות המצרית. אפילו זה. לפני חודשים הוא אמר: יישרפו הישובים האלה. כולנו הודעונו. עכשיו הוא אומר שיפורקו, יפוגו הישובים האלה, כי הוא יודע שזה פוגע בציפור-נפשה של הצינות וההגשמה הצינות. המבחן לשלום צריך היה להיות שיחיו יהודים וערבים ביחד תחת ריבונות, פעם ישראלית ופעם מצרית. אם לא כך, האמת היא, לדעתי, שפניו לא לשלום.

המאבק הוא לא של המתיישבים, לא של הישובים, אפילו לא של שלושת-אלפים או חמשת-אלפים אנשים, אם כי כל אחד הוא עולם ומלואו, וכל ילד שנולד שם — ונולדו שם במשך שמונה עד עשר שנים מאות ילדים — כל עץ שנטע שם, כל בית שנבנה עליידי אשה ואיש — יש להם השלכות מעבר לכך, כי זה פוגע במהות העניין, וזה סמל למה שיכול לבוז.

השיקול השלישי, מעבר לסמליות ומעבר למהות ההס- כם, הוא הדרך והכיוון. לא יעלה על הדעת אלא של מי שרוצה להוליך שולל את עצמו, את העם, או את המת- יישיבים, שביום זה או אחר, כשנידרש להתמודד על הגולן או בקעת-הירדן, הדגם הזה לא יתפוס. איש לא יוכל להבין זאת לא בארצות-הברית, לא בעולם החפשי, וב- וודאי גם במצרים. ואז תעמוד הנאמנות של סאדאת לאסאד או לחוסין, שיאמרו לסאדאת: אנחנו מוכנים ללכת להסדר כמורך. האם ישמור אז על הסכם השלום אתנו או ירצה לשמור ולחדש את הנאמנות הערבית?

לכן, רבותי, נראה לי שהבעיה היא מעבר לשלושת השיקולים האלה, מפני שעצם הבעיה — לא איש זה או זה הגה אותה, ולא בניסוחים ובפילוסופים תוכלו לבטלה.

חברת מ"א, ישיבת קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (י. כהן, ארבל-אלמוזלינו, קורפו, שובל, בגין) —

דייוויד צריך היה לצעוד עוד צעד כדי להגיע לסיכוי להסכם של שלום, היתה זו הפיניצה החלשה ביותר. ברגע שאמרנו שמוכנים להתחזיר למצרים את כל שטחה, היתה זו נקודת-התורפה שאי-אפשר היה לעמוד גגדה.

(קריאה):

כל הזמן, גם כאשר דיברתי על תכנית השלום, אמרתי זאת בפה מלא. אם היינו צריכים לתת מחיר זה כדי לשמור על אי-החלת ריבונות זרה על יהודה ושומרון. דבמה לי שהממשלה היתה זכאית לעשות זאת. כיוון שלא היתה מוסמכת לכך בהחלטות הקודמות ביקשו הנציגים שלנו בקמפ-דייוויד לקבל לכך את אישור הכנסת.

מוצג כאן עניין הערך הבטחוני של הישובים. זה קצת לא הוגן, כיוון שכולנו יודעים שמבחינת כושר העמידה בפני אפשרות של התפתחות אין להם משקל. העניין של הפירוז שקול כנגד עניין הישובים מבחינה בטחונית. העניין של הפירוז שקול מבחינה בטחונית כנגד עניין הישובים. אני רוצה לשאול את החסידים לעניין הישובים והמתלהבים מהעניין: אילו הציעו לנו במקום פירוז הש"א ארת הישובים, האם זה היה עדיף מבחינה ישראלית, מבחינה בטחונית? היו אומרים לנו שהישובים נשארים על כנם, אבל לא יהיה פירוז. הצבא המצרי יגיע עד היישובים. האם זה היה טוב יותר?

זלמן שובל (הליכוד):

הארגומנט של הפירוז כנגד ישובים ישמש מחר גם בחזיתות אחרות.

חיים קורפו (הליכוד):

הפירוז הוא בכל סיני, לא רק במקום הישובים. חבר הכנסת שובל, זה בדיוק המצב. אין אפשרות להקיש מסיני לגבי יהודה ושומרון. אני סבור שבזו עושים את החטא הגדול לגבי הממשלה, מפני שכאשר הממשלה הציעה את תכנית האוטונומיה היא הלכה לוותרים גדולים. זו ממ של שהמרכיבים שלה דיברו על החלת הריבונות הישראלית על יהודה ושומרון. יותר על הרעיון ודחו את החלת הריבונות לתקופה מאוחרת יותר כדי להגיע למצב שאפשר יהיה להגיע להסדר שלום עם המצרים. לבוא ולומר שזה תקדים ליהודה ושומרון, שזה דגם — זה עוול משוע. האמת היא שהממשלה הזאת נכנסה גם לסיכון של מדינה ערבית פלשתינאית, לסיכון רב יותר.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

— — — זה הבל ורעות רוח.

חיים קורפו (הליכוד):

באופן אובייקטיבי כאשר מדברים על אוטונומיה יוצרים אפשרות גדולה יותר להקמת מדינה פלשתינאית מאשר כשמדברים על פשרה טריטוריאלית. באופן אובייקטיבי הסכנה להקמת מדינה פלשתינאית גדולה יותר כאשר מדברים על אוטונומיה מאשר כאשר מדברים על פשרה טריטוריאלית. בפשרה טריטוריאלית הסכנה פחות. הממשלה הזאת קיבלה את הסיכון הזה. היא היתה מוכנה לקבל את הסיכון הזה. היא תיאבק על כך ותעמד בזה. היא מוכנה לתיאבק על כך. לבוא ולומר שזה דגם ליהודה ושומרון — הממשלה נכנסה לסיכון כדי שזה לא יהיה הדגם ליהודה ושומרון. היא הלכה עם מצרים עד קצה היכולת כדי שזה לא יהיה על יהודה ושומרון, כדי שיוכל להיות שם הממשל להתיישבות יהודית. לבוא ולומר את זה — ומי? לא יריבים אלא חברים שתמכו

הבעיה מורצת ממהות חיינו בארץ הזאת. מקומה של ההתיישבות היה והוזה בהתחדשות העם בארצו, בקביעת גבולותיה של הארץ הזאת, בהבטחת בטחונה ושלומה, שלום-אמת ובטחון-אמת, בקביעת ריבונותנו ובחינוך להגשמה אישית יום יום, אפורה וקשה, כחלוץ לפני המחנה, כדרך לעם בהתחדשותו, וכעתיד ובית לעם היהודי כולו.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קורפו, ואחריו — לחבר הכנסת רובינשטיין.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הוויכוח היום איננו עם יריבים פוליטיים; להם יש כיום גוססאות כוללות לכל התחלואים שלנו. תמוה שאת כל הגוססאות האלה לא הצליחו להפעיל ולבצע בהיות הדבר בידיהם. חבר-הכנסת שמעון פרס טוען שביותרים כאלה אפשר היה להגיע מוזה להסכם. אם כך, למה לא הגעת להסכם? הרי ההסכם בכל-ראית טוב, יתאים תומך בו היום, על כל מגרעותיו, אתה מצביע בעדו. מדוע לא השגתם אותו לפני שנתיים, שלוש שנים או ארבע שנים? למה צריך היה להתמקד כל כך הרבה זמן?

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אל תהיה כל כך תמים...

חיים קורפו (הליכוד):

לגבי הטענות המושמעות כיום על-ידי יריבים לגבי עניין הישובים בפיתחת-רפיח — לא מובן לי: אם הישרים הללו היו צריכים להיות ישראלים בכל מחיר, בכל מצב ובכל משא-ומתן, מדוע לא החלת את הריבונות הישראלית על יתאים אלה? מה היה פשוט יותר מלה חיל על הישובים האלה את הריבונות הישראלית ולהוציא אותם מכלל אפשרות של משא-ומתן גם בעתיד? מדוע השארתם אותם לצורך משא-ומתן? משא-ומתן לשם מה? כדי לאמץ אותם במשא-ומתן או לוותר עליהם במשא-ומתן? מה זה נקרא להשאיר לצורך משא-ומתן? כדי לקבל אותם במשא-ומתן יש דרך יותר פשוטה. לא צריך משא-ומתן כדי לקבל אותם.

(קריאה): אין לך אומץ להודות.

אילו נתקבלה הפשרה הטריטוריאלית, אילו היה פארטנר להסכם על פשרה טריטוריאלית, ישובי בקעת-הירדן היו יורדים. אני מדגיש: ישובי בקעת-הירדן היו יורדים. זו שטות לומר שהולכים לפשרה טריטוריאלית ומחזיקים את הישובים הנמצאים בעורף. היינו משיגים קו גבול באמצע יהודה ושומרון, והישובים בבקעת-הירדן היו יורדים. תכנית האוטונומיה רצתה למנוע את האפשרות של הורדת הישובים ביהודה ובשומרון. כל מגמתה היתה להשאיר גם את הישובים וגם את אפשרות ההתנתקות וההתיישבות בעתיד ביהודה ובשומרון. לשם כך נתנה הממשלה את מירב השטח, מירב הוויתורים, למצרים. העניין של הריבונות בפיתחת-רפיח איננו חדש. הוא היה גם בתכנית השלום. כבר בתכנית השלום נקבעו צבא ישראל יסוג עד לעבר הגבול הבינלאומי. נכון שהיו בתכנית השלום שתי פיסקאות ביחס לשדות-התעופה והישובים, אבל דובר בריבונות מצרית. השטח היה צריך להיות בריבונות מצרית. הישובים היו צריכים להישאר. הממשלה חתרה לכך. אם זה לא עלה בידה, אם בקמפ-

מכבד את אוהבי ארץ-ישראל שאינם יכולים להיות עם ההסכם הזה — נובע מהעובדה שגדלנו והתחנכנו במציאת של מלחמה ומצור. שלושים שנה היתה לנו מלחמה אחת נמשכת, ובשלושים שנה אלו נוצרו מושגים במחנה בלבנו ובנפשותינו. הגבול היה כרוך תמיד בשלט: "זהי רות, גבול לפניך". זה מחסום, גדר, חושת-ל, אין עוברים אלא לצורך מלחמה וסיכון, ומאחוריו שוכן אויב קרוב באימתו ורחוק במהותו. יתר-על-כן, דור שלם של ילדים ישראלים גדל כאשר המלחמה היא שיגרתו. הוא גדל באווירה של אבא שהולך למלחמה ואבל פרידי על מות הורים, אחים, קרובים ומכרים. אין ספק שלמרות ההישגים שהשגנו במצור ואף שידענו לשמור על דמוקראטיה ושלטון החוק וחירויות האזרח כפי שלא ידעה שום אומה, שילמנו מחיר נפשי בעד המצור הישראלי. ולטראגדיה האיומה של מות ישראלים מכל העדות במלחמה גוססה טראגדיה של המשכיות המלחמה, של "מה יהיה הסוף" ו"עד מתי".

חברי הכנסת, אל נשכח עובדות אלו. אל נשכח את הימים הקודרים שעברו עלינו ואל נשכח את המשמעות העצומה של שלום עם מדינה ערבית, מה גם שמדובר בגדולה ובחשובה שבמדינות ערב. האם אנו צריכים להזכיר לעצמנו מה היה לפני זמן קצר, לפני שנים מספר? מה היתה עמדתה של אותה מצרים כלפי ישראל, כאשר השם "ישראל" היה אסור בהכרח, כאשר על המפות, באטלאסים ובספרים היה כתוב "Jewish Occupied Palestine"? מאז הגיעה מצרים לאקט של הכרה במדינה יהודית כשכנה במזרח-התיכון עבר מרחק כה רב עד שנדמה לי כי אין אנו משכילים להבין את פשרו.

תפנית מסוג זה, מהפכה היסטורית מסוג זה, לא היתה מתקיימת אילו לא הנסיבות המיוחדות של תקופתנו, אי-לולא המאמצים שהושקעו ביצירת מערכת יחסים חשובה ואילו לא התרומה של שני אישים שעברו כחלוצים לפני המתנה: נשיא מצרים, שעמד בפני האיום של העולם הערבי והיה מוכן לחולל מהפכה נפשית, לנטוש עמדות ערביות שהיו כמעט רפלקסיות, ולעשות מה שהיה נראה כבלתי-אפשרי — לבוא ולנאום מעל הדוכן הזה בפני כנסת ישראל בבית. ישראל — ירושלים; ומאמץ שני, חשוב לא פחות ממנו, הוא המאמץ שהשקיעה הממשלה הישראלית בקמפ-דייוויד ובראשה ראש הממשלה, שברגע של הבנת שליחותם ההיסטורית היו מוכנים לעשות את המעשה, הכואב והמכאיב, שיכול להביא שלום לישראל.

כאשר אני מסתכל על הדיון הזה לא באספקלריה של הימים הסוערים האלה אלא באספקלריה של ההיסטוריון שיכתוב את ההיסטוריה של הציונות ושל העם היהודי בעוד מאה שנה, במדינת ישראל שלווה, משגשגת ובוטחת, כפי שכולנו רוצים שתהיה, והוא יראה את ההישג הטורייה היהודית במבט לאחור, ואת תולדות הציונות יראה בעין רחוקה — הוא יאמר שהיו שלוש תקופות בציונות: התקופה הראשונה — תקופת החלום והחזון, החלום של האגדה הבלתי-אפשרית; התקופה השנייה — התקופה של המלחמות על הקמת המדינה בנשק ובפועל; והתקופה השלישית — היא תקופת הבאת המדינה אל השלווה ואל הנחלה. ואותו היסטוריון יאמר שהיו שלוש קאטגוריות של מנהיגים בלציונות באותם ימים רחוקים: חזנים וחוללים, מקימים ולוחמים, ואלה שהביאו את השלום על ישי-ראל. ולדעתי כל מי שהיה לו חלק בהבאת השלום לישראל יירשם בהיסטוריה של העם היהודי ובהיסטוריה של הציונות.

בתכנית השלום שהיתה יסוד לעניין הזה. כיום הם אומרים שהסכמי קמפ-דייוויד טובים בחובם את הסכנה של יצירת הקדימים לגבי יהודה ושומרון.

גברתי היושבת-ראש, אתמול בהצעת ההסכם, כי אני מאמין בנאמנות הממשלה הנוכחית לעקרונות ארץ-ישראל. אתמול בהצעת ההסכם, כי אני חש בכל נימי נפשי שאנחנו מצויים ומחויבים לעשות מאמץ לפרוץ את מעגל-הקסמים של המלחמות המתמשכות. אתמול בהצעת ההסכם, כי אנחנו חייבים לאחוז בהודמנות שנקרתה בדרךנו לכרות הסכם שלום עם הגדולה במדינות ערב. אני מאמין שמתנהלי ומתישבי פיתחת-רפיה ימצאו נוחם במציאות החדשה שאנו מקווים שתיווצר, כאשר יהודים רבים וערבים רבים יהיו יחד ויהיו את המדבר. ייתכן שזה לא יקרה. אני סבור שאנחנו חייבים ללכת לקראת הסיכוי הזה ולקראת האפשרות הזאת.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רובינשטיין, ואחריו — לחברת-הכנסת גאולה כהן.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, השעה היא מאוחרת, שמענו הרבה דברים. משום כך אבקש לומר מייד בתחילה שכל חברי התנועה לשינוי ויזמה, סיעת ש"י, יצביעו — בלי להודק למשמעת סיעתית כלשהי — בעד עמדת הממשלה, בעד הסכם קמפ-דייוויד, בעד מתן סיכוי לשלום. אמרנו שנעשה זאת לפני קמפ-דייוויד, אם יהיה הישג בדרך לשלום; אמרנו זאת במהלך אותה ועידת-פיסגה ומיד לאחר שנודע על הישגיה. אמרנו זאת לפני שעזבנו את הקואליציה ולאחר שעזבנו את הקואליציה. היינו עקבים בעמדתנו זו. אני לפחות רוצה לומר, בניגוד לדברים שנשמעו עד דוכן זה, שאני עושה זאת ללא היסוס, ללא פיקפוק ובהחלטיות, ואני עושה זאת לא משום שההחלטה היא קלה, לא משום שהיא בין טוב לרע ובין שחור ללבן, כי אין החלטות פוליטיות מסוג זה. החלטות פוליטיות טיבן שההחלטה היא בין הקשה לקשה יותר, בין הקשה יותר — כמאמר מדינאי אנגלי — לבלתי-נסבל. והבלתי-נסבל הוא שלנצח תאכל חרב, והבלתי-נסבל הוא שמיזמת השלום הזה לא היה יוצא דבר, והבלתי-נסבל הוא שמיזמת קמפ-דייוויד לא היה יוצא דבר וזולת המשך הפאפון, המשך המבוי הסתום. אני יודע שההחלטה אינה קלה; ההצבעה היא קלה. ההחלטה אינה קלה משום שכרוכים בה מחירים וסיכונים קשים. ואין זה קל לדבר בימינו על פינוי ישוב שהוקם על-פי מצוות הממשלה והפך מדבר לפיסת ירק. אבל אני מתפלל על חברים שאמרו כאן שמעולם לא היה כדבר הזה. הם כדבר הזה, ובקנה-מידה עצום. בפעם האחת והיחידה, היה שחר עצמאותנו, כאשר הוצעה לנו אפשרות של שלום עם מדינות ערב בגבולות מפלצתיים, הסכים דוד בן-גוריון — שתלמידיו נמצאים כאן — לא לוותר סתם על ישובים אלא לוותר על חבלי ארץ שלמים, לרבות הגליל המערבי, שבהם היו קיבוצים, מושבים וגם עיר. לומר שמעולם לא עשינו זאת זה סילוף ההיסטוריה. היינו מוכנים לכך במחיר כבד. נכון, מדינות ערב לא היו מוכנות לקבל קונצסיה זו שהיה מוכן לעשות הישוב העברי. הכי ריזו עלינו מלחמה ונלחמנו וידענו להגן על נפשנו, וכי תוצאה מכך נפלה מפת החלוקה. אבל מי שמדבר בשם בן-גוריון צריך לזכור למה היה מוכן בעניין זה בן-גוריון. נדמה לי שחלק מאי-ההבנות בין חלקי הבית — ואני

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (רבינשטיין, ארבל-אלמזלינו, ג. כהן, זיאר) —

גאולה כהן (הליכוד) :

אבל היתה גם הטעיה פשוטה, דמוקרטית, לבוחר. הוא נבחר לתכנית אחרת, תכנית הפוכה מזו. אני לא יכול היה לבצע אותה — שיבוא לעם ויאמר: הני מצ-טער, נשאר לי מרחב תימרון צר מאוד, אינני יכול לעשות בו כלום, אני מתפטר. הוא לא עשה לא את זה ולא את זה. וכולם מרגישים את עצמם מרומים. ואחר כך, אחרי תכנית השלום, באו כל התכניות הקטנות, כל הדיר-דורים מתכנית השלום. אלה היו, כמובן, פועל-יוצא מתכ-נית השלום. עמדו על כך רבים וטובים, על הבמה הזאת ובכל הבמות בארץ, והזהירו וחזרו והזהירו ואמרו לו: חזור כך. אבל — לא.

לא אמנה פה את השורה הארוכה של הדירדורים, רק אזכיר, החל במתנחלים העומדים היום בחוף, החל בישור-בים של פיתחת-רפית. האם זו לא היתה הולכת-שולל, ככר אחרי הבחירות, לומר להם: אני אגור עם רעיתי בנאות-סיני? אמנם לא תחת ריבונות ישראלית, אבל... האם לא היתה זו הולכת-שולל כאשר לפני שהוא נסע לקמפ-דייוויד הוא היה אצלם, אצל חברי שדות, ואמר להם: תהיו שקטים, תזרעו ברינה, תצרו ברינה — אינני יודעת בדיוק איך אמרים — וזהו, תהיו שקטים.

מדוע נאמין לו היום כשהוא אומר לנו: תהיו שק-טים? למי אמר כאן ראש הממשלה ביחס לאחת השא-לות: תהיה שקט, זה יהיה בסדר. מדוע נהיה שקטים? כמה דברים אמרת ולא קיימת? מדוע נהיה שקטים גם ביחס לירושלים? מדוע? איפה האמינות של דבר אחד שאמרת? ולא מתוך רצון רע ויתרת. לחצו עליך. ומי יערוב לנו שלא ילחצו שוב? מי יערוב לנו שלא יאמרו שבם ירושלים היא מכשול לשלום? ואז, "מה אפשר לע-שות, לוחצים". בכלל, הנימוק הזה שמעולם לא היה לנו, "מה אפשר לעשות", שבעיקר דיון הוא האיש האומר אותו גם בפה מלא: "אבל הם לא מסכימים" — האם כך היינו מגיעים להיום: "אבל הם לא מסכימים"?

אלפי שנים אמרו לעם הזה, לחשו לו באזון: תוותר קצת, תתפשר קצת, תוותר קצת, תתפשר קצת. כל השנים. והעם אמר: לא, אני לא אתפשר, אני לא אוותר. אילו הוא היה מתפשר, אילו הוא היה מוותר, הוא לא היה ואני לא תמימה כל כך לחשוב שמגיעים לשלטון ולא צריכים להתפשר. את החכמה הזאת אפילו אני יודעת. לא צריך להיות "משופשף" גדול בשביל זה. אבל על מה? — על השוליים, על יד, על רגל. על העיקר, שאהא אמרת שהוא עיקר, על לב, על לב לה של ארץ-ישראל, ויותר מזה — אפשר לומר: איני יכול כעשוי, בעוד שנה, שנתיים. באמת אי-אפשר את הכול בבת-אחת. אבל לס-גור אופציות כך שלעולם אי-אפשר יהיה לסגור את התקווה?

לא אדבר על כל הדברים שהובטחו; לא אדבר על "הרבה אלוגי-מורה" — תיכף גיע להתנחלות; לא אד-בר על ההכרה בפלשתינאים — ויש כאן הכרה. כל הדי-בורים והמליצות, המלים והמשפטים והסעיפים לא יו-עילו. טאוטולוגיה. פתאום נתגלה שזכויות לגיטימיות זה טאוטולוגיה. אבל מה ההמשך של המשפט? — "ולספ-ק את תביעותיהם הצודקות של הפלשתינאים". האם זו כבר גם כן טאוטולוגיה, הצדק שלנו והצדק שהוא?

הרבה פעמים עמד פה ראש הממשלה ואמר: אל תלמדי אותי ציונות. כשהוא אמר לי: אל תלמדי אותי אהבת ארץ-ישראל — שתקתי, כי באמת, זה הרי דמא-

במשך שנות דור חיינו מאחורי חומה נעולה. הישיגיו היו מופלאים, אבל חיינו מאחורי מנעול ובריה. זו היתה חומה מגוננת באותה מידה שהיתה חומה מאיימת. חומת המצור גם איימה על חיינו, אבל גם הגנה עלינו בפני המפגש הפורבולמטי עם העולם הערבי-המוסלמי שבתוכו אנו חיים.

פריצת המצור, פריצת הדרך אל העולם הזה, מעוררת גם קשיים. יש בה גם אתגר גדול לחברה הישראלית. אין היא כולה רק דרך ורודה סוגה בשושנים. ואני חושב שביום זה, שבו אנו כולנו מייחלים לכך שמהסכמי קמפ-דייוויד ייצא שלום-אמת לישראל, חייבים אנו לתת את הדעת על האתגר העצום שיעמוד לפנינו ברגע שתיפרץ החומה ונצא למרחב וניפגש עם העולם שראינו דרך מנעול ובריה רובה ותותח, ונצטרך להתמודד אתו ולש-מור על זהותנו ועל ייחודנו ולדעת להפוך את הימים הג-דולים האלה לצינון-דרך בדרכה של הציונות באזור כולו.

הי"ר ש. ארבל-אלמזלינו :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחברת-הכנסת פלאטשרון.

גאולה כהן (הליכוד)

כנסת נכבדה, חבל שלראש הממשלה אין אומץ-לב להישאר כאן ולשמע את הדברים, אבל אני מקווה שהם יגיעו אליו.

לפני פחות משנה, כשראש הממשלה הציג פה מעל הבמה הזאת את תכנית השלום, עליתי לכאן ואמרתי לו: אתה טועה, אדוני ראש הממשלה. היום עליתי לכאן לומר לו דבר הרבה יותר חמור מכך: בדיעבד או לא, אנוס או לא, אתה מטעה, אדוני ראש הממשלה. במקום לומר לעם ישראל את האמת על מצבו אתה משלה ומרדים את העם, ואולי גם את עצמך.

אין גרוע מהטעיה. הגרוע מהרע הוא הרע המתחזה לטוב. קודם-כול ההטעיה הגדולה של תכנית השלום, קודם-כול אותה הרגשת בגידה וזימרה שמרגישים אני וחברי — שאני היום לפה להם, גם אם הם אינם יכולים לעמוד לפני כמה כוזא, גם אם, אולי, לפעמים אינם יכולים לומר זאת לעצמם, אבל הם מרגישים את עצמם נבגדים ומרומים. ולא כל כך בגלל העובדה שיש ויתורים מפליגים בתכנית השלום, שראש הממשלה היה נאלץ, לדעתו, להגיע לתכנית השלום הזאת, אבל מפני שהוא לא ניסה בכלל להעמיד במבחן אותה קונפציה, אותה אמונה, שבה הוא הלך והוליך את התנועה הזאת, את מה שקוראים היום "המשפחה הלוחמת", במשך שנות דור ויותר מזה. לא ניסה אפילו. והעובדה הזאת משאירה את כולנו מתוסכלים: האומנם לא צדקנו במשך כל השנים הללו, וצדקה מפא"י ההיסטורית, או אולי הוא לא צדק ולא היה לו הכוח לכך? אינני רוצה להיכנס לשאלות למה ואיך, כמה ומי. כל השאלות הפסיכולוגיות האלה אינן מעניינות אותי. ויש לי תשובות עליהן. כל התש-בות שיש לי אינן מספיקות כדי להסביר את זה. אבל הוא משאיר אותנו כל הזמן באותה שאלה המציקה לי, מציקה לכולנו: האם הדרך שלנו לא היתה נכונה, או אולי הוא האיש שהחליט שלא לנסות אותה?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
הדרך והאיש.

הי"ר ש. ארבל-אלמזלינו :
אני מבקשת שלא להפריע.

לסגת — שיאמר זאת, עם דמועות בעיניים, ואז יחליטו אם הולכים אחריו או לא, אבל בלי חנינות, אבל בלי הילולות.

כאשר עלה לשלטון אמר ראש הממשלה: העם הזה אינו רוצה להילחם; המוטיבאציה שלו היום היא, לכל היותר, להילחם על שתי גדות הירקון; הוא לא מוכן להילחם; יש לו סיבות לכך. מובן שהמערכ אשם בהרבה בכך שהעם הזה איבד את המוטיבאציה שלו. לא חינו אותו בדרך נכונה, כדי שידע שכדאי להילחם על ארץ-ישראל, ובזה אשם המעריך. אין לי ספק בכך. אני לא פוטר אתו מאשמה. אולם כאשר מגיע ראש הממשלה והוא רואה שהמצב כזה — מה ציפינו ממנו? שיקיים את אשר הבטיח. הוא הבטיח שיכניס בעם הזה חוץ, שיעלה את המוטיבאציה שלו, שיתחיל איך שהוא להד-ליק אותו, שיכניס בו רוח. גם המעריך הרגיש בשנים האחרונות את השינוי שחל לעומת השנים הראשונות שב-הן היו לעם רוח וחזון. התפתח בעם מצב של מאסריא-ליסם גורא. אינני רוצה להמשיך בזה, אין זה נאום בחירות.

ראש הממשלה מגיע ורואה שהעם אינו רוצה להילחם. אז בבקשה, תחזיק, כפי שהחזיקו כל הזמן, על אש קטנה, כך או אחרת, את נושא מדיניות החוץ, ותתחיל לרפא את העם הזה. אבל, לא. אם לא עושים זאת — מוכרחים לוותר. אם אתה רוצה שלום עכשיו, מהר — שלם את המחיר, והמחיר הוא גדול.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
במה את מתכוונת לרפא את העם הזה?

גאולה כהן (הליכוד):
אנשים לא רוצים להילחם, אנשים לא רוצים למות. כדי לדעת להילחם צריך להבין ולהכיר שזה כדאי, שאתה מקבל כשאתה נותן, כמו שהיה פעם בארץ הזאת. חברת-הכנסת חייקה גרוסמן, מה את מסתכלת על השעון? תני לי לדבר. את דיברת.

אני רוצה למסור לבית הזה דרישת שלום מההתנח-לויות. אני חושבת שהגדול ביותר היה הנזק הפנימי, לא הנזק החיצוני. אני רוצה למסור לראש הממשלה דרי-שת שלום ממתנחלי אלוז-מורה, מקום שבו הייתי גם אני, אתו, לילה שלם, בסבסטיה, כשהוא אמר לתם — אני זוכרת את דבריו, זה מצלצל באוזני: התנחלות בלתי-חוקית? — אין התנחלות בלתי-חוקית בארץ-ישראל. עי-תוי? — לא יעלה על הדעת לקשר בין עיתוי לבין הת-נחלות. אין על בלתי-השרה להתנחלות בארץ-ישראל. החלטת ממשלה? — איך אפשר לכבד החלטת ממשלה בלתי-מכובדת? מכשול לשלום? — הקשר היחיד בין התנחלות לשלום הוא שההתנחלות מביאה שלום. וכש-היתה אז שמועה שצה"ל יפסיק את אספקת המים אמר מנחם בגין: לארמיה השלישית שלחתי מים, ולמתנחלים יהודים לא תשלחו מים? והוא הציע אז ז'יסטה לרבין, לקום ולומר: ניצחוני בני — ניצחוני. ואני אומרת עכ-שיו לראש הממשלה: בניך ניצחוןך. אין ספק בעניין זה. הם חזקים ממה שאתה חושב, ואתה חלש ממה שאתה חושב. אולי כל הצרות התחילו בכך, באמון הכוללי, שאפשר לסדר את העניינים, נכון, זוהי קבוצה קטנה. יכולים להאמין בהם, יכולים שלא להאמין בהם. זוהי קבוצה קטנה של אידיאליסטים. אולם כל אלה שיש להם

גוגי, האם אני באתי פעם ללמד מישו אהבת ארץ-ישראל? האם איש צעיר אוהב את ארץ-ישראל פחות ממני, מכל אחד מאתנו? האם אפשר בכלל למדוד כמו-יות של אהבה? אבל ציונות — לא. בציונות יש גירסות שונות, יש תורות שונות, אפשר ללמד תורה, ציונות כזאת וציונות אחרת. ברוך-השם, התברכנו בהרבה תו-רות של ציונות. בציונות — כן, אדוני ראש הממשלה, לדעתי אתה זקוק היום לפרק לימוד.

אדוני ראש הממשלה, בעיני, ולא רק בעיני, ציונות היא הנכונות לוותר על שלומנו עכשיו בשביל ארץ-יש-ראל ולא לוותר על ארץ-ישראל בשביל שלומנו עכשיו. כך שלחנו אנשים להילחם, להקריב את עצמם. כך שלח גם ראש הממשלה אנשים לגרדום, מתוך אמונה שגם הוא עצמו וגם כל אחד מאתנו האמין. וכך היה בכל התנועות — נכונות להקריב את עצמנו ואת שלומנו, להקריב את שלותנו היום למען ארץ-ישראל.

אולי יש מי שבשבילם המחיר של השלום שווה את ארץ-ישראל עד הקו הירוק או עד שתי גדות הירקון. בשבילנו אין הדבר כן, גם בשביל ראש הממשלה לא היה כן הדבר בעבר.

אני גם לא מאמינה בשלום הזה. אני חושבת שכולו טלאים על גבי טלאים, רמיות על גבי רמיות, סדקים על גבי סדקים. הוא לא יהיה. בעיני שלום זה כאשר משהו בא על מקומו בשלום. שום דבר בשלום הזה אינו נמצא במקומו. אולם נאמר אפילו שזה היה באמת שלום אמיתי, מה שקוראים שלום אמיתי — אני אינני מוכנה לו. אני לא מוכנה גם בשביל שלום אמיתי לוותר על יהודה ושומ-רון, על בית-לחם ועל שכם. אני לא הייתי מוכנה לזה ואינני מוכנה לזה גם עכשיו. יש המוכנים בשביל שלום אמיתי לוותר על השטחים האלה, אבל לשמור על פתח-תקווה, על רמת-גן ועל נהריה — על אלה הם לא מוכ-נים לוותר. אני לא רוצה גם את יהודה וגם את שומרון. מותר לי. אני חושבת שלא רק מותר לי אלא זו היתה תפיסת הציונות, כמעט של כל התנועות.

אולם, קודם-כול וראשית-לכול, חשובה האמת. לא לבוא ולומר היום שהשלום זה הערך הכי חשוב לעם יש-ראל. זו אינה אמת אצל אף אחד. זו אינה אמת אפילו אצל אנשי "שלום עכשיו". יבוא רגע שזה יאמרו שגם בשביל שלום הם לא מוכנים לוותר על גבול זה או על גבול זה. ובכן, בואו וקודם-כול נדבר אמת. אבל להמ-שיך להטעות אותנו, ולא לענות לשר החוץ כשהוא שו-אל את מי שעמד כאן לפני "ומה תעשה במיליון ערבים", כאשר על הבמה הזאת עמד ראש הממשלה והחייב מול השלום הזה יותר מאלף פעמים והשיב, וכאן הוא שחק? מדוע שחק? אין מה לעשות — אז תקים מדינה פלשתי-נאית. אתה חושב, משה דיין, שאתה תקים להם פונקציות, פשרות פונקציונאליות? אתה לא תקים להם לא פונק-ציות ולא פשרות — אתה תקים להם מדינה פלשתינאית. ואם כך הוא הדבר, בבקשה תאמר זאת: אין מה לעשות במיליון ערבים. מה אמר פעם מנחם בגין? יש כאב ראש מפני שיש מיליון ערבים. אבל כאשר יש כאב ראש — האם מתיזים את הראש? או מחפשים תרופות, מחפ-שים דרכים. הדרך שבה אתה הולך, הצורה שבה אתה חושב, איננה התרופה. אולי בעיניך היא תרופה, כעניי-לא, וגם בעיני ראש הממשלה היא לא היתה תרופה במשך שנים.

ואם ראש הממשלה נאלץ היום לומר: אני מוכרח

ל-1.3 מיליארד דולר, ויש להוסיף כמה מאות מיליוני דולרים להוצאות הקשורות באופן עקיף ליבוא הבטחוני. ללא ספק יקל צימצום היבוא הבטחוני במידת-מה על מאון התשלומים. ג. העדר הסכנה המיידית מחוץ עלול לשחרר לחצים חברתיים הקיימים מאז ומתמיד במדינת ישראל באופן פוטנציאלי. יש לנהל מדיניות חברתית נועזת לטובת השכבות המקופחות ביותר. כל צו הפוגע בשכבות אלה מהווה טעות חמורה לעתיד הקרוב, היום יותר מאי פעם.

אלה ההשלכות המיידיות, אך אנו רשאים לצפות, עם השכנת השלום, לשיתוף פעולה מלא בינינו לבין מצרים, וברבות הימים עם כל מדינות ערב. קודם כל בתחום האנרגיה: ישראל תיבא השנה נפט ב-825 מיליוני דולר. הוצאות ההובלה ממקורות מרוחקים מהוות חלק נכבד מסכום זה. אספקה ישירה מן המדינות השכנות תהווה מהפכה בתחום זה. ניצול משותף של הפוטנציאל האנרגטי של חצי-האי סיני חייב להיות במרכז שיחות השלום בינינו לבין מצרים. אני מתקשה להבין איך השאלה הזאת, העולה בחשיבותה האסטרטגית על שאלת שדות התעופה, לא הועלתה בשיחות קמפ-דייוויד. הכנסת רש"אית וחיבת לדרוש הסבר מידי בתחום חיוני זה.

בשטח התעשייה והמסחר עשויה השכנת שלום-אמת לאפשר הקמת אזור סחר חופשי, שיכלול עשרות מיליוני יצרנים וצרכנים. אזור זה יהווה, ללא ספק, פיתוי גדול למשקיעים מחוץ. תוקמנה תעשיות חדשות בארצות ערב, אשר נהנות מכוח-אדם זול. כדי לעמוד בתחרות ישראל חייבת לפתח תעשיות חדשות לייצור, מוצרים מתוחכמים, תחום שבו אנו נהנים מתרון יחסי. ישראל צריכה גם להיות מסוגלת לספק מפעלים בשלמותם למצרים, שתיהנה, כאמור, מיבוא הון רב.

התחום ההידראולי חייב להיות נושא מרכזי בשיתוף הפעולה בין שתי המדינות — ישראל ומצרים. מתבקשות תכניות משותפות של שימוש ראציונאלי בפוטנציאל הקיים של התפלת מים וכדומה.

שיתוף פעולה בתחום החירויות יהווה, חוץ ממקור חשוב להכנסה לאומית, גורם מכריע לקירוב הלבבות.

ולבסוף, יש לעצב תכנית פיתוח חקלאי בסיני. במסגרת תכנית זו של שיתוף פעולה בין ישראל ומצרים עשוי להתאפשר יצוא של פרויקטים חוץ-עונתיים בשוק האירופי הענקי.

גברתי היושב-ראש, הריני מודע, כמו רוב רובו של הבית הזה, למחיר הכבד שיש לשלם כדי שישכון השלום המיוחל. אין ליגו-אמונים "אקסלוסיביות על אהבת ארץ-ישראל. גם אני חשבתי שיש לשמור ולהגן בכל מחיר על פיתח-רפיית. גם אני כואב את כאבם של הישרים בים ושל המתנחלים בסיני. אני משוכנע שהממשלה תדע ללמלא את התחייבויותיה האמיתיות כלפי המתושבים בהעברתם ובשיקומם מהדום.

זו הפעם הראשונה בתולדות המפעל הציוני שישוברים יינטשו, אך, במקביל לכך, זו הפעם הראשונה בתולדות המפעל הציוני שניתן ליישב סיכסוך היסטורי ולהשכין שלום-אמת. אי-לכך, וללא שמחה, אני אצביע בעד הצעת ההסכם.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לשר בורר, ואחריו — לשר שרון.

אידיאליסם אמיתי יכולים לנצח. וקבוצה זו ניצחה, והיא שיבשה, והיא תשבש.

אני מבניה שאני צריכה לסיים את דברי, אם כי לפי הניירות שלי — אפילו לא התחלתי.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

מה אי-השקט הזה? מה יש? היא כבר מסיימת את דבריה.

נאוה כחן (הליכוד):

אני רוצה לפנות לראש הממשלה ולומר לו: בדרך-כלל, גם לפני המהפך, ספרנו אצבעות: שישים-יואחז, שישים-יוחמש, יש לנו רוב, אין לנו רוב. אני מבקשת דבר אחד: גם היום יהיה בוודאי רוב, אבל, אדוני ראש הממשלה, כאשר שמעת מעל הבמה הזאת לא אחד ולא שניים ולא עשרה, אולי עשרה, מחברי המפלגה שלך — מחירות, לא מן הליכוד — עולים על הבמה הזאת ובפעם הראשונה מטילים ספק בדרך זו או זו, אחד בצורה יותר חריפה, אחד פחות, האם זה לא מספיק לך שלא לספור אצבעות, לוותר על זה, לראות בכך אור אדום ולהסיק מסקנות? הדרך היחידה — כי כל אצבע כזאת שקולה הרבה מאוד מבחינה מוסרית — היא לצאת מן המלכודת. אז אמרתי לך: אדוני, אתה טועה, חוזר בך. היום זה בלתי-אפשרי. היום זו מלכודת שאין אפשרות לצאת ממנה אלא על-ידי התפטרות הממשלה והליכה לבחירות חדשות. אם ראש הממשלה התכוון לתכנית הזאת ולווי-תורים האלה מראש הרי זו מעילה באמון. אם לא התכוון לכך ויצא מה שיצא הרי הוא נכשל. בשני המקרים רק התפטרות יכולה להוציא אותנו מן המלכודת, ואני קוראת לחברי הכנסת — לחברי מן המפלגה וגם לכל חברי הכנסת — שלא להרים יד בשביל הסכמי קמפ-דייוויד, כי בעיני זו הרמת יד נגד ארץ-ישראל.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת פלאטו-שרון, ואחריו — לשר הפנים.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראש האופוזיציה, מר שמעון פרס, ביטא שלשום מעל במה זו רעיון קרוב מאוד ללבי כאשר הוא אמר שהמלחמה האמיתית חייבת להיות מהיום ואילך המלחמה בעוני, במחלות וב-מצוקה. רציתי לפתוח ברעיון זה, כי אני משוכנע שהסכמי קמפ-דייוויד פותחים לפנינו תקופה חדשה, מהפכנית, בתחומי המשק והחברה, לאזור כולו ולמדינת ישראל בפרט.

לשלום תהיינה שלוש השלכות עיקריות על כלכלת ארצנו: א. הצורך להסב את התעשיות העובדות בשביל מערכת הבטחון. הוצאות הבטחון מהוות כיום יותר מ-30% מן התוצר הגלמי הלאומי. למזלנו אין להסב את הכול: חלק מן התעשיות האלה, במיוחד התעשיות המ-תוחכמות, הן כבר תעשיות יצוא, הניזונות מהשיגי הענף פים הבטחוניים כדי לפתח את היצוא האזרחי של מוצרים טכנולוגיים. אסור לנו לשכוח בהקשר זה את בעיית התעסוקה. 20% מכוח-האדם במדינה מועסק במערכת הבטחון, ישירות או בעקיפין, נדרש איפוא שינוי במבנה התעסוקה, תוך עידוד הקטטורים היצרניים. במלים אחרות: יש לחדש את הצמיחה הכלכלית. ב. יש לצפות לצימצום ביבוא הבטחוני. ב-1977 הגיע היבוא הבטחוני

שרי-הפנים י. בורג :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה להביע את הערכתי הגדולה והעמוקה, בשם כל חברי הבית, לאותם מתנדבים ואנשי המשטרה אשר גילו הערצת בעוד מועד, ברחוב הלל, סמוך לרחוב בן יהודה, בתוך בלוק של בטון חומר-נפץ של יותר מ-5 קילוגרמים חומר-נפץ תקני שיכול היה לתת אילוף-סטראציה טראגית לרקע הוויכוח שאנחנו מנהלים כל היום וכל הערב, כאשר יד אכזרית מעוניינת להפריע למהלכי השלום האפשרי.

הוויכוח היום איננו יכול להיות על מי-מנוחות, עם חילוקי-דעות עמוקים כפי שניהלנו היום. גם בקונגרס בציריך, ב-1937, היו הצעות על חלוקה, ואירופה, למרות שלטון הקלגסים הנאציים, התנהלה על מי-מנוחות. יש ימים שההכרעה צריכה להיות מוכרעת לא רק מתוך יכוח אלא בהחלטה. בדומה לאותם ימים ערב ההחלטה על הקמת המדינה, בשנת 1947, בא יום שאין זמן לבזבז בוויכוח אלא יש כורח להחליט.

הוויכוח היום אפשרי מפני שיש מדינת ישראל, מפני שהחליטו אז על הקמתה, וגם אם אנחנו נמצאים כיום ברקע טראגי בין רצון הלב ובין קו השכל — מדינה איננה יכולה להיות סכיופרגנית. מדינה צריכה להכריע, גם אם ההכרעה אכזרית לעצמה.

איש אינו ערב שהשלום כבר בא, אבל אנחנו מת-ווכחים על דלת שנפתחה ועל מאבק שאנחנו צריכים לנהל כדי שיהיה ברור מי ומה ייכנס דרך אותה דלת.

ההתנגדות להצעה כפי שהובאה על-ידי ראש הממשלה וצוות השרים שהיו בקמפ-דייוויד יכולה לבוא מתוך שלוש סיבות : האחת — שיכול מישוהו — וכמעט הייתי אומר מישוהי, כפי ששמענו לפני דקות מועטות, לומר : אינני רוצה בשלום. אינני רוצה בשלום עכשיו. באופן תיאורטי מתר לומר זאת. יכול לבוא מישוהו — אולי זו הסיבה השנייה — ולומר : אינני מאמין בדיבורי השלום של הערבים. אבל על זה יש לענות : אתה מוכרח לנסות תוך בטחונית מסוימים, ולא — לא תדע מתי להאמין לדיבור ולדבר. והסיבה השלישית — ההתנגדות יכולה לבוא מפני שהאדם חושב שהמחיר גבוה מדי, אף שיש פיקפוק רב אם אירעה מלחמה מעמד נוכח שלום-של-אמת ואם במקרה כזה יש לדבר על מחיר גבוה.

בפוליטיקה — אולי גם חברי הכנסת התשיעית למדו זאת — לעולם אין בחירה בין הטוב לבין הרע ; הבחירה היא בין הרע לרע פחות, בין הרע פחות לרע יותר. אלה האלטרנאטיבות העומדות בפני איש המדיניות. האמנות הפוליטית היא שאתה לא תיתן הרבה תמורת לא כלום, אבל אתה לא יכול לצפות שהשני ייתן לך משהו אם אתה לא נותן לו דבר. שיווי-המשקל בין המשא ובין המתן, בין נתינה ובין לקיחה, בין משקל של הדברים שאתה מוותר עליהם ובין המשקל של הדברים שאתה מקבל — זוהי אבן-הבוחן של פוליטיקה אמיתית ושל דיפלומאטיה אמיתית.

אומר ולא אכחיש : אינני מתלהב כרגע מן הסיכויים הגדולים לתיירות שיווצרו עם חתימת חוזה שלום. אינני יכול להתלהב מנציגות דיפלומאטית. בשנת 1967 ראינו כמה ימים דרושים כדי להחזיר נציגות דיפלומאטית. אני רואה את החשיבות בעצם שינוי האקלים הפוליטי באזור, שינוי האקלים שבחינו. אני רואה שינוי האקלים הפו-

ליטי באזור ומצפה לשינוי האקלים הפוליטי והדיפלומטי. אני מתפלל שתהיה שבירה של חומת הבדידות שהיא מסביב למאבקנו, מעמדנו ונציגויותינו. המאמץ הלאומי שלנו יצטרך ללכת לאופקים חדשים, והיהודים בתפוצות מקווים לכך. אני אומר את הדברים בתור חבר מן השורה של תנועה דתית לאומית, אשר חינוך לחלוציות ציונית הוא, היה, והנהו, ויהיה מערכי-היסוד, מראשית דרכנו. מראשית דרכנו הטפנו לציונות קשה, לציונות מגשימה, חניכנו לקראת זה, ואנחנו מאושרים בזה.

צריכים להבין את המאבק הפנימי של המפד"ל. אנחנו תנועה שבה שמונים מושבים, חלק מכריע בגבולות, ברמת-הגולן, בגלב, בדרום, בהרי-עציון — שמונים מושבים, כחמישה-עשר קיבוצים, וישלש של ההתנחלות היא ההתנחלות של חברינו הצעירים הטובים. זו התוצאה של היחס העמוק שלנו, שבו שוויות אהבת הארץ ואהבת העם ואהבת התורה גם יחד. תנועה כזאת כואבת את הכאב של מחיר השלום, כשמדובר גם בהורדת יישובים שטרם הגיעו לגיל 10. זה ניתוח קשה בחיי הפרט וניתוח קשה בחיי האומה, כי שלחנו אותם חלוצים וכל ישוב וישוב הוא חלק של חומת-המגן של המדינה ; ותהיה זו חובה מוסרית של המדינה לדאוג ליישוב, לשיקום, בכל האהבה של הטוב והקדוש שיש באותם יישובים.

אני רוצה להוסיף ולומר שקיבלתי מברקי הודעות עם מדיניות הממשלה ועם ההצעה שראש הממשלה בגין הביא, מברקים ממרכזי באמריקה ובאנגליה. אבל בזה לא סגי. אני חושב שאויבנו וגם אוהדינו, ובייחוד אוהדינו בוויינגטון, צריכים לדעת שעם ההסכמה הערב להצעות שהובאו לפנינו הגענו לקצה הגבול הנפשי, לקצה הגבול של היכולת הפיסית, המוראלית, הרעיונית, הציורית, האידאולוגית. זה הגבול, ולא יבוא להקיש הקשר שמומלד של ימית צריך להיות המודל של מקום אחר בארצנו הקדושה, הגדולה והרחבה.

אינני מוכן לקבל את הדיבור על "settlements are obstacles to peace" — מכשול לשלום. ממה נפשך ? אם מדובר במספרים של המתיישבים הרי המספרים אינם גדולים בהשוואה למספרים של הערבים החיים בתוך הגבולות של ארץ-ישראל הישנה ובתוך הגבולות של ישראל דהאידינא. אם מדובר לא על מספרים אלא על סמל, איש בעולם אינו יכול לדרוש מאתנו לוותר על הסמל שזוהי ארץ אבותינו. אנחנו עם עם היסטוריה ואנחנו עם עם גיאוגרפיה, ובאותה שנה, ב-1492, כשי קולומבוס גילה את אמריקה, הוגלו יהודים מספרד, מפני שהמשיכו להתפלל למען ירושלים ולהפנות את עצמם לקראת ירושלים בשעת התפילה שלהם. ידעו את זה באמריקה ואף ישכחו לא את שנת 1492 ואת ההיסטוריה שלהם, שאז תחילה, ואת ההיסטוריה שלנו שנמשכה אז. הגענו לקצה הגבול הנפשית בעניין הוויכוחים, ואני רואה לי לחובה לומר את הדברים ואני מאמין בציד-קת דרכנו ואני מאמין שהממשלה נדרשת לעשייה גדולה ביישוב הארץ.

חברי הכנסת, לפני כמה שבועות התייחסתי למודעות ולתעמולה של מה שנקרא "שלום עכשיו". לא צוטטתי נכון, אבל זה גורל של רבים בימינו שלנו. התייגתי מהדברים שלהם, שעוררו את הרושם שזה לא רק שלום עכשיו אלא כבר שלום בכיס. אני חושב שהם מילאו תפקיד לא חיובי באותם הימים והחילות המרים שבהם נאבקו חברי הממשלה על התנאים שבהם צריכים, אנו

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (דיון) (בורג, אלוו, גרוסמן, אליאב, בן־מאיר, ארבל־אלמוזלינו, הכהן, אלונג) —

שר־הפנים י. בורג :

אין לי ספק שכאשר יקרא את דברי בשלמותם ית־חרט חבר־הכנסת יגאל אלון על קריאת־הביניים שלו ועל מה שהוא עורר.

על מנת שלא נאבד את חוט המחשבה אני רוצה להזכיר שאמרת כי הסתייגתי מהתעמולה של "שלום עכשיו", באשר היא לא השפיעה בשום בירה ערבית. אני מאמין בזה שהם לא העלו את כוח העמידה שלנו ואני רוצה לומר לחברי הטובים ולבני משפחתי ב"גוש־אמרי נים" שאני חושב שגם התעמולה שלהם בימים הללו אינה עוורת לעניין, לא מפני שאין צורך בתפקיד של נביאי הפורענות ולא מפני שאסור לזרוע וליצור אווירה של יאוש בשעה שיש אתגר גדול למתנדבים בעם, אלא גם מפני שאני חושב שהתעמולה של "גוש אמונים" בימים האחרונים, עם התודעה הנוצרת בחוץ־לארץ ועם התהודה הבין־לאומית, מעוררת אצל האויבים שלנו איזה מין הוה אמינא שאסור שתהיה. ואני אומר את הדברים בתור אוהב. הם גדלו בגינה שלנו, ואני מוכן לקבל גם את הקוצים. ואני אומר לחברי — — —

שולמית אלונג (תנועה לזכויות האזרח) :
מה אתה אומר ?

שר־הפנים י. בורג :

אני מציע להקשיב ואז יהיה ברור מה שאני אומר. אני אומר שכמו שהתעמולה של "שלום עכשיו" לא הועילה מקודם, תעמולת האויבים שלכם היום אינה לתור־עלת העניין.

הרשי לי, גברתי היושבת־ראש, להתייחס בקיצור נמרץ ביותר לשני דברים.

היו"ר ש. ארבל־אלמוזלינו :
כן, אבל אבקש לסיים.

שר־הפנים י. בורג :

אני מדבר עכשיו על חשבון חבר־הכנסת גרוס. הוא גילה בנאום שלו שבן־דוד, משיח צדקנו, טרם בא. אנלה לו סוד, שאילו היה בא היה הטקסט של התפילות שלי היום שונה מהטקסט של התפילות שהתפללתי. אבל אני חושב שאנחנו בכל זאת צריכים להבדיל בין התנועה שלו לבין התנועה שלנו. אנחנו דאגנו שתהיה ראשית צמיחת גאולתנו. אנחנו היינו פעילים במאבק על מפת הארץ.

מנחם הכהן (המערך) :
אתחלתא דגאולה כבר היתה לנו כאן הערב.

שר־הפנים י. בורג :

אני מודה לך. עדיין לא החלטתי אם אני רוצה את הסליחה שלך או לא.

חבר־הכנסת גרוס, אינך צריך לבשר לנו את הב־שורה שהמשיח טרם בא. אנחנו מדברים על הילדים שלנו, אנחנו מדברים על חברינו, אלה שבאו עוד פעם לגוש־עציון, אלה שהחזיקו מעמד בטירת־צבי, אלא שבו־נים את מחוללה, אלה שיישבו מחדש את כפר־דרום — לא בחופזה לכאן ולא בחופזה לכאן.

אני רוצה לומר שזה הסכם מכאיב אליאב דכולי עלמא. אני אומר למי שחושבים להצביע נגד : קראו אתם את דברי אורי צבי גינצברג "אך הככי והדמע לשווא

ללכת אל קמפ־דייוויד. באותם הימים התעמולה שלהם לא השפיעה אף לא בבירה אחת של ארצות ערב ולא השפיעה אף לא על הורדת סעיף אחד מתביעות הערבים.

יגאל אלון (המערך) :

האם עשו את הוויתורים בשביל "שלום עכשיו" ?

חייקה גרוסמן (המערך) :

אל תסתבכו. תעשו לי טובה.

אריה אליאב (מחנה שלי) :

זו היתה זכותם.

שר־הפנים י. בורג :

ראשית, לא אמרתי שום מלה לא נכונה.

אריה אליאב (מחנה שלי) :

זו דעתך. זו היתה זכותם.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית) :

זכותם, אבל — — —

אריה אליאב (מחנה שלי) :

את זה אתה אומר. אתה מבולבל ותימנע.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית) :

אתה שפוי.

היו"ר ש. ארבל־אלמוזלינו :

חברי הכנסת, השעה די מאוחרת.

יגאל אלון (המערך) :

את הנזק הביאו הקשות והעיוורים, ולא אנשי תנו־עת "שלום עכשיו", שבה מר בגין יכול להיות עכשיו חבר־כבוד.

היו"ר ש. ארבל־אלמוזלינו :

חבר־הכנסת אלון, אתה רשום לרשות הדיבור ותורך מגיע בקרוב.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית) :

הם החלישו את כוח העמידה של המדינה והביאו בהחלט נזק רב.

היו"ר ש. ארבל־אלמוזלינו :

חברי הכנסת, מדבר השר בורג. אני מבקשת מהשר להמשיך.

מנחם הכהן (המערך) :

מה קרה ? — — —

שולמית אלונג (תנועה לזכויות האזרח) :

תנועת "שלום עכשיו" לא הבטיחה את כל סיני לסא־דאת בנובמבר.

היו"ר ש. ארבל־אלמוזלינו :

אני מבקשת להפסיק. חברי הכנסת מסיעת המערך, חבר־הכנסת שחל.

שר־הפנים י. בורג :

היות שאני קרוב לסיעת הצעירים יש לי כוח לעמוד ולחכות.

מנחם הכהן (המערך) :

צריך ללכת לסליחות עוד מעט.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (בורג, ארבל-אלמזולינו, שרון, ידין) —

משימות רבות לפנינו, ואנו זקוקים לכם עכשיו יותר מתמיד. לפנינו בעיות-ענק, בעיות חדשות שלא ידענו כמותן. המאבק להשגת השלום דחה בינתיים את השגת יעדיה הלאומיים האחרים של ישראל. עלינו כולנו לשכוח מחלוקות עבר ולהתאחד במאמץ אדיר להשגת מאויינו הלאומיים.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה, ואחריו — לחבר-הכנסת אלון.

סגן ראש הממשלה י. ידין:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, יחד עם חברי תמכתי בתכנית השלום של הממשלה, שבטיקה — זאת על כולם לדעת — היא הבסיס להסכם השלום המוצע. וזאת גם כאשר תומכים נלהבים בתחילה ונזחו אותה וביקרו אותה לאחר מכן. יחד עם חברי בממשלה תמכתי והצבעתי השבוע בעד ההחלטה המובאת היום לפני הכנסת. עם זאת אני מרגיש כי חובתי כחבר כנסת לומר כאן היום את דעתי בצורה ברורה. זאת חובה וצורך נפשי. אינני רואה את היום הזה כיום אבל, כפי שרואים אותו כמה מחברי הכנסת. נהפוך הוא. רואה אני יום זה כאחד הימים הגדולים של ישראל ועם ישראל. בפעם הראשונה בחיפוש ידיו של שלום מלא, לפי כל ההגדרות של שלום, כפי שרצינו ודרשנו, עם הגדולה ביריבותינו — שכנתנו, שלחמנו אתה חמש פעמים במלחמות עקובות דם. בהישג ידיו שלום, עם סידורי בטחון סבירים המבטיחים, יחד עם עצם השלום וכותו של צבא הגנה לישראל, את קיומה של ישראל בעידן שיתחיל, אולי, כפי שאנו מקווים, את תקופת השלום. מובן שהחלטה זו כרוכה בכאב. כך גם בחיים, כאשר היצירה והלידה כרוכים בכאב.

למתיישבים בסניג אנו צריכים היום לומר שני דברים: לא אתם המכשול לשלום, כפי שמישהו ניסה להציג. אתם בקיומכם איפשרתם את השלום, וחובת הדין להישגתו לא עשויה עוול לעצמכם ולבניכם, ולומר להם את האמת. אל תאמרו: עקרו אותנו; אל תאמרו: הקריבו אותנו. תעשו את העוול הגדול ביותר לכם ולבניכם אם כך תאמרו. תאמרו להם שבמלחמה יש שאין חוזרים; יש שחוזרים ובכוח הרצון, רצון עליון, בונים מחדש את בתיהם. אנחנו חוזרים מן המאבק על השלום, ויחד עם כל העם נתחיל מחדש. זו האמת שעליכם לומר, ועליכם לומר להם את האמת.

מי שאומר היום שהוא בעד שלום אבל הוא נגד ההחלטה הזאת היום אינו אומר את כל האמת. אין שלום שניתן להשיגו ללא ויתורים. מי שאינו מוכן לויתורים אומר למעשה שהוא אינו רוצה בשלום — לא כמושג מוסרי, לא כמושג ערשילאי אלא כמושג ריאלי פוליטי. והיום, כאשר אנחנו מצביעים, חייבים אנחנו לראות לנגד עינינו את השלום וכל מה שהוא יביא עמו. כך כל אחד צריך לראות כל הזמן.

ואכן ייחלנו לשלום, ונדמה לי שרבים מאתנו, ואולי כולנו, אינו מוכנים לזה נפשית. אתגרנו הגדול היום, לדעתי, יחד עם ההכרח בחשיבה מחדש כיצד להיערך מבחינה צבאית בטחונית, הוא תיכנון חיינו שלנו בשלום — שלום אולי מלא בגיורה אחת, וחוסר שלום בגירות אחרות. זה יותר קשה מלחיות במצב של רק מלחמה או

אם לא ייהפך לראם ברול וקרנף. אנחנו מוכרחים למצוא את הדרך מן המצוקה הרעיונית והפוליטית, לנסות נסיון לאומי גדול, נסיון בין-לאומי גדול, מתוך מאבקי-מום של אחדות לאומית למען בניית השלום אשר אנחנו רוצים בו.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:

רשות הדיבור לשר שרון, ואחריו — לסגן ראש הממשלה ידין.

שר-ההקלאות א. שרון:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני גיבש היום על הדוכן הזה בלב דואב על כובד המחיר שאנחנו נדרשים לשלם בעד הסיכוי להשיג שלום. זהו הסכם קשה לישראל, קשה מאוד, ובל ננסה לייפותו. אני תומך בהסכם לא מפני שהוא הסכם טוב, אני תומך בהסכם אף שהוא הסכם קשה, כי זהו ההסכם שהצלחנו להשיג במאמץ רב מאוד. זהו הסכם ששום ממשלה אחרת לא הצליחה להשיג עד היום.

אני דואב וכואב את המשמעות הנוראה של ביטול מעשי ההתיישבות בסניג, ביטול שאינו גובע מכך שההתיישבות חדלה לפתע להיות מרכיב חיוני ומרכזי בתפישת הבטחון הלאומי שלנו — היא נשארה חשובה כפי שהיתה — אלא כתוצאה מהעדר בריחה. נאלץ אני לכלול את רגשותי וכמהייתי להיות היום עם תושבי סניג רק בתקופה של שני דברים: האחד, התקווה כי אולי, אולי בזכות הקרבן הקשה הזה אנחנו פותחים פתח תקווה לשלום; השני, האמונה כי יש בכוחה וביכולתה של הממשלה לעשות את כל הנדרש על-מנת לבצר את אחיזתנו בחבלי ארץ אחרים, אשר חיינויותם לבטחוננו ולעצם קיום השלום אינה צריכה הוכחה נוספת.

יכולתי להצביע נגד או להימנע ולזכות במחיאיות כפיים. זו דרך קלה מדי. החלטתי בהכרזה מוצקה להיות נתון לביקורתם התריפה של המתיישבים, ביניהם כאלה שאנו עצמי שלחתי על דעת הממשלה ליישב את גבולותינו, מתוך תקווה ואמונה שהממשלה תוכיח במעשים של-ממש כי נחרצה החלטה להעמיק את היתד שתקענו ביהודה, בשומרון, בחבל עזה, בבקעת-הירדן ובמרחבי הגולן. יתר-על-כן, אני שומע את חריצת לשונם של אויבים וידידים כאחד בדבר כוונותיהם ומגמותיהם לסלק קנו מאחיזתנו בכל מקום אשר אליו הלכנו, בזכות ולא בחסד לאומים, ואשר קיומו בידני הוא תנאי לבטחוננו ולקיומנו. אני נותן כאן את ידי היום להסכם קשה ומכריע איב אך ורק מתוך תקווה כי במעשה נוכחי, קודם-כול לעצמנו, לדור הצעיר שלנו מדינת ישראל העולם כי נחרצה החלטתנו למנוע פורענות ממדינת ישראל ולבנותה.

מתוך תקווה זו, לתת את כל מאודי להמשך בניין הארץ וביצורה, עומד אני כאן בלב כבד ונותן ידי בדעה נחושה לסיכוי לקנות שלום. אני מרגיש שיש לי כוח ויש לי זכות מוסרית להביט הישר בעינינו של מותחי הבית ושל המתיישבים. אני נמנה עם דור שנלחם יותר משלושים שנה כדי להגן על מדינת ישראל וכדי לבנותה. אני יכול לפנות אל המתיישבים בסניג, בגולן, בשומרון, ביהודה ובעזה ובבקעת-הירדן ולומר להם: גלו קורירות, אומץ-לב ושקט פנימי. לפנינו דרך ארוכה. אנחנו רק בתחילתה. אתם נמנים עם הקבוצה הקטנה, הגרעינית הקטנה, המוביל בארץ-ישראל זה מאה שנים. אתם נחלתם ראשונים לפני המחנה לכל משימה קשה ואחרית.

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (ידן, ארבל-אלמוזלינו, אלון,

בגין, שריד) —

יגאל אלון (המערך) :

שמעתי מפי ידיד, שבא מעבר לים, כי בתום דיוני ועידת קמפ-דייוויד מצא לנכון הנשיא קארטר לטלפן לג' שיא לשעבר פורד, לבשר לו על הצלחת הוועידה ולברך את מר פורד על חלקו הגדול בסיום מוצלח זה הודות לתפ- קיד שמילא בשעתו בהשגת הסכם-הביניים בין מצרים לבין ישראל. שמחתי גם לשמוע שראש-הממשלה מר בגין נועד לפגישה עם ד"ר הנרי קסינג'ר.

ראש-הממשלה מ. בגין :

השיחה הטלפונית של הנשיא קארטר היתה מן המ- סוק שבו טסנו גם הנשיא סאדאת ואני. ראשון דיבר הנשיא קארטר עם הנשיא-לשעבר פורד, אחריו דיבר הנשיא סאדאת, ואחרון דיברתי אני. כולנו בירכנו אותו.

יגאל אלון (המערך) :

יפה. זו השלמת הסיפור והיא מחזקת את החזיה שאני מבקש לבסס כאן באמצעותי.

שמחתי לשמוע שראש-הממשלה מר בגין נפגש גם עם ידידו הד"ר הנרי קסינג'ר ובירך גם אותו על חלקו הגדול בהשגת אותו הסכם, שבלעדי לא היינו מגיעים לקמפ-דייוויד.

אמנם לא חיכיתי למעשה הדר אמריקני כזה גם מצד ראש ממשלתנו, אשר לא צילצל, ולא דווקא מן המסוק, לא לגברת גולדה מאיר על הישגה בהסדר-הביניים עם מצרים ולא למר יצחק רבין על הישגו בהסכם-הבי- ניים — — —

יוסי שריד (המערך) :

בדיק בימים ההם התפטר שר התקשורת.

יגאל אלון (המערך) :

— אבל טוב שלעת כזו נזכור, כפי שבצדק אמר שר הפנים, שליום הזה הגענו הודות למפעלנו בן השלו- שים כמדינה, ואפשר להוסיף עשרות שנים לפני כן. ואם מר בגין ותבריי התקיפו את ההסדר ההוא וביקרו אותו קשות והצביעו נגדו, אין בזה כדי לשנות את העובדה.

חברי הכנסת, טבעי הדבר שהדיון חריף. יש מקום לוויכוח, אם כי הוא חייב להיערך באורח ענייני. לדידנו, שלום אמין הוא מרכיב הכרחי בתורת הבטחון הישרא- לית. בעתיד. כדי שהשלום יהיה אמין עליו להיות מושתת לא רק על הסכמים חתומים כדת וכדין ועל יחסים דיפלומטיים ונורמאליזאציה של קשרים אלא גם על מאון כוחות סביר. ואין בכך משום החזרת הצד הערבי להסכם, כשם שלא תהיה בכך החזרת הצד הישראלי להסכם, אם אנו רוצים במאון כוחות סביר, המורכב מכמה וכמה יסודות, שאחד מהם הוא המרכיב הטריטורי- יאלי אסטרטגי.

מאז תום מלחמת ששת-הימים גרסתי, ורבים מחברי גרסו אתי, שלא נשיג את השלום אם נרצה להחזיק בכל השטחים, כשם שלא ייכון הבטחון אם נוותר על כל השטחים. וכאשר דובר על הצורך בחזרת בני-הגנה שאינם שונים במרבית ארכם מקו שביחת-הנשק של שנת 1949, לא עשינו זאת מתוך דבקות בעקרון של פשרה טריטוריאלית. פשרה טריטוריאלית בשבילי איננה עקרון. גבול ברי-הגנה הוא צורך חיוני, ובגזרות מסוימות אין לנו תחליף. יש טריטוריות שבהן טכנולוגיה צבאית מפו- תחת ומודרנית, אין בה די ללא תשתית טריטוריאלית

במצב של שלום מלא. כפי שנאמר, בצדק, מבלי שאנחנו מודעים לכך, כולנו, כל חיינו מאז עצמאותנו ולפני כן, כל מעשינו ומחשבותינו — מבלי שחשבנו על כך — עוצבו על-ידי העדר השלום. כך נולדנו, כך התחננו, כך גדלנו את ילדינו, כך בנינו וכך נלחמנו.

נדמה לי שהיום דרושים כוחות מחשבתיים ונפשיים הרבה יותר גדולים כדי להסתגל ל"שוק השלום", או "הלם השלום" שבא עלינו לפתע. עלינו להקדיש את מירב מאמצינו לכך. אם אכן ייחתם הסכם השלום, שנחנהג נכונה, לא נהיה "הישראלי המכוער" הרץ מיד למצרים. לא נרפה את הערנות, אבל נוכל להתפנות בכל מאורנו להגשים את המהפכה הדרושה : לא עוד שתי ישראל אלא ישראל אחת, יוצרת וחיה מגיע כפיה, מקור-גאוה ליהדות העולם ואבן-שואבת לעלייה יהודית. זאת המט- רה היחידה, וכאשר תושג — נוכל כולנו לחגוג ולשמוח באמת ובתמים.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, זו תהיה הגשמת הציונות האמיתית. כל הכרעה קשה. בעבר הכרענו פע- מיים לסגת מסיני, ונסוגנו ללא שלום. בעבר החלטנו לחלק את ארץ-ישראל, לוותר על נהריה וירושלים כחלק עצמאי של מדינת ישראל. הפעם ההכרעה מכאיבה, אבל אנחנו מכריעים היום, כך אנחנו מקווים, למען שלום עם בטחון, בפעם הראשונה בתולדותינו.

גברתי היושבת-ראש, לכל אלה שמתוך כנות חשבו להצביע או חושבים להצביע היום נגד או להימנע יש לומר דבר אחד, ואני אומר זאת בכל הכנות, ואני יודע את הרגישות של החברים : כל מי שמצביע היום נגד או גמנע חייב לשאול את עצמו שאלה אחת, או לחשוב שקולו הוא המכריע לכאן או לכאן. הוא חייב לשאול את עצמו את השאלה, אם בגלל קולו שלו לא תתקבל ההחלטה, מה הוא יאמר לבניו, איך הוא יסתכל אל פני בניו. זאת השאלה היחידה, ואין אחרת, כאשר כל אחד יצביע היום, אל יסמך שהאחר יצביע בעד ואילו הוא יצביע אחרת. יתנהג כאילו הוא מצביע. השאלה היא האם אנחנו מקבלים את הסכם השלום או לא. אין ברירה.

אני רוצה לסיים ולברך מקרב לב את ראש הממשלה על שהגענו עד היום הזה. לו הברכה מגיעה היום יותר מאשר לכל אחד בבית הזה, וזאת עם כל התרומה העצו- מה של שר החוץ ושר הבטחון והפרופסור ברק ואחרים. בסופו-של-דבר היה הוא שצריך היה לקבל את ההכרעות וההחלטות הקשות ביותר, והיה גורו ביותר, וכל אחד חייב לדעת זאת. אני שמח שניתנה לי ההזדמנות להיות היום כאן ולהשפיע על-ידי הצבעתי לקבלת אחת ההחל- טות ההיסטוריות והמכריעות בעתידה של ישראל. בראש- השנה הבא עלינו לטובה נוכל להגיד : שנת שלום ויצי- רה, והפעם נאחל זאת לא כמליצה ריקה ולא על כרטיסי ברכה. היום נראה שהדרך קשה. השלום הוא בהישג יד. בהצבעתנו היום נקבע זאת.

חיו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלון, ואחריו — לשר הבטחון.

יגאל אלון (המערך) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע שנמ- תין עד שיושג הסכם בין ראש הממשלה לבין המפל"ל ...

חיו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

אני מבקשת שקט.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אלון, בדיאן, בגין) —

אומר. איש מהם לא אמר זאת. יכול היה סאדאט לומר לי: ויתרתם בירושלים.

יגאל אלון (המערך):

הראיה שוויתרתם. הנשיא סאדאט, ערב נסיעתו ל-קמפ-דייוויד, אמר במסיבת עיתונאים בקהיר: איני נוסע לקמפ-דייוויד כדי לשאת-זלחת על סיני. היא כבר שלי. אני נוסע כדי לשאת-זלחת —

ראשיהממשלה מ. בגין:

תמיד היה אומר זאת.

יגאל אלון (המערך):

— על הבעיה הפלשתינאית ועל שיחזור האדמות הכבושות, כלשוננו. כי סיני ניתנה על בירושלים. אתה עצמך עשית זאת. תעמוד מאחורי החלטותיך.

אחד הלקחים — וכאן חברי הממשלה יצטרפו לע-שות מאמץ גדול — שמעשה סיני לא יישמש תקדים לגבולנו המזרחי ולגבולנו הצפוני. במשך היום קיבלתי שליחים מיושבי הגולן והבקעה. קיבלתי טלפונים מיהודים ומדרוזים מרמת-הגולן אשר הביעו באוזני דאגה עמוקה. אני מציע לממשלה ואני מציע לראש הממשלה להוריד את נחישות החלטתנו לקיים גבול ברי-הגנה במזרח ובצפון, ביתר-שאת מאשר בעבר. אם יורשה לי משהו מגירסה דינקותה — ויושבים כאן כמה מחברי לנשק משכבר הימים: דווקא משום שנחלש המערך הצבאי שלנו בחזית סיני, לקרה של תהפוכות בעתיד יש צורך בחיזוק-יתר של חזיתותינו במזרח ובצפון. לא כבשנו שטחים כדי ליישבם. התיישבנו בחלקים סלקטיביים כדי שישמשו מנוף במאבק, אבל במנוף צריך להשתמש.

בוועידת קמפ-דייוויד יש הישגים ויש דעות; אורות וצללים משמשים בעירוביה. אתחיל אולי באורות, ודווקא בגיזורה הפרובלמאטית ביותר. אני מברך את ראש הממשלה על השתחררות מן הדוקטרינה הבלתי-יררכאנטית שליוותה אותו כל חייו בשאלה הפלשתינאית. טוב שהי-כיר בקיומה של הבעיה, כי בלי הכרה בבעיה לא ימצא לה פתרון בדרכי שלום; טוב שהסכים להזמין את ירדן למשא-ומתן, כי הצטרפותה של ירדן למהלך המשא-ומתן לגבי עתיד יהודה, שומרון ועזה היא התחליף האפשרי למדינה אש"פית בארץ-ישראל.

ראשיהממשלה מ. בגין:

מוותר על הברכה. משמעה היא ברכה לבטלה.

יגאל אלון (המערך):

שמעתי ממך דברים כאלה גם לפני סיני. האמינות של ההודעות שלך אינה כבעבר.

אותו חלק הנוגע לגדה ועזה מלווה אותי דאגה עמוקה. טוב, כמובן, שהאוטונומיה הופכת להיות הסדר-ביניים, ולא פתרון קבע כפי שאמרה תכנית ראש הממשלה, בלי לאפשר לכל תושב של יהודה, שומרון ועזה לבחור באופן חפשי בין נתינות ישראלית לאזרחות ירדנית, אבל יש להיות ערים לסכנה שעם העברת הסמכות מהממשל הצבאי — ואני בעד העברת הסמכות — לאוטונומיה, תשתרר היא על פני השטח המוחזק כולו, פירושו של דבר שגם אנורי הבטחון שבספר וגם הישובים שבספר יהיו תחת שלטון של האוטונומיה, כאשר המשפט הירדני לא בוטל שם, לא על-ידי הממשלה הקודמת ולא על-ידי הממשלה הזאת, ובצדק לא. זוהי בעיה. זו שאלה של

הכרחית. במה אנו רוצים, בסך-הכול? באותם תיקוני גבול בלתי-דראמאטיים שיש בכוחם להעניק לישראל גבולות אלה ולהשאיר אופציות רחבות, גם לספק את שאיפת הארצות השונות לטריטוריות אבודות — באש"פ תן, וגם לתת תשובה צודקת לבעיה הפלשתינאית.

פיתחת-רפיה ויתר המיתחמים שאינם רחוקים מהקו הישן בסיני נועדו לשמש אותו גבול ברי-הגנה. את המת-יישבים הושבנו בפיתחת-רפיה ובמקומות אחרים לא כדי שיפתחו לעצמם לאטיפונדיות או ייהנו מנחללות לא להם, אלא ראינו בהם, ואני רואה בהם עד היום, מנוף גדול במאבק המדיני לגיבוש גבול ברי-הגנה. כבר מצויים בארצנו, לרבות בבית הזה, חברים. החוגגים שהנה הדוק-טרינה שלהם היא שניצחה, ולא בא בחשבון תיקון גבול כלשהו. הבל וריק — כלשונם — גבול ברי-הגנה, והדוגמה שהם מביאים לכך היא, כמובן, הוויתור המופלג בסיני, לא טעות בידי.

אינני יודע כיצד היה מסתיים משא-ומתן אשר כזה, בנסיבות אלה, אילו חברי ואני ניהלנו את המשא-ומתן. מי יודע אם אנחנו לא היינו מתייצבים בפני אותה דילמה שומר בגין וחבריו ניצבו בפניה. אבל דבר אחד בטוח וודאי: אנחנו היינו נאבקים על פיתחת-רפיה, אנחנו לא היינו מוותרים.

(קריאה: אתה חושב שהוא לא נאבק?)

אני אפתיע אותך.

אליקים (גוטטב) בדיאן (הליכוד):
ב-1956 לא נאבקתם.

יגאל אלון (המערך):

כאשר הנשיא סאדאט עזב את ירושלים הוא עזב אותה כשסיני כולה בכיסו, מבלי שנאמר לו שקיימת בעיית תיקוני גבול וקיומם של ישובים.

אני קורא ב"דיעות אחרונות" וב"גירוסלם פוסט" מה-25 בחודש זה, רק לפני יומיים, מתוך ראיון של אחד העיתונאים המוכשרים, דוד לנדאו, עם סגן ראש ממשלת מצרים מר תוהאמי, שבו אומר מר תוהאמי: "ישראל עשתה את הוויתור בעניין שדות-התעופה בסיני עוד לפני התחלת ועידת-הפיסגה". לדבריו הבהירה ממשלת ישראל למצרים, באמצעות הצינורות הדיפלומאטיים, כי נסיגתה מסיני לא תהיה מותנית עוד בבעיית שדות-התעופה.

(קריאה: האם אתה מאמין לתוהאמי?)

אם כן, רבותי, לא רק תוהאמי. הנשיא סאדאט, שסיים ביקור דראמאטי בארץ הזאת, עזב את הארץ כאשר סיני בכיסו בלי שהיתה קיימת בעיה כזאת. המקור לידיעה זו איננו תוהאמי אלא אישיות רמה במדינת ישראל, שאולי אין רמה ממנה. לכן אלה הששים ושמחים לאבדנה של דוקטרינה על גבולות ברי-הגנה, כאילו הם חסרי סיכויים במשא-ומתן — שמחתם מוקדמת. מה שקרה בסיני איננו ראיה. לא היה כלל נסיון, אם כי אני משוכנע, ומאמין לראש הממשלה, שבשיחות קמפ-דייוויד נעשה מאמץ גדול. כלום אינכם יודעים שלאחר ויתור על טריטוריה קשה מאוד לבוא ולומר: טעית, שכחתי, התחרטתי?

ראשיהממשלה מ. בגין:

חברי-הכנסת אלון, קמפ-דייוויד לא היה איש, לא הנשיא סאדאט ולא קארטר, שהסתמך על מה שאתה

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (אלון, בגין, רובינשטיין, ארבל) — אלמולניו, ויצמן) —

משא-ומתן. חובתי להצביע על הסכנה הזאת. עדיין אינני את תכנית השלום, למרות מגרעותיה. אדוני ראש הממשלה, אין לך רוב בלעדינו. תתייחס, בבקשה, בקצת דרך-ארץ לאופוזיציה אחרת כזאת. היא שונה בהתנהגותה מהאופוזיציה שהיתה בראשותך.

יש לי הצעה, אולי נוכל בעניין זה להתאחד ולהשיג רוב גדול יותר. אני מציע שנוסף על אישור הסכמי קמפ-דייוויד על מרכיביהם, שהובאו על-ידי ראש הממשלה ביום ב', נוסף גם בקשה, תביעה, מהממשלה שתנסה פעם נוספת לבוא בדברים עם מצרים לאחר שמצרים תבוא על סיפוקה מההחלטה הבלתי-מותרת, זו שהוגשה על-ידי הממשלה, שזא בכל זאת לאחר שהמצרים נפגעו ממיבצעי הדחפורים של אריק שרון והחליטו שלא לוותר אף על שעל, נצרך בקשה לגבי ישובינו — ואין בכך דבר שייחשב כתשובה שלילית, זו רק פנייה, נסיון, מאמץ בלתי-מותר — אפילו לא דווקא על-ידי שינוי ריבונות אלא על-ידי הסדרים אחרים, שאינני רוצה לפרטם במעט הזמן שנותר לי. אולי אפרטם בוועדת החוץ והבטחון. אילו נתקבל סעיף כזה לא היינו צריכים להגיש הצעת המעריך ויכולנו להתאחד יחד על הצעה גדולה.

ראש-הממשלה מ. בגין :

נציג לך את המפה וגם נשמע את עצתך.

יגאל אלון (המעריך) :

עוד שתי הערות ובזה אסיים, גברתי היושבת-ראש. הגענו למצוקה. ייאמר דווקא לזכות המשתתפים בדיון שלא הסתירו זאת. הרבה שגיאות נעשו בדרך הטיפול בסיכסוך במשך השנה האחרונה, גם מאז ביקורו הבלתי-נשכח של הנשיא סאדאת, הן בהתבטאויות והן במעשים שלא היו במקומם. אם אתם רוצים אביא לכם דוגמה אחת. בערך באותו זמן התבטאו כפומבי ראש הממשלה בעבר רית, בקריית-ארבע, והנשיא סאדאת באנגלית, במסיבת עיתונאים באלכסנדריה. ראש הממשלה אמר "יש מלה אחת קטנה, אבל גדולה : לאו", והוא זכה בכותרות ברחבי העולם על עמדה ישראלית קשוחה האומרת "לאו", לאמור : לא ; ואילו הנשיא סאדאת במסיבת עיתונאים באנגלית אמר : "The peace negotiations will be conducted with the spirit of love". זה אמר "לאו", זה אמר "love". מה היתה התוצאה, חברי הכנסת ? התוצאה היתה שבקמפ-דייוויד האיש שאמר "לאו" בעבר רית ויתר על הכל, והאיש שאמר "love" באנגלית לא ויתר על גרגיר של חול. האם זה מוכר לך, אדוני ראש הממשלה ?

ראש-הממשלה מ. בגין :

זה אתה אומר על מסמך מסוים שעליו שמעת בוועדת החוץ והבטחון ?

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :

אתה היית רוצה שראש הממשלה יאמר "love" בקמפ-דייוויד ?

יגאל אלון (המעריך) :

הייתי רוצה שראש הממשלה לא יאמר מלה אחת קטנה "לאו". כך יוצרים דעת-קהל, כך מערערים את מעמדה של מדינת ישראל בקרב אומות העולם, וכך מחלישים את עמדת המיקוח של ישראל כאשר מולה ניצב מדינאי חכם, היודע להשתמש בביטויים ולעמוד על שלו.

וייאמר למתיישבי פיתחת-רפיח : מעשכם החלוצי עזר למשא-ומתן. ועל-פי התכנית, אם תתנשם, האזור שבו אתם חיים יפונה רק בשלב האחרון. התחזוק באזור נחכם והי — אם נגיע לכך — אחרוני המפגנים. ועד אז חיו חיים מלאים. לא אינו נוגד את החוק ולא את ההסכם. תהיו הקברניט הנושט האחרון את הספינה, כיוון שהקברניט שלכם נטש אותה הראשון.

והערה אחרונה, גברתי היושבת-ראש — כולנו עומדים בפני אותה דילמה. והנה האופוזיציה הזאת, שכל דיון התקפה גם היום על-ידי דוברים שלוחי-רסן מסיעה זו, שלוחות-הברית שלה שוברו לרסימים לנגד עיניה, האופוזיציה שיש לי הכבוד לדבר בשמה היא תציל היום

מובן שגם סיעתנו תיהנה מזכות הצבעה חפשיית של כל אחד מתבריה כמו סיעות אחרות, וזה בסדר. ואני משוכנע שבברייה בין שתי האפשרויות העומדות בפנינו, בין הסכם שיש בו יסודות גרועים עם דאגות גדולות לעתיד — ואנו נכנסים למנהרה שעדיין אין רואים אור הקצה שלה, ואני מציע להיכנס לתוכה — ובין תוהו ובוהו במקרה שההצעה היחידה תידחה, אין מנוס מאשר לתת סיכוי לסיכוי לשלום. לכן בין אם יהיו חברים בסיעת המעריך שיסתפקו בהצבעה בעד הצעתנו המאשרת את החלטת הממשלה ובין אם יהיו כאלה שיצטרפו גם להחלטת הממשלה, בכל מקרה זו תהיה תמיכה, באין ברירה טובה יותר, במאמץ גדול זה, כי השלום עם מצרים, אם יושג, נורמאליזאציה של יחסים עם מדינה גדולה וחשובה זו — אפשר שיש בכך מיפנה היסטורי הלכה למעשה.

הי"ר ש. ארבל-אלמולניו :
רשות היבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון ע. ויצמן :

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, יש אומרים שמפעם לפעם קורה שמפקד, גנרל, טועה כאשר הוא מנהל מערכה כפי שנוהלה מערכה קודמת. הרבה מערכות נכשלו בגלל טעות זו של גנרלים.

כמה מדינאים, כמה פוליטיקאים, כמה חברים טובים שלי נוהגים בנושא העומד לדיון היום כאותם גנרלים שתוקפים את הנושא על יסוד העבר, על יסוד מערכות פוליטיות ונתונים שהיו בשטח בהתמודדויות ובהתנגשויות שהיו לנו בשלושים השנים האחרונות.

לא קל הוא, כנראה, לנסות לדמות — ותסלחו לי שאני מדמה — את השלום לקרב. אבל כשם שלקרב צריך הרבה אומץ והרבה דמיון כך גם בנתונים שישנם היום צריך הרבה דמיון ואומץ לדעת להבדיל בין הסדר-ביניים, הסדר הפרדת כוחות והסדרי הפסקת-אש, שהיו לנו למכביר, לדאבוננו, בשלושים שנות הלחימה, ובין שלום. קשה קצת להיכנס להלך מחשבה של חיים בשלום עם המדינה הערבית הגדולה ביותר, 40 מיליון אורחיה, שהייתה לנו מלחמה אתם שלושים שנה. חיכינו שנים עד שנו

הקשה ביותר, כי מלחמת-העצמאות היתה הקשה ביותר, ועברנו את יום-הכיפורים בגולן ולאורך תעלת-סואץ. כי מלחמה ובטחון לא נמדדים אך ורק על-ידי שטח. שטח הוא מרכיב, מרכיב חשוב, שטח הוא לפעמים מרכיב קובע. אבל התמודדות בטחונית נמדדת על-ידי כמה מרכיבים. לא כאן המקום ולא זה הזמן לתת על כך הרצאה, יש פה מי שיכולים להוסיף, לגרוע ולהיטיב ממני לדבר בנושא זה. אבל בין השאר בטחון נמדד גם על-ידי ציוד, גם על-ידי סדר כוחות צבאי, טאנקים, מטוסים, ספינות ונשק.

ועם כל הערכתי, עם כל מה שגם אני לא מעט תרמתי בעבר לגדולת עם ישראל, לבדד נשכון וכדומה, אנחנו חיים בעולם טכנולוגי, אנחנו חיים בעולם מתפתח, אנחנו חיים בעולם שמה שיכולנו להשיג במלחמת-העצמאות ואפילו במלחמת ששת-הימים, היום קשה להשיג אפילו בכוחות עצמנו. לא אנחנו היום את ההדדיות בין מדינה למדינה בעולם, אבל קיימת הדדיות, בוודאי בנושא הבטיחות. אם במלחמת ששת-הימים לחמנו בחיל-האוויר על טהרת המטוסים הצרפתיים היום אנחנו לוחמים כמעט במאה אחוז על טהרת המטוסים מארצות-הברית. בדאי לזכור זאת גם בדיון שהולך לקראת שלום.

קבענו סידורי בטחון בסיני. קבענו סידורי בטחון כאשר ההבדל בינם לבין סידורי בטחון אחרים שנעשו בעבר הוא שאנחנו נחיה בשלום עם מצרים. אני מעריך — ואם לא כך יהיה לא יהיה שלום — שהכבישים בסיני יהיו פתוחים, וכפי שנוסעים היום לשארם-א-שייך ויכולו להמשיך הלאה לנסוע לשארם-א-שייך, וכפי שנוסעים למדבר סיני ויכולו לעבור את תעלת-סואץ ולנסוע לקהיר, מי שירצה לחפש שם את מה שיש לחפש שם. ויכולו לטוס הלך וחזור ותעלת-סואץ תהיה פתוחה. אינני רוצה כרגע לצייר כאן ציור של "גור זאב עם כבש", ושל גי-עצן על אדמות. אבל יהיה מצב שונה לחלוטין מאותו מצב שהיה בהפסקת-האש לפני 1967, או במצב של היום, של הפרדת הכוחות. הייתי בין אלה שתמכו בהסדר-הביניים ב-1975. יהיה הבדל מהותי.

קבענו גם אזור דילול כוחות של כ-50 קילומטר לאורך תעלת-סואץ. באזור זה תהיה דיביזיה מצרית, חי"ר או ממוכנת, קרי כ-240 טאנקים. בין הקו הזה של הגידי והמיתלה, 150 קילומטר לגבול הישן, לבין הקו הירוק, יהיה אזור מפורז, עם שלושה גדודי משמר-הגבול. צה"ל יפרוס מחדש בסיני, על עוצמתו ועוצמת השיון שלו, שהיא פי שלושה מוז שב-1967 ופי שניים מוז שב-1973. הוא יפרוס כן שאם, חס-חלילה, ישתנה המצב ובשנים שיבואו יקום מישור של ידע את סאדאת, יקום מישור שישנה את המצב, יהיה צה"ל במצב שהוא יוכל לפתור את בעיות בטחונו של מדינת ישראל גם בפריסה החדשה ובנתוני השלום.

אינני אומר שזה קל, ואינני אומר שזה פשוט, ודאי לא לחיל-האוויר. תשאלו את מפקד חיל-האוויר, הוא ודאי היה מאושר אילו יכול היה להישאר עם כל מרחבי סיני ולא רק עם שני שדות התנועה שבסיני והשלישי בשארם-א-שייך אלא עם ביר-תמדת, עם ביר-גפסה, עם אל-עריש ועם סאנטה-קאטרינה. אבל חיל-האוויר ייכנס בחזרה למרחבי הנגב. ואולי בהודמנות זו דרך צה"ל, על מרכיביו, נגשים חלום ישן של הפרחת השממה בין באר-שבע ואילת, וירוחם תפרח ומצפה-דמון תשגשג.

כל לשבת ולדבר פנים-אל-פנים עם מי שהיה, ולדאבוננו הרב הוא עדיין, עוין לנו. והנה באה המדינה הגדולה, מצרים, ואני מעריך שכולם יוכלו להגיע אליה ולראות אותה, ואז יראו שם את הבעיות ויראו את הצרות, ואז יראו שאולי יש סיכוי למצוא שפה משותפת לחיות יחד במרחב זה שהוא מרחב-ענק, שיש בו מיליוני אנשים ואוצרות טבע; והוא משתרע מהאוקיינוס האטלנטי ועד האוקיינוס ההודי, ויש בו ארצות המחפשות אותנו ורוצות שלום אתנו ויש ארצות המחפשות אותנו למלחמה. יש ארצות כאיראן במרחב וכמארוק במערב. מצרים היא הציור שהכול טובבים סביבו. ואנו עם גדול, אבל קטן במספר, שבמשך 100 שנות הציונות המודרנית מחפש דרך איך לחיות כאן ולא רק איך למות כאן.

לפני שאמשיך, רק מלה אחת לשובים. אין ארץ נקנית אלא בייסורים. מוטב שיהי אלה ייסורי פרידה וייסורי שלום, לא מוראות מלחמה. נתמזל לי מזל וקור-אם לי שר בטחון, לא שר צבא או שר מלחמה. ובכן עשו אלה שנחנו את התואר הזה לשר הבטחון, ולא כמו מדינות אחרות, כמו מצרים, שם עדיין הוא שר מלחמה. מפני שהבטחון הוא ערך עליון, הן ביהדות, ויש פה בקיאים ממני, וודאי הוא ערך עליון בחיים בכלל. וכפי שאמרת קודם אנחנו נלחמים שלוש שנה על איך לחיות ולא רק על איך לא למות.

אולי בהודמנות זו, חברי הבית, אם באמת אנחנו עומדים על סף תקופה חדשה — ואני מאמין שאנחנו עומדים על סף תקופה חדשה — בהודמנות זו אני מקווה שתהיה אתי יחד אם אקרא לאלפי היורדים שיחזרו ארצה. לא אנחנו את סיבת הירידה, אולי יש לה גם חלק במצב שבו אנחנו חיים שלושים שנה. נקרא ליהודים ונקרא לעולים. כי אחד הדברים שבדיון הרבה יותר ארוך ומעמיק אפשר לשאול את עצמנו הוא האם הדרך שלנו, האם הציונות, באה והתגשמה כשאנחנו רק שלושה מיליון יהודים בארץ, ובעולם החפשי מחוץ לארץ — יותר מ-10—11 מיליון יהודים.

יש ניתוחים עמוקים של השאלה מה הביא את הנשיא סאדאת לבניין הזה. אני מעריך, הערכתי כך עשרה חודשים, שבראש-ובראשונה הוא בא מפני שהוא באמת רצה שלום. יש על זה ויכוח; אני שלם עם עצמי. הוא רצה שלום כפי שהוא ראה אותו. יש אומרים שזה בגלל בעיות פנים במצרים. יש סיבות למכביר. בדבר אחד אין ספק, שאחת הסיבות לכך שהוא הגיע הנה היא צה"ל. לא את נצח ולא אתוכח כאן הערב, כי האמונה בעוצמתו של צה"ל וביכולת מערכת הבטחון עוברת דרך כל המפלגות ודרך כל חלקי הבית. ויבורכו כל אלה שבמשך שלושים שנה תרמו את תרומתם לעוצמת המדינה ולעוצמת הבטחון.

מי יכול לקבוע האם המלחמה הבאה תהיה קשה יותר, כפי שנאמר על-ידי כמה חברי כנסת, או קלה יותר? נתנסינו בהרבה מלחמות. ערב מלחמת ששת-הימים, שעל תוצאותיה אנחנו מדיינים היום, אמרו שזאת תהיה מלחמה קשה, מן הקשות ביותר; ניבאו גבולות ושורות, קבעו כמה קרבות יהיו. אין מלחמה קלה או קשה. כל מלחמה איננה טובה. אבל כאשר ישבנו בגבולות הקודמים למלחמת ששת-הימים — ואני אינני בעד חזרה לגבולות הקודמים — היתה אחת מהמלחמות המופלאות של צה"ל בשלושים השנים האחרונות. וכשי ישבנו בגבולות אחרים קבענו את המלחמה אולי השנייה

השאלה העומדת בפנינו, בפני הכנסת כולה, היא: אם נדחה את ההצעה הזאת — מה הלאה? מה יהיה מחר, מחרתיים, בעוד שנה ובעוד שנתיים? מה יהיה יותר נוח? אילו תנאים ייווצרו שיהיו טובים יותר לישראל כדי שתוכל להשיג את השלום באותה עת? האם כאשר העיר-לם הערבי יהיה מאוחד — יהיה לנו יותר נוח? האם כאשר ברית-המועצות וארצות-הברית תלכנה יחד — יהיה לנו יותר נוח? אפילו חוסיין מלך ירדן — האם הוא הולך ונעשה יותר פשרן משנה לשנה? התשובות של המלך חוסיין עכשיו והתקרבותו לסוריה — עושות לנו את האפשרות להגיע להסדר אתו יותר נוחה משנה לשנה? האפשרות להמשיך בממשל צבאי עוד עשר שנים ובמצב מלחמה עוד עשר שנים, ובאותה הביקורת שאנו נמצאים בה מצד העולם, ובאותה התלות העצומה שאנו תלויים בארצות-הברית — כל זה יקל עלינו יותר בעתיד? והאם יש למישהו בטחון שמי שיקום במצרים אחרי סאדאת יהיה נוח יותר להסדר עם ישראל מאשר מי שקדם לסאדאת במצרים?

אנו הרי עברנו את התקופות האלה. אני זוכר בסוף מלחמת-השחרור, ב-1948, כאשר ראש הממשלה אז היה דוד בן-גוריון הימנות, והוא היה מוכן לעשות הסכם שלום על הגבולות כפי שהיו אז, כי זה מה שניתן היה להשיג אז. אבל הערבים לא היו מוכנים לכך, הם לא היו מוכנים לשום דבר נוסף על הסכם שביתת הנשק. מבחינת הגבולות, כאשר ירושלים לא היתה בידינו, אמר בן-גוריון: זה מה שיש לנו, ואם הערבים יהיו מוכנים לעשות אתנו שלום בגבולות האלה — נעשה אתם שלום.

ב-1967, כאשר לוי אשכול וזכרוננו-לברכה היה ראש הממשלה, כאשר היתה ממשלת ליכוד לאומי, כאשר הגענו עד הסואץ, כאשר הגענו לירדן, כאשר לקחנו את רמת-הגולן — לא הצענו לעשות שלום, תוך החזרת סיני, עם הסדרי בטחון לחופש השיט? לא היינו מוכנים להחזרת רמת-הגולן, עם הסדרים נאותים להבטיח את מקורות הירדן? לא הצענו זאת אז?

אני לא מבקר ואני לא מתחרט על כך שכאשר קייבלנו תשובה שלילית מנשיא מצרים ומנשיא סוריה התי-לטנו שלא לשבת בחיבוק ידיים ולא לחכות עד שהם יתנו, אלא להעלות ישובים לפי תכניות שונות בכל הגזרות — ברמת-הגולן, בסיני וביהודה ובשומרון. לשת-בת בחיבוק ידיים — זו בוודאי לא היתה הדרך להתקדם לקראת השלום, לקראת השגת המאוויים שלנו. אולם מדי פעם בפעם אמרנו: לא הישובים יקבעו את קו הגבול, אלא נגיע להסדר שלום, אלא קו הגבול יקבע את הישובים.

אנו עסקנו עם עצמנו, לפי מיטב הכרתנו, לפי מיטב השיקולים הצבאיים והלאומיים. לא רצינו להתפשט בלי סוף. היו חילוקי-דעות, בעד תכנית-אלון ונגד תכנית-אלון. היו חילוקי-דעות עד אנה צריך ליישב בסיני — האם גם את נחל-סיני ומעבר לאל-עריש, או להסתפק רק בפיתחת-רפיח. איש לא חפץ בשטחים בלי סוף. אולם היה במצב הזה חסרון אחר — אנו דנו רק עם עצמנו; תוך נסיון לשקול למה הערבים יסכימו, אבל בכל-זאת דנו רק עם עצמנו. עכשיו, בקמפ-דייוויד, היה חסרון ויתרון כאחד — החסרון היה שמה שראינו במציאות לא תאם את החלום שחלמנו; היתרון היה שמה שראינו בקמפ-דייוויד לא היה חלום כי אם מציאות, הצעה קונה-קרטיה. זו המציאות שאנו ניצבים מולה עכשיו. והיא מציאות של שני צדדים ולא מציאות שאנו יוצרים לעצמנו.

וצה"ל ימצא את הפתרונות כיצד לפרוס מחדש במדינת ישראל וכיצד לונק בחזרה למרחבים אם הוא ידרש לכך. אבל עוצמת צה"ל איננה נמדדת אך ורק בטאנקים, במטוסים או בשטח. עוצמתו היתה עד היום בזה שהלוחם ידע למען מה הוא יוצא לקרב. בכל המלחמות שלחמנו עד היום לחמנו מתוך זה שמהטוראי בטאנק ועד הטייס במטוס דרך המלח בסטי"ל ידעו, כל בני ישראל, למה הם יוצאים לקרב. אינני מקבל מה שנאמר כאן שיש אי-רצון לחימה. אבל אני לא מתעלם מזה שיש פיקפוקים, ואני לא מתעלם מזה שהשנה האחרונה גרמה לכמה תהיות ולכמה שאלות בין אנשי צה"ל. הערכתי היא שאנו הולכים לקראת מהלך זה של שלום, ונגיע תוך שנה, שנתיים, שלוש שנים למצב של נורמאליזאציה בינינו לבין מצרים. ואם, חסי-יתלילה, זה יופר — ידעו בצה"ל מדוע הם יוצאים לקרב, מדוע הם שבים לשריונים ולמטוסים, ויעשו זאת בצורה טובה ביותר — והלוואי שלא נצטרך.

ולסיכום, אני, שחשתי כך זה כמה חודשים, מעריך — זה לא עניין של אמונה — שאנו עומדים בפני תקופה עצומה, שאפשר יהיה, אולי, לשנות את פני המזרח-התיכון ולפתוח עידן חדש בינינו לבין המצרים שקשה לכמה מאתנו לדמיין כרגע איך הוא יהיה.

היות שאת השלום צריך להבטיח, ועל השלום צריך לשמור, היתה רוצה בהודמנות זו לשלוח מכאן, בשמי ובשמכם, ברכת שנה טובה לכל חיילי צה"ל באשר הם שם, ובאשר יהיו. תודה.

ח'ימר י. שמיר:

רשות הדיבור לשר החוץ, ואחריו — לראש הממשלה.

שר-החוץ מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בקמפ-דייוויד לא היה עלינו לחץ של ארצות-הברית. לא איימו עלינו ולא רמזו לנו שאם אנו לא ניעתר לתביעותיהם ולהצעותיהם ולהשקפותיהם אזי ארצות-הברית תפגע, תפחית את עוז-הת לישראל, בכלכלה, בנשק או בתחום המדיני. אבל נמצאנו בקמפ-דייוויד בלחץ — באותו לחץ שבו נמצאים כולנו כאן: לא בלחץ של הנשיא קארטר. הוא לא רמז אפילו על כך, שאם לא נגיע לידי הסכם שלום אנחנו נזקע כמי שאינם מוכנים ללכת לקראת שלום. נמצאנו באותו לחץ שכולנו נמצאים בו עכשיו, הלחץ על עצמנו, בין החלום, הרצון להגיע למשא-ומתן על שלום עם מצרים, לבין הממיר שצריך לשלם בעדו; בין התקווה לשר-לום מלא, עם יחסים נורמאליים — וזו ההצעה, ואני יודע שיש כאן חברי כנסת האומרים שזה לא שלום, אבל מעור-לם לא היתה לנו הצעה כזו המדברת על נורמאליזאציה של יחסים כפי שהיא ישנה בהצעת-המסגרת שהושגה בקמפ-דייוויד, הצעה של הסדר מלא — לבין התביעה של נסיגה מלאה, נסיגה מלאה של הצבא, נסיגה מלאה של האזרחים.

נאמר כאן על-ידי חברת-הכנסת קטן שהבאנו הנה עובדות מוגמרות. לא הבאנו עובדות מוגמרות, הבאנו הנה הצעה מומלצת. הכנסת, בהחלטתה, יכולה לעשות מההצעה הזאת בסיס למשא-ומתן על שלום עם מצרים — או פיסת-נייר ריקה מוחכן. אם הכנסת תאשר את ההצעה הזאת, אני מאמין שיהיה בסיס למשא-ומתן על שלום עם מצרים. אם הכנסת לא תאשר את ההצעה הזאת — תיתוסף עוד פיסת-נייר לארכיב של הניירות השונים. על זה צריכה הכנסת להחליט.

ואני אינני מתפלל על כך ואינני חולק על כך שכ- אשר ידענו מה היא התביעה הירדנית להסכם — כפי שאמרתי, הסכם שלום מלא — לא הביאו הממשלות השור- נות את ההצעות הירדניות להכרעת הכנסת, בשעה שעכ- שיו אני ממליץ, יחד עם חברי הממשלה האחרים, שהד- בר יבוא להכרעת הכנסת. כי השאלה איננה רק בכך שכל הצעת שלום ערבית שתבוא, אנחנו צריכים להיכנס אליה ולומר: נראה, נכריע כך וכך — — —

יגאל אלון (המערך):
שר החוץ, מותר לי לשאול שאלה מבלי להפריע הרבה?

שר-החץ מ. דיין:
בבקשה.

יגאל אלון (המערך):
לאור הדברים שאמרת זה עתה, מדוע הצבעת בכנסת נגד הסכם-הביניים עם מצרים ב-1975, שהביא תועלת כה מרובה?

שר-החץ מ. דיין:
כי הסדר-ביניים זה לא נתן שלום. נתנו אותו תמורת כלום. מותר לקרוא לך יגאל? אתה יודע מדוע? בגלל אותם נימוקים שאתם סירבתם בגללם לחתום על אותו הסדר-ביניים בתחילה, ואחר כך שיניתם דעתכם והחלטתם לחתום עליו. הרי אותו הסדר-ביניים נדחה — — —

(תבר-הכנסת י. אלון קורא קריאת-ביניים).
שאלת שאלה אחת ויכול להיות שהתשובה איננה מניתה את דעתך, אבל זה שוו לא היתה הצעה להסדר שלום אלא להסדר-ביניים, זה מקובל?

אהרן ירלין (המערך):
לא היתה נסיגה מוחלטת.

שר-החץ מ. דיין:
אנחנו לא מדברים עכשיו על הצעה להסדר-ביניים.

אהרן ירלין (המערך):
זה לא היה על רקע מלחמה.

שר-החץ מ. דיין:
אין מדברים על הצעה להסדר-ביניים. אני יכול לש- אול את עצמי שאלות יותר חריפות: מה השתנה מאז התקופה שאמרתי שמוטב שארם-א-שייך בלי שלום מאשר שלום ללא שארם-א-שייך, ולא על אותו הסכם-ביניים? ואז, כאשר אמרתי זאת בתקופת נאצר, חשבתי כך, בדיוק כפי שאמרתי, שזה עדיף. ומאז עברו שמונה שנים ויש מצב אחר ומשטר אחר, וכאשר אני צופה ושואל מה יהיה הלאה אני אומר עכשיו: עדיף שלום בלי שארם-א-שייך מאשר שארם-א-שייך בלי שלום, אם אפשר להב- טיח את חופש השיט לישראל. אני יכול להביא דוגמאות שלי ושל אחרים. השאלה בכל תקופה ותקופה היא אם הנושא הוא ריאלי.

אני רוצה לחזור רגע לבעיה המזרחית והדרומית ולומר: גם אם ירדן מציעה לנו הסכם שלום מלא, בחנ- איש שהיא מציעה כיום, מדוע אינני מציע שנדון בזה? איך אנחנו בוחנים ואיך אנחנו חייבים לבחון את הדבר? קודם-כ-ל, לאיזה גבול תביא אותנו ההצעה הערבית המו- צעת — לגבול שבין קלקיליה לכפר-סבא, ואת זאת דורש

מצרים אינה המדינה היחידה, ולא היתה גם המדינה הראשונה, שהיתה מוכנה לעשות אתנו שלום מלא. בש- נים האחרונות בעיקר אמרה ממשלת ירדן שהיא מוכנה לעשות הסכם שלום מלא — בתקופת ממשלת רבין, ואם אינני טועה גם בתקופת ממשלת הגברת מאיר — והיו דיונים שנמשכו תקופה ארוכה עם ממשלת ירדן ולא הגיעו, גם לא בממשלת רבין, להסכמה אתה.

ואם מותר לי הערת-ביניים: לא שמעתי, כאשר לא הצלחנו להשפיע על ממשלת ירדן שהיא תקבל את תפי- סתנו, שהיא תקבל, נאמר, את תכנית-אלון, ששפכנו קי- תוני בון על עצמנו וקראנו לממשלה זאת "שלומאלית" ו"עם ידיים שמאליות" מפני שירדן לא מקבלת את ההצ- עה שלנו. לא שמעתי שמישהו יאמר: אילו הייתי מנהל את המשא-ומתן הייתי מצליח לשכנע את מלך ירדן חוסיין שיקבל את תכנית-אלון, אלא אמרנו, וזו היתה האמת: את מה שאנחנו מוכנים לקבל, ממשלת ירדן איננה מוכנה לקבל ואת מה שהיא מציעה אנחנו איננו מוכנים לקבל. וזו לא היתה שאלה של כשרונות ושגיאות, של חוסר יכולת ושל כל אותם ביטויים על "ידיים שמאליות" ועל "שגיאות על גבי שגיאות", ו"נתנו לנו, ואנחנו נעשה זאת יותר טוב". לא יכולים לעשות זאת יותר טוב. יש פער עמוק בין התפיסה הערבית בכל ארץ וארץ לבין מה שאנחנו רוצים. ולא רק לבין מה שאנחנו רוצים — גם כאשר ארצות-הברית, במסגרת ההצעות האלה שלנו וכדי לעזור לשני הצדדים למצוא מוצא להסדר, הציעה להקים בסיס אווירי אמריקני, לא ישראלי, במקום שהיה-התעופה עיטם, מצרים לא הסכימה לכך. לא רק שהיא סירבה לנו אלא היא סירבה אף לארצות-הברית. אנחנו ראינו בזה פתח להסדר. הוא יכול היה לענות על כמה דברים מן המשאלות שלנו, ומצרים דחתה זאת פעם אחר פעם למרות פנייתו האישיות של הנשיא קארטר לנשיא סא- דאת. שמעתי את זה במריאזני איך הוא פנה עוד פעם ועוד פעם ואמר: והסכימו לדבר הזה, הוא יפתור הרבה דברים — והמצרים סירבו, בי יש להם תפיסה שלהם.

לנו אין מנוס אלא לשאול את עצמנו: האם אנחנו מוכנים לשלם את המחיר הזה או לסרב לו? וכאשר אנחנו מסרבים לו, מה יהיה העתיד? מה יקרה בעוד חמש שנים או עשר שנים אם וההסכמים שנגיע אליהם עם הער- בים יהיו ברובם תוצאה של מלחמה, כאשר התרב מונחת על צוואר? רוב ההסכמים שלנו עם הערבים עד כה היו כאלה: ב-1948, ב-1967, לאחר מלחמת יום-הכיפורים וב- הפרדת הכוחות, כאשר התרב מונחת על צוואר, וכאשר הצבא שלנו מגויס וכאשר זו תוצאה של מלחמה. וזו הפעם הראשונה שעכשיו נידון הסכם שלא בלחץ חרב המונחת על צוואר ולא כתוצאה ממלחמה. אנחנו באמת רוצים לחכות לעובדות של המשא-ומתן הבא שיהיה תו- צאה של מלחמה, שננצח בה, אבל תוצאה של מלחמה? והסיכויים להסדר או יהיו טובים מהסיכויים עכשיו? ואנחנו צריכים לשאול את עצמנו: האם אנחנו מוכנים להעביר 14 ישובים ו-3 שדות-תעופה אל מעבר לגבול בתנאי שיהיה שלום מלא, ולאחר שתחלוף יותר משנה מתחילת הגשמת ההסכם, לאחר שיוגשמו אותם תנאים של-נורמאליזציה מלאה, של יחסים דיפלומטיים, כאשר הנסיגה תחיל רק חצי מן השטח שעלינו לפנות? או שאנח- נו ואמרם: איננו מוכנים להעביר 14 ישובים ו-3 שדות- תעופה גם אם הדבר קשור וכרוך בהסכם שלום מלא עם מצרים. איננו מוכנים לכך, ואז יש לומר לעצמנו מה התכלית הטובה יותר שאנחנו רואים בעתיד הצפוי לנו.

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (דיון) (דיין, ארבל-אלמוזלינו); (תשובת ראש הממשלה) (י. שמיר, בגין) —

יותר, שאין כוונה לראות בערביי השטחים ובשטחים מדינה, כאשר על גבולות בהסכם השלום צריך לדון רק עם ירדן, וערביי השטחים יכולים להצטרף למשלחת הירדנית. הוא הדין בכוחות צה"ל. אמנם מדובר עכשיו, בראש וראשונה, בדבר חמש שנים של תקופת מעבר, אבל לגבי חמש שנים אלה זו הפעם הראשונה, באותן חתימות ובאותה עדות של נשיא ארצות-הברית, נקבעת עובדה שכוונת צה"ל ייסוג, אבל כוחות צה"ל יחזרו ויתפרסו בשטחים של יהודה, שומרון וחבל עזה, ובאנגליה — West Bank and Gaza District, ואין חשש להנחה או פחד שמדובר על הימצאות במחנות סגורים.

בין שאר הסעיפים, חוץ ממה שדנו על העניין והנחנו מפות על השולחן בציון איפה יהיו הכוחות, יש סעיף המדבר על פאטרולים משותפים, לשמירה על הגבול, של כוחות ישראליים וירדניים; לא ישיבה במחנות אלא פאטרולים ישראליים-ירדניים.

שלוש הנקודות שאנחנו מדברים עליהן הן ייצוג של תושבי השטחים, ושלם בלבד; וכאשר מדובר על הסכם עם מדינה פירושו שרק עם ירדן, ורק אתה, מדברים על גבולות המבוססים על 242, וערביי השטחים יכולים להציג טרף למשלחת הירדנית; והימצאות כוחות צה"ל במשך חמש שנים ומעבר לזה, אבל הדבר הודאי הוא חמש שנים.

אני מחשיב את העובדה שחתום על ההסכמים לא רק נשיא ארצות-הברית אלא גם נשיא של מדינה ערבית. עם כל הכבוד לנשיא ארצות-הברית, כאשר יש הסכם בנושא של לא-מדינה פלשתינאית, של כוחות צה"ל ושל ערביי השטחים, כאשר חתום על זה נשיא של מדינה ערבית ויש עדות של נשיא ארצות-הברית, במקרה כזה הדבר חשוב פי כמה.

הכנסת יכולה לאשר או לא לאשר את ההצעה. אם היא תאשר אותה — אני מאמין שיפתח משאומתן לשלום. אם היא לא תאשר — ייתכן שכעבור זמן, כאשר נראה את ההתפתחויות בעולם הערבי, מי שיבוא במקום סאדאת או אותו סאדאת שינהג כפי שינהג לאחר שההצעה תרד מן הפרק, כשצפויה גם התערבות של ברית-המועצות — ייתכן שנצטער על שלא התחלנו את המשאומתן לשלום בתנאים הנוכחיים, אבל אז אייפאשר יהיה לעשות את זה.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
אדוני שר החוץ, אולי אפשר שאלה אחת?

המלך חוסיין, או לגבול הבין-לאומי שהוא בין עזה לבין אילת? להסדרי בטחון, כפי שתיאר שר הבטחון שאפשר לעשות אותם בסיני, או להסדרי בטחון שאי-אפשר לעשות אותם כאשר הערבים מסרבים לקבל אפילו את תכנית-אלון ביהודה ושומרון? וגם שאלה שהיא פחות, אולי, ניתנת למימוש בידים: באילו ארץ, כאשר אנחנו נסור גים, עלינו להיות מוכנים להיות זרים ובאילו ארץ לא? אני מוכן להיות זר בסיני ואינני רוצה להיות זר ביהודה ובשומרון. ואינני חולק על עמדתה של הממשלה, ממש לת רבין, שלא הביאה לכנסת להכרעה אם לקבל את הצעת חוסיין ואינני מבקר את אלה שניהלו את המשאומתן הזה על כך שלא הצליחו לשכנע את חוסיין לקבל את תכנית-אלון. הוא דבק בעמדותיו ואי-אפשר היה להשפיע עליו.

השאלה העומדת עכשיו לדיון לפנינו היא האם זהה? כן הזה יכול להיות בסיס נאות, בתנאים הנוכחיים, ואנחנו צריכים לאשר אותו.

אני רוצה לנגוע באחרונה בשאלה שהעלה חבר-הכנסת רבין ביחס להסדרים, או להבנה, עם ארצות-הברית הקשורים בהסכמים אלה. ההסכם שאנחנו מביאים עכשיו, שהוא קשור גם בהסכם קודם, זה המכונה "נייר-העבודה", שהושג באוקטובר 1977 בינינו ובין ארצות-הברית, אין זה נכון שאין בו סעיפי הסכמה ומחויבות בינינו ובין ארצות-הברית. מצד ארצות-הברית יש הסכם מה הבנה בראש-וראשונה לגבי הבעיה הפלשתינאית. גם בנייר-העבודה מאוקטובר 1977, המשותף לארצות-הברית ולישראל, יש הבנה ברורה האומרת שהסכמי השלום יהיו בין ישראל למצרים, בין ישראל לירדן, בין ישראל לטורקיה ובין ישראל ללבנון, ואילו הנושאים של הגדרה המערבית ושל רצועת-עזה יידונו עם הערבים ותושבי השטחים.

בהסכם הזה, המונח עכשיו על שולחן הכנסת, השא"ל של מדינה פלשתינאית, כן או לא, קשורה בשאלה של חווה שלום וגבולות, ובהסכם זה נאמר באופן ברור ביותר שמה שעושים עם הנציגים המקומיים, ואתם בל"ד, היושבים ביהודה, בשומרון ובעזה איננו הסכם שלום, כי הסכם שלום המבוסס על 242 צריך לעשות עם ירדן, כאשר הערבים הפלשתינאים, אם ירצו, יוכלו להיות קשורים במשלחת הירדנית ואתה, ורק אתה, יקבעו את הגבולות בהסכם השלום לפי 242. על הסכם זה חתומים לא רק ראש ממשלת ישראל והנשיא סאדאת אלא חתום עליו כעד גם הנשיא קארטר. לא יכולה להיות הגדרה מדויקת

2. תשובת ראש הממשלה

וחתמנו על הסכמי שבית-נשק — ומצב המלחמה נשאר על כנו. שבכל הימים חתמנו על הסכמי הפסקת-אש — ומצב המלחמה נשאר בתקפו. שבכל התקופות חתמנו על הסכמי-ביניים — ומצב המלחמה נותר בכל משמעותו. אבל הלילה הזה אנו דנים על חתימה חווה שלום, שבו הסעיף הראשון ייקרא כך: מצב המלחמה בין ישראל ובין מצרים הגיע לקיצו — The state of war between Egypt and Israel is terminated. זה הסעיף הראשון בכל חווה שלום.

אני מבקש לומר, אדוני היושב-ראש, לכל חברי

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, בשעה מאוחרת זו של הבוקר אין את נפשי לשאת נאום. אני מעדיף לקיים שיחה בין חברים שעמם אני עובד יחד זה יותר משלושים שנה, ללא הבדל סיעה, ועל השיחה אוסיף מידה של השתתפות נפש, שעליה אני מראש מבקש סליחה.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, מכל הימים, מכל הערבים, מכל השוורים? שבכל הלילות אנו נלחמו

— הדעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (תשובת ראש הממשלה) (בגין, מ. שמיר) —

הכנסת, בכל לבי ובכל נפשי, אשרינו שוכינו ללילה הזה. בפעם הראשונה מאז קום המדינה שתי מדינות יכ- ריוז באוני כל אומות העולם: אין עוד מצב מלחמה בינינו.

עכשיו, ברשות היושבראש ומתוך בקשת כליתה, יורשה לי להשמיע נימה אישית. חמישים שנה אני משרת את עם ישראל ואת תנועת השיחרור שלו ששמה הציו- נות; ולעת זיקנה זכיתי לקולות מסויימים. לא אחזור עליהם, כי הבמה הזאת איננה ראויה שיושמעו מעליה. אבל גם בכנסת נשמעו קולות מסויימים שעליהם חובתי להשיב.

עמד על הבמה הזאת חבר-הכנסת משה שמיר וטען שאני הפעלתי מכשול לגבי ההצבעה בכנסת, והוא עצמו השתתף בישיבה של ועדת החוץ והבטחון שבה השתתפו עוד עשרים חברים, והכול שמעוני כאשר אמרתי, וכך בסיעת הליכוד: אני קורא לכול, ללא הבדל סיעה, זו הפעם, להתלכד ולהצביע בעד, כי תיפתח תקופה חדשה בתולדות ישראל. לא שאין קשיים, לא שאין מכאובים, לא שאין ייסורים, אבל התקווה הגדולה למיפנה היסודי היא אשר לפנינו. הבה ונתאחד, הבה ונתלכד, נקבל את הטוב עם הרע; ואינני מכחיש שיש סיכונים ואינני מכ- חיש שהוקרבו קרבנות, אבל העיקר זה המשפט הראשון: סיום מצב מלחמה עם הגדולה והחזקה במדינת ערב. אם מצרים יוצאת ממעגל המלחמות, סוריה איננה יכולה לת- קוף אותנו משום שהיא יודעת שאם תעשה כן היא תת- אבד; ירדן איננה יכולה לחקוף אותנו משום שהיא יודעת שאם תעשה כך המלך מטעם השושלת ההאשמית יאבד את תכור; מעגל המלחמות נסגר, מי יודע, אולי לחמש שנים, אולי לעשר, אולי לחמישים שנה, אולי לדור, אולי לדורותיים? הרי זה המיפנה היסודי במלוא משמעות המושג. הבה ונתלכד סביב המיפנה הזה. כך ביקשתי.

ואחר-כך אמרתי לכל חברי — כולם יושבים פה כעדים: ותצביעו כאוות נפשכם, על-פי מצפונכם. ועל כך אני חייב לשמוע, בשבתי שם, מעל במת הכנסת חבר שלי האומר שזנעוה נסיון להעביר מכשול על חברי הסיעה למען יצ- בעו כאלו היו רבובים? — המלים האחרונות הן שלי. זה נכון, כך מדברים בכנסת באוני עדים חיים, רק כדי לפגוע באדם שנוא?

מר שמיר הוא סופר בישראל והוא כתב ספר, לפי דעתי, גדול מאוד. שמו היה: "מלך בשר ודם", על מלכנו הגדול אלכסנדר ינאי. אבל הפרופסור קלאוזנר המנוח לא חיבב את הספר הזה וכתב עליו ביקורת קטלנית, ואז תוך כדי ההערכה של הספר, הפרופסור קלאוזנר, וזכורו, בלברכה, אחד מגדולי ההיסטוריונים שלנו, אמר: "יש המצדיקים את המחבר שהוא איננו היסטוריון, אבל עד כדי כך לא היסטוריון?"

עכשיו אני רוצה לשאול: אפשר לפעמים לסטות מן האמת — עד כדי כך לסטות ממנה? כאשר עשרות חב- רים שמעוני: תצביעו כאוות-נפשכם ועל-פי מצפונכם, לספר על מכששים? ואז אומר חבר-הכנסת משה שמיר שאני איבדתי את אמונתי בצידקת הציונות.

משה שמיר (הליכוד):
לא אמרתי זאת.

ראש-הממשלה מ. בגין:
בדיוק כך. אבקש לבדוק את הפרוטוקול. אדוני, השעה מאוחרת מדי בשביל קריאות-ביניים.

משה שמיר (הליכוד):
עד כדי כך לא היסטוריון, אדוני ראש הממשלה? יש סטנוגרמה.

ראש-הממשלה מ. בגין:
אני לא הפסקתי אותו. יואיל לאפשר לי לדבר. יואיל להרשות לי לדבר ואל יפסיקני. בבקשה. אלה הדברים שנאמרו.

משה שמיר (הליכוד):
יש סטנוגרמה, אדוני.

ראש-הממשלה מ. בגין:
כך אני שמעתי. תוכיח בסטנוגרמה. בבקשה. ורבים שמעו.

ואני רק זאת רוצה לומר, שבשירותי זה חמישים שנה את עם ישראל והציונות מעולם לא נחלשה כמולי- קולה אמונתי בצידקתה של הציונות, מר שמיר הנכבד, ואני הוספתי להאמין בצידקתה של הציונות כאשר אתה עדיין האמנת בצידקתה של אידיאולוגיה אחרת.

משה שמיר (הליכוד):
אני גוללתי בציונות ומעולם, אף לא בשנייה אחת, גם בימים שהייתי בתנועה אחרת, לא הייתי ציוני לא נא- מן. הייתי ציוני נאמן בדיוק כמור, אדוני ראש הממשלה.

ראש-הממשלה מ. בגין:
אני לא מכחיש את זאת. אתה הרי פסקת באמונתי בצידקת הציונות. אמרת את זאת.

משה שמיר (הליכוד):
אגב, לזה אני קורא מכבש.

ראש-הממשלה מ. בגין:
טוב, אני רואה שאתה נשאר בחיים תחת מכשול כזה. יש עוד חבר כנסת שהשמיע דברים מסויימים בצורה מסויימת שלשום. לא אשיב אפילו במלה אחת.

ואעבור לעניי העיקרי, קמפ-דייוויד. מה היה בקשר עם הישובים בקמפ-דייוויד — זאת אספר. שנים-עשר ימים ושנים-עשר לילות לא פסקנו מלהסביר לנשיא אר- צות-הברית ולכל עוזריו את חיוניותם של הישובים האלה, את ערכם מבחינה בטחונית, את חשיבותם מבחינה מוס- רית, את צידקתן של הממשלות הקודמות אשר הקימו את הישובים האלה. כך אמרנו לו, והוא השיב לי באחת השיחות הליליות: "קיבלתי ואני בפעם שנייה אלך ואנסה בשיחה עם הנשיא סאדאת לשכנע אותו." אני גם הלילה הזה רוצה להודות על כך לנשיא קארטר. פעם אחת הוא ניסה לשכנע את הנשיא סאדאת שיעשה הסדר והישובים יישארו. לא הצליח. ובהשפעת דברינו אמר — זה נשיא ארצות-הברית: "אלך פעם נוספת אל הנשיא של מצרים ואשתדל לשכנע אותו." והלך וחזר אלי ואמר: "עשיתי כמיטב יכולתי. השתמשתי בכל הנימוקים. לא הצלחתי. מה ששמעתי הוא: 'אני לא אוכל לשוב הביתה. אני לא אקבל, אני לא אוכל להתחיל במשא-ומתן, אני לא אוכל לחתום על שום הסכם' — דברים שאפשר לקרוא להם בכל השמות שבעולם, ואינני מצדיק אותם, אבל זה היה הדין-וחשבון של נשיא ארצות-הברית אחר נסיון שני לשכנע את נשיא מצרים ביחס לישובים האלה.

התייצצו בצוות שלנו מה נעשה. לומר לנשיא אר- צות-הברית: אם כך, אנחנו מסכימים להוריד את הישור-

זה סיפור המעשה בקמפ-דייוויד. יש תוספת קטנה. בדרכנו אל הנשיא קארטר אמרתי לשר-החוץ ידידי משה דיין שיש לי עוד רעיון: אני אומר לנשיא קארטר שכדי שלא ייווצר רושם שאני מנסה להשפיע על חברי הכנסת אולי אפילו לא אשתתף בדיון. אמר לי שר החוץ: לא נאה אם תודיע לנשיא ארצות-הברית שאתה לא תשתתף בדיון. איך ראש ממשלה יכול שלא להשתתף בדיון כזה? שמעתי בעצתו. לאחר שסיימנו שיחה לילית עם הנשיא קארטר והודענו לו: אנחנו לא יכולים בשום-פנים-ואופן לקבל על עצמנו התחייבות לפרק את הישובים, אנחנו חייבים להביא את העניין הזה לכנסת להכרעה — גיטחנו שלוש פעמים את ההחלטה. בטיוטה הראשונה, שכתב אותה מר קארטר, היה כתוב שהכנסת תחליט על הסגת הישובים. אמרנו לאו. המלה הקטנה-הגדולה "לא". משום שאלו היה כתוב שהכנסת תחליט על הסגת הישובים כבר רמזנו לתוכן ההחלטה; הציע לנו לכתוב: the future — אמרנו שוב לא, גם בכך יש רמז, אמנם דק יותר, לגבי הישובים; סיכמנו שנכתוב the issue — הבעיה — תוכרע עליידי הכנסת.

לאחר שכך סיכמנו היתה כבר שעת חצות. שאל אר-תנו הנשיא, אחי שאל שאלה מעניינת מאוד, לאמור: ואולי, אדוני ראש הממשלה, אתה יכול שלא להשתתף בדיון הזה? דיין ואני כמעט פרצנו בצחוק. שאל: מדוע אתם צוחקים? דיין סיפר לו את הסיפור: היום הזה באה מראש הממשלה, אבל אני אמרתי לו: לא, לא ייתכן, ראש הממשלה צריך להשתתף בדיון הזה. כך זה היה. אילו היו מקבלים בארץ את הרעיון הזה היו לנו הערב שתי הצבעות: האחת — על שני ההסכמים שנחתמו בבית-הלבן; השנייה, נפרדת לחלוטין — על הישובים.

שבתי הביתה ביום שישי אחרי הצהריים ואני קורא עתונים גם אחרונים, ובייחוד של יום השישי. קראתי וגדמתי. יש לפעמים בחיים של כל אחד מאתנו מקרה כזה — הוא לא מבין איך זה בא, מעין לבנה נפלה על ראשו מה הגג. מה קרה? הפתעה מוחלטת. אני קורא מאמר אחר מאמר כמעט בכל העתונים. הייתכן? אותו איש, זה היום שהוא ראש הממשלה, הוא רוצה לחלק את העבודה לשתיים. הוא יביא הצעת שלום, אבל את המלאכה השנייה הלא-כליכך נקיה, להחליט על הורדת הישובים, את זה בשבילו יעשו חברי הכנסת ובמיוחד חברי האופוזיציה. זה לא נאה, איך אומרים העברים: "זה לא פייר"; איך אומרים העברים: "זה לא הוגן"; איך זה? קראתי את כל המאמרים האלה ואמרתי בלבי — על-פי הפסוק הידוע מן התנ"ך — "אני אברח ז" ובכן, התייעצנו ואמרנו: לא נברת משום מערכה, לא נתחמק משום אחריות, אתם אינכם רוצים להפריד בין שתי ההצבעות — נאחד אותן. נכתוב הצעת החלטה אחת. אז היתה שאלה מה לכתוב.

עכשיו אני רוצה לומר לחברי הכנסת מן הצד הזה שבו יש לי מתנגדים ומן הצד הזה שבו יש לי תומכים ומן הצד הזה שיש לי גם תומכים וגם מתנגדים — הכול כבר מגיתי מכל חלקי הבית — אומר לכם דברים פשוטים מאד: מה אחריות הממשלה, ואם כפי שאמרתי אז, אתה זוכר חברי-הכנסת רבין, אחרי אנטבה — מה הטיפה הנוספת של האחריות של ראש ממשלה? הברירה היא אחת, האפשרויות הן שתיים. בישיבה הקודמת מישהו קרא לי קריאת-ביניים שזה אוליטמאטום, כביכול, לכניס סתם. לא היה ולא נברא. אני מסביר לכם את המציאות:

ביום — בשום אופן לא יכולנו. ראשית, משום שאנחנו משוכנעים שצריך להשאיר אותם על כנם. איך יכולנו להתכחש להכרתנו? שנית, משום שאנחנו היינו צריכים להסביר גם לידידינו האמריקנים את ההבדל בין משטר נשיאותי לבין משטר פארלאמנטארי וגיטחנו את הגישה באפוריות באמרו: אנחנו עבדי הכנסת ולא שליטיה; הכנסת אישרה תכנית ממשלה מסוימת, ובה היה כתוב שהישובים צריכים להישאר על כנם. לא נוכל לזוז כהוא — זה מן העמדה הזאת. שאם לא כן — איך יכולנו לומר, כשמאחרונה היתה לא רק החלטת ממשלה אלא גם הכרעת הכנסת והממשלה שלנו, שאנחנו מוציאים לפועל את החלטותינו? אז היתה אפשרות שנייה, לומר לנשיא קארטר: אנחנו אומרים לך "לא", לא נסכים להוריד את הישובים, ואז ועידת קמפ-דייוויד היתה מתפוצצת בו ביום, לא היה נחתם שום הסכם, המצרים היו חוזרים לקהיר, אנחנו לירושלים, האמריקנים לווינגטון.

ואני כראש הממשלה אומר לכם: ידידי ויריבי הנכבדים והיקרים, בלבי פנימה, בשכלי, במצפוני, בכל נפשי ידעתי שאם תתפוצץ ועידת קמפ-דייוויד לא תעמוד בכך מדינת ישראל לא באמריקה, לא באירופה, לא בפני יהדות ארצות-הברית, לא בפני היהדות של ארצות אחרות. לא תעמוד בכך. כולה תואשם.

אני יודע לעמוד בלחצים. אינני צריך להתפאר בשום דבר. מי כמוכם זוכר את תשעת החדשים האחרונים בין מארס לבין החודש שעבר. בכל אירופה היה עתון אחד, ושמו "לאורור", אשר כתב מדי פעם בפעם מלה טובה, ובכל ארצות-הברית היה עתון פרובינציאלי אחד אשר פירסם מאמר חיובי; כל העתונות העולמית בכל הארצות הדמוקרטיות, בלי לדבר על הארצות הקומוניסטיות והאחרות — התקפות, שנאה, "מכשול לשלום", "מחרחר מלחמה" — מלחמה — סליחה, "מכשול לשלום", "מחרחר מלחמה". והעתונות הישראלית, למעלה מלפני עשרה שנים, כולנו קוראים אותה, כולנו ללא יוצא מן הכלל. עמדנו בתשעת החדשים האלה של לחץ, אולי חסר-תקדים, בין-לאומי וגם בתוך הארץ. אינני צריך להתפאר. זו עמדה טבעית, צריך לדעת לעמוד בלחצים. אחר העניין הזה אני אומר לכם, גבירותי ורבותי, אילו ועידת קמפ-דייוויד היתה מסכימה לכול ומתפוצצת רק על עניין הישובים, כל ישראל כולה לא היתה עומדת בשום אופן בפני העולם והיום. ובאחד הימים לא היתה לה ברירה אלא באמת להכריז על כניעה. זאת הערכתי, זה בטחוני, זו הכרתי ללא שום פיקסוק.

לכן היתה זאת אחריותי. הצעתי לשני חברי דרך שלישיית: לא נאמר הן ולא נאמר לאו. הן — אנחנו לא יכולים לומר, יש החלטת הכנסת; לאו — אנחנו לא יכולים לומר, תתפוצץ על זה ועידת קמפ-דייוויד; יש לנו דרך שלישיית: אנחנו גורדי שנבוא לכנסת והיא תחליט, משום שהיא החליטה בעד ועשיתי היא צריכה להחליט ליט לכאן או לכאן. ואז, בקמפ-דייוויד, נולד הרעיון של הצבעה חפשית. אז, בקמפ-דייוויד, נולד הרעיון של הפרדה בין ההצבעות. הצבעה חפשית, כל אחד לפי מצפונו. קודם נצביע על שני ההסכמים — לא היה לי ספק שרוב מכריע של הכנסת היה מרים ידו בעד; אחר כך נפרד נצביע על בעיית הישובים, כל אחד לפי מצפונו, והכרעת הכנסת היא שתבוצע. אמרתי לנשיא ארצות-הברית כי either way אנחנו נישמע לכנסת, ועליך לר"ש שום לפניך שאם הכנסת תחליט להחזיק הישובים הם יחזוקו. יהיה אשר יהיה, אנחנו מקבלים את דיון הכנסת.

ידו על יהודי, שלום מוחלט בין יהודים וערבים; אחרי החלטת האו"ם — הכדורים הראשונים, המיתות הראשונות, ההרוגים הראשונים. מאז אין אדם בישראל הרוצה בשלום יותר ממני. זו השתפכות הנפש. כמוני — כולכם; יותר ממני — אין איש. 31 שנה עומד אדם וחולם על שלום עם הערבים ומכבד את הערבים ומושיט להם יד וקורא להם: בואו נבנה את הארץ הזאת יחד, לתפארת עולם, אך נפסיק את שפיכות הדמים. עכשיו ההודמנות ניתנה ביד, ממש ביד, התוכן כבר הוסכם, רק צריך לשבת כמה ימים, שבעות או חודשים כדי להשלים, לה- תום, להוציא את מצרים ממעגל המלחמות. מי יודע, אולי נזכה שוב לפסוק "ותושקוט הארץ ארבעים שנה", באופן סמלי? יש חובה כזאת על ראש הממשלה לדאוג לכך או לא? אם אנחנו מונעים שפיכות דמים, כאשר אנחנו רוצים שלום לנו ולערבים, כאשר אנחנו רוצים לחיות עםם יחד, בכבוד הדדי, בחירות, בצדק, ככל האפשר עלי-פי האנושיות.

ולכן לי לא היתה ברירה. לנמנעים אולי יש ברירה. אני הייתי חייב להכריע, יחד עם חברי: הגה כף המאזניים, הגה שתי סוגיות, בכף אחת שמים את חווה השלום ובי- שנייה את הישובים. המאזניים, על-פי כל כללי המוסר שאני מאמין בהם, יהיו נוטות לחווי השלום. אין שום דרך אחרת. עם הכאב, עם הגידופים, עם הזעקות — שום דרך אחרת. עד יומי האחרון אאמין שזו הברירה הנכונה. בשביל כל עם ישראל, בשביל האנשים היושבים בפיתחה — זו הברירה הנכונה. אנחנו קבענו את ההחלטה שהת- קופה צריכה להיות קבועה על-ידי הסכם בין שני הצד- דים. לאחר שנחתום על חווה השלום, בתקופת זמן של שלושה עד תשעה חודשים, אנחנו צריכים לסגת עם כוחותינו לקו הראס-מוחמד-אל-עריש, ועליו לעמוד עוד שנתיים. יש לנו זמן לחשוב על הכול ולעשות הכול. אבל דבר אחד צריך להיות ברור — זו החלטה חדה שאנחנו מקבלים אותה על עצמנו. לא נערים על איש. אם הכנסת תחליט החלטה זו תבוצע. ההחלטה תבוצע בסדר.

השר. אריאל שרון קיבל על עצמו לטפל מחדש בהתיישבות, אם האנשים ירצו בכך, כאשר תבוא השעה. נטפל בכל משפחה. לא תיונח אף משפחה אחת. הכול לפי רצונם. שום דבר לא יוטל עליהם באיוה שהוא כוח או באיוו שהיא גזירה. כל משפחה תטופל עד שהבעיה תיפתר בבוא העת.

הבאתי לכם, מורי ורבותי, את הברירה שעמדה לפ- נינו. אתם יכולים לקבל או לא לקבל. אבל דבר אחד יש לי זכות לומר לכם: הכן תבינו? מה שאמרתי — ברור? אין פה שום התחמקות, שום בריחה מאחריות. יש פה העמסה מלאה של האחריות על הכתפיים.

אני רוצה לפנות באופן מיוחד לצד שמאל של הכנסת, לספסלי הליכוד. אתם תחליטו מיוחדו לצד שמאל של הכנסת, יש ביניכם הרוצים להימנע גם בצד השני של הכנסת, במפד"ל, יש שרוצים להימנע. דוברים היה ידידי היקר חבר-הכנסת בן-מאיר. הוא נואם כביר. הוא מעין דמוסטנס בכנסת. הוא נואם כביר. הוא עמד על הבמה הזאת, קודם הרים את יד ימינו ואמר: ביד הזאת אני צריך להצביע בעד הורדת הישובים — אינני יכול, בשום אופן לא; אחר כך הרים את יד שמאלו ואמר: ביד הזאת אני צריך להצביע נגד שלום — אינני יכול, בשום אופן לא; לכן — יימנע מהצבעה. שאלתי אותו: נניח שאתה משפיע

אנחנו לא מקבלים היום הכרעה חדה, ברורה, שאינה מוטלת בשום ספק — לא מתחיל משא-ומתן על שלום וכל מה שהוסכם בקמפ-דייוויד בטל ומבוטל. זה לא מהנ- חתי, זה לא מהשערת, זה כתוב: null and void. כך כתוב. ו- the negotiation will not start — זאת הברירה. אין שום אפשרות שלישית. זה לא אולטי- מאטום, ידידי, זה סדר המציאות. כל חבר הכנסת צריך לדעת אותה ולא להשלות את עצמו. שאלתי את עצמי: האם אתה יכול לקבל את האחריות על עצמך ולהטיל אותה על חבריך? לקבל היום החלטה ולא להחליט על הישובים, או להחליט על השארתם בידעך שלא יתחיל אפילו משא-ומתן וכל העמל שלנו בשנים-עשר הדמים ובשנים-עשר הלילות בקמפ-דייוויד ילך לריק, יפול לטמ- יון, לתהום; או — קח את האחריות, העמס על כתפך, שמע דברי זילזול, שמע דברי חרמות וחרפות וגידופים, בבית הזה ומוחץ לוי. קבל את הכול באבה, כי זוהי אהבת חנם המקובלת במסורת ישראל. קח את האחריות ואמור לכנסת ואמור לעם: זה הסיכוי המעשי ביותר להגיע לחווה שלום בפעם הראשונה בשלושים שנה. חווה השלום כאילו כבר מוכן. מה שהוסכם על היחסים הבי- לאטראליים בין מצרים לבין ישראל הוא כמעט כל חווה השלום. יש רק להעתיק אותו, אולי להוסיף כמה דברים, כמה סעיפים שאינם מעוררים בדרך-כלל חילוקי-דעות, ויש לנו הסכם שלום אולי במשך החודשים — שלושת החודשים הקרובים. כל מה שאמרתי קודם הושג, זה על כף היד. זה לא נובמבר או דצמבר באיסמאעליה, זה לא לידס, זה קמפ-דייוויד, בעצם השתנו את כל התוכן של חווה השלום. איך תחליטו, איך תכריעו? את כל זה להטיל הימה? לומר: הישובים שלנו נשארים?

אני צריך לומר לכם משהו על ישובים, כמה הם יקרים לי. אני לא מבדיל בין מפלגות בישובים. כל אחד יודע שאני אוהב כל מתנחל ומתיישב. כאשר הייתי חבר בממשלת הליכוד הלאומי הומינו אותי קיבוצי מפ"ם להרצאות. הם שמעו והם ראו והם ידעו — אהבה מן הלב. כל ימי חיי — לא שמתם כל לזה, אולי לא רציתם לקרוא — גם זאב זיבוטנסקי גם דובריו אמרו שהמפעל החלוצי בארץ הוא מפעל אדירים. וב-1948, לאחר צאתנו מעבודות לחירות, קראתי לאנשי אצ"ל ואמרתי להם: נס- תיממה המלחמה, בואו נלך לעבוד את אדמת המולדת. כך הגענו עד הישובים. את כולם אני אוהב, כולם בלב, עמוק פנימה. בפיתחת-רפיח יש שלושה ישובים של בית-רעים. צעירים, נערים, זה חלק ניכר יחסית, הם באים אלי גם כאל בית-רעים שהצטרף לתנועה זו בגיל 16 לחייו, והם אומרים את שלהם, כמוכן. איך כואב, איך דואב הלב. אבל כאשר אני מלא תפקיד של ראש ממשלה חובה עלי לחשוב על התוצאות של החלטה זו, כאשר אני יודע שחווה שלום הוא בהישג יד. מותר לי, כחבר שלהם, לחשוב על בניהם שלהם, שמא חווה השלום יתחמק מדינו? הוא ניתן להשיג, הוא ביד. מותר לי לה- שוש שבניהם יפלו בקרב אם, חלילה, תפרוץ מלחמה? מותר לראש הממשלה לדאוג לבנים ביישובים האלה או אסור לו? אלא אם הם יאמרו לי: אל תדאג לנו, אנחנו אהבות, אנחנו האמנות. ואפילו יאמרו כך מוטלת חובה על ראש ממשלה לדאוג לכך שלא תפרוץ עוד מלחמה ולא יהיה עוד קטל ולא תהיה עוד יתמות ולא יהיה עוד שכול. כי זו השאיפה במשך כל עשרות השנים של שירות לעם הזה; לא מ-1967 אלא מ-30 בנובמבר 1947. ארבע שנים וחצי נלחמנו נגד הבריטים, וערבי אחד לא הרים

חוברת מ"א, ישיבה קמ"ו

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (תשובת ראש הממשלה) (בגין, שריד, רובינשטיין, ארבל-אלמוזלינו) —

שלום עם מצרים לעפר ולקבור אותה מטרים רבים מתחת תיו, ואחר כך לומר: אני מצביע בעד — אי-אפשר, לא הניוני; אני לא רוצה לומר לא הגון. תצביע כאוות-נפשך. אבל איך אפשר?

מלה אחת לכם, רבותי חברי האופוזיציה, לגבי רע-יון שנשאתם כל אחת-עשרה השנים. זאת רק חובה חבי-רית לספר לכם את זה, לא מדיניות. אין לי שום תועלת מדינית מזה, ישבתי עם הנשיא קארטר ועם הנשיא סא-דאט בחדר יפה, בקאבינה — קאבינה כזאת הלוואי על כל יהודי בארץ-ישראל, אבל כך היא נקראת — ובהו-דמנות, במקרה, לא מפי, נפלה המלה territorial com- promise. הייתם צריכים לשמוע שאגת אריה מפי של הנשיא סאדאט: never, never. אחרי לידס, כאשר שר החוץ המצרי אמר לשר החוץ הישראלי: of course not, בא האיש הממונה על שר החוץ ואומר — ברמקולים אני לא יכול בשום אופן לחזור על הנימה, כי זו היתה שאגה עד לב שמיים, אבל אני חוזר על המלים —

יגאל אלון (המערך):

אבל הוא גם אמר never על ירושלים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

גם ראש הממשלה שלנו יכול לומר never.

ראש-הממשלה מ. בגין:

ידידי חברי-הכנסת אלון, אל תצעק, דבר.

יגאל אלון (המערך):

אבל אתה עובת עם הודעה אמריקנית שאינה מכירה בירושלים כבירת ישראל.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אתה רוצה לנאום או לקרוא קריאת-ביניים? במ-טותא ממך, אתה היית בישיבת ועדת החוץ והבטחון של הכנסת ושמעת על מסמך מסויים. בישיבה הקודמת נאמר שאני לא מגלה שני מסמכים מסויימים משום שאינני רוצה... אינני רוצה לגמור את המשפט. אבל כל חברי ועדת החוץ והבטחון שמעו את כל המסמכים כבר יוד-עים שעלי להיות זהיר מאוד לקראת המשא-ומתן. אילו הייתי מספר על שני המסמכים הייתי, אולי, מוסיף הרבה מאוד למשלחת, אבל הייתי, אולי, מסכן את המשא-ומתן. הכל מובן? הרמז הזה מובן? ודי לחכימא ברמי-זה. לכן אני מעדיף להחריש. אתה את המסמך ההוא קראת.

אנחנו אמרנו ביום ראשון, שלוש שעות לפני שנחתם ההסכם, שאנחנו לא נחתום על שום הסכם אם המכתב ההוא לא מתבטל. אחר כך נשלח לנו מכתב אחר, השי-בנו במכתב שאני קראתי אותו: ירושלים בירת הנצח של ישראל — indivisible — לא ניתנת עוד לחלוקה. מה אתה רוצה? אני מספר את הסיפור לתומי. אינני רוצה להשיג שום הישג מדיני. תשמעו מפי הנשיא סאדאט never ותסיקו את המסקנה.

ידידים יקרים, חברי-הכנסת יגאל אלון הציע הצעה משלו. אני הייתי מבקש ממנו שיסיים שלא להעמיד אותה למניין. אחר חשב עניין רוב או מיעוט; יש לנו רוב. אסביר מדוע. דע לך, חברי-הכנסת אלון, שאם היום לא תהיה הכרעה חדה, יש לי חשש בלב — אני מדבר בכנות, לא בטחון אבל חשש — שמישהו ישחמש בכך כסיבה, לפי דעתו, או לפי הערכתנו כאמתלה, ולא יפתח

על כל חברי הכנסת, איך תחליט הכנסת? אחר כך הוא אומר שכל החלטה של הכנסת, העם יקבל אותה.

יוסי שריד (המערך):

אבל הם עושים את זה כל השנים, אדוני ראש המ-שלה. זה מקצוע.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אז אמר שר החוץ מלה יפה מאוד: צדיק בהימנעותו יחיה. הבאתי גאולה לעולם כי אמרתי דבר בשם אומרו. הימנעות, ידידים יקרים, — אני פונה אליכם בנוכחות היריבים — מה פשרה של הימנעות או הצבעה נגד? פשר הדבר, יש לכם היום שלושה חברים בתנועה הזאת, שאני חבר בה מאז נולדתי כמעט ואני מכהן בה כיושב-ראש — השרים ויצמן, שרון, בגין, שהם צריכים לעשות את המלאכה להחליט על הורדת ישובים, וכל נמנע יאמר: אני לא נפשי הצלתי, אני לא נתתי יד לזה, זו מלאכה שאני לא מוכן לעשות אותה והם עשו אותה. נאה כך? תחליטו. אחרי מה ששמעתם מפי תצביעו כאוות-נפשכם.

עכשיו אני רוצה לומר משהו, עם כל הכבוד, לאופו-זיציה הראשית. אני מכבד את האופוזיציה הראשית, תמיד כיבדתי. איך אני יכול שלא לכבד אופוזיציה? הרי אופוזיציה כבר הייתה כמעט למקצוע שלי. שמעתי פעם בדיחה על אדם שיקבל משכורת אם יקרא "בגין לשלטון". שאלו אותו: מה היא המשכורת? הוא השיב: היא קטנה, אבל היא לכל החיים. אפילו את זאת שמעתי על עצמי. אני לא אכבד אופוזיציה? אבל אני רוצה לש-אול אתכם, ידידי ויריבי הנכבדים: איך אפשר? שמעתי את חברי-הכנסת יצחק רבין, ניתח את ההסכם, אמר שיש דברים קשים, יש סיכונים לעתיד, אבל מצא בו דברים חיוביים. אני מבין שהוא אומר: עלי-אף הסכנות ועל-אף הקשיים אצביע בעד. אבל שמעתי נאום אחר, של מר שחל. הוא לא השאיר אבן על אבן מן התכנית הזאת — אני מבקש את סליחתו של חבר הכנסת, לא התכוונתי אליו, התכוונתי לעצם האבן — אבן על אבן לא השאיר ממנה. בסוף כבר לא הבינתי מה שהוא אומר. זו האמת, לא הבינתי את המשפטים. ואחר כך הוא גומר ואומר: אז מה, יש לי ברירה? אני אצביע בעד... ריבונות-של-עולם, מורי ורבותי, בפילות כזאת?

אם יש חווה שלום, צבא ישראל נשאר ביהודה וב-שומרון, שומר על עם ישראל; תעלת-סואץ פתוחה — במפורש, הפעם — לפני אניות הנושאות דגל ישראלי; מצרי-טיראן מוכרזים כנתיב בין-לאומי פתוח לכול; אזור מפורז בסני; אזור דילול כוחות; שדות-תעופה שיוקמו; חווה שלום אמיתי. —

מה קרה לשני ידידי שהחלו פתאום לטייל ככה כאילו הייתה זו פרומנאדה? מה זה? הרי זו כנסת.

(חברי-הכנסת י. כהן קורא קריאת-ביניים).

בסדר, אין לי שום טענות. אני מבין, התייעצות חשובה.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית):

הם לא רוצים להיות צדיקים.

ראש-הממשלה מ. בגין:

— ובכן, איך אפשר כך בכפילות?

ואומר ידידי הלל, שר המשטרה לשעבר: בזה ראש הממשלה צודק. כך להכניס את התכנית הזאת של חווה

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ־דייוויד (תשובת ראש הממשלה) (בגין, אלון, פורס) —

שמעון פרס (המערך):

שנית, רובנו נצביע גם בעד ההצעה כפי שהובאה עליידי ראש הממשלה. העניין קודם לשיקול המפלגתי. אמרנו דברים מפורשים וברורים גם במרכז וגם בכנסת.

ראש־הממשלה מ. בגין:

יפה מאוד. אני מודה לאופוזיציה על שתהיה מוכנה להצביע בעד הודעת הממשלה. זו מידה גדולה של אחר־דות הבית. זה לילה גדול לישראל. אני מודה לכם, נכון. שמעון, אני אומר עוד פעם ומבקש: דיון, עזר ואני היינו בקמפ־דייוויד. שלושתנו נעיד באזנוכם שאם הדברים לא יהיו ברורים יש כל החשש שלא יתחיל משא־ומתן. לכן הבה נקבל את הצעת ההחלטה שלנו. אני מבטיח לכם שביחס למשפט השלישי שלכם גדון בוועדת החוץ והביטחון, סיימתי. יותר לא אשיב. אני צריך לסיים את הנאום משום שהשעה כבר אחרי שלוש.

(חברת־הכנסת ש. ארבל־אלמוזלינו קוראת קריאת־בניים).

כבר שעה שלוש. מספיק. אני רוצה שתתחילי לנוח. אדוני היושב־ראש, בעקבות אותו ביטוי של השתפ־כות נפש אני רוצה לומר: העם בחבלי לידה. נכון, כל דבר גדול נולד בייסורים. הנס הגדול ביותר ביקום — לידת האדם — בכאבים. פה מדובר במיפנה הגדול ביותר במורח־התיכון, באפשרות חתימת חוזה שלום בין ישראל ומצרים. איני מתפלל על המכאובים. איני מתאונן על ההפגנות — רק שלא יהיו בלילה, השכנים שלי סובלים, הילדים שלהם סובלים. אפשר להפגין ליד משרד ראש הממשלה, לא לבוא ליד ביתי הפרטי ולהעיר את כל ילדי השכנים אחרי חצות. איני רוצה להגדיר הפגנה כזאת. דרך־ארץ בוודאי אין בה. חברים אלה לומדים תורה ויודעים מה שכתוב על המלבין פני חברו ברבים. אף־על־פי־כן אין לי טענות. הכל סלוח, משום שיש מכאובים. השלום הזה נולד, קודם־כול, מדמנו. למען השלום הזה הקרבנו 12,000 מטובי בנינו, בחמש מלחמות, מלחמה אחר מלחמה, קטל אתר קטל. אנחנו רוצים לשים לזה קץ. זאת עכשיו ההזדמנות, זה הסיכוי. תשאלו אותי, אינני יודע עוד אילו קשיים יהיו לפנינו, אבל ברור שזו ההזדמנות, זו השעה וזה הסיכוי. אנו רוצים לשמור על חיי בנינו, שהם ציפור־נפשנו, ועל חיי נכדינו. איננו רוצים שכל חמש שנים תהיה מלחמה. בזה אפשר להאשים מי־שהוא, שאנו נקריב קרבתו? אפילו נגדם מפגנים, קוראים קריאות גנאי, מאשימים — איזו מלה גוראה — בווי־תורים. לא כך אני מבין, מפני שזה העניין שבו כולנו רוצים, כולנו מאמינים. שלוש מעמנו הך לאיבוד בדור אחד — אמש ראיתי את הפרק האחרון; 12,000 מטובי הבנים הגיבורים והקדושים; משפחות שכולות; דמע, כאב וצער — לזה אנחנו רוצים לשים קץ. עכשיו השעה. לכן השעה כל כך גדולה ולכן, אדוני היושב־ראש, אני פונה לכל חברי הכנסת, ללא הבדל סיעה: הבה נתאחד סביב הסיכוי לשלום, נקבל את ההחלטה ונתחיל בדיונים. אולי, בעזרת־השם, כבר בשנה הקרובה, המתקרבת, אחרי ראש־השנה, נוכל לומר: הגיעה שנת השלום, שלום על ישראל.

במשא־ומתן כפי שכתוב במסמך. ואן, החשש הגדול ביותר שלי — הרי כולנו רוצים במשא־ומתן — שיהיה אז צורך במושב מיוחד של הכנסת כדי לבטל את ההחלטה הזאת. אל תעשה זאת.

היום דרושה הכרעה ברורה. אנחנו יושבים כולנו בוועדת החוץ והביטחון, היא כל הזמן תפקח על המשא־ומתן. תהיה הצעה, נשקול אותה, נוכל להביא אותה — כרצון נביאנה. אבל הלילה הזה, סליחה, הבוקר הזה דרושה החלטה ברורה לחלוטין לכאן או לכאן, למען נוכל להודיע שהמשא־ומתן יכול להתחיל אולי כבר בשבוע הבא.

אני רוצה לומר לכנסת שאתמול ביקשו המצרים מאתנו להקים ללא דיחוי את הקשר הישיר אתם, לאחר שהופסק הקשר. נמסר לנו עליידי ידידינו האמריקנים שהמצרים מבקשים לחשוב על מינוי משלחת לניהול משא־ומתן על חוזה השלום אולי כבר בשבוע הבא. אני מציע לחברי הכנסת שלא להמתין, לא לדחות, לעשות את המ־לאכה במהירות האפשרית, מסיבות שעליהן מוטב שלא אעמוד. לכן אני מבקש היום מהכנסת החלטה ברורה, חדה, כפי שהממשלה הציעה. כאשר נחליט על כך, וית־חיל המשא־ומתן על חוזה שלום, נבדוק כל אפשרות על־פי החלטה של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. אם תש־מע לקריאתי, אודה על כך. לא תשמע — נחליט. אני מס־ביר לכל חבר כנסת: למען השם, היום רק החלטה אחת ברורה. תצביעו כפי שתצביעו, אבל תצא החלטה על דעת רוב הכנסת, ואנחנו ממחר נישגים למלאכה כדי להתחיל במשא־ומתן וגם להגיע, אם־ירצה־השם, לחתימת חוזה השלום.

יגאל אלון (המערך):

אדוני ראש הממשלה, בסעיף השני שסיעתנו כוללת בהצעת ההחלטה אין משום טישטוש של החלטת הכנסת בדבר אישור הסכמי קמפ־דייוויד כפי שהוצגו כאן מעל הבמה הזאת. יש לכך חשיבות, חשיבות מוסרית, פנימית. אין בכך פגיעה.

ראש־הממשלה מ. בגין:

עכשיו תשמע אותי. קראתי את הצעת ההחלטה. שם יש ביטוי "על מרכיביהם". אתם מפרשים שהי־כוונה היא גם לשובים, אבל זה לא כתוב. הדבר רים לא נאמרים במפורש. אני מזהיר. אתם כותבים "על מרכיביהם". בשביל הצד השני אין זה אומר מאומה. מה שאני רוצה להציג להחלטה כאן, בכל האחריות על הממשלה היושבת כאן וגם עלי, שיהיה ברור: על־פי אותה תביעה בקמפ־דייוויד לא הבטחנו דבר. נוכל מחר להתחיל לנהל משא־ומתן על חוזה שלום. לכן, אל תש־טשו, אל תגרעו ואל תוסיפו. תצביעו על ההחלטה האו־מרת בבירור, בכאב אבל בהכרת האמת, מה שביקשנו. אחר־כך גדון בוועדת החוץ והביטחון על כל שאר הצדדים.

שמעון פרס (המערך):

בהחלטה שלנו כתוב: כפי שהובאה עליידי ראש הממשלה לכנסת.

ראש־הממשלה מ. בגין:

אלה עדיין מלים כלליות. זה לא אומר שום דבר.

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (סיכום הדיון) (י. שמיר, קופמן, שחל, טובי, פעיל) —

3. סיכום הדיון

מתאימה מטעם האו"ם, והיא ועידת השלום בוינבה, בהשגת תחפית כל הצדדים המעורבים במיכסוך: ישראל, אש"פ — כנציגותו המוכרת הבלעדית של העם הערבי הפלשתינאי — מצרים, סוריה, ירדן ולבנון, ועם ברית-המועצות וארצות-הברית כיושבי-ראש. כל נסיון לעקוף את ועידת וינבה ואת השגת השלום הכולל על-ידי ממשלות ארצות-הברית, מצרים וישראל במטרה להקים גוש צבאי במזרח-התיכון נגד המדינות העצמאיות ונגד ברית-המועצות אך יסבך את המצב ויגביר את סכנת המלחמה.

3. השלום אפשרי הוא וחיוני לעם ישראל ולעמים הערביים כאחד. כל המדינות הערביות השכנות לישראל והנהגת אש"פ מוכנות לשלום עם ישראל על יסוד כיבוד ריבונותה ושלמותה הטריטוריאלית של ישראל, על יסוד נסיגת ישראל מכל השטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967 והקמת מדינה פלשתינאית עצמאית בגדה המערבית וב-רצועת-עזה.

הכנסת מחליטה לפתוח ביוזמה לחידוש ועידת וינבה על-מנת להגיע בה לשלום כולל עם כל שכנותיה של ישראל על-פי הקווים האלה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת פעיל, להצעת סיכום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא הצעת החלטה לסיכום הדיון המדיני בכנסת על הסכמי קמפ-דייוויד, מטעם סיעת מחנה שלי:

א. הכנסת מאשרת את שני הסכמי-המסגרת אשר נחתמו על-ידי ראש ממשלת ישראל, נשיא מצרים ונשיא ארצות-הברית בבית-הלבן בווינגטון ב-19 בספטמבר 1978, לאחר השיחות אשר התקיימו בקמפ-דייוויד. הכנסת מייפה את כוחה של הממשלה להוציא אל הפועל הסכמים אלה וכן לבצע את פניו כל המתיישבים הישראליים בחצי-האי סיני, במסגרת תקופת מוגדרת, לשם השגת הסכם שלום מלא עם מצרים. הכנסת מאמינה שביצוע ההסכמים והפניו יקרבו את כינון השלום בין ישראל לבין כל הערבים הערבי הסובב אותנו.

ב. עם זאת מבקשת הכנסת להדגיש את העקרונות הבאים הנוגעים להנחות את פעולות הממשלה ומגעים בעתיד הקרוב כדי להשיג שלום כולל ומקיף:

1. את הדגם של התזרת סיני תמורת הסכם שלום חוזי מלא עם מצרים ותמורת הסדרי בטחון נאותים — פירוק, הגבלת כוחות, פיקוח והתראה — מן הראוי ליישם כלפי יתר השטחים שנכבשו ב-1967, למעט תיקוני גבול קלים שעליהם יוסכם בין הצדדים.

2. ייפסקו לחלוטין התנחלויות ו"עיבויים" חדשים בגדה המערבית, ברצועת-עזה וברמת-הגולן. הישגים אשר כבר הוקמו בשטחים אלה ייחשבו כחלק מהמציאות הארעית בשטחים, וישראל לא תניח להם לשמש מכשול לשלום בתהליך השלום.

3. יש לאפשר לנציגות נבחרת של העם הפלשתינאי, ומוסכמת על כל חלקי, לייצג את העם הפלשתינאי בתהליך המשא-ומתן, במעמד עצמאי, כדי לממש בדרך

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, הגיעה שעת הסיכומים. רשות הדיבור לחברת-הכנסת קופמן, להצעת סיכום.

חיים קופמן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעה מטעם הקו-אליציה, סיעת שינוי ויוזמה, סיעת התנועה לזכויות האזרח, סיעת פיתוח ושלום, חברת-הכנסת אסף יגורי:

הכנסת מאשרת את הסכמי קמפ-דייוויד שנחתמו על-ידי ראש הממשלה בבית-הלבן ביום 17 בספטמבר 1978. אם במשא-ומתן על חוזה השלום בין מצרים לבין ישראל יוטכמו כל הבעיות הנוגעות לחוזה זה, וההסכמה תמצא ביטוייה במסמך כתוב, מסמיכה הכנסת את הממשלה להוציא את המתיישבים מסיני וליישבם מחדש.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שחל, להצעת סיכום.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם סיעות המערך והרשימה הערבית המאוחדת אני מתכבד להביא את הצעת הסיכום הבאה:

א. הכנסת מאשרת את הסכמי קמפ-דייוויד, על מר-כיביהם, שהובאו לכנסת על-ידי ראש הממשלה ביום 25 בספטמבר 1978.

ב. פתח המשא-ומתן, לאחר אישור זה, מטילה הכנסת על הממשלה לשלב ולבחון אפשרות המשך קיומו של מערך חבל ימית במסגרת השלום עם מצרים.

ג. הכנסת מטילה על ועדת החוץ והבטחון לעקוב מקרוב ובאורח שוטף אחרי המשא-ומתן בדבר יישום הסכמי-המסגרת. הממשלה נתבעת לשתף פעולה עם ועדת החוץ והבטחון ולקיים התייעצויות רצופות במסגרתה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת טובי, להצעת סיכום.

תופי טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מתכבד אני להביא את הצעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על הודעת ראש הממשלה בכנסת בדבר הסכמי קמפ-דייוויד:

1. הסכמי קמפ-דייוויד, המהווים מסגרת לשלום נפרד עם מצרים, אמנם כוללים את נסיגת צה"ל מסיני והירדת ההתנחלויות הישראליות משם, אך מאשרים את המשיך הכיבוש הישראלי בגדה המערבית וברצועת-עזה ושוויון את זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל. לכן הסכמי קמפ-דייוויד אינם משרתים את השלום הצודק והיציב ואף עורמים מכשולים נוספים על דרך השלום בכך שמסבכים עוד יותר את השאלה היסודית והמרכזית — השאלה הפלשתינאית.

2. כדי לפתור את הסיכסוך הישראלי-ערבי, לשים קץ למלחמות ולהשיג שלום כולל, צודק ובר-קיימא יש לפתור, קודם-כולל, את השאלה המרכזית של הסיכסוך — הבעיה הפלשתינאית. לשם השגת השלום קיימת מסגרת

— הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דייוויד (סיכום הדיון) (פעיל, י. שמיר, גרופר, בגין, לורר) —

זו את זכות העם הפלשתינאי להגדרה עצמית, לרבות הזכות להקים מדינה לצדה של מדינת ישראל ותוך הכרה בה.

4. מן הראוי שממשלת ישראל תתעלה בבעיה הקשה והסבוכה של ירושלים בירת הנצח של ישראל. יש לירושלים מעמד מיוחד בקדשי שלוש הדתות המונות-תאסוטיות הגדולות וגם ברגשות היסטוריים לאומיים ערביים. בהמשך המגעים יש להמשיך ליצור אווירה של נכונות ליישם ריבונות ערבית בצורה כלשהי במזרח-ירושלים, תוך הקפדה על שמירת האחדות והשלמות של ירושלים כעיר אחת.

5. במכלול הסדרי הבטחון אשר יוסכמו כדי לספק ערובות לקיום השלום ייתכן שבנוסף על כוחות פיקוח מעורבים ישראלים-ערביים יופעלו גם בעתיד כוחות או"ם סמליים. עם זאת יש להימנע מהקמת בסיסים צבאיים של מעצמות זרות בתחומי ישראל. עיקר הערובה הצבאית לקיום השלום תושג על עוצמתו וכוחו המר-תיע של צה"ל ועל עקרון הפירוז של השטחים שיפוגו.

ג. הכנסת קוראת לכל מנהיגי מדינות ערב ולכל הדוברים והמנהיגים של התנועה הלאומית הפלשתינאית, על כל חלקיה, להשתלב בתהליך עשיית השלום על סמך העקרונות הכלולים בהחלטה זו של הכנסת.

בשם סיעת שלי אני מודיע: אם הצעת ההחלטה שלנו לא תתקבל תצביע סיעת שלי בעד הצעת ההחלטה שהובאה על-ידי חבר-הכנסת קופמן.

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. נצביע על הצעת הסיכום שהוצאה על-ידי חבר-הכנסת פעיל.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת מ. פעיל לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חבר-הכנסת טובי.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ת. טובי לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

בקשר להצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת משה שחל יש בקשה של הסיעה להעמיד להצבעה נפרדת את סעיף ב'.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אנחנו מתנגדים.

היו"ר י. שמיר:

לפי התקנון, אם יש התנגדות להצבעה נפרדת מצביעים בלי דיון.

הצבעה

ההצעה להעמיד להצבעה נפרדת את סעיף ב' בהצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת מ. שחל לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את כל הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת שחל.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת מ. שחל לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

ביחס להצעת הסיכום שהביא חבר-הכנסת קופמן יש בקשה, בהתאם לסעיף 60 לתקנון, שתקויים הצבעה אישית.

ראש-הממשלה מ. בגין:

היו"ר י. שמיר:

בתקנון נאמר אישית, אבל זה היינו-הך. אנחנו ניגשים להצבעה זו. מזכיר הכנסת יקרא את השמות וכל חבר כנסת יאמר בעד, נגד או נמנע.

(מזכיר הכנסת ג. לורר קורא את שמות חברי הכנסת):

אהרן אבוטצירא	— בעד
אליעזר אבטבי	— נגד
אבא אבן	— בעד
יהודה מאיר אברמוביץ	— ברוך-השם,
סיף-אלדין אלזועבי	— בעד
אהוד אולמרט	— בעד
מרדכי אלגרבלי	— נגד
יגאל אלון	— בעד
שולמית אלוני	— נמנע
אריה אליאב	— בעד
שלמה אליהו	— בעד
עדיאל אמוראי	— בעד
יעקב ז'אק אמיר	— בעד
שפיק אסעד	— בעד
שושנה ארבל-אלמוזלינו	— נגד
יורם ארידור	— נמנע
שמחה ארליך	— בעד
משה ארנס	— נגד
תמר אשל	— נמנעת
מנחם בגין	— בעד
אליקים (גוסטב) בדיאן	— בעד
יוסף בורג	— בעד
צ'רלי ביטון	— נמנע
יהודה יעקב בן-מאיר	— נמנע
חיים בר-לב	— בעד
יצחק ברמן	— בעד
עוזי ברעם	— בעד
דוד גולומב	— בעד
דוד גלס	— בעד
שלמה יעקב גרוס	— בעד
חייקה גרוסמן	— בעד
פסח גרופר	— בעד
שרה דורון	— בעד
משה דיין	— בעד
מיכאל דקל	— נמנע
חיים דרוקמן	— נגד

גדעון האוזנר	—	בעד	משה עמאר	—	בעד
עמוס הדר (הורביץ)	—	נגד	מאיר עמית	—	בעד
יגאל הורביץ	—	נמנע	נפתלי פדר	—	בעד
מנחם הכהן	—	בעד	יחזקאל פלומין	—	בעד
בנימין הלוי	—	בעד	שמואל פלאטו-שרון	—	בעד
שלמה הלל	—	נגד	מאיר פעיל	—	בעד
זבולון המר	—	נמנע	מנחם פרוש	—	בעד
מאיר וילנר	—	נגד	שמעון פרס	—	בעד
עוזר ויצמן	—	בעד	יצחק פרץ	—	נמנע
מרדכי וירשובסקי	—	בעד	גדעון פת	—	בעד
זרח ורהפטינג	—	בעד שלום	מרדכי צפורי	—	בעד
זאב ורטהיימר	—	על ישראל	חיים קופמן	—	בעד
תופק זיאד	—	בעד	חיים קורפו	—	בעד
הלל זיידל	—	נגד	משה קצב	—	בעד
יחזקאל זכאי	—	בעד	יצחק רבין	—	בעד
מיכאל חריש	—	נגד	יהושע רבינוביץ	—	בעד
תופק טובי	—	בעד	בן-ציון רובין	—	נגד
	—	נגד שלילת	אמנון רובינשטיין	—	בעד
	—	זכותו של	דניאל רוזנלוי	—	נמנע
	—	העם הערבי	יוסף רום	—	נגד
	—	הפלשתינאי	אמרי רון	—	בעד
שמואל טולידאנו	—	בעד	שמואל רכטמן	—	בעד
אסף יגורי	—	בעד	זלמן שובל	—	נמנע
יגאל ידין	—	בעד	אליעזר שוסטק	—	בעד
אהרן ידלין	—	בעד	משה שחל	—	בעד
גד יעקבי	—	בעד	שרה שטרן-קטן	—	נמנע
יצחק יצחקי	—	בעד	פנחס שינמן	—	נמנע
גאולה כהן	—	נגד	דב שילנסקי	—	נמנע
יגאל כהן	—	נגד	יצחק שמיר	—	נמנע
מאיר כהן	—	בעד	משה שמיר	—	נגד
יגאל כהן-אורגד	—	נגד	אליהו שפיזור	—	בעד
קלמן כהנא	—	נגד	אריאל שרון	—	בעד
אברהם כץ	—	בעד	יוסי שריד	—	בעד
אברהם כץ (עוז)	—	בעד	אברהם שריר	—	בעד
איחן לבני	—	נמנע	מאיר תלמי	—	בעד
דוד לוי	—	בעד	יוסף תמיר	—	בעד
שלמה לורין	—	בעד	שמואל תמיר	—	בעד
אמנון לין	—	נמנע			
חנא מויס	—	נגד			
יצחק מודעי	—	בעד			
אליהו מויאל	—	בעד			
רוני מילוא	—	בעד			
אברהם מלמד	—	בעד			
משה ל. מרון	—	בעד			
ירוחם משל	—	בעד			
עקיבא נוף	—	בעד			
אורה נמיר	—	בעד			
משה נסים	—	בעד			
אמל נסראלדין	—	בעד			
מנחם סבידור	—	בעד			
זידאן עטשי	—	בעד			

ח"צ"ר י. שמיר :

חברי הכנסת, תוצאות ההצבעה הן : בעד — 84 ; נגד — 19 ; נמנעו — 17. הצעת הסיכום נתקבלה.

ח"צ"ר י. שמיר :

חברי הכנסת, עם נעילת הישיבה המיוחדת הזאת שלוחה ברכת שנה טובה ומבורכת לנשיא המדינה, לראש הממשלה, לחברי הממשלה, לחברי הכנסת, לעובדי הכנסת, לכותות הבסתון של המדינה, לכל אזרחי ישראל ולכל בני ישראל באשר הם. יהי רצון והשנה החדשה תביא לעמנו בשורות טובות, ישועות ונחמיות.

ישיבה זו נעולה.

נספחות

א. סדר-היום לישיבה קמ"ה

א. הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-ב. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח—1978 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
דייוויד.

ב. סדר-היום לישיבה קמ"ו

א. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח—1978 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
ב. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה מס' 2), תשל"ח—1978 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
ג. חוק הבחירות (דרכי תעמולה) (הוראת שעה), תשל"ח—1978 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ד. חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראת שעה מס' 3), תשל"ח—1978 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
ה. הודעת הממשלה על ההסכמים שהושגו בקמפ-דיי-וויד — המשך הדיון.

ג. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 33), תשל"ח—1978

1. תיקון סעיף 9
בסעיף 9 לפקודת מס הכנסה¹ (להלן — הפקודה) —
(ה) —
(1) בפסיקה (א)(5), במקום "600,000" יבוא "708,000";
(2) בפסיקה (ב)(5), במקום "72,000" יבוא "85,200";
(3) בפסיקה (א)(7)(א)(2), במקום "8,000" יבוא "9,500";
(4) בפסיקה (א)(7)(ב)(2), במקום "20,000" יבוא "23,700";
(5) בפסיקה (20) —
(א) בפסיקה משנה (א), במקום "1,440" יבוא "1,680";
(ב) בפסיקה משנה (ב), במקום "2,880" יבוא "3,420";
(ג) בפסיקה משנה (ג), במקום "350" יבוא "420".
2. תיקון סעיף 9א
בסעיף 9א לפקודה —
(1) בהגדרת "קיצבה מוכה", במקום "7,000" יבוא "8,300";
(2) בסעיף קטן (ב), במקום "70" יבוא "83";
(3) בסעיף קטן (ג)(1), במקום "7,000", פעמיים, יבוא "8,300".
3. תיקון סעיף 32
בסעיף 32(9) לפקודה, בפסיקה משנה (ב), במקום "8,000" יבוא "9,500".
4. תיקון סעיף 44
בסעיף 44(א)(1) לפקודה, במקום "7,000" יבוא "15,000".
5. תיקון סעיף 47
בסעיף 47(א) לפקודה, בהגדרת "הכנסה מוכה", במקום "116,000" יבוא "137,000".
6. תיקון סעיף 120א
בסעיף 120א לפקודה, אחרי "32(9)" יבוא "הסכו-מים הנקובים בסעיף 44(א)(1)".
7. תיקון סעיף 121
בסעיף 121 לפקודה —
(1) בסעיף קטן (א) —
(א) בפסיקה (1), במקום "132,000" יבוא "156,000";
(ב) בפסיקה (2), במקום "24,000" יבוא "28,800";
(ג) בפסיקה (3), במקום "48,000" יבוא "56,400";
(2) בסעיף קטן (ב), במקום "72,000", פעמיים, יבוא "85,200".
8. פני
(א) האמור בסעיפים 1 עד 5 ו-7 בא במקום הת-

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 6, עמ' 120; ס"ח תשל"ח, עמ' 216.

לגרוע מהוראות כל דין אלא לעניין ההתאמות בת-אריכים האמורים בסעיף 8.

10. תחילה

תחילתו של סעיף 6 ביום כ"ט באלול תשל"ח (1 באוקטובר 1978).

אמת הסכומים למדד שהיתה צריכה לחול לגבי תיקרות ההכנסה וההנחות הסוציאליות (להלן — ההתאמה) ביום 15 בספטמבר 1978 לפי סעיף 120 למקודה.

(ב) האמור בסעיף 4 בא גם במקום ההתאמה שהיתה צריכה לחול ביום 15 במארס 1978.

9. שמירת דינים

חוץ מן האמור בסעיף 6 אין בהוראות חוק זה כדי

7. FRAMEWORK FOR THE CONCLUSION OF A PEACE TREATY BETWEEN EGYPT AND ISRAEL

In order to achieve peace between them, Israel and Egypt agree to negotiate in good faith with a goal of concluding within three months of the signing of this framework a peace treaty between them.

It is agreed that:

The site of the negotiations will be under a United Nations flag at a location or locations to be mutually agreed.

All of the principles of U. N. Resolution 242 will apply in this resolution of the dispute between Israel and Egypt.

Unless otherwise mutually agreed, terms of the peace treaty will be implemented between two and three years after the peace treaty is signed.

The following matters are agreed between the parties:

- A. The full exercise of Egyptian sovereignty up to the internationally recognized border between Egypt and mandated Palestine,
- B. The withdrawal of Israeli armed forces from the Sinai,
- C. The use of airfields left by the Israelis near El Arish, Rafah, Ras En Naqb, and Sharm El Sheikh for civilian purposes only, including possible commercial use by all nations.
- D. The right of free passage by ships of Israel through the Gulf of Suez and the Suez Canal on the basis of the Constantinople Convention of 1888 applying to all nations, the Strait of Tiran and the Gulf of Aqaba are international waterways to be open to all nations for unimpeded and nonsuspendable freedom of navigation and overflight,
- E. The construction of a highway between the Sinai and Jordan near Eilat with

guaranteed free and peaceful passage by Egypt and Jordan, and

- F. The stationing of military forces listed below.

Stationing of Forces

- A. No more than one division (mechanized or infantry) of Egyptian armed forces will be stationed within an area lying approximately 50 kilometers (km) east of the Gulf of Suez and the Suez Canal.
- B. Only United Nations forces and civil police equipped with light weapons to perform normal police functions will be stationed within an area lying west of the international border and the Gulf of Aqaba, varying in width from 20 km to 40 km.
- C. In the area within 3 km east of the international border there will be Israeli limited military forces not to exceed four infantry battalions and United Nations observers.
- D. Border patrol units, not to exceed three battalions, will supplement the civil police maintaining order in the area not included above.

The exact demarcation of the above areas will be as decided during the peace negotiations.

Early warning stations may exist to insure compliance with the terms of the agreement. United Nations forces will be stationed:

- A. In part of the area in the Sinai lying within about 20 km of the Mediterranean sea and adjacent to the international border, and
- B. In the Sharm El Sheikh area to ensure freedom of passage through the Strait of Tiran,

And these forces will not be removed unless such removal is approved by the Security

Council of the United Nations with a unanimous vote of the five permanent members.

After a peace treaty is signed, and after the interim withdrawal is complete, normal relations will be established between Egypt and Israel, including: full recognition, including diplomatic, economic and cultural relations, termination of economic boycotts and barriers to the free movement of goods and people, and mutual protection of citizens by the due process of law.

Interim Withdrawal

Between three months and nine months

after the signing of the peace treaty, all Israeli forces will withdraw east of a line extending from a point East of El Arish to Ras Muhammad, the exact of this line to be determined by mutual agreement.

For the Government of the Arab Republic of Egypt:

For the Government of Israel:

Witnessed by: Jimmy Carter, President of the United States of America.

מסגרת לכריתת חוזה שלום בין מצרים ובין ישראל

(תרגום מאנגלית)

הצבת כוחות

א. לא יותר מדיביוזה אחת (ממוכנת או רג' לית) של כוחות מזוינים מצריים תוצב בתוך אזור הנמצא כ-50 קילומטר ממזרח למפרץ סואץ ולתעלת סואץ.

ב. רק כוחות האומות המאוחדות ומשטרה אזרחית, המצויינת בנשק קל לביצוע תפקידי משטרה רגילים, יוצבו בתוך אזור הנמצא מערבה מן הגבול הבין-לאומי ומפרץ עקבה, שיוחבו משתנה מ'20 ל-40 קילומטר.

ג. באזור הנמצא בתחום 3 קילומטר ממזרח לגבול הבין-לאומי יהיו כוחות ישראלים מוגבלים, שלא יעלו על ארבעה גדודי חיל רגלים, ומשקיפי האומות המאוחדות.

ד. יחידות משמר הגבול, שלא יעלו על שלושה גדודים, ייתוספו למשטרה האזרחית במטרת הסדר באזור שלא נכלל לעיל.

ה. תיתכום המדויק של האזורים דלעיל יהיה כפי שיוחלט עליו במהלך המשאומתן לשלום.

יכול שיתקיימו תננות לאתראה מוקדמת כדי להבטיח מילונים של תנאי ההסכם.

כוחות האומות המאוחדות יוצבו:

(א) בחלק מאזור סיני הנמצא בתחום של כ-20 קילומטר מהים התיכון והגבול בגבול הבין-לאומי.

(ב) באזור שארם-א-שייד, כדי להבטיח חופש מעבר דרך מיצרי טיראן; וכוחות אלה לא יפוזו אלא אם כן אישרה מועצת הבטחון של האומות המאוחדות מינוי כאמור בהצבעת פה אחד של חמש החברות הקבועות.

לאחר שייחתם חוזה השלום, ולאחר שתושלם נסיגת הביניים, יכוננו יחסים גורמאליים בין מצרים ובין ישראל, ובכללם הכרה מלאה, לרבות יחסים דיפלומטיים.

כדי להשיג שלום ביניהן מסכימות ישראל ומצרים לשאת ולתת בתום לב במטרה לירות, תוך שלושה חודשים מחתימת מסגרת זו, חוזה שלום ביניהן.

מוסכם כי:

האתר שבו יתנהל המשאומתן יהיה תחת דגל האומות המאוחדות, במקום או במקומות שעליהם יוסכם באורח הדדי.

כל עקרונות החלטת האו"ם 242 יתולו בפתרון זה של הסיכסוך בין ישראל ובין מצרים.

תנאי חוזה השלום יוצאו אל הפועל בין שנתיים עד שלוש שנים לאחר שייחתם חוזה השלום, אלא אם כן יוחלט אחרת בהסכמה הדדית.

הצדדים הסכימו על העניינים דלקמן:

(א) החלתה המלאה של ריבונות מצרית עד לגבול הבין-לאומי המוכר בין מצרים ובין ארץ-ישראל המאנדטורית;

(ב) הנסיגה של כוחות מזוינים ישראלים מסיני.

(ג) השימוש בשדות-התעופה שהותירו הישראלים ליד אל-עריש, עיטם, עציון ואופירה, למטרות אזרחיות בלבד, לרבות שימוש מסחרי אפשרי בידי כל האומות;

(ד) הזכות למעבר חפשי של אניות ישראליות דרך מפרץ סואץ ותעלת סואץ על בסיס אמנת קונסנטינופול משנת 1888 החלה על כל האומות; מצרי טיראן ומפרץ עקבה הם נתיבי מים בין-לאומיים, שהיו פתוחים לכל האומות לחופש שיט וטיסה, בלתי-מופרע ובלתי ניתן להתלחיה.

(ה) סלילת כביש בין סיני ובין ירדן, ליד אי-ת, שבו יובטח מעבר חפשי לצרכי שלום, למצרים ולירדן; וכן

(ו) הצבת כוחות צבאיים כמפורט להלן.

בשם ממשלת הרפובליקה הערבית של מצרים
מחמד אנואר סאדאת,
נשיא הרפובליקה הערבית של מצרים

בשם ממשלת ישראל

מנחם בגין,
ראש ממשלת ישראל

ועד לחתימה: גימזי קארטר, נשיא ארצות-הברית של
אמריקה

מאטיים, יחסי כלכלה ותרבות, שימת קץ לחרמות
כלכליים ולמחסומים לתנועה חפשית של טובין ובני-
אדם, והגנה הדדית על אזרחים באמצעות הליכי משפט
הוגנים.

נסיגת-ביניים

בין שלושה עד תשעה יודשים לאחר חתימת חוזה
השלום ייסוגו כל הכוחות הישראליים מזרחה מהקו
הנמשך מנקודה שממזרח לאל-עריש אל ראס-מוחמד.
על המיקום המדויק של קו זה יוחלט בהסכמה הד-
דית.

ה. A FRAMEWORK FOR PEACE IN THE MIDDLE EAST AGREED AT CAMP DAVID

Muhammad Anwar Al-Sadat, President of the Arab Republic of Egypt, and Menachem Begin, Prime Minister of Israel, met with Jimmy Carter, President of the United States of America, at Camp David from September 5 to September 17, 1978, and have agreed on the following framework for peace in the Middle East. They invite other parties to the Arab-Israeli conflict to adhere to it.

Preamble.

The search for peace in the Middle East must be guided by the following :

— The agreed basis for a peaceful settlement of the conflict between Israel and its neighbors is United Nations Security Council Resolution 242, in all its parts (The texts of Resolutions 242 and 338 are annexed to this document).

— After four wars during thirty years, despite intensive human efforts, the Middle East, which is the cradle of civilization and the birthplace of three great religions, does not yet enjoy the blessings of peace. The people of the Middle East yearn for peace so that the vast human and natural resources of the region can be turned to the pursuits of peace and so that this area can become a model for coexistence and cooperation among nations.

— The historic initiative of President Sadat in visiting Jerusalem and the reception accorded to him by the Parliament, Government and people of Israel, and the reciprocal visit of Prime Minister Begin to Ismailia, the peace proposals made by both leaders, as well as the warm reception of these missions by the peoples of both countries, have created an unprecedented opportunity for peace which must not be lost if this generation and future generations are to be spared the tragedies of war.

— The provisions of the Charter of the

United Nations and the other accepted norms of international law and legitimacy now provide accepted standards for the conduct of relations among all states.

— To achieve a relationship of peace, in the spirit of Article 2 of the United Nations Charter, future negotiations between Israel and any neighbor prepared to negotiate peace and security with it, are necessary for the purpose of carrying out all the provisions and principles of Resolutions 242 and 338.

— Peace requires respect for the sovereignty, territorial integrity and political independence of every state in the area and their right to live in peace within secure and recognized boundaries free from threats or acts of force. Progress toward that goal can accelerate movement toward a new era of reconciliation in the Middle East marked by cooperation in promoting economic development, in maintaining stability, and in assuring security.

— Security is enhanced by a relationship of peace and by cooperation between nations which enjoy normal relations. In addition, under the terms of peace treaties, the parties can, on the basis of reciprocity, agree to special security arrangements such as demilitarized zones, limited forces, liaison, agreed measures for monitoring, and other arrangements that they agree are useful.

Framework.

Taking these factors into account, the parties are determined to reach a just, comprehensive, and durable settlement of the Middle East conflict through the conclusion of peace treaties based on Security Council Resolutions 242 and 338 in all their parts. They purpose is to achieve peace and good neighborly relations. They recognize that, for peace to endure, it must involve all those who have been most

deeply affected by the conflict. They therefore agree that this framework as appropriate is intended by them to constitute a basis for peace not only between Egypt and Israel, but also between Israel and each of its other neighbors which is prepared to negotiate peace with Israel on this basis. With that objective in mind, they have agreed to proceed as follows :

A. West Bank and Gaza.

1. Egypt, Israel, Jordan and the representatives of the Palestinian people should participate in negotiations on the resolution of the Palestinian problem in all its aspects. To achieve that objective, negotiations relating to the West Bank and Gaza should proceed in three stages :

(A) Egypt and Israel agree that, in order to ensure a peaceful and orderly transfer of authority, and taking into account the security concerns of all the parties, there should be transitional arrangements for the West Bank and Gaza for a period not exceeding five years. In order to provide full autonomy to the inhabitants, under these arrangements the Israeli military government and its civilian administration will be withdrawn as soon as a self-governing authority has been freely elected by the inhabitants of these areas to replace the existing military government. To negotiate the details of a transitional arrangement, the Government of Jordan will be invited to join the negotiations on the basis of this framework. These new arrangements should give due consideration both to the principle of self-government by the inhabitants of these territories and to the legitimate security concerns of the parties involved.

(B) Egypt, Israel, and Jordan will agree on the modalities for establishing the elected self-governing authority in the West Bank and Gaza. The delegations of Egypt and Jordan may include Palestinians for the West Bank and Gaza or other Palestinians as mutually agreed. The parties will negotiate an agreement which will define the powers and responsibilities of

the self-governing authority to be exercised in the West Bank and Gaza. A withdrawal of Israeli armed forces will take place and there will be a redeployment of the remaining Israeli forces into specified security locations. The agreement will also include arrangements for assuring internal and external security and public order. A strong local police force will be established, which may include Jordanian citizens. In addition, Israel and Jordanian forces will participate in joint patrols and in the manning of control posts to assure the security of the borders.

(C) When the self-governing authority (administrative council) in the West Bank and Gaza is established and inaugurated, the transitional period of five years will begin. As soon as possible, but not later than the third year after the beginning of the transitional period, negotiations will take place to determine the final status of the West Bank and Gaza and its relationship with its neighbors, and to conclude a peace treaty between Israel and Jordan by the end of the transitional period. These negotiations will be conducted among Egypt, Israel, Jordan, and the elected representatives of the inhabitants of the West Bank and Gaza. Two separate but related committees will be convened, one committee, consisting of representatives of the four parties which will negotiate and agree on the final status of the West Bank and Gaza, and its relationship with its neighbors, and the second committee, consisting of representatives of Israel and representatives of Jordan to be joined by the elected representatives of the inhabitants of the West Bank and Gaza, to negotiate the peace treaty between Israel and Jordan, taking into account the agreement reached on the final status of the West Bank and Gaza. The negotiations shall be based on all the provisions and principles of UN Se-

curity Council Resolution 242. The negotiations will resolve, among other matters, the location of the boundaries and the nature of the security arrangements. The solution from the negotiations must also recognize the legitimate rights of the Palestinian people and their just requirements. In this way, the Palestinians will participate in the determination of their own future through:

- 1) The negotiations among Egypt, Israel, Jordan and representatives of the inhabitants of the West Bank and Gaza to agree on the final status of the West Bank and Gaza and other outstanding issues by the end of the transitional period.
 - 2) Submitting their agreement to a vote by the elected representatives of the inhabitants of the West Bank and Gaza.
 - 3) Providing for the elected representatives of the inhabitants of the West Bank and Gaza to decide how they shall govern themselves consistent with the provisions of their agreement.
 - 4) Participating as stated above in the work of the committee negotiating the peace treaty between Israel and Jordan.
2. All necessary measures will be taken and provisions made to assure the security of Israel and its neighbors during the transitional period and beyond. To assist in providing such security, a strong local police force will be constituted by the self-governing authority. It will be composed of inhabitants of the West Bank and Gaza. The police will maintain continuing liaison on internal security matters with the designated Israeli, Jordanian, and Egyptian officers.
 3. During the transitional period, representatives of Egypt, Israel, Jordan, and the self-governing authority will constitute a continuing committee to decide by agreement on the modalities of admission of persons displaced from the West Bank and Gaza in 1967, together with necessary measures to prevent disruption and disorder. Other matters

of common concern may also be dealt with by this committee.

4. Egypt and Israel will work with each other and with other interested parties to establish agreed procedures for a prompt, just and permanent implementation of the resolution of the refugee problem.

B. Egypt-Israel.

1. Egypt and Israel undertake not to resort to the threat or the use of force to settle disputes. Any disputes shall be settled by peaceful means in accordance with the provisions of Article 33 of the Charter of the United Nations.
2. In order to achieve peace between them, the parties agree to negotiate in good faith with a goal of concluding within three months from the signing of this framework a peace treaty between them, while inviting the other parties to the conflict to proceed simultaneously to negotiate and conclude similar peace treaties with a view to achieving a comprehensive peace in the area. The framework for the conclusion of a peace treaty between Egypt and Israel will govern the peace negotiations between them. The parties will agree on the modalities and the timetable for the implementation of their obligations under the treaty.

C. Associated principles.

1. Egypt and Israel state that the principles and provisions described below should apply to peace treaties between Israel and each of its neighbors — Egypt, Jordan, Syria and Lebanon.
2. Signatories shall establish among themselves relationships normal to states at peace with one another. To this end, they should undertake to abide by all the provisions of the Charter of the United Nations. Steps to be taken in this respect include:
 - (A) Full recognition.
 - (B) Abolishing economic boycotts.
 - (C) Guaranteeing that under their jurisdiction the citizens of the other parties shall enjoy the protection of the due process of law.
3. Signatories should explore possibilities for economic development in the con-

text of final peace treaties, with the objective of contributing to the atmosphere of peace, cooperation and friendship which is their common goal.

4. Claims commissions may be established for the mutual settlement of all financial claims.
5. The United States shall be invited to participate in the talks on matters related to the modalities of the implementation of the agreements and working out the timetable for the carrying out of the obligations of the parties.
6. The United Nations Security Council shall be requested to endorse the peace treaties and ensure that their provisions shall not be violated. The permanent

members of the Security Council shall be requested to underwrite the peace treaties and ensure respect for their provisions. They shall also be requested to conform their policies and actions with the undertakings contained in this framework.

For the Government of the Arab Republic of Egypt:

Muhammad Anwar Al-Sadat

For the Government of Israel:

Menachem Begin

Witnessed by: Jimmy Carter, President of the United States of America.

מסגרת לשלום במזרח התיכון שהוסכם עליה במחנה דוד

(תרגום מאנגלית)

את יעודי השליחות הללו, יצרו הזדמנות חסרת תקדים לשלום שאין להחמיצה אם נרצה לחסוך מן הדור הזה והדורות הבאים את טראגדיות המלחמה.

— הוראות מגילת האומות המאוחדות והגורמות המקובלות האחרות של המשפט והלגיטימיות ה"בין-לאומיים" מספקות עתה תקנים מקובלים לני-הול יחסים בין כל המדינות.

— כדי להשיג מערכת של יחסי שלום, ברוח סעיף 2 של מגילת האומות המאוחדות, דרוש משא-ומתן בעתיד בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה המוכנה לשאת ולתת עמה על שלום ובטחון, לשם ביצועם של כל ההוראות וה"עקרונות שבהחלטות 242 ו-338.

— השלום דורש כיבוד ריבונותה, שלמותה הטריטוריאלי ועצמאותה המדינית של כל מדינה באזור ואת זכותה לחיות בשלום בתוך גבולות בטוחים ומוכרים, חפשי מאיומים או ממעשים של שימוש בכוח. התקדמות לקראת מטרה זו עשויה להחיש תנועה לקראת עידן חדש של השפייסות במזרח-התיכון, שיאופיין על-ידי שיתוף-פעולה בקידום התפתחות כלכלית, בשמירת יציבות ובהבטחת בטחון.

— הבטחון מוגבר על-ידי מערכת של יחסי שלום ועל-ידי שיתוף-פעולה בין אומות הנהנות מ"חסים גורמאליים". גוסף לכך, בהתאם לתנאי חוץ שלום, יכולים הצדדים, על בסיס של הדדיות, להסכים על הסדרי בטחון מיוחדים כגון אזורים מפורזים, אזורים של הגבלות על כלי נשק, תחנות להתארה מוקדמת, נוכחותם של

מוחמד אנואר סאדאת, נשיא הרפובליקה הערבית של מצרים, ומנחם בגין, ראש ממשלת ישראל, נפגשו עם ג'ימי קארטר, נשיא ארצות-הברית של אמריקה, במחנה דוד, מן ה-5 בספטמבר עד 17 בספטמבר 1978 והסכימו על המסגרת דלקמן לשלום במזרח התיכון. הם מזמינים צדדים אחרים לסיכסוך הערביי-ישראלי להצטרף אליה.

הקדמה

החתירה לשלום במזרח התיכון חייבת להיות מונית על-ידי האמור לקמן:

— הבסיס המוסכם להסדר בדרכי שלום של הסיכסוך בין ישראל ובין שכנותיה היא החלטה 242 של מועצת הבטחון, על כל חלקיה.*

— לאחר ארבע מלחמות במשך 30 שנה, וחרף מאמצי אנוש נמרצים, המזרח התיכון, שהוא ערש התרבות ומקום לידתן של שלוש דתות גדולות, עדיין אינו נהנה מברכות השלום. עמי המזרח התיכון עורגים לשלום, כך שניתן יהא להסב את משאבי האזור הנרחבים, האנושיים והטבעיים, לעיסוקי שלום וכדי שאזור זה יוכל להיות דוגמה לדו-קיום ולשיתוף פעולה בין אומות.

— היזמה ההיסטורית של הנשיא סאדאת בביקורו בירושלים, וקבלת הפנים שערכו לו הכנסת, הממשלה ועמה של ישראל, וביקור הגומלין של ראש-הממשלה מנחם בגין באיטמעיליה, הצעות השלום שהעלו שני המנהיגים, וכן קבלת הפנים החמה שבה קידמו עמי שתי הארצות

כוחות בין-לאומיים, קישור, אמצעים מוסכמים לפיקוח והסדרים אחרים שהצדדים יסכימו שהם מועילים.

מסגרת

בהביאם בחשבון את הגורמים הללו נחושים הצדדים בהחלטתם להגיע להסדר צודק, מקיף ובר-קיימא במזרח התיכון על-ידי חתימתם של חווי שלום המבוססים על החלטות מועצת הבטחון 242 ו-338 על כל חלקיהן. מטרתם היא להשיג שלום ויחסי שכנות טובים. הם מכירים כי כדי שהשלום יתמיד, עליו להקיף את כל אלה שנפגעו באורח העמוק ביותר מן הסיכסוך. לפיכך הם מסכימים כי מסגרת זו, לפי המתאים, מכוונת מצדם להוות בסיס לשלום לא רק בין מצרים ובין ישראל אלא אף בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה האחרות המוכנה לשאת ולתת בדבר שלום עם ישראל על בסיס זה. כשמטרה זו לנגד עיניהם הם הסכימו לפעול כאמור לקמן:

א. יהודה, שומרון וחבל-עזה

1. מצרים, ישראל, ירדן ונציגי ערביי ארץ-ישראל צריכים להשתתף במשא-ומתן על פתרון בעיית ערביי ארץ-ישראל על כל היבטיה. כדי להשיג מטרה זו צריך שיתנהל משא-ומתן בדבר יהודה, שומרון וחבל-עזה בשלושה שלבים:

(א) מצרים וישראל מסכימות, כי כדי להבטיח העברה מסודרת ובדרכי שלום של הסמכות, ובהתחשב בצרכי הבטחון של כל הצדדים, יהיו הסדרי מעבר לגבי יהודה, שומרון וחבל-עזה לתקופה שאינה עולה על חמש שנים. במטרה להעניק אוטונומיה מלאה לתושבים יישוב, על-פי הסדרים אלה, הממשל של הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי, לכשתיבחר בבחירות חפשיות על-ידי חושבי השטחים הללו רשות של מינהל עצמי, כדי להתחיל את הממשל הצבאי הקיים. כדי לשאת ולתת על פרטי הסדר לתקופת מעבר תוזמן ממשלת ירדן להצטרף למשא-ומתן על בסיס מסגרת זו. הסדרים חדשים אלה צריכים להתחשב כיאות הן בעקרון המינהל העצמי של תושבי השטחים האלה והן בצרכי הבטחון הלגיטימיים של הצדדים המעורבים בדבר.

(ב) מצרים, ישראל וירדן יסכימו על הדרכים לכינונה של רשות המינהל העצמי הנבחרת ביהודה, שומרון וחבל-עזה. משלחות מצרים וירדן יוכלו לכלול ערבים ארצי-ישראליים מיהודה, שומרון וחבל-עזה או ערבים ארצי-ישראליים אחרים, כפי שיוסכם עליהם באורח הדדי. הצדדים ישאו ויתנו על הסכם אשר יגדיר את סמכויותיה ואחריותה של רשות המינהל העצמי, שיופעלו ביהודה, שומרון וחבל-עזה. תהא נסיגה (a withdrawal) של כוחות מזוינים ישראלים ותהיה פריסה מחדש של הכוחות הישראליים שיישארו לאזורי בטחון שיפורטו. ההסכם יכלול גם הסדרים להבטחת בט-

חון הפנים והחוץ והסדר הציבורי. יוקם כוח משטרה מקומי חזק אשר יוכל לכלול אזרחים ירדניים. גוסף לכך, כוחות ישראלים וירדניים ישתתפו בסיוורים משותפים ובאיוש עמדות פיקוח כדי להבטיח את בטחון הגבולות.

(ג) כאשר תיכון ותיחנך רשות המינהל העצמי (מועצה מינהלית) ביהודה, שומרון וחבל-עזה תחל תקופת המעבר של חמש שנים. מוקדם ככל האפשר, אך לא יאוחר מן השנה השלישית לאחר תחילתה של תקופת המעבר, יתנהל משא-ומתן כדי לבדוק את המעמד הסופי של יהודה, שומרון וחבל-עזה ואת מערכת יחסיהם עם שכניהם, וכדי לברור חוזה שלום בין ישראל ובין ירדן, וזאת עד לסיומה של תקופת המעבר. משא-ומתן זה יתנהל בין מצרים, ישראל, ירדן ונציגיהם הנבחרים של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה. יכוננו שתי ועדות נפרדות, אך קשורות זו בזו. הוועדה האחת, המורכבת מנציגי ארבעת הצדדים, אשר ישאו ויתנו ויסימו על המעמד הסופי של יהודה, שומרון וחבל-עזה, ועל מערכת יחסיהם עם שכניהם, והוועדה השנייה, המורכבת מנציגי ישראל ומנציגי ירדן, כשאל האחרונים יצטרפו נציגיהם הנבחרים של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה, כדי לשאת ולתת על חוזה השלום בין ישראל ובין ירדן. תוך התחשבות בהסכם שהושג בדבר המעמד הסופי של יהודה, שומרון וחבל-עזה. המשא-ומתן יתבסס על כל הוראותיה ועקרונותיה של החלטת מועצת הבטחון 242. המשא-ומתן יקבע, בין שאר עניינים, את מיקומם של הגבולות ואת אופיים של הסדרים הבטחוניים. הפתרון שיגבע מן המשא-ומתן חייב להכיר גם בזכויות החוקיות של ערביי ארץ-ישראל ובצרכיהם הצודקים. בדרך זו ישתתפו ערביי ארץ-ישראל בקביעת עתידם הם באמצעות:

(1) המשא-ומתן בין מצרים, ישראל, ירדן ונציגי התושבים של יהודה, שומרון וחבל-עזה, כדי להסכים על המעמד הסופי של יהודה, שומרון וחבל-עזה ועל נושאים חלופיים ועומדים אחרים, עד לסיומה של תקופת המעבר.

(2) הגשת הסכמתם להצבעה על-ידי הנציגים הנבחרים של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה.

(3) מתן אפשרות לנציגים הנבחרים של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה להצביע לטענתם על מיקומם של הגבולות באופן המתיישב עם הוראות ההסכם אשר להם.

(4) השתתפותם, כנקבע לעיל, בעבודתה של הוועדה הנושאת ונותנת בדבר חוזה השלום בין ישראל ובין ירדן.

2. יינקטו כל הצעדים הדרושים ויעשו כל ההסדרים כדי להבטיח את בטחונן של ישראל

2. החתומים יכוננו ביניהם מערכות יחסים שהן נורמאליות לגבי מדינות השרויות בשלום האחת עם זולתה. לשם כך הם צריכים להתחייב לקיים את הוראותיה של מגילת האומות המאוחדות.

הצעדים שיש לנוקטם לעניין זה כוללים:

(א) הכרה מלאה;

(ב) ביטול חרם כלכלי;

(ג) מתן ערובות לכך כי בתחום שיפוטם ייהנו אזרחיהם של הצדדים האחרים מן ההגנה של הליכי משפט הוגנים.

3. החתומים צריכים לבדוק אפשרויות לפיתוח כלכלי בהקשר של חווי שלום סופיים כדי לתרום לאווירת השלום, שיתוף הפעולה והידידות, שהיא מטרתם המשותפת.

4. ניתן להקים ועדות תביעות לשם יישוב הדדי של כל תביעות כספיות.

5. ארצות-הברית תזמן להשתתף בשיחות על עניינים הקשורים באופני ביצועם של ההסכמים ועיבודו של לוח הזמנים להוצאה לפועל של התחייבויות הצדדים.

6. מועצת הבטחון של האומות המאוחדות תבקש לתמוך בחווי השלום ולהבטיח כי לא יפרו את הוראותיהם. החברות הקבועות של מועצת הבטחון יתבקשו לאשר את חווי השלום ולהבטיח כי הוראותיהם ייכובדו. הן גם יתבקשו להתאים את מדיניותן ופעולותיהן להתחייבויות הכלולות במסגרת זו.

בשם הרפובליקה הערבית של מצרים

מחמאד אנואר סאדאת

נשיא הרפובליקה הערבית של מצרים

בשם ממשלת ישראל

מנחם בגין

ראש ממשלת ישראל

ועד לחתימה: ג'ימי קארטר, נשיא ארצות-הברית של אמריקה.

ושכנותיה במשך תקופת המעבר ולאחריה. כדי לסייע בהבטחת בטחון כאמור תכונן רשות ה' מינהל העצמי כוח משטרה מקומי חזק. הוא יורכב מתושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה. ה' משטרה תקיים קשר מתמיד, בענייני בטחון הפנים, עם קצינים ישראלים, ירדניים ומצריים שיתמנו לכך.

3. במשך תקופת המעבר יהיו נציגיהן של מצרים, ישראל, ירדן ורשות המינהל העצמי ועדה מתמדת כדי להחליט, מתוך הסכמה, על העקרונות להכנסתם של בני-אדם שעזבו את יהודה, שומרון וחבל-עזה ב-1967, יחד עם אמצעים נחוצים כדי למנוע אנדרלמוסיה ואי-סדר. ועדה זו תוכל גם לטפל בנושאים אחרים בעלי עניין משותף.

4. מצרים וישראל יפעלו זו עם זו, וכן עם צדדים מעוניינים אחרים, כדי לקבוע גוהלים מוסכמים לשם ביצוע מהיר, צודק וקבוע של הפתרון לבעיית הפליטים.

ב. מצרים-ישראל

1. מצרים וישראל מתחייבות שלא להיזקק ליום או לשימוש בכוח כדי ליישב חילוקי-דעות. כל חילוקי-דעות יישבו באמצעי שלום, בהתאם להוראות סעיף 33 של מגילת האומות המאוחדות.

2. כדי להשיג שלום ביניהם, מסכימים הצדדים לשאת ולתת בתום לב, במטרה לחתום תוך שלושה חודשים מחתימת מסגרת זו, על תווה שלום ביניהם; ושהם מומינים את הצדדים האחרים לסיכסוך לפתוח בעת ובעונה אחת במשא-ומתן, ולחתום על חווי שלום דומים, במטרה להשיג שלום כולל באזור. המסגרת לחתימת חווי שלום בין מצרים ובין ישראל תנחה את המשא-ומתן לשלום ביניהם. הצדדים יסכימו על האופנים ועל לוח הזמנים לביצוע התחייבויותיהם לפי החוזה.

ג. עקרונות כלליים

1. מצרים וישראל מצהירות כי העקרונות וה' הוראות המתוארים להלן צריך שיחולו על חווי השלום בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה — מצרים, ירדן, סוריה ולבנון.

1. TEXT OF UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTION

242 OF NOVEMBER 22, 1967

Adopted unanimously at the 1382nd meeting.

The Security Council,

Expressing its continuing concern with the grave situation in the Middle East,

Emphasizing the inadmissibility of the acquisition of territory by war and the need to

work for a just and lasting peace in which every state in the area can live in security, emphasizing further that all member states in their acceptance of the charter of the United Nations have undertaken a commitment to act in accordance with Article 2 of the Charter,

1. Affirms that the fulfilment of Charter principles requires the establishment of a

just and lasting peace in the Middle East which should include the application of both the following principles:

- (i) Withdrawal of Israel armed forces from territories occupied in the recent conflict.
- (ii) Termination of all claims or states of belligerency and respect for and acknowledgement of the sovereignty, territorial integrity and political independence of every state in the area and their right to live in peace within secure and recognized boundaries free from threats or acts of force.

2. Affirms further the necessity

- (A) For guaranteeing freedom of navigation through international waterways in the area,

- (B) For achieving a just settlement of the refugee problem,

- (C) For guaranteeing the territorial inviolability and political independence of every state in the area, through measures including the establishment of demilitarized zones.

3. Requests the Secretary-General to designate a special representative to proceed to the Middle East to establish and maintain contacts with the states concerned in order to promote agreement and assist efforts to achieve a peaceful and accepted settlement in accordance with the provisions and principles of this resolution.

4. Requests the Secretary-General to report to the Security Council on the progress of the efforts of the special representative as soon as possible.

נוסח החלטת מועצת הבטחון של האומות המאוחדות 242 מ-22 בנובמבר

1967

(תרגום מאנגלית)

באזור, וזכותה לחיות בשלום, בתוך גבולות בטוחים ומוכרים, חפשית מאיומים או ממעשים של שימש בכוח;

2. מוסיפה ומאשרת את הצורך (א) לערוב לחופש השיט דרך נתיבי מים בין-לאומיים באזור; (ב) להשיג יישוב צודק של בעיית הפליטים;

- (ג) לערוב לאיפגועה בשטחה של כל מדינה באזור ולעצמאותה המדינית על-ידי אמצעים הכוללים כינונם של אזורי מסור-ים;

3. מבקשת מאת המזכיר הכללי למנות נציג מיוחד אשר יצא למזרח התיכון, לכוון ולקיים מגעים עם המדינות הנוגעות בדבר כדי לקדם הסכם ולסייע למאמצים להשיג הסדר מוסכם בדרכי שלום בהתאם להוראותיה ולעקרונותיה של החלטה זו;

4. מבקשת מאת המזכיר הכללי לדווח למועצת הבטחון על ההתקדמות שבמאמצי הנציג המיוחד בכל ההקדם האפשרי.

אומצה פה אחד במועצה ה-1382 מועצת הבטחון,

בהביעה את דאגתה המתמדת למצב החמור במזרח התיכון,

בהטעימה כי אין להסכים לרכישת שטח על-ידי מלחמה וכי יש צורך לפעול למען שלום צודק ובר-קיימא שבו כל מדינה באזור תוכל לחיות בבטחון,

בהוסיפה להטעים כי כל המדינות החברות, בקבלן את מגילת האומות המאוחדות, נטלו על עצמן התחייבות לפעול בהתאם לסעיף 2 של המגילה,

1. מאשרת כי מימושם של עקרונות המגילה דורש כינונו של שלום צודק ובר-קיימא במזרח התיכון, שעליו לכלול את החלתם של שני העקרונות דלקמן:

- (א) נסיגה של כוחות מזוינים ישראליים משטחים שנכבשו בסיכסוך האחרון;

- (ב) שימת קץ לכל טענות לוחמה או מצב בי לוחמה וכיבוד ריבונותה, שלמותה הטריטוריאלי ועצמאותה המדינית של כל מדינה

TEXT OF UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL RESOLUTION 338 .1

Adopted by the Security Council at its 1747th meeting, on 21/22 October 1973.

The Security Council,

1. Calls upon all parties to the present fighting to cease all firing and terminate all military activity immediately, no later than 12 hours after the moment of the adoption of this decision, in the positions they now occupy,

2. Calls upon the parties concerned to start immediately after the cease-fire the implementation of Security Council Resolution 242 (1967) in all of its parts,
3. Decides that, immediately and concurrently with the cease-fire, negotiations start between the parties concerned under appropriate auspices aimed at establishing a just and durable peace in the Middle East.

נוסח החלטת מועצת הבטחון של האומות המאוחדות 338

(תרגום מאנגלית)

2. קוראת לכל הצדדים הנוגעים בדבר להתחיל מייד לאחר הפסקת האש בביצוע החלטת מועצת הבטחון 242 (1967) על כל חלקיה ;

3. מחליטה כי מייד בעת ובעונה אחת עם הפסקת האש יתחיל משא-ומתן בין הצדדים הנוגעים בדבר, בחסות נאותה, שמטרתו לכונן שלום צודק ובר-קיימא במזרח-התיכון.

אומצה על-ידי מועצת הבטחון במושב ה-1747, בימי 21 ו-22 באוקטובר 1973.

מועצת הבטחון,

1. קוראת לכל הצדדים להימנע מהקיימת לחימה מכל ירי ולשים קץ לכל פעילות צבאית מייד, לא יאוחר מ-12 שעות לאחר רגע אימוצה של החלטה זו, בעמדות שאותן הם תופסים עתה ;

